

ČESKOSLOVENSKÝ

fejeton

fejtón

1976 - 1977

ČESKOSLOVENSKÝ fejeton 1976 - 1977
fejton

Pro přátele dal opsat

Andr. Kocourek

nebovch inon inavosivo enojne uariduos sed

- VII -

Číslo 1 - 1977

1977

Bez souhlasu autora opisování není dovoleno

- 1977 -

Předmluva

Ve Francii si loni udělali zákon~~x~~ na ochranu jazyka před angličtinou. Budou dokonce ustavovat komise a ukládat tresty. Z francouzštiny se posílají zpět nejenom slova jako snack-bar, play-back, ale i kamera-man, manažer a stovky jiných. Při rozpravě o zákonu v parlamentě řekl někdo z komunistických poslanců, že je to pošetilé a že francouzštinu je načas chránit jinak: ochranou Francie.

Jak chránit češtinu?

Náš případ je jiný v tom, že čeština se kazí zvnitřku, takříkajíc od zkažených Čechů. Jsou to lidé, kteří mají úzký slovník a širokou možnost veřejně ho užívat, malé téma a velkou výdrž při něm, hubené myšlenky a tlusté pravomoci. Tito lidé ustavují cosi jako Basic Czech o 850 slovech.

Kdy jste naposledy četli v novinách

něco zajímavého? Nemíním tím zajímavosti z oboru ekonomiky, techniky, státních převratů či přírodních jevů, nýbrž zajímavou myšlenku o čemkoli z toho. Na cestě objevů je možno jít pořád dál, aniž se řekne něco nového, dokud se nenajde někdo, kdo nad tím má osobní pocit a pokusí se formulovat z něho myšlenku. Teprve potřeba vyjádřit novou myšlenku pohne jazykovou sedlinou a zamíchá jí ode dna. Myšlenka jazyk podněcuje, kdežto informace unavuje. Opakování stále téže "informace" jej přímo utlouká. Proto si myslím, že teprve až technici a vědci se nabaží kosmického létání a přepustí jedno místo básníkovi nebo vtipné ženské z JZD, uslyšíme o vesmíru konečně něco nového. Také já bych tam rád letěl.

Příspěvky, které se za rok sešly mezi těmito deskami, nikdo neobjednával a neplatil, neredigoval a necenzuroval. Ani já tu teď nejsem jejich pořadatelem a nevybírám mezi nimi. Jsou všechny. Některé mají hodnotu dobového záznamu, jiné pomáhají upravovat mravní rovnováhu ve vědomí čtenářů, jiné by mohly čtenáře aspoň pobavit a přivést na jiné myšlenky.

Musí se říct, že svoboda psaní na stroji je u nás veliká. Že tyto články nemohly vyjít ve státních novinách? To je v pořádku, vždyť nevyjadřují státní pocity a postoje. Některé se ovšem udržely v beztrestnosti jen tak tak; nechci denuncovat sebe ani jiné. Takové ohrožení považuju trochu za nezdar. Proč jsme pořád zakleti do schématu protipólového jednání? Je snad možný i jiný než protipólový systém: systém mnohého jiného. Nekonvenčnost tématu. Vysoký stupeň sublimace politiky, jako u Pitharta. Psát o něčem jiném, jako Hrúz nebo Kantůrková v prvním ze tří fejetonů. Za úspěch bych považoval, kdyby k našim fejetonům neměl náš myšlený cenzor co říci, protože naše řeč by mu prostě nic nepřipomínala, nijak se jeho pozic netýkala. Jiná možnost: kdyby byl vlídně zaujat a zvolna získán.

O slovenštině neříkám nic. Na Slovensku je dobře. Kadlečíkovi nevěřím, nikdo z jeho krajanů jeho pocity nepotvrzuje. Šimečka není Slovák; to co o některých z nás napsal slovensky, беру tak, že česky by mu to nešlo.

Na shledanou.

Praha 20. dubna 1977

Luďvík Vaculík

Ludvík Vaculík:

Jaro je tady

Už je tomu rok, co jsem napsal fejeton tohoto názvu. Čtu ho teď, a nevím, co jsem za ním vážně myslel: v čem doufal, čím si byl jistý. Ale dojem dělá příznivý, dal jsem si záležet. Chtěl jsem v něm mít naději, nemoha však odpovědně naznačit, z čeho by měla plynout, obrátil jsem se ke kosmickým kejklům. Chtěl jsem tam dostat krásno, sáhl jsem po osvědčeném dětství. Také aktuálně bylo nutné, dopustil jsem se tedy úvah o svátcích a nesvátcích.

V tom loňském "Jaro je tady" jsem chtěl ukázat také pěknou řeč. Dnes mám chuť natřískat to do stroje, ani to po sobě nečíst. Jestliže se ti, čtenáři, bude zdát, že tomu tak je, tedy jen díky mé důkladnosti: budu text zas smolit několik dní, než bude působit jako mrštně natřískaný a po sobě nečtený.

No prosím, jak mám pokračovat, kde jsem přestal včera, když se mi změnila nálada! Musím rychle napsat, že letošní jaro přišlo s novým sněhem, sice si pak nevybavím to ranní překvapení, jak se sníh čistě rozprostíral po polích a horách, jiskřil a odrážel slunko, ke kostelu byla vymetená cesta, v kostele prázdná, jen z postranní kaple se ozývaly jakési profánní dohady, to pan farář nutil dvěma zedníkům dvě flašky. Oni mu ruce takto odstrkávali, lezli na oltář botama, my nechceme! my nechceme!, a on jim ty flašky prostrkával mezi nohama na oltářním stole... ale teď mi ta věta připadá jako od Hrabala, stop!

Tak jsem včera skončil v kostele, jaro je tady, sníh je pryč, já jsem už třetí den zas v Praze a vší silou se musím vracet na hřbitov k bílému hrobu rodičů, protože to přece jen chci mít tady zaznamenáno, a rozhlížím se, co asi bude z toho hrobu č. 20 vidět. Mně by se víc líbil hrob č. 55 až pod horní hrázou, protože slibuje vyhlídku, zvláště kdyby se v něm sedlo či trochu povylezlo, na měšťanku, kostel, pivovar a rozpadlý hrad. Hrad ten před časem odvážně ob-

nažili pokácením okolního porostu, je to působivé na pozadí zasněžených lesů, v slunci prvního jarního dne v Brumově. Hrob č. 55 je bohužel obsazen.

Za hřbitovem v hlubokém zářezu vede trať, mizí v díře tunelu, na tunelu roste, už neroste, je starý, smrkový lesík. Odtud se najednou obrovsky vznáší míchané hejno černých ptáků: havrani zběsile krákorají, kavky střílejí "ťjú ťjú ťjú", je to čarovné, jak se černě točí nad bílým kopcem proti modrému chladnému nebi, v tomto světle jsem tu nebyl možná dvacet roků, vždycky jenom v létě, ovšem kde jsou kravince rozježděné sáněmi? Málokdo dnes má důvod jít do krajiny, z tepla okolo samoobsluhy, řeznictví a textilu. - Aha, ještě poznámku pro příští "Jaro je tady": jak jsme s ogary hrávali ciby; letos se mi to sem nevleze. Letos ještě strýc Jošek.

"Přejeme vám, strýčku, k vašemu svátku zdraví, štěstí, boží požehnání a všecko, co si sám přejete," pravil jsem, a po mně bratr řidič, který mu podal láhev vína. To víno ale nikdo potom nepil, protože pili všichni slivovici, a slivovici tedy pili:

strýc Jošek nejmní, potom já co nejmní,
 potom přišel strýčkův starší syn Jožin,
 ten pil a naléval nám násilím. Také jsme
 mu popřáli k svátku. Pak se dostavil strýč-
 kův mladší syn Franta a popřál tatínkovi:
 "Tatinku, já vám přeju..." Vám! Bratrovi
 jen věčně podal ruku. Potom se dostavil
 bratranec nás všech Ludvik, který už musel
 oslavovat Jozefka jinde, a nastal takový
 hover, že z toho nevím nic. Jeden druhému
 něco vestoje vysvětloval, jen já a bratr
 řidič jsme seděli a strýc Jošek se opíral
 úplně v pozadí o dveře a nemluvil, než
 jsem se ho zeptal: "A kdyby sa to, strýčku,
 vrátilo. Chtěl byste zas ševcovat?" "Úch,
 nikdy! Jak přišel Baťa, ani za nic!" Občas
 někdo vyšel na dvorek a zpátky se s ním
 vloudila do společnosti hnědá slepice,
 kterou Jožin za krk vyhazoval. Také jsem
 v jednu chvíli vyšel ven, podívat se na
 krávu. Jožin mi chtěl povědět, jak ho má-
 lem zavřeli za výrok v hospodě, ale Franta
 ho zakřikl a rychle mě nutil dopíjet sklen-
 ku. Já jsem však raději chtěl ten výrok,
 Jožin by mi ho tak rád byl řekl, pohyboval
 naprázdno pusou, ale Franta pořád: "Raší

buď ticho!" Řekl jsem: "Chlapci, já to musím slyšet, já potřebuju vědět, co je u vás na zavření, abych to porovnal s Prahou."

Franta kývl a Jožinův výrok zněl takto:

"Hajzli!" - Bylo mi jich hrozně líto, jak málo mají dovoleno: bratranec Ludvík, bratranec Jožin s Frantou, strýc Jošek a slepice.

Strýc nepil, jen měl pořád ironicky zvednuté šedé obočí, ve věku 72 let rovný a tenký. Když jsme se s bratrem na sebe podívali, že půjdeme, strýc řekl: "Ludvíku, ty jsi znalec, počť mně poradit." V úžase, co to bude, šel jsem, a nevedl mě ani do notového oddělení, ani do obrazárny, ale na dvorek. Tam krámoval pod lavicí mezi starými hrnci, až vytáhl kamennou kouli. "Toto jsem vyorál na naší Dilnici. Je to kula z děla?" Vzal jsem ji do ruky. "Strýčku, to je kula z děla." "Já také myslím," řekl a bral mi ji. Ucukl jsem: "Dám vám za ňu stovku." Bral mi dál kuli z rukou. "Tak vám nedám nic, strýčku, ale já bych ju chtěl," řekl jsem. "Nač by ti byla?" "Byla by u mě vzácná, protože je z Dilnice." "Ne-é." "Tož dobře, ale enom ju, prosím

vás, nedávejte do muzea, tam by ju někdo ukradl." "Co bych dával, nedám," pravil a strkal kulu pod lavici. "Co s ní míníte dělat?" zeptal jsem se. "Míním ju ukázat znal-covi," řekl a hodil na kulu hrnec. "A po-tom?" zeptal jsem se. "Potom nech je tam," řekl a kopl na kulu starý hadr.

Po návratu sem do Prahy mezi prvními lidmi, s nimiž jsem mluvil, byl náhodou Klement Lukeš. Sníh je ovšem pryč. Otevřel, já jsem pozdravil, nastrčil mi neurčitě ru-ku, stiskl jsem mu ji, pozval mě dál, prý se ani nemusím zouvat, je doma sám. To by-lo vzácné, jinak tam věčně někdo sedí. Je to známá burza nepříznivých zpráv. Sedl jsem si tedy a prvně v životě udělal něco: nesun-dal si na návštěvě čepici. Tak jsem spolehl, že on to nevidí. Klement ve zkoušce čestně obstál, ale já byl celých těch deset minut velice neklidný a zahanbený. Když jsem se zeptal, co ví nového, naklonil se poslepu směrem, kde u něho mívám ucho, a v přiklo-nění tak těsném, že nosem skoro zavadil o kšilt mé čepice, dunivým šepotem vyprávěl: "Hudlu hudlu pff, rozumíš, uhu uhu Franta, buma buma fuk."

Praha 21. března 1976

Pavel Kohout:

Jak jsme přišli o dědečka
a o Janečka

Dědečka své nynější ženy jsem si hned získal poznámkou, že je stár jako elektrická žárovka. Byl doktorem filozofie, profesorem dějepisu. Když musel do penze, rozčilil se a založil alpínium, jemuž nebylo rovno od Brd k Vysočině. V osmdesáti se stal spisovatelem: vydal známou knihu Skalky, skalničky a skalničkaři.

Janeček, úředně Janek Staccato, byl synem Žabky Staccato a Edisona Venora, vnukem slavného Kaspera von der Kettwigshöhe a proslulé Pandory Venor, jejíž dědeček byl třikrát championem.

Dědeček mé ženy byl Emil, a že i jeho syn a synův syn byli Emily, svolával nás vždycky v máji na oslavy. Poprvé jsem jel s bázní, neboť už Jan Drda mi před čtvrt stoletím řekl, že nemohu být spisovatelem, nerozeznám-li dub od buku. Ale dědeček byl

osvícený. Zatímco své zkoušel z ovocných štěpů, mně šenkoval ovocné destiláty. Chápal, že kdo k jeho rodině přistoupil dobrovolně, má dost a nemusí se mu to ztěšovat.

Janeček přibyl od Plzně, kde jeho otec, náš Eda, oblažil vloni hned čtyři feny. Z osudí čtyřiaadvaceti štěňat jsme si vytáhli dvě, kolik nám za úkon náleželo. Inka, zvaného Hynais, dala naštěstí má žena brzy herci H., kterému na Malé Straně jeden bližní ukopal a pak upekli jezevčíka Jardu. (Ač zákon psy nechrání, vysoudil H. pár tisícovek, když prokázal, že Jarda za honorář hrával psy v Komorním!) Janeček se projevil jako blbeček, na něž má žena trpí, a ponechán proto u nás. Za deset měsíců svého žití sežral a okousal vše do výše půl metru, takže jsem tajně sháněl, kde ho udat.

Dědeček teď v březnu umřel, pár let před stovkou. Tak, že usnul. Avšak není lehkých smrtí. Pozvali jsme proto otce mé ženy k nám na venek, aby před pohřbem přišel na jiné myšlenky.

Když rodiče přijeli, sháněli jsme zrovna oba psy. Eda se zjevil za šírání, ale kde nechal syna? Večeři jsme odbyli, chodi-

li s baterkami bílou plískanicí a strachovačně volali do všech stran. Vzbudili jsme i sousedy; mínili, že v obci hárají feny a Janeček jistě k některé přilehl. Věnovali jsme se tedy trochu otci, hlavně však stále vyhlíželi. Má žena dala pak ven misku s rýží i košík a také deku, prý kdyby se chtěl, až přijde, přikrýt.

K ránu ušodil mráz a slunce otevřelo na sněhu veletrh barev. Snídani jsme vzali zkrátka a vyrazili i s rodiči hledat. Hned u tratě se má žena optala hošíka, který cestoval po kolejích per pedes, či neviděl psa. Ale jo, řekl s krutostí nevědomců, u tunelů to koupil nákej jozefčík.

Má žena běžela s pláčem domů, jako by ji tam čekal lepší osud. My šli k tunelům a zde ležel. U těch tunelů zhaslo nejedno psí světlo, dolů sráz, nahoru hráz, když vyrazí ze tmy sázavský expres, není kam uhnout. Už jsme tam viděli nejednu řezničinu. Janeček měl štěstí, dostal malou ránu, ke smrti stačila, ale jinak jaký byl, takový zůstal, dokonce se vylepšil, mráz ho vy-preparoval v plavném posledním skoku přímo do školních sbírek.

Vzal jsem tu těžkou hračku pod paží a klopýtal po pražcích zpátky. S otcem ženy jsme začali kopat hrob, ale zem byla na kost, tak jsme čekali, až nám slunce pomůže. Janeček ležel zatím v koši pod tou dekou. Jeho otec ho očichal, sežral mu rýži, ale zvrátil ji, svěsil prut a zalezl pod kuchyňský kalorifer, kde s třasem spal. Má žena plakala nahoře pod svou dekou. Později ji šla její matka utěšit. Také jí připomněla, že sem pozvala svého otce, aby přišel na jiné myšlenky.

Ona to uznala a začala vařit oběd. Přitom nějakým způsobem vypila láhev rumu a šla ke koši promlouvat s Janečkem. Že jí neodpovídal, jak byla zvyklá, to ji znovu rozplakalo.

Její otec si četl knihu a jaký on je, bral to stoicky. Jeho ženě to za něho přišlo líto a připomněla mé ženě, že jí hlavně umřel dědeček. Má žena řekla, že dědečka vídala jednou za rok, ale Janečka že vypíplala. Její matka řekla, že jsou to snad různé věci. Má žena řekla, to že ano, dědeček že si užil, co se vůbec dá, ale Janeček si stačil užít málo a navíc byl takový

blbeček. Matka jí řekla, že především byl jen pes. Nato má žena utekla ven a doma plakala pro změnu maminka.

Podařilo se mi dostat je postupně do postele. S jejím otcem jsme pak hladově hleděli na volné jízdy žen a mlčeli každý o svém; já o tom, že není malých smrtí.

Ráno jsem si přivstal, abych Janečka rychle pohřbil. Zjistil jsem, že mu má žena navlékla jeho obojek a do koše dala jeho gumovou slepici, jeho umělou kost, jeho misku se zbytkem rýže, dvě růže z loňské pouti, kde byl, a kus mé trepky, který už nestačil sežrat. Pohřbil jsem ho tedy jako faraóna.

Má žena a její matka se už před snídaní objaly, ale rodiče stejně záhy odjeli, aby přišli na jiné myšlenky. My jsme usedli a dlouze hovořili o Janečkovi. Má žena se ptala, soudím-li, že to přehání. Svěřil jsem jí, že léta žasnu, jak hladce se mnou vše přestála, a že i obří číše přetéká jednou kapkou, tak proč ne touto? Vděčně plakala dál a žal odtékal. Jeho pramen jsem zvolna přehrazoval úvahou, jak osud Janečkovi dopřál, že se nikdy nestane

starým a nevrlým rafanem, ale bude nám provždy zachován jako psí cherubín, zjevení věčné bezelstnosti. Úskalí mých vývodů v únavě přehlédla a dokonce už promluvila i s Edou, kterého předtím nařkla, že syna pod vlak zavedl, aby mu nebral naši přízeň.

Večer jsme jeli do Prahy, svolali kamarády, kteří Janečka znali, a vypili na jeho paměť demižon moravského. Bylo to truchlivé veselí dobrých lidí, želících dobrého psa. Taky jsme napsali do Plzně, jak si stojí ty čtyři feny, že nutně potřebujeme dvě štěňata.

Nazítří o polednách měl pohřeb dědeček. Kolem rakve mu stál asi tucet legionářů z Itálie, Francie i Ruska. Nebylo těžké spočítat, že nejmladšímu bude osmdesát. Někteří jako by měli v ovinovačkách hůlky, jiným uniformy vícekrát zobjemněny, a přece znovu malé. Nebylo těžké ani uhodnout, nač při tom myslí. Když rakev odjížděla na tom kordcavém zařízení, jaké asi vozí i labuť v Lohengrinu, zahrály na galerii r̥tubky vojenskou večerku z první války. Všichni legionáři provedli vlevo či vpravo vbok a salutovali každý podle své fronty. Jen jeden, kte-

rý držel podušku s dědečkovými řády, zůstal k nám čelem a sklonil šedivou hlavu s pérem na klobouku k podušce, jako by na ní spal. Nad tím se zavírala opona a bral bych to za finále unylé operety, nevnímat zároveň tak ostře, že tihle větší a zvetšelí starci na rozdíl od různých fešáků opravdu bojovali.

Tu jsem konečně nade vším zaplakal i já.

Pondělí 22. března 1976

Alexandr Kliment:

Podčárník
(Impromptu)

Šťastná shoda životního poslání a jména. To se už vyskytuje zřídka, ale vyskytuje. Ještě se nějaký počišťovač jmenuje František Metař, požárník Měsef Hasič, poštovní doručovatel Václav Listoneš, absolvent univerzity, promováný filolog Antonín Doktor. Náš fejetonista se jmenuje Blažej Podčárník. Nešťastná shoda životního poslání, jména a poměrů. To se už vyskytuje zhušta.

Blažej nemůže v noci spát, ve dne stát, ráno sedět, večer klečct. Pobíhá, popochází, tčká. Trápí ho existenční starosti. Už dávno nerediguje v novinách, které měl tak rád, fejetonovou rubriku. Jeho noviny už dávno nevycházejí a práh jiných redakcí nesmí, a ani nechce překročit.

Blažej Podčárník žije na volné noze. Noha je to vskutku značně volná. Nikdo od něho nic neočekává, nemá žádné povinnosti,

může si dělat, co chce. Dostává stále méně pošty. Přátelé ho poprosili, aby jim raději netelefonoval. Nedávno, když byl na návštěvě, pověsil jeho starý dobrý kolega na okno deku jako za války při zatemňování: "Jedná se čistě o tvůj bezpečný pocit, aby šdnaproti náhodou neviděli, že jsi tady. To víš, já..."

Úřady jsou vůči Blažejovi ve společenském styku vytrvalejší a iniciativnější. Občas si Blažeje někam odvezou k přátelské rozmluvě, doporučí mu, aby se zamyslel sám nad sebou, a nabízejí mu vystěhovalecký pas. Blažeje to docela těší. Přece jen ještě někdo pamatuje, jak je dobrý a pronikavý fejetonista.

Tedy existenční starosti. Ale ovšem, uživit se dneska v Čechách není žádný problém, tohle je opravdu od Labe na východ důkladně vyřešeno. Blažej by si mohl dokonce vybírat, pokud by ovšem rezignoval na svoji pronikavou kvalifikaci. Tak například kamarádovi se špatně nedaří. Přednášel dějiny umění a teď dělá průvodčího na železnici. Jeho kolega, starý profesionál od dráhy, to vystihl nejlépe: "Tak vidíš, pro-

fesore, co ti u nás chybí? Vozíš se sem a tam jako pytel a ještě tě za to platíme."

Ale Podčárník už začíná trochu stárnout, a než umře, rád by se udržel jako svobodný novinář. Dokáže to bez novin? Píše si fejetony do šuplíčku. Není spokojen. Pár listů poklepaného a proklapaného papíru není žádný voňavý tisk pod čarou.

Blažej cítí tu černou čáru v sobě. Noviny jsou instituce jako manželství nebo parlament. Kolikrát dřív na instituce nadával. Teď mu chybějí. Co je bez novin, je nešťastný. Dobře ví, že nešťastný druh nemůže být trvale milován. Manželé jistě snášejí dobré i zlé, ale copak s ním se děje něco dobrého nebo něco zlého? S ním se neděje nic.

Ačkoli se Blažeje všechno tak přímo dotýká, má pocit, že ujíždí do prázdna. Jeho talent, místo aby ho povznášel, tíží ho jako žernov. Stále méně mluví. Má toho tolik na srdci a jako by neměl co říct. Tedy aspoň naslouchá. Ale věčné diskuse intelektuálů ho znechucují a do hospody už radši nejde. Co tam slyšel posledně? "Když nám dá Pán Bůh zdraví a Panenka Maria peníze, tak ne-

musíme vůbec nic dělat."

Chtěl by o tom o všem psát pronikavé fejetony, ale jeho šuplíček na něho civí jako hrobeček a Blažej se nemůže dostat dolů, přes tu pomyslnou černou čáru. Je pořád ještě naprosto konkrétní člověk, ale octl se v abstrakci. Není však matematik nebo filozof, aby z té abstrakce něco vytěžil. Je to novinář bez novin.

Rád pil víno s kamarády. Teď pije o samotě a je nebezpečí, že se z něho stane alkoholik.

Neposedí, nechce civět do prázdna. Prochází se krajinou, ale výkon chůze ho taky neuspokojuje. Krajina jako by mu cosi vyčítala. Přečte si nápis vytesaný do vápencové destičky krásnou empírovou kurzívou a přes hřbitovní zeď se podívá k hoře Blaníku.

Slitujte se naďe mnou alespoň vy,
přátelé moji,
neboť ruka Páně dotkla se mne.

Už kdysi dávno, ještě za stylotvorného panování církve, někdo pochopil, že i v té lidské smrti je blíž člověk než Pán Bůh. Jenže kdo a jak se má slitovat nad Blažejem Podčárníkem?

Ještě než uzná, že je bez opory, prohlédne atmosféru své země a doufá, že tu pro něho ještě něco zbývá mezi sférou lidskou a božskou, a to je sféra mýtu. České nebe není však zalidněno žádnými samostatnými hrdiny a tam v podzemí se spí. To že je nějaký mýtus - mýtus spánku? Tam v hoře spí družina rytířů. Až bude nejhůř, hora se otevře. Rusalky, můžete se oddati lyrickým snům, vodníci, držte dušičky v hrnečku pod pokličkou, Hloupý Honzo, dolů z pece a pojď dělat redaktora fejetonu! Já už snad nic nenapíšu.

Blažej Podčárník běhá po městě jako zjevení utržené od místa, času a děje. Občas ho potkávám. Jeho hrdá zarputilost mu propůjčila zarážející krásu nejfantastičtějšího plakátu, jaký si dovedu vůbec představit.

Na ohradě mezi pestrými a barevnými plakáty, které doporučují tolik užitečných věcí a propagují tolik kulturních pořadů, je vylepena absolutně čistá bílá plocha.

Tu před tou plochou stojím i já. Cívím na andělsky čistý a prázdný obdélník nejnevinnějšího plakátu, který byl kdy na

světě vylepen, a ptám se, co to má znamenat.

Přichází Blažej. Koukáme na sebe a mlčíme. Jsou rozpaky.

Nevydržím stát dlouho v rozpacích, a tak řeknu:

"Nazdar, Blažej, jak se máš, starý dobrý Podčárníku?"

"Děkuju. Výborně. Skvěle."

"A co děláš?"

Střih.

Střih je technický filmařský termín. Náhle, rychle, překvapivě se ukončí v obrazu běžící děj a následuje obraz dalšího dění, ale může to být také konec filmu.

A pro čtenáře, kteří se dost dobře nevyznají v hudebním názvosloví, bych ještě rád poznamenal, že impromptu je nevelká náladová, lehce načrtnutá skladba.

Praha, pondělí 29. března 1976

Jiří Gruša:

Azyl

Nemám televizi. Opustila mě před mnoha lety. Žena mi tenkrát řekla, že si ji veme, a tak teď nemám ani televizi. Pamatuji si, jak jsem ji stěhoval. Byla těžká, neskladná, muselo se s ní velmi pomalu. Pak jsem se vrátil do bytu a tam, co dřív stála televize, jsem postavil fikus. Myslel jsem si, že od toho dne žiju jaksi natrvalo ve skutečném životě, přesně podle onoho citátu, že člověku, co píše nebo maluje, za určitých okolností zbývá vždycky ještě jeden azyl, ten v životě žitém. Jenže v Prčicích mi svitlo!

Vlastně v Prčici. Na místě samém jsem zjistil, že se obec, jen z protekce kdysi povýšená na město (na mou duši, ani po staletích se ta protekce nedá dost ututlat), skloňuje podle vzoru n ů š e a že jen sprostáci, co se pokoušejí vyhladit z češtiny jedno spravedlivé slovo, stvořili Prčice pomnožné, místo, kam se posílají.

Tedy svitlo mi v Prčici. Potkal jsem tam Carmen. Starou vysloužilou brécu. Obraz vejpůl, kamsi vzhůru odplouvající anebo rozkolíbaný, jako když do vody práskneš kamenem. Ze strany se na zcela přesný bod muselo bouchnout pěstí, aby to přestalo plout a zvuk se vrátil. Čínští palácoví psíci Caráš, Diana plus Ivanka, dále pes Tom (baset), který si mě oblíbil a kterého jsem tu měl na opatrování, zatímco jeho praví páni nám půjčili Carmen a chalupu, takto všichni jsme se těšili na jaro. Nuže, udělalo se takové, že bylo jako v Broučcích. Vykvetly chudobky a na hrušce se rozezpíval ptáček. Vytrvalý a barevný, že mě napadlo přijít mu na jméno podle Atlasu zpěvného ptactva. Vstoupil jsem do světnice, kde měli hodně přírodních knih, a buch, Ivanka zrovna mlátila Carmen. Dala jí herdu, Carmen hekla a vyzářila mi jednoho kdysi známého, jenž zpíval. Byla to obživná píseň. On sice říkal, že angažovaná, ale já ho viděl zpívat i zaživa, takže jsem věděl, že je to obživnice. Taky mluvil ten můj známý. Lhal tak radostně, že jsem zvolal: Pusť mi ho víc!

Ne že bych neslýchal lidi lhát, ale u cizích nebo zjednaných to už tak nepříjde, kdežto u známého víte, že ví, čili vás zaujme způsob provozování. T e c h - n é , říkali starší Řekové.

Nato Ivanka udeřila Carmen zvlášť silnou ránou. Obraz zjasněl, avšak zmlkl. Carmen svítila jenom tvářemi. První z těch tváří patřila ošklíbrovi. Měl se ke mně - němě, ačkoli s tak ošklíbrovskou výmluvností, že byl rozhodně člověk obživodejný, nikoli chudáček zpěváček. Po něm přicházeli další. Bylo jich, můj ty světe, těch bylo! Najednou ne já se díval na ně, nýbrž oni na mne tím kukátkem, tím magickým očkem. Vystupovali jeden po druhém, očumovali, jak tam sedím u stolu se svými psíky, já - jim exponát. Ušklíbli se, a hned zas šli na schůzi. Věčně si nějakou pořádali. Tleskali, vstávali, zdvíhali nad hlavu svoje tleskačské packy, ale vždy sem stříhli okem, jestli můj program s psíky ještě běží. Nakonec se z nich stal člověčí chuchvalec, jakási bytost z mimo-světa, Veliký Pracovník, co nejradši taví železo a stříká jiskrama jako o pouti fakir z huby, když polykal oheň.

Často též onen Pracovník těží, je celý zmažaný uhlem, na hlavě má přilbici, Anebo se je, soustruží, kombajnuje a v prstech přemílá právě sklizené zrno. Všecko na ten sám způsob jako můj známej pěl, stejná techné. Za jeden večer s Carmen, s mou Němou z Prčice, se Veliký Pracovník zúčastnil čtrnácte chvůzí v dvaceti minutách čistého času. Řečnil, četl z partesu projev, ale přitom odevšad na mne po očku (po magickém) šilhal: Grušo, seš tam?

Rovněž vzal pušku. A v týž večer třikrát střílel po jiných lidech, aby je zastřelil. Změnil se ve Vojáka, ovšemže Míru, a jedenáckrát zvítězil nad čímsi, co bylo k zvítězení.

Dostal jsem z něho strach. Dostal jsem strach, jestli můj azyl ve skutečném životě není jen jakási televizní hra, na kterou se dívá ON. Napadlo mě, zda Jeho Neskutečno není skutečnější než Moje Skutečnost.

Venku stále ještě zpíval ptáček.

Vedle Atlasu zpěvného ptactva ležela vzduchovka a brokovnice. Volil jsem zbraně, tj. podle svých možností - vzduchovku. Ptáku, pravil jsem, zpíváš tak překrásně, asi

tě střelím. Až umlkneš, bude jisté, k d e
e hlas ubylo..., že t a d y , tj. že pře-
ce jen e x i s t u j e tato Prčice podle
vzoru nůše a nikoli pouze ona pomnožná, od-
kud je na mne ta k ustavičně hleděno.

Stiskl jsem spoušť... a jako obvykle
→ má rána se minula cílem.

Praha 11. dubna 1976, na Květnou neděli

Karel Kyncl:

Fejeton o počasí

Když mrazivý vítr honí po obloze mra-
ky, ačkoli by podle všech zásad slušnosti,
roční doby a našeho klimatického pásma mě-
lo být teplo a slunečno, když lednové poča-
sí je v poslední době deformováno do srpno-
vého a srpnové do lednového, myslívám na
Jaroslava Černého. Nejen proto, že v jeho
společnosti se zapomínalo na nepřízeň poča-
sí i na ostatní nepřízně. Tento bývalý člen
bývalého Klubu recesistů se otázkami pově-
trnosti jaksi programově zabýval.

Pamatuji se, jak mi kdysi dávno v re-
dakci Mladé fronty - když jsme se dívali
oknem na bezútěšný liják - pravil, že by
bylo relativně snadné zkrátit tohle boží
dopuštění na zanedbatelné minimum. Stačilo
by příslušně využít rotace zeměkoule, sta-
čilo by ozubit rovník, vyrobit dostatečně
veliké ozubené kolo, zavěsit je na sféric-
ký kardanový závěs a postavit malou dřevě-

nou boudu, odkud by se to všechno ovládalo několika pákami. V případě příznivých povětrnostních podmínek, by se ono ozubené kole přitlačilo na rovník, rotace zeměkoule by se zpomalila a krásný den by trval třeba osmačtyřicet hodin. A naopak délku dne nevlídného by bylo možné zredukovat řádově na polovinu.

Projekt ztroskotat na technických maličkostech – nepodařilo se najít pevný bod na upevnění sférického kardanového závěsu a stavební firmu, jež by byla ochotna převzít výstavbu dřevěné boudy. A zahraničně politický redaktor Mladé fronty (později Svobodného slova) Jaroslav Černý měl na řešení obou problémů málo času.

Od roku 1969 měl dělník v expedici Melantricha Jaroslav Černý času habaděj, ale to už bylo všeobecně jasné, že je-li v našem světě něčeho chronický nedostatek, jsou to právě pevné body. Začal proto rozpracovávat problematiku poroučení větru a dešti jinak, i tentokrát v nejlepších tradicích Klubu recesistů.

Vycházel ze základního předpokladu, že každý národ má takové počasí, jaké si

zaslouží.

Idealističtí snílkové - říkal - budou jistě platnost tohoto axiomatu zpochybňovat. Budou tvrdit, že nás nájezdnické koně a jiné hybné síly dějin kdysi dotlačily do určitého životního prostoru, a šmytec. Budou tvrdit, že základní povětrnostní podmínky jsou každému národu nadiktovány přírodou. Když sídlí za polárním kruhem, sotva prý se dá očekávat, že se bude věnovat pěstování kokosových palm, a když žakořenil na rovníku, je prý pošetilé žádat, aby chodil v kůži ledních medvědů a lovil harpunou tuleně.

Proti těmto malověrným deterministům - zdůrazňoval Jaroslav Černý - je nutno postavit naše pokrokové stanovisko: není pevnosti, které bychom nedobyli. Přejde doba, kdy budeme uplatňovat svůj rozhodný vliv nejen na tlakovou níž nad Islandem a na hřeben vyššího tlaku vzduchu nad Biskajským zálivem, ale i na Golfský proud - a vůbec na stupeň severní šířky, na němž sídlíme.

Jiná věc - pravil - s níž se musíme vyrovnat, jsou pochybnosti, je-li vůbec

nutné, aby se ausgerechnet u nás měnilo podnebí. Tento názor je nerealistický a směšný u národa, u něhož se staleté výsledky populační exploze rovnají spíš nesmělému pufnutí než explozi. Mohou jej zastávat jenom ti, kde nechápou, že národy s uspokojivějšími výsledky populační exploze mají nezadatelné právo rozhodovat, jaké povětrnostní podmínky jsou vhodné pro všechny ostatní, a nezadržitelně docházet k závěru, že nejvhodnější jsou jejich vlastní podmínky. To je zapříčiněno činností dosud neznámého orgánu, který má člověk umístěn v hlavě poblíž středního ucha. Tento orgán se nazývá simplifikační adaptér. Simplifikační adaptér automaticky a zcela nezávisle na rozumu převádí vjemy okolního světa zprostředkované pěti smysly na základní jednotku, takzvaný normál. Je pochopitelné, že normálů a jim odpovídajících nenormálů je velice mnoho. Pro obyvatele bažinatých krajín jsou normálem komáři a nenormálem bezvodé pouště, obyvatelé Himalájí pokládají za výstřední nenormál píseň "Kolíne, Kolíne, stojíš v pěkné rovině", synové zmrzlé tundry neza-
hoří pro plavky bikini. Je jenom logické,

že se do tohoto zmatku hodnot musí vnést nějaký řád. A to je právě posláním početně nadřazených národů: mají přirozené právo vyhlásit funkci svých simplifikačních adaptérů za jediné objektivní měřítko pravdy, svůj normál za NORMÁL a ostatní normály za NENORMÁLY.

Po vyvrácení námitek proti změně klimatu je třeba se shodnout už jenom na technickém provedení těchže - dovozoval Jaroslav Černý. Jsou v podstatě možné dvě cesty: statická a dynamická. Oběma je společná přesvědčovací metoda za použití nájezdnických koní, jakkoli mechanizovaných. Cesta dynamická však spočívá ve fyzickém přemístění národa z jednoho místa na druhé, například od pobřeží vlahého moře, z důvěrně známých hor nebo od břehů mohutné matky řek na odlehlé ledové pláně bůčované větrem. Cesta statická se naopak vyznačuje tím, že národ zůstává na původním místě a stěhuje se k němu počasí.

Jaroslav Černý se po jistém váhání klonil spíše k druhé alternativě, i když mu nebyly neznámy těžkosti s tím spojené. Předvídal postavení obrovské skleníkové

klenby nad naším životním prostorem, pod níž by se dala regulovat teplota i vlhkost vzduchu. Problémem byl vhodný materiál pro klenbu, který musel být selektivně průhledný i neprůhledný, optimálně pevný a odolný proti vlivům vnitřním i vnějším. A problémem – největším problémem – byla také výměna zkaženého vzduchu. Všechny propočty neustále ukazovaly, že za skleníkových podmínek pod klenbou rapidně klesá procento kyslíku, chovanci lapají po dechu a šíří se mezi nimi nezdravé představy, že přírodní mráz, sníh, déšť a dokonce i podzimní plískanice jsou kvalitativně lepší než centrální air conditioning.

Dělník v expedici Melantricha, český novinář a celoživotní recesista Jaroslav Černý neustále experimentoval a hledal způsoby, jak ovzduší pod klenbou učinit dýchatelnějším. Na začátku letošního roku se otrávil svítiplynem.

Praha, v pátek 11. dubna 1976

Pavel Hruží:

Prečo je v noci tma?

Kacera to vedel. Hugo Victor ešte celkom nie. ("Toľko hviezd na nebi, a za jedinou sviečku nevydajú!") Kacera musel vedieť o rozpínaní vesmíru ešte pred Hubbloom. Ba objavil rovnako ako profesor Doppler, lenže nezávisle od neho, onen známy princíp - na stanici. Dobiehajúci raz večer na osobák, zistil, že svetlá vlaku prachádzajú so vzrastajúcou únikovou rýchlosťou do svitu červených stopových svetielok. Zamyslel sa nad tým - a teória červeného posuvu bola na svete.

Teraz išlo už len o jedno: dokázať prioritu. Nie jeho, Kacerovu, Bohuchoväji! Prioritu jeho sveta. A dokázal ju logickou úvahou:

Pri expanzii vesmíru sa zdá, že všetky objekty sa rozptyľujú od miesta pozorovateľa, t.j. v našom prípade od Zeme. V poriadku. Strediskom novovekého bádania je nespo-

ne starý kontinent. Centrom Európy je Československo. Sedí vec. Ako už zo štátneho znaku vyplýva, jeho srdcom je Slovensko. Geometrickým stredom Slovenska je Ľubietová. A prvým medzi seberovnými Ľubietovcami je Kacera. Dokaz uzavretý.

Takto vznikol libetocentrizmus, smer zdanlivo revolučný, predsa však obsahujúci v sebe staršie teórie. Veď už naši klasici umiestňovali rozprávkové Kocúrkovo práve do tohoto pohronskeho slobodného kráľovského mesta. (Poniekto síce lokalizovali Kocúrkovo do Ratkovej či do Trebišova, lenže lokálpatriotizmus závisí príliš na individuálnych chuťkách a tiež od stolice - poznám napríklad jedného, ktorý by rád videl Kocúrkovo vo Vajnorochoch.)

O geometrickom strede Slovenska (aby sme necimrmanizovali) sa Kacera dozvedel, keď držal zememeračom trasírku. Pod Veprom zistili miesto, ktoré je od hraníc najvzdialenejšie. Tam potom často vodil Kacera návštevníkov a prikazoval im, aby vyskakovali a dupkali, hneď vraj uvidia, že svetom to ani nepohne. A museli mu dať za pravdu, lebo darmo chcete dačo rozkývať v ťažisku.

Tu - v pupku sveta - mal Kacera aj umelú jaskyňu, v ktorej študoval dopad mezónov, nie však už experimentálne. Len v nej sedel a híbal.

Bol to samouk a selfmejdmen. Učil sa u hrubého šustra, ten ho však často bil kopytom po hlave - už tu možno badať počiatky jeho túžby po frajnone a vede. Napokon jedného studeného rána napísal prstom na zatiahnuté obločné sklo: "Nebudem čižmárom." A pobral sa.

Po dlhom samoštúdiu konečne zistil, že ľudia nemajú radi suché fakty a že pri popularizácii nauk záleží viac na podaní ako na servise. Spočiatku mu napríklad nikto v Ľubietovej neveril, že kosmické žiarenie sa šíri smerom východozápadným a že je zdraviu škodlivé líhať v ňom naprieč. Keď sa však chytil rozumu a povedal tetkám, aby si napravili postele v smere kostola, nápadne rýchlo zmizli z Ľubietovej čemer, rakovina prsníka, horúčka omladníc a ženský lekár.

Ženy, najme staršie, potom už na Kacerovi priam viseli. Vysoký, s čiernou bradou, v staromódnom kepni sedával v preplne-

nom železničnom vozni a hlásal svoje učenie. Ako to už býva, na veľku zlosť ostatných Kecerovanov, ktorí sa necítili o nič horší.

Použili proti nemu cestu protichodnú jeho názorom, metódu pokusov. Pomocou nej čoskoro zistili Kacerovu alergiu na škánie. (Ak vám to pripadá ako novotvar, netvrdte to pod Veprom!) Napríklad prezývka "Kristus" vedela vyzúriť Kaceru až do nepričetnosti. Svet je škodoradosný, nuž mu pridal ešte jednu sykavku a stal sa z neho Kristus Ľubietovský - tak naňho aj všade pokrikovali. Ba vznikla aj veršovačka: "Ššlik, ššlak, buchty na pare, darebák!", ale to sa vyplácalo kričať len z väčších vzdialeností. Kacera bil posmievačov všetkým, čo mu prišlo pod ruku. Poznám Ľubietovca, ktorý pred ním unikol len cez záchodovú dieru do potoka a ktorého ešte dlho Kacera nemohol ani cítiť.

Tento vedomec podveporský zachovával však dôstojnosť aj pri nadávaní. Príklad: "Papuľa diablove, ta do prepadliska pekelného, do satanášovej vyhne, vy jazyky Marbuelove, ohne mocností pekelných!"

Postupom času sa mu naozaj zbridili oči, neznášal upreté pohľady. Tvrdil, že jaštery ešte nevyhynuli, a videl ich podobu nielen v úrečivých ľudoch, ale aj v domácom vtáctve. Raz zdemoloval bicykel, ktorý mal opraviť, lebo vedľa neho zastala sliepka a jej oko sa strčtlo s Kacerovými. "Zatracená slúžka diabla," kričal Kacera. "Okno čertovské!" Sliepku museli zavrieť, Kaceru sa nedalo.

Ako ostarieval, stával sa citlivým na pravicu, nikto si nesmel zastať po jeho pravom boku. Zaviedol nás síce ešte občas do jaskyne, ale výklad o spine bol vstave prerušiť poznámkou: "A z tohoto zuba mi tečie kyselá vodička."

Svoj pomník si navršil ešte za živa. Sadol si v pieskovni pod stenu, a keď sa chlapi vrátili z obeda, našli ho zadúšeného v kope piesku. Od tých čias už darmo budete vytykať Ľubietovčanom nemorálny život a pripomínať etické hodnoty. Len hodia rukou: "To plátilo vtedy, keď ešte Kristus chodil po svete. Ale ten už dávno zomrel na pieskovni." Zdanlivo to prekvapuje, veď Ľubietovci sú takí tvrdí luteráni, že si

pokojne môžu dať vrtať za každý halier do kolena. Ale svet je už taký.

Ak máme teda zhodnotiť zbytky Kacerovho odkazu, musíme predovšetkým priznať, že pokroky vo vedách odsúdili veľa z jeho nápadov na smetisko. Teória libetocentrizmu špeciálne a problém pupku sveta všeobecne sa nám však stále vidia živé. Rovnako ako žijú kocúrkovské klebety od staroveku až po dnešok - a zďaleka nejde len o ťahanie bujaka na vežu, o chodenie s rebríkom v hore, o chytanie slnka do vreca.

A v živej pamäti je aj to, že Demokritos sa narodil medzi seberovnými v Abdére. Mohol však byť čo ako seberovnejší, keď nebol doma prörokom.

Zatiaľ čo Kacera to v svojom Kocúrkove dokázal. Azda aj preto vedel vedieť, prečo býva v noci tma, napriek myriadam ňebeských sínc. Denné zatmenia odbavoval poukazom na známe vrece s chyteným slnkom.

A tak v Kocúrkove býva zavše tma aj cez deň a len Kacerovo večné svetlo svieti. Či je to nie dosť?

Ľubietová 15. apríla 1976

Ivan Kadlečík:

Hodiny moje slnečné

Slnečné hodiny, ktoré som si kúpil, chcem mať rozhodne so sebou na zapadnutej dedine napriek tomu, že uhol sklonu tieňovej tyče a celkové konštrukčné usporiadanie pre štyridsiatu deviatu rovnobežku ich zhruba oprávňuje aj pre Stalingrad, Paríž, Ulánbátar alebo České Budějovice či Prešov; postačí mi tento dobrý pocit súvislosti inak rozparcelovaného sveta. Lebo slnko svieti spravodlivo, logicky a celkom neideologicky.

Na slnečné hodiny sa teda hodno spoliehať. Ich ciferník je rozdelený na dvanásť dielcov zodiaku od ohnivého Barana po Ryby, čo je zasa súvislosť vesmíru a Zeme, a jeho horná časť, na ktorej niet číslíc, ustavične upozorňuje na vracajúcu sa prítomnosť nočnej ničoty, ktorá už nepozná ani len tme: memento mori, zmietanie sa medzi svetlom a tmou, ale aj opätované návraty. Rímske číslovanie, označujúce počet hodín,

sa začína v ľavom hornom rohu štvorkou leta, postupuje cez šestku rovnodennosti po dvanástku juhu a pokračuje ďalej od jednotky po osmičku júnového západu v pravom hornom rohu ciferníka. Idú teda proti smeru našich hodinových ručičiek; ľavotočivý tieň je akoby jronickým úsmevom nad pravo-ručnou civilizáciou.

Netreba ich naťahovať, idú večne, ako keby ani nepotrebovali človeka: ale len on ich ch_ápe.

Keď slnko nesvieti, vtedy sa zdá, že hodiny sú absurdne nezmyselným predmetom. Sú však mlčky či kajúcim a trpezlivým svedkom. A sú aj pokorným služobníkom, ktorý nemá zdanlivú samostatnosť a autonómiu závažia, spružiny, elektriny. Prílišná závislosť slnečných hodín na vrtochoch a náhodách nestálych oblakov nie je slabosťou ani ne_dostatkom.

Áno, závislosť a služobníctvo. Lenže voči Slnku!

Prostému človeku, ktorý vidí a počuje signály Zeme a kozmu, všetko praje v dobrej náklonnosti: jarček s vodou na vrchnáku kameninového suda s kyslou kapustou mu ukazu-

je zmeny tlaku vzduchu, tiene mu ukazujú čas a svetové strany, tak že neľahko zabľúdi v zmätkoch.

Preto som zasadil strom, asi trojročný orech vlašský, rodom z Perzie, na ktorú za stáročia už akiste zabudol; aj on v istom o zmysle predstavuje slnečné hodiny a kalendár zároveň. Zasadil som ho do žltej ílovi-tej zeme, čo na nej a z nej žili predkovia, súdiac podľa menoslova daňových poplatníkov v monografii obce, aspoň od pätnácteho sto-ročia: odvtedy prešli pö tejto zemi a nad ňou tisícoraké búrky, režimy, mračná, epo-chy, hordy, víchrice... Čoho sa ešte dočká moj orech, zvaný Jozef? "

Áno, zasadil som ho na Jozefa, ktorý má kľúče od jari a je patrónom tesárov, pár hodín pred jarnou rovnodennosťou, a po-krstil som ho vínom, ktoré som vypil iba ja, lebo Jozef je ešte maloletý; pil len nealkoholický destilát: poprchalo. Mohutný hlavný koreň som mu trochu pristrihol, azda sa prijme. A stane sa neúnavným výrobcom sviežeho kyslíka v ťažkom ovzduší. V koru-ne budú bývať vtáci a možno budú mať chuť ešte aj spievať; ktovie? Potom dá mocné plo-

dy, plné tuku. Potom z neho možná vytešú hrubý stôl, na ktorom stojí hlinený krčah s nápisom Vínko hreje, vínko páli, vínko múdre hlavy šiali (čo robí s tými hlúpymi?), okolo sedia príjemní ľudia a nehovoria o politike. Alebo bude z neho posteľ, kde sa umiera a plodí, hoci sa oboje dá občas úspešne robiť aj inde. A napokon sa pri jeho dreve ktosi neznámy a ešte nejestvujúci zohraje.

Prajem ti dlhý život, Jozef! Keď som sa totiž dotkol tvojho ešte len tenučkého dreva, všetko toto som zacítil v končekoch prstov. A ešte akoby som tvojím prostredníctvom podával ruku svojmu pravnukovi... Potom som nohami utlačil zem okolo pníčka a objednal som si u manželky tortu z Jozefových plodov - k pädesiatinám.

Tá chuť orechov s vínom, alebo naopak! Tak nás pred rokmi, mládencov, pohostil usmevavý pán-spisovateľ, taký tichučký ako pierko, taký tichučký, že sa až - isteže nielen preto - o ňom pričasto mlčí, hoci jeho Živý bič voľakedy hlasne švihol Európou. Trpké je víno tvorcov! Až dozrejem, povedal som vtedy, zasadím radšej orech.

Teraz som ho zasadil. Nedávno som bol Jozefa pozrieť - už v apríli, v mesiaci Barana a Marsü, keď sa akoby nič nedeje, no zem tlmene duní chystanou explóziou a ty nerozoznáš hrozný strach od nádeje. Videlo sa mi, že Jozef neožíva, azda aj zomrel. Rád by som to nepovažoval za symbol ani za zlé znamenie. Je to len prostá a mlčanlivá výzva vykopať opäť jamu a vložiť do nej nový orech.

Lebo márna škoda je človeka, čo nikdy nezasadil strom.

Martin 21. apríla 1976

Václav Havel:

A. R.

(Nekrolog)

Jeho houževnatá snaha vycházet s nimi po dobrém a naklánět si je různými domněle taktickými manévry bývala někdy až dojemná. Většinou byla ovšem neúspěšná. Nikdy se s jeho existencí nesmířili. Ba víc: někteří ho téměř fyzicky nenáviděli. Tou sverepou a vytrvalou nenávistí, které jsou schopni jen oni: lidé bez fantazie, bez srdce, bez humoru, bez velkorysosti, bez talentu, lidé ješitní a samolibí, lidé se zlýma očima. Nenáviděli ho, protože jednu věc kupodivu cítili s neomylnou přesností: že je usvědčuje. Ne tím, co říká, ale tím, kdo je - byl totiž umělcem, který nejen dokázal ostřeji než kdokoli jiný vnímat hrůzu lidské tuposti, ale který byl navíc nadán schopnostmi jeho odpůrcům osudově odepřenými: vidět všechny tragické i groteskní paradoxy života, radovat se z jeho krásy i odkrývat jeho ubohost, cítit pátou dimen-

zi věcí - dimenzi tajemství.

Alfréd Radok nebyl chladnokrevný analytik, kalkulátor nebo konstruktér. Spíš se podobal mediu: věděl, aniž by věděl, jak to, že ví. Byl to režisér nesmírně přesného, jemného a zvláštního cítění s pozoruhodným smyslem pro magickou autenticitu prostorů, situací, nálad i gest. Nebyl v něm ani stín anobské vzdělanosti: inspirovali se někdy uměním, pak vždy jen takovým, v jakém zrovna cítil vděčnou startovací plochu pro svou fantazii; dobové konvence a módy ho nezajímaly. Měl mnoho napodobitelů, sám ale nikoho nenapodoboval. Jeho inscenace byly velmi různé, společné měly jen to, že byly radokovské. Jeho pracovní metody byly přitom velmi riskantní: víc než u jiných režisérů závisel totiž u něho výsledek na zvláštním, a často téměř iracionálním srozumění se spolupracovníky. Nebyl to režisér diktátor nebo manipulátor, ale spíš režisér "podpalovač" - a kde nebylo co podpálit, tam se ocitál v úzkých. Práce s ním nebyla lehká: ne každý herec byl ochoten vystoupit ze stereotypu své rutiny, vzdát se všech vyzkoušených opor a vydat

se s Radokem - tímto znervózňujícím a nevyzpytatelným průvodcem - po dramatické cestě nového hledání sebe sama. Zkoušky s Radokem bývaly nabity nervovou elektřinou, mnoho herců se jich bálo, ale málokdo věděl, že zdaleka nejvíc se při nich vydává sám režisér.

Není asi náhoda, že život tohoto muže, tak hluboce prožívajícího paradoxy doby a lidské existence, byl sám protkán tragickými paradoxy. Nejnápadnějším z nich snad byla pozoruhodně vytrvalá dvojakost jeho postavení: na jedné straně málokomu vděčilo české divadlo za tolik skutečně nových a inspirativních impulzů, z nichž čerpaly celé generace mladších režisérů a které pomohly tolika hercům k uměleckému znovuzrození, na druhé straně málokomu dalo totéž divadlo české tak málo příležitostí těšit se z výsledků své práce, v klidu je rozvíjet a dočkat se jejich spravedlivého docenění. V Radokově osudu bylo cosi z osudu štvance, jakéhosi Ahasvera: téměř vždy byl odehnán od své práce právě ve chvíli, kdy začínala nést plody.

Stačí vzpomenout aspoň některých peri-

petií jeho umělecké dráhy: když mu bylo po osvobození umožněno vložit své válečné zkušenosti do filmu o terezínském koncentračním táboře, vytvořil strhující moderní dílo, v němž otevřel nové možnosti filmového vidění, možnosti téhož rodu jako ty, které o mnoho let později - ve šťastnější době - tak úspěšně rozvinula celá nová generace českých filmařů. Radok však byl za tento film oficiální kritikou odsouzen a bylo mu na dlouho znemožněno ve filmu pracovat.

Když mu byla dána v roce 1958 příležitost vytvořit scénický program pro světovou výstavu v Bruselu, vymyslel Laternu magiku - tutéž Laternu magiku, která tak proslavila tehdejší československou expozici a která dodnes - už osmnáct let! - reprezentuje Československo po celém světě, znovu a znovu obměňující Radokovy původní myšlenky a znovu a znovu těžící ze své staré slávy. Když se ale Radok pokusil po návratu z Bruselu rozvinout postupy, využitě původně jen k propagaci Československa, do nezávislejší umělecké kreace, byl z Laterny vyhnán a za své úsilí poplíván.

Třikrát byl režisérem pražského Národního divadla - a třikrát musel Národní divadlo opustit, přestože jeho inscenace patřily vždy k nejlepším a že některými z nich dokonce svého času položil umělecké a stylotvorné základy k nejvýznamnější poválečné éře činohry Národního divadla, totiž k éře Krejčově.

Všichni po léta věděli, že Radok patří k největším českým moderním režisérům - a přesto byl právě on věčně kárán, věčně donucován začínat znovu a jinde, věčně odněkud vyhazován - a to v týchž dobách, kdy ti, kdo dokázali rozvinout jeho impulzy, těšili se už všeobecnému uznání a slávě.

Radok nedokázal přijímat lidské postoje a vztahy jako nezúčastněný pozorovatel: hluboce je prožíval, často v dramaticky zveličených obrysech, které jim dávala jeho nervní optika. Jaký div, že všechno to věčné šikanování nesl trojnásob tíž, než bychom ho nesli my otrlejší.

Tento člověk hlubokého vnitřního neklidu hledal po celý život vlastně jen jediné: klid k práci. Když jedné noci zaplavily Prahu tanky a před Radokem se otevře-

la děsivá perspektiva, že bude nucen absolvovat znovu, a možná v daleko horší podobě všechno to, co už několikrát před tím absolvoval, rozhodl se pro jediný krok, který byl v jeho situaci autentický - pro krok ahasverovský: zkusit štěstí jinde. Šel tam, kde očekával konečně klid k práci, protože cítil, že nastal čas k jakési souvislejší sumarizaci toho, co v životě našel, a protože věděl, že jeho vlast mu k tomu už příležitost nedá. Odešel - stal se obětí posledního tragického paradoxu svého života: přesně ti, kdo ho po celý život pronásledovali, kterých se tak děsil a kvůli nimž se posléze rozhodl odejít ze své vlasti - nýmandi, ješitní lidé se zlýma očima, zakrývající svou vnitřní prázdnotu pseudorevolučními hesly, domýšliví a nabubřelí intelektuální hejskové, kompenzující špatné svědomí synků z dobrých rodin cenzorských rozhodováním o tom, co je pokrokové a co lid potřebuje, tito drobní despotové, spojení s drobnými antisemity - přesně oni si ho našli - Ahasvera - i v dalekém Göteborgu aby mu stihli znepříjemnit i poslední léta jeho života.

A vlastně ani jeho smrt se neobešla bez krutých paradoxů: tento český emigrant neumírá vzdálen a odcizen domovu, jak to čítanky vyžadují, ale naopak ve chvíli, kdy se svému domovu opět po letech přibližuje – nejen geograficky (zemřel v noci z 22. na 23. dubna ve Vídni, kde projednával svou připravovanou režii v Burgtheatru), ale i vnitřně (měl tam režírovat současnou českou hru). A umírá navíc v podivné době, kdy se jeho národ nebude zřejmě moci ani z krátkého úmrtního oznámení dozvědět, že zemřel jeho národní umělec.

Radok nebyl člověk politický a jeho ctižádostí hebylo konfrontovat se se svou dobou jinak, než svým uměním. Přesto není v moderních českých dějinách jediného významnějšího politického zvratu, který by se tvrdě nezapsal do jeho životopisu. Ten životopis nebude asi chloubou české kulturní historie, a pravděpodobně se na něj brzy zapomene. Dílo, které na půdoryse tohoto života vzniklo, zapomenout ovšem nelze.

Když nám zemře přítel, s nímž jsme si po léta kladli podobné otázky, sdíleli podobné naděje a posilovali se vzájemně vědo-

mím, že se trápíme i radujeme z týchž věcí, byť jsme přitom odděleni třebaš deseti železnými opanami, přicházíme tím o cosi víc, než jen o něčí lidskou spolupřítomnost v tomto světě: propadá se nám najednou celý kus světa, přesněji řečeno toho světa, z něhož a pro nějž skutečně žijeme, světa naší skutečné existence, který jediné dává - jak se nám zdá - naší práci a našemu životu nějaký smysl. A zesíleně nás v takové chvíli přepadá pocit vlastní zbytečnosti: s kým, pro koho a proč máme vlastně ještě něco chtít? Když tu není on, k čemu jsme tu vlastně ještě my?

Mezera, kterou v našem životě zanechal blízký člověk, má jeho jedinečný a neopakovatelný obrys. Můžeme na ni nemyslet, nemůžeme ji však už nikdy odstranit nebo zaplnit.

Je dobře, že tomu tak je: vždyť právě díky své nezaplnitelnosti je tato mezera vposledku vlastně jen jinou formou přítomnosti toho, jehož odchodem vznikla.

Ano: dokud nám někdo chybí, dotud vlastně s námi je. A dotud ani my si nemůžeme připadat tak docela zbyteční: stále

máme ještě možnost zaposlouchat se do ticha přítelovy přítomné nepřítomnosti, pochopit její skrytý vzkaz a přijmout úkol, který je v něm obsažen.

26. dubna 1976

Jaroslava Reslerová:

Tvorba s Habránkem

Do práce chodím už dlouho. Jednou odpoledne od čtyř do šesti jsem musela být celkem nečinně přítomna na úřadě. Popíjela jsem víno s Habránkem. Raději bych si bývala četla, nejraději přílohu LUK (literatura, umění, kritika) z našeho týdeníku pro politiku, vědu a kulturu, z Tvorby. Schválně jsem si ji na to odpoledne koupila. Pokoušela jsem se číst, ale zatím se nedalo. Na úřadě se nedá moc číst. Habráněk na poměry v úřadě nadával. Co jej znám, nadává pořád. Pomyslela jsem si, jak všichni pomalu spějem k hrubosti a jak hrubost v řeči i činu s plynutím času nabývá dokonalosti. Z Habránkovy tváře se ztrácí úsměv, pokud tam kdy ve větší míře byl. Čím dál častěji se mu na obličeji začínají objevovat nezdravé skvrny, mrtvičnaté ruměnce. Habráněk huboval, a pak řekl: Moc tě to nezajímá. A opravdu, nezajímalo. Jak mu říci, a hlavně proč mu říci, že jsou na světě

ještě jiné věci než úřad a že nejsme tak důležití, jak se mu snad zdá. Ale Habránkovi je pětadvacet. A určitě by se mě zeptal, jaké jiné věci myslím, a předem by mi posílal tam, kam většinou posílá všechny a všechny. Neřekla jsem nic. Jen jsem si pomyslela, že když už jsme všichni tak hrubí, vůbec nic se nestane, když si při jeho víně budu číst svoje noviny, a četla jsem si.

Jistoty a perspektivy jsem vynechala, rovněž Zdroj inspirace a činů a mnohé jiné články. Když jsem se dobrala k příloze LUK, připadal mi svět docela veselý, neboť jsme s Habránkem načínali další, v pořadí třetí láhev vína. Habráněk si něco mumlal a studoval si projekt. Mě zaujal obrázek z výstavy Výtvarní umělci a Tvorba k XV. sjezdu KSČ v Okresním muzeu v Písku. Písek je malebné město. Obrázek se jmenoval Tvorba a byl od zasloužilého umělce Arnošta Paderlíka. Byl na něm znázorněn interiér, asi malířova ateliéru. Na stole ležela Tvorba, týdeník pro politiku, vědu a kulturu, a u stolu seděla nahá dívka. Dívala se - snad zamyšleně - před sebe, to jest v tomto pří-

padě někam nad Tvorbu, týdeník pro... Nevím, co bych jinak o obrázku řekla - kromě toho, že mě zaujal; kultura se vyjadřuje různými prostředky, politika také. Jen snad s tou vědou... ale nevím; usmála jsem se na Habránka a přitukli jsme si hořčičnými sklenkami.

Pak jsem chtěla číst Letošní jaro u Růžků od pana Fuchse, ale po výtvarném umění jsem si řekla, že bude lepší trochu poezie. I četla jsem: "Na tom pražském mostě/ rozmarýnka roste/ nikdo ji nezalívá/ a na druhém mostě/ se tančí a zpívá."

Plna úžasu jsem četla dál: "Ty starodávné mosty/ ledacos pamatují/ Pokud jde o písničku/ každý měl tu svoji/ - /Nekvete rozmarýnka/ na Gottwaldově mostě/ na tom přes údolí/ co se pyšně klene/..."

"Františku, přečtu ti básničku!" zavolala jsem na Hrabánka a on, jak tak byl už celkem mírumilovný, se usmál a řekl, že ano, ať přečtu. Začala jsem: "Na Gottwaldově mostě/ se jezdí chodí spěchá/ Dálnice tudy vede/ prvníčka krasotinka/ V útrobách metro fičí/ taky první linka/ po kraji chodí pěší/ - /Inu tihle Češi/..."

Habránek na mě přes stůl zíral, úplně zapomněl, že by se mohl napít vína, pak sklonil hlavu k projektu a tiše mně řekl, ať jdu do p. (do těch míst, kam posílá všechno a všechny).

No tak to byla básnička, já jsem ji zkoumala dlouho a Josefa Rumlera, který ji napsal, jsem považovala za nějakého naivistu, jenom mně nebylo jasné, proč dávají nepovedeného naivistu na stránku našeho předního týdeníku, a až o několik dní později jsem se dozvěděla, že autor je nejen zavedený básník, ale i osoba rozhodující o poezii v našem předním nakladatelství, v Čs. spisovateli. Habránku, Habránku.

Povídka Letošní jaro u Růžků nemusela být od pana Fuchse, ale od kohokoliv, kdo umí psát, a v předstihu pojednávala o chlapci, který "byl sám a chodil s hlavou k zemi" a který po téměř dvou stránkách textu Tvorby "měl pocit člověka, který ví, že nepřemýšlí marně", poněvadž jeho otec odjel do Prahy na sjezd (jak z děje vyplývá, nikoli rodáků, ale XV. sjezd KSČ); měla jsem příliš vřelý vztah k Myším Natalie Moosha-berové, než abych dále přemítala o letoš-

ním jaru, byť třeba jen u Růžků.

Ale tehdy jsem byla rozveselena vínem, a ještě více básničkou, a smála jsem se i tady. Tehdy.

V Hořkém štěstí Jaromíry Kolárové jsem se dočetla o Mařence, která sotva se narodí, už musí pít alkohol, a později, "Než si Mařenka dokázala zvyknout na buchtý, lívance a rohlík s půlkou párku, rozpoutá se první světová válka". Smůla. - A zase jsem dočetla povídku do konce, k poslední větě, a ještě další jsem začala číst, a teprve, když mi smysl čtení k neradosti (mé) unikal, unikal, až mizel, nechala jsem toho. Na úřadě se nedá číst.

Ani Habránek se neusmíval. Byl jako obvykle rozzlobený, něco se mu nelíbilo v projektu. Rychle jsme dopili víno, zamkli jsme úřad a šli jsme společně, Habránek a já, tentokrát do hospody.

Praha 29. dubna 1976

Pavel Kohout:

Kazík je lump!

(Věčně mladá historie)

Tento text klade mocný nárok, ale kdo se jím pročte, nepřijde zkrátka: pozná osobitou osobu, pokochá se duchem epochy, objeví novou pevninu práva a ještě mu závěr slibuje souboj.

Hra ze života exponuje se dne 7. prosince 1957, kdy Nová scéna Bratislava (dále B'lava) uvede veršovaný vaudeville Alexandra Gladkova z napoleonských válek "Večně mladá história", který upravil a přebásnil Rudo Kazík. To mne zaujme, neboť už o půl-druha roku dřív uvedlo Ústřední divadlo čs. armády v Praze (nyní Vinohradské) veršovaný vaudeville Alexandra Gladkova z napoleonských válek "věčně mladá historie", který jsem upravil a přebásnil (pro Jiřinku Švorcovou) já. Originál se jmenoval "Davnyň davno": přeloží-li básníci dvou národů takový titul tak úplně stejně jinak, je to hodné pozoru. Vyžádám si tedy přes Dili

slovenský text, a žasnu bez konce.

Shodně jsme, Kazík i já, škrtli tytéž dva z osmi důstojníků, shodně redukovali pět šlechtických sestřenic na tři, shodně jim dali nová jména Lili, Mimi a Zizi. Festival zázraků vrcholí tím, že jsme shodně zkrátili hru skoro o tisíc stejných veršů a připsali na tři sta mových, taky stejných, takže vznikly dvě zcela totožné volné variace, lišící se pouze v jazyce.

Nabízí se jen dvojí vysvětlení: a) že jsme, Kazík a já, austrální dvojčata, nebo b) že Kazík ruský originál nikdy nečetl a mou práci prostě po slovensky opsal.

Díla kupodivu bez váhání zvolí b), Kazík okamžitě se omlouvá, že došlo k nedopatření, programy příslušně upraveny, honorář patřičně rozdělen a incident zapomenut.

Až do 1. ledna 1973, kdy zapnu televizi a shledám, že B'lava vysílá veršovaný vaudeville Alexandra stakdále, který upravil a přebásnil opět Rudo Kazík. Ač se to nyní jmenuje "Už dávno tak", mohu ve staré knize opět sledovat svou práci; ostatně i nový titul je verš z mé písně.

Není pochyb, že se po šestnácti le-

tech, tentokrát před milióny diváků, opakuje věčně mladá historie.

Začne kolize: vyhledám starou smlouvu a shledáv, že dýchá platností, obracím se na Diliu, aby dostála závazkům a sjednala mi dle autorského zákona satisfakci. Organizace pro šíření dramatických děl se síce v mém případě už třetí rok věnuje jejich zakazování, avšak causa Kazík má svůj právní precedens. Dotáže se tedy rozpačitě Čsl. televize v B'lavě (dále ČSTB'1) a překvapivě dostane odpověď obratem pošty. ČSTB'1 doporučuje českou i slovenskou expertizu, zasílá text a připojí toto senzační sdělení:

"... Ešte pred vaším listom na požiadanie R. Kazíka sme zastavili vyúčtovanie honoráru za šírenie diela... pre prípad, že si P. Kohout bude činiť nároky..."

Úpravce - pro přesnost dále úkradce - si tedy tentokrát počíná jako číšník vyčkávající s bankovkou v ždibci, až ještě host na hůl usedne, anebo se s ní začne ohánět.

22. února 1973 mi Dilia píše, že honorář bude dělen "podle zjištěného rozsahu

účasti toho kterého autora" a dodá: "Lita" (slovenská Dilia) "samozřejmě je si vědoma, že i když s Kazík použil byť i částečně českého překladu a úpravy, byl povinen si vyžádat souhlas."

Pak už konečně vtrhne do pohádky současnost: expertiza ze Slovenska nedojde a Dilia se mě ptá, zda bych se "neměl pokusit prokázat správnost svého stanoviska pořadem práva", čímž řadí zpátečku.

Navštívím tedy advokátní poradnu a podám jednu ze svých četných žalob: žádám si 70 % honoráře (když 30 % je nejvyšším honorářem převodků) a tiskové opravy. Tehdy je už známo, že sice spory prohrávám, ale zároveň tím vznikají rehabilitační spisy, v nichž zafixována nejedna nezákonnost. Snad i proto mi ČSTB 1 zašle 15. února 1974 dopis, že mi Lita (pozor: už zde se připravuje geniální finále!) poukazuje Kčs 3 024. Protože celkově obnášel honorář 4 320, zjistím jednoduchým početním úkonem, že přiznáno mi 70 %, čímž uznáno mé autorství *via facti*.

Tím důrazněji žádám uveřejnění opravy v televizním věstníku, a zde krize přechází v peripetii, když úkradce opětovně volá

z B'ľavy mého právního zástupce, ujišťuje ho, že já na žalobě netrvám. Zmaten, že ode mne slýchá pravý opak, svolává právník vrcholnou schůzku. Koná se v Praze 6. ledna 1975, jakoby na počest dvouletého výročí lupu. Úkradce vstupuje do advokátní kanceláře, šarmantně líbá ruku mé choti a volá - Pavol, ako sa máš?!

Žasnu, a ač přesvědčován, že sme sa už takto kedysi volali, setrvám u vykání. R. Kazík, vykaje i tykaje, omlouvá nové nedopatření a vysvětluje takto: znaje mou situaci, hodlal mi pláštěm svého jména pomoci k publikaci, jen mi to nemohl oznámit, neznaje, jsem-li ještě na území republiky; za to právem očekává, že nebudu věc vířit, neboť je exponováním dramaturgem ČsTB'ľ a mohlo by mu to škodit; což jsem ostatně slíbil, a tak on dobře nechápe, oč mi ještě jde.

Nyní já chci konečně vědět, z čeho soudí, že jsem mu něco slíbil. Po krátkém váhání míní, že pokud mně to neublíží, on že může hovořit z oči-voči. Vyzvu ho. Líčí, jak po našem společném příteli, v Praze dlícím krajanu Nádašim, mi přece vzkázal, zda

na žalobě setrvám, když se nechá vidět; záleží, vzkázal jsem já, jak se nechá vidět; on vzkázal mně, že třemi tisícovkami; já vzkázal jemu, že taková suma mou zraněnou ješitnost vyhojí; on tedy poukázal Nádašimu tři tisíce pro mě, a tak se nyní právem diví, že na tom nemám dost.

Hledím na kvitanci a šetrně mu sdělím, že jeho krajana jsem poznal málo, neboť se spokojil, že si od nás půjčil tisíc, a více nedošel; že tedy všechny mé vzkazy zploďila krajanova fantazie, když asi potřeboval ještě tři tisíce.

Zpráva o věrolomnosti i ztrátě sice pokropeného kropiče zkruší, ale nezlomí. Po krátkém zamyšlení upře na mne odhodlaný zrak a prohlásí před mou chotí i právníkem, je-li problém jen v tom, že obnos nedošel pravému adresátu, ochotně se na místě nechá vidět znovu. Už sahá k portmoné, když mu řeknu, že má autorská ješitnost je chorobná: právě jsem odmítl 450 000 dolarů za zfilmování své knihy, zjistiv, že americký producent směl by za to nakládat s mým dílem stejně svobodně jako R. Kazík.

Úkradce se pak vrátí do rodné republi-

ky, aby zanedlouho svědčil v mé při s televizí, dle zápisnice takto:

"... v roku 1956 som predmetnú hru prekládal pre Novú scénu v Bratislave, kde dramaturgia si dala požiadavku, aby som zohľadňoval žalobcovu úpravu. Preto podobnosť Kohoutevej a mojej úpravy predmetnej hry je zcela samozrejmá, keďže som vychádzal z toho istého originálu. Predmetnú hru som prebásnil a preložil do slovenského jazyka. Preklad som robil z ruštiny, je možné, že niektoré podobnosti v súvislosti s Kohoutovou úpravou, resp. citáciou, sa vyskytli aj v mojej úprave."

Děj vrcholí katastrofou. Mestský súd v B'lave (JUDr Anton Mihalovits) mou žalobu dňa 2. apríla 1975 stroze zamítá: "Zo scenára diela Večne mladá história súd zisťtil, že preklad, scénar a úpravu previedol Rudolf Kazík." Jiný text pro srovnání ani expertízu si súd nevyžádal. "Predseda senátu," píše o tom mému právníku zastupující právník z B'lavy dr. Földeš, "tento svoj postup bližšie nezdovodnil." Mé odvolání zamítá pak 30. októbra 1975 Krajský súd v B'lave (dr. Alexander Vietor) zdůvodněním,

které hodno obšírné citace:

"... Krajský súd je toho názoru, že jednak v priebehu konania autorstvo žalobou k predmetnému dielu nebolo preukázané, lebo svedok Kazík túto okolnosť popiera a tvrdí, že ide len o jeho dielo, a nie dielo žalobcu."

(S tím pěkně ladí zápisnica z téhož pojednávání, podle níž připojeny "ku spisom 2 prípisy Dilii zo dňa 14. septembra a 9. oktobra 1973 z ktorých vyplýva, že predmetné dielo bolo na základe vykonanej expertízy uznané ako dielo žalobcu.")

"Taktiež žalovaná strana uzavrela autorskú zmluvu s menovaným Kazíkom ako autorom diela a honorár žalobcovi priamo nepoukázala, ale tento dala k dispozícii organizácii Lita, ktorá sama" (zde ona geniální pointa!) "rozhodla a cestou Dilii honorár poukázala žalobcovi. Žalovaná strana iba dodatočne sa dozvedela o tom, že časť autorského honorára bola poukázaná žalobcovi."

(Sem zas dobře zapadá citovaná dopis ČsTB 1 Dilii, jak R. Kazík sám žádal zastavit vyúčtování pre případ, že bych si činil

nároky.)

"Krajský súd je toho právneho názoru, že v danom prípade otázka autorstva k predmetnému dielu nie je prvoradá. Nie je možné totiž citované zákonné ustanovenie" (míněň § 16 autorského zákona o povinnosti uviesť meno autora) "vykládať tak zoširoka, že by na základe tohto žalovaná strana mala povinnosť šetriť, kto je skutočným autorom diela, keď má uzavretú zmluvu s osobou, ktorá prehlási, že je autorom diela. Takúto povinnosť žiadne zákonné ustanovenie žalovanej strane neukladá. Teda pokiaľ žalovaná strana uverejnila ako autora diela Kazíka, s ktorým mala podpísanú autorskú zmluvu, splnila svoju povinnosť podľa § 16 a nie je možné od nej požadovať, aby dodatočne skúmala, či skutočne menovaný Kazík je autorom diela a prípadne, aby uverejnila inú osobu než Kazíka ako autora diela.

Pokiaľ žalobca je tej mienky, že R. Kazík neprávom sa za autora diela vydával a zmluvu so žalovanou stranou podpísal, tak musí svoje právo uplatniť voči R. Kazíkovi, a nie voči žalovanej strane, ktorá v tomto smere nie je pasívne legitimovaná.

Napokon ešte treba pripomenúť, že je vôbec otázne, či by bola žalovaná strana odvysielala predmetné dielo, keby bola vedela, že autorom diela nie je R. Kazík, ale niekto iný, poprípade žalobca." Bums.

Požud slavný súd. Odtud já: jelikož každý rozsudek, v němž je starý zákon osvěžen novým pohledem, bývá chápán jako precedenční, nutno obhlédnout, jaké otvírá perspektivy:

1. R. Kazíkovi, který schopnosti v tomto směru už osvědčil, dává možnost uvést pod svým jménem jakékoli dielo, když prohlásí, že je sepsal sám.

2. Televízií, divadlům i nakladatelstvím možnost takové dielo bez okolků použít, když jeho nový autor podepíše s nimi zmluvu.

3. Soudům možnost nelámat si hlavu, když žalovaný přizná bez mučení, že pravdu má on.

4. Ale nabízí zajímavou možnost i mně, když praví, že mám uplatnit své právo přímo vůči R. Kazíkovi. Vím-li, že R. Kazík žádnou tiskovou opravu provést nemůže, neboť vlastní televěstník nevlastní, a vím-li ny-

ní navíc, že jeho slovo stačí, abych se k právu nedopřál, vysuzuji, že mám přikročit k jakési právní samoobsluze, což tedy právě činím: toto píšu všem, kteří Kazíkovo (nebo mé? tak či vlastně?) dílo na obrazovce spatřili. Uvažuji, co mám R. Kazíkovi říci, aby to bylo stručné a přesné. Od dětství se mi nejvíc líbilo, co řekl Cyrano hraběti de Valvert před soubojem v Hotelu burgundském, totiž (v překladu Vrchlického... či snad taky Kazíkově?) - "Tys ničema a blátošlap a pes!" Ale že nechci, aby zas oni mohli honit mě, budu původní:

Oznamuji, že Ruda Kazík, dramaturg Čs. televize v Bratislavě je zloděj, lhář, úplatkář, a tedy lump.

Satisfakci dám, budou-li mi přisláni dva svědkové. Pak ovšem volím zbraň, a jelikož nesmím žádnou držet, navrhnou: na facky.

1. května 1976

Helena Klímová:

Jak jsem se bála

Vaculíka

Duben na dvoře továrny se ani nepodobá jarnímu měsíci. Nemá tam co kvést, ani pučet, jen obrovský javor uprostřed by se měl zelenat, ale moc se nezelená. Překáží autobusákům při zajíždění, přitom ho nesmějí porazit. Tak ho každý den chodí jeden z počišťovačů dvora zalévat žíravinou. Dostal to nařízeno. Asi proto se javor nezelená.

Dubnové jaro v továrně ani není vidět. Jenom vzduch je svěžejší, teplý vlhký vítr proráží nedýchatelnost autobusových výfuků, desetkrát denně přikrmovanou tůrováním. Tůrování teď přestalo, všecky hlasité tovární zvuky umlkly. Po věčně mokré dlažbě, lesklé blátem i motorovou špínou, se sunou stovky bot. Můj sluch, zvyklý na bolestně ohlušující hřmot továrny a kolejovek, vnímá pouhé pepání dlažby nohama jako příjemnou nepatřičnost. Tepeme dlažbu všichni stejným směrem a cíl - schůze celého podniku - mi

připadá nepodstatný vedle mohutnosti tohoto společného pohybu. Rojíme se po skupinkách ze dveří kancelářů a vrat dílen, vléváme se do davu. Zahlédnu dispečera nákladovky, s nímž občas obědvám. Slyším odněkud hlas podnikového donchuánka a jeho nehsleda, kteří někdy chodí žertovat do konírny, v níž pracujeme. A tu mne dohání moje milá přítelka, která se mnou onu konírnu sdílí a kterou tu ani nechci jmenovat. Znáám lidi okolo sebe, či aspoň jejich jména a tváře. Nejsou pro mne anonymní. Náhle mne prostupuje radost. Všecko je, jak má být. Mám kamarádku. V poledne mi dají najíst. Každých čtrnáct dní mi dají peníze a přitom po mně chtějí, abych dělala, co mne těší: svoji práci. A ještě mi dali razítko do legitimace. Není to neuvěřitelné? Mnohaleté přání, konečně splněné.

Motory ani buchary ani nic jiného nedrásá sluch. Vzduch nepáchne, ale téměř voní. Dvůr se neotřásá kovovým řevem, ale konejšivějším šumí lidmi a jejich jednosměrným pohybem. Snad poprvé na mne dav nepůsobí jako hrozba, ale jako přátelské společenství... A pojednou ohromeně konstatují své

pocity: vyslovenou libost nad sounáležitostí s davem. Opouští mne odedávna osamělost a nepříjemná výlučnost. Prostupují mne nové jistoty, jistoty společenství, které není diskriminováno, nýbrž preferováno, a které má moc, rozumějte: prapůvodní fyzickou moc svalů, tu, jež má poslední slovo. Kde se mohu rozplynout v bezpečí.

Je to pocit jistě ještě z dob předlidských, a snad proto tak mohutný, dech regulující, jeden z pocitů milosti.

Tepám dlažbu dále, ale nepřestávám se sobě podívat. S nedůvěrou.

Je pár dní později, prvního máje. Opět se sunu (jen po jiné dlažbě) s tímtež, jak věřím, přátelským davem. Tu euforii ze splynutí zatím nepociťuji, tlampače a celá atmosféra nucenosti působí jako zábrana. Ale je mi dobře, po dlouhé době bez puncu deklasovanosti. Mezi lidmi, kteří mne přijali a jimž hodlám prospět.

A jak tak v myšlenkách vrůstám do občansky normálního, pro mne neývalého světa, najednou vedle sebe vidím Ludvíka, člověka ze světa zcela jiného. Ve stejném okamžiku a se stejnou upřímností pociťuji potěšení

i zděšení: ta výrazná temná tvář, zbojnické fousy, dynamické chování, zpěvnost hlasu. V mém novém světě se vyjímá jako barevný záběr v černobílém filmu. Je možné, aby ho nikdo nepoznal? Co si myslí moji kolem stojící kolegové, když jim toho neznámého knírače nepředstavuji? Že bych se do Ludvíka zavěsila, abych je svedla se stopy, aby si třeba mysleli něco jiného, řekněme obvyklejšího...?

Ludva zvučí svou krásnou moravštinou a nic neví. K mým pocitům potěšení a zděšení přibývá ještě třetí - pocit lítosti a hanby: chudák Ludva, kolik lidí se takto hanebně bojí jeho společnosti? Cožpak je možné takto odpaďávat od kamaráda? A hněv: jakto, že se bojím kamaráda, když je spravedlivý? Jakto, že se bojím o svoje bedné místo, když pracuju dobře a užitečně? Kdo mne k takovému strachu přivádí? A proč se nechávám uvádět do takové mravní mizérie?

Utíkám z Letné domů a nepřestávám se hněvat a hanbit.

- - -

Je o rok později, prvního máje 1976. Jsem chudší o jedno zaměstnání (vůbec ne

kvůli Ludvovi, já sama prý nesmím přicházet do styku s masami), jsem bohatší o různá přemýšlení.

Někdo si nás rozděluje. Na vaculíky a nevaculíky. A ještě na mezistupně. Všichni tam patříme, vy a já taky. Rozdíly mezi stupni mohou spočívat v míře spravedlivosti anebo v míře obávanosti, podle toho, z kterého konce nahlížíme. Každý máme ve svém okolí nějakého vaculíka, jehož ryzosti se obdivujeme a jehož veřejné společnosti se občas obáváme - ke své nejhlubší hanbě. Každý máme ve svém okolí nějakého nevaculíka, jímž mírně či více pohrdáme a jehož se rovněž obáváme. Bojíme se na obě strany - těch lepších i těch horších. Nás se taky někdo bojí, třeba. Mne se určitě leckdo bojí. Člověk člověku vaculíkem.

Věta, kterou jsem právě napsala je velice krutá. Nicméně setrvalou konečnost ještě nevystihuje, je jen výchozím bodem sociálně psychologického pohybu: člověku se obtížně žije v rozporu. Je mu zatěžko obdivovat se spravedlivým a zároveň se jich stranit, aby skrze ně nebyl poškozen. Z takového jednání jej přepadá hluboké za-

hanbení nad sebou samým, ocítá se ve vnitřním konfliktu. Přesto touží po jednotě hlavy a rukou, po jednotě pólů myšlení a konání. Z těchto dvou pólů bývá ten druhý zakotven pevněji: je sociálně podmínován, určován existenčně. Tak se nám to alespoň j e v í - u nás a v této době. Člověku se zdá, že to, co koná, je dáno, je určeno někým jiným, nedá se s tím pohnout, leda za cenu trestu - újmy na existenci. A tak tedy, v zájmu míru své duše, přizpůsobujeme ten druhý pól - své myšlení, své názory. Vyháníme ze sebe vaculíkovštinu. Odtud potom ta změna: co bylo ryzí a spravedlivé, jeví se pojednou zastíněné a třeba nereálné. Pól myšlení se posunul, aby byl v souladu s pólem konání. A jakmile jednou člověk takto změnil své východisko, již mizí jeho zábrany v jednání, již snadněji srovnává své skutky se společenskou objednávkou. A znovu naopak: čím více pak takto konfrontuje své jednání, tím silněji přesvědčuje sám sebe o pravosti své cesty. Takto se upevňuje pohyb v kruhu.

Avšak přes veškeré úsilí v člověku přece jen kousek vaculíkovštiny - posled-

ní částečka - zbývá. Vyhladit zcela se nedá. Již nemá konkrétní podobu ideálu, již ani neformuluje jasně imperativ ryzosti a spravedlivosti, již z racionálna vědomí klesl na jakési pouhé svědění podvědomí, ale dosud stačí na udržování tense a především hněvu. Nicméně chybí vyhraněnost, jasné formulování polarity, a hněv tedy bloudí, hledaje svůj předmět. Naskýtá se mu trojí možnost: člověk může obrátit svůj hněv proti společenskému tlaku; avšak tuto možnost již v zárodku vyloučil, přijav axiom, že jeho konání je určováno někým jiným, že se s tím nedá nic dělat. Nebo může svůj hněv obrátit proti sobě - ale i tuto možnost zavrhl, a to tím druhým krokem, když se rozhodl skoncovat se svým vnitřním konfliktem a sebeobviňováním. A tak zbývá již jen třetí možnost, kam obrátit hněv: proti vaculíkům. Ti setrvávají jako iritující memento.

Člověk začne tím, že ve svém j e d - n á n í přistoupí na kompromis mezi spravedlností a společenským nátlakem a končí tím, že jeho c í t ě n í ovládne hněv proti zbytkům jeho vlastních hodnot. Tako-

vý citový zvrat je psychologicky schůdný: člověk tíhne k tomu, nenávidět toho, proti komu se již jednou provinil, neboť tím se toto minulé provinění ještě dodatečně ospravedlňuje.

Každý totiž chce být sám před sebou spravedlivý, každý chce být sám sobě vacu-
líkem. Jenže svému bližnímu se současně
stal vlkem.

Praha 3. května 1976

Milý Ludvíku, tak mi to odpust', že
jsem tě takto cvičně použila. Já to myslím
dobře. I s Tebou.

Hel.

Jan Trefulka:

Pozdrav ze Šmelcovny

Kultury milovní Brňané chodí vítat jaro na Šmelcovnu. Je to tradice, jež přežila básníka, který ji mimoděk založil. Petr Bezruč, dokud byl v Brně, chodíval prý se svými známými, se svou "smečkou", každý rok vítat jaro do údolí řeky Bitýšky, do osady, která už tenkrát pomalu odumírala, protože dobývat a tavit železnou rudu v malém se už nevyplácelo. Za Bezručových časů tam ovšem ještě bývala hospoda, takže promrzlí vítači jara si zde mohli sníst předem objednaný vydatný oběd a jistě i cosi popít. Ostatně dobrých hospod bývalo po cestě do Brna daleko víc, než dnes. Teď je to místo na Šmelcovně opatřeno pamětní cedulí a z původního výletu kroužku intimních přátel se stalo shromáždění, jemuž nechybějí recitující pionýři a slavnostní řečníci, kteří neopomenou zdůraznit, že se tihle vždycky zpívala píseň Přijde jaro, přijde - a to jako výraz odporu proti útlaku českého ná-

roda a jeho nezlomné naděje v lepší příští. I letos jsme zpívali Píseň, nahlížejíce do rozdaných syklostylovaných textů, protože kdo by si dodneška pamatoval výraz odporu a slova nezlomné naděje? A proč taky?

Když jsem zpíval třetí sloku - A ta naše lípa bude zelená/ z větví vonných listí nám na věnce dá - vzpomněl jsem si na méně radostné věnce, a přesně na dědečka, který je dávno mrtvý, na myšlenky a city, které jsou dávno mrtvé, na zápasy, usilování a omyly, po nichž nezůstalo ani stopy.

Můj dědeček pocházel z Derfle u Uherského Hradiště a národnosti byl moravské. Zhruba v téže době, kdy Bezruč úřadoval v Brně na poště, navrhoval můj dědeček různé stavby veřejné i soukromé, od škol a činžáků až po hospody. Všechny se vyznačují tím, že mají vchod v podobě slováckého žudra. Do žudra secesního kostela, který se nejspíš podobá přestavěné zřícenině středověkého hradu, zakomponoval dědeček sgrafito Jana Köhlera zobrazující věrozvěsty Cyrila a Metoděje s nápisem TITO JSOU OTCOVĚ NAŠI. Ex oriente lux. Dědeček na to upřímně vě-

řil a upřímně odmítal všecko umění a myšlenky cizí našemu moravskému lidu, a to všechno zlé a západní pocházelo ovšem z Prahy, právě tak jako nepohodlné úřady, zejména berní, i místní financí, kteří vybírali poplatky za potraviny dovážené do města. Pro to proti nim dědeček bojoval. Dodneška si pamatuju, jak jsme ho jednou čekali na nádraží v Králově Poli. Vystoupil z vlaku a pod kabátem si nesl láhev vína, pravděpodobně mešního. Ovšemže mu ji objevili a ptali se, co že to jako veze. Dědeček se rozčílil a prohlásil, že vodu. Ale oni ani ti financí neměli rádi, když je měl někdo za voly. Láhev musela být na místě otevřená a po veliké ostudě - dědeček tvrdošíjně odmítal cokoliv zaplatit - byla zabavena. Co se s ní stalo, může si každý domyslit. Po dědečkovi jsem zdědil záchvaty zcela nepřčetného vzteku pro maličkosti, zcela nesmyslnou vytrvalost v nevyhratelných bitvách a pohledníci, na níž jsou vyfotografovány Včelíny bratři Mrštíků, Diváky, p.p. Hustopeče u Brna. Na rubu je vzkaz: "11.5.1915 Můj milý! Prosím Tě, odpusť, že do Luhačovic mejd už poslat nemohu.

Když došel Tvůj lístek odcházely^x poštou poslední plechovice. Měl jsem ho teď v dubnu ještě 4 metráky a jen se po něm zaprášilo. Za měsíc bude nový a pak jsem k dispozici. Dost mě to mrzí, ale co dělat. Jen o den kdybys byl přišel dřív. S pozdr. A. Mrštík^u). Takže ani dědeček neměl v životě žádný med, zrovna když o něj stál a když jej potřeboval.

Dědečkův syn, můj strýc, se snad dědečkovi natruc stal berním radou. Ale nebylo mu to taky nic platné. V padesátých letech byl zavřený, pak zas propuštěný, po návratu z vězení obrátil mysl k Bohu a skončil jako potulný účetní v různých JZD kolem Brna. Zdědil jsem po něm kulatost, příchýlnost k dobrému vínu a jedno úsloví, které se mi v posledních letech tu a tam velmi hodilo: Život je povinnost.

Dědečka z tatínkovy strany jsem nepoznal. Vím jenom, že byl domácí tkalcem a mimo to se vyznal v kdejakém potřebném řemesle, takže po něm jsem nezdědil nic. Moje tety a strýcové byli ševci, a proto ko-

^x To zaváhání je v originále!

munisti už za první republiky. Ale také jim to nebylo nic platné, ani tomu jednomu z nich, který před válkou emigroval do Sovětského svazu i s rodinou. Když se vrátil, nepohodl se s místní organizací, snad proto, že místní funkcionáři toho věděli o stalinském Rusku víc a líp, než on mohl vidět na vlastní oči. Komunistou ovšem nepřestal být (kdo by také mohl přestat, kdo jim jednou opravdu byl), ale jaksi už nikdy nepovýšil do funkcí, které by stály za řeč. A tak odešel ze světa tiše, bez poct, a pochod ruských revolucionářů, který si dal na poslední cestu zahrát, zazněl v úzkém rodinném kruhu dvojnásob smutně...

Zatímco jsem přemýšlel o poučných osudech svých příbuzných, povalili fotografové amatéři vrbu a zdupali břehy říčky Bitýšky, aby mohli zachytit okamžik, kdy Mořena spadne s mostu a poplyne po vodě k Brnu. Pionýři už nesli smrtku k potoku a tak já jsem potichu vynášel své smrtky, což ovšem není nijak radostné konání. Zachycovaly se o větve a o kameny jako živé a bylo mi jich nakonec líto. Jim už nebude nic platné, že "volný bude proud, po vlnách šumících lodě

budou plout"!

A tu, náhle, zčistajasna, jak už to bývá ve špatných dramatech, v pochybných fejetonech a ve skutečnosti, Pánembohem ochotnicky zrežirované, přistoupil ke mně přítel a řekl místo pozdravu, jako by nava-
zoval na mé rozjímání: "Bude hůř." Usmíval se při tom, ale ne proto, že by byl vyzna-
vačem hesla čím hůř, tím líp, nýbrž proto, že měl v náprsní kapse plucárek slivovice, a byl proto dobře naladěný. Přivedlo mně to na jiné, optimističtější myšlenky. Ta věta je koneckonců nejprůběžnější chválou přítomnosti: žádné čekání až "stříbrné své vlny hora vyleje, rozkveté zas růže, slavík zapěje" - to všechno může přijít, ale také nemusí. kdežto já teď, právě teď šlapu poslední zbytky sněhu, slivovice mi přede v útrobách, skřivánek zpívá, potok hučí a báby nosí kytice kočiček. Bude hůř. Říkám to s úsměvem i tenkrát, když je mi obzvlášť blbě - a pomáhá to. Tož tu větu posílám jako jarní pozdrav ze Šmelcovny všem známým.

Bude hůř!

V Brně 6. května 1976

Karel Kyncl:

Poslední pohádka o Honzovi

Bylo nebylo - vlastně bylo, protože kdyby nebylo, tak by nebylo, ale ono bylo. Bylo jaro a Honza došel ke krásné zahradě - nebo spíš k lesoparku, protože tam převládaly okrasné dřeviny a na ozdobném tepaném plotě si přeslabikoval nápis: CIZÍM I VLASTNÍM VSTUP ZA ÚČELEM SHLÉDNUTÍ PRINCEZNY PŘÍSNĚ ZAKÁZÁN POD TRESTEM PROPADNUTÍ HRDLEM.

Honza byl prostáček, jak dobře víte, milé děti. Nejdřív si tedy začal lámat hlavu, jak je možno jakýmkoli hrdlem propadnout, případně jak lze něco zakázat pod trestem propadnutí týmž. Na druhé straně však se náš oblíbený hrdina potuloval po světě už hezky dlouho, dávno snědl poslední máminu buchtu, skosil řadu draků a o vlások ušel několika polovinám království, a tak jeho reakce byly již do jisté míry deformované prožitými zkušenostmi. Přestal si proto lámat hlavu lexikálními problémy,

a místo toho z nápisu na plotě vyvodil, že se ocitl v nejsprávnějším právním státě. Neboť – to přece vědí i ty nejmenší z vás, milé děti – nejprávnější právní stát se pozná hlavně podle toho, že občanům je prostřednictvím různých nápisů zcela jasně dáváno na vědomí, co je čeká, když něco vymyslí nebo udělají, či naopak.

A opravdu, náš Honza se nemýlil. Ocitl se skutečně v jednom z nejprávnějších právních států, jemuž vládl král široko daleko slynoucí svým smyslem pro ducha i literu zákonů. A nic, děti, neilustrovalo tento jeho charakteristický rys lépe, než právě onen nápis na plotě lesoparku, u něhož se zastavil náš Honza.

Oprostřed parku stál nádherný zámek, a v něm sídlila králova dcera, předkrásná Zlatovláska. Byla to opravdu holka jako obrázek, budila zaslouženou pozornost u všech šlechtických i nešlechtických synků v okolí, a to jejího otce krále hnětlo. Byl svým způsobem vyšinutý, milé děti, neboť Zlatovlásku miloval láskou spíš mileneckou než rodičovskou. Ale dosti fêrudi-smu – držme se tématu a povšimněme si, jak

se jeho zvrhlý cit promítl do jurisprudence.

Kdyby vládl státu policejnímu, byl by dal prostě odkráglovat každého vetřelce na místě a bez soudu. Ve státě pouze právním by se tento hrdelní problém vůbec nevynořil, šlo by nanejvýš o přestupek rušení držby, a král by s tím neměl co dělat. Ve státě nejprágnějším z právních však dal vtělit do zemského zákoníku (první hlava) jeden paragraf, ježž uvádím v plném znění, milé děti: "Kdo se z nenávisti ke králi dopustí vniknutí do královského parku za účelem spatření princezny Zlatovlásky, jest povinen po dopadení pronést libovolný výrok. A/ Uzná-li královský soud, že obsah výroku jest pravdivý, bude zločinec štat. B/ Uzná-li královský soud, že obsah výroku jest nepravdivý, bude zločinec oběšen."

Stálý zástupce království u OSN často používal tohoto paragrafu při svých projevech v plénu světové organizace. Dokazoval jím, jak jeho vláda poskytuje všem občanům země bez rozdílu rasy, náboženství a politického přesvědčení alternativu, neboli svobodu volby. Kromě toho také zmíněný pa-

ragraf reguloval přirozenou cestou přebytky početního stavu mladíků, aniž bylo třeba za tím účelem vést válku, a byl tedy i významným činitelem mírotvorným.

Tohle všechno náš Honza stojící před parkem ovšem nevěděl, milé děti, to jsem vyprávěl, jenom aby vám bylo jasné pozadí příštích událostí. Neboť všeobecná líčení teď vystřídají události, a budou se valit jedna za druhou.

Honza byl vždycky na princezny. Nerozmýšlel se dlouho, a hup přes plot. Už se plíží křovím, už vidí překrásnou Zlatovlásku, jak si hraje s družkami na labutě a pávy - a už ho mají orgáni. Královský sudí se dostavil okamžitě a po nejnutnějším zákonném poučení vyzval Honzu, aby pronesl nějaký výrok. Honza se zamyslel a pravil: "Vy mě oběsíte."

"Prima," řekl sudí a obrátil se na kanta: "Čiň svou povinnost!"

"Podle kterého odstavce?" zeptal se kat věčně. "Á nebo Bé?"

Nebyla to totiž vůbec žádná sranda, milé děti. Kdyby Honzu pověsil, byl by výrok pravdivý - ale za pravdivý výrok se

přece stínalo. Kdyby ho sřal, byl by výrok nepravdivý - ale za nepravdivý výrok se věšelo.

Královský sudí řal v rozpacích Honzu zatím zavřít řo hladomorny, neboř situace byla skuřečně prekérní. Sudí byl (řak tomu bývá v nejprávnějších právních státech) povinen vinířa odsoudit, a řadyby se mu to nepodařilo, byl by sám podle jiného paragrafu první hlavy odsouzen k trestu smrti utopením. Je ředy nasnadě, ře ve věci Honzova rafinovaného výroku svolal největší právnické veličiny království, a řy řnem i nocí řádaly, řak vyhovět řákonům, a řřitom nepopravít sudího, nýbrř Honzu.

Leč vše se řdalo marné. V nejprávnějším právním státě si řikřo nemůře řen řak myrničts řyrničts vyklářat řákony po svém a účelově, řenom řa úplně nejvyšší vrchnost, řinak řsou na všecko precedenty a řřovířo jiného, milé řětí. Řdalo se ředy, ře řelský řozum našeho osvěřřeného Honzy oslaví řalší řriumpf - ale v řé řhvíli zasáhl řo řěhu událostí řistý řrotný královské řajné policie, řterý měl sudího v referátu, a navíc se řhtěl stát řozmistrem.

Jeho zásah měl ovšem povahu pouze věcného právního rozboru, protože každý ví, že královská tajná policie se do soudních pravomocí zásadně nevměšuje. Rotný ve svém elaborátu upozorňoval na existenci dalšího paragrafu první hlavy, podle něhož ten, "kdo uvede v posměch krále či orgán činný ve výkonu královské moci, bude upálen". A co jiného - dovozoval rotný - udělal svým chytrým výrokem Honza, než že uvedl v posměch králův orgán?

A tak Honzu upálili, zcela podle práva. Pak předhodili lvům onoho vychytralého rotného, protože ještě jiný paragraf první hlavy stanovil, že ten, "kdo projeví nebezpečnou chytrost, bude rozsápán."

Teď mě napadá, že podle tohoto paragrafu mohli dát pohodlně rozsápat i Honzu a nemuselo z toho být takové pozdvižení. Nejlepší právnické veličiny království tedy projevily, mírně řečeno, nevynalézavost, vidíte, milé děti. Ale nebojte se, nic se jim nestalo, protože proti blbosti v první hlavě žádný paragraf nebyl. A nejen v první.

Hned po obou exekucích se sešla královská rada a zrušila onen paragraf, který

občanům poskytoval alternativu. Stálý zástupce království u OSN to ve svém příštím projevu uvítal jako další zjednodušení administrativy a další posílení právního řádu.

Honza už tedy není mezi živými. Bude-li vám o něm ještě někdo někdy vyprávět pohádku, nevěřte mu. Je ostatně načase, abyste už z těch věčných pohádek vyrostly, milé děti.

Praha 10. května 1976

Helena a Ivan Klímovi:

Za Lubošem

(prosloveno na pohřbu)

Vzpomínám si, jak jednou před lety byl Luboš s několika přáteli u nás na návštěvě. Hovořilo se právě o něčem zajímavém, byl bych rád slyšel jeho názor, ale Luboš v místnosti chyběl. Šel jsem se po něm podívat. Seděl u naší malé dcerky, která byla právě nemocná, a hrál si s ní. Jediného z nás všech ho napadlo, že dítě ve chvíli, kdy my velcí se bavíme, se musí cítit obzvláště opuštěné, a šel je potěšit.

Žijeme v podivném světě. Oslavujeme ze všeho nejvíc výkon, už dávno nemyslíme na to, jaké důsledky má pro člověka. Jsme pyšní na to, jak s pomocí strojů svedeme s nepřírozenou rychlostí se přesouvat z místa na místo, a uniká nám, že to začasť činíme beze smyslu, zapomínáme, že stroje v neodpovědných rukou zmrzačují a vraždí více lidí než kterákoliv nakažlivá choro-

ba.

Přijetí hodnot spotřebitelské společnosti je tak obecné a to, co se donedávna ještě nejvíce cenilo, totiž hodnoty jako dobrotivost, účastenství, ochota, pravdivost anebo laskavost, se tak obecně pomíjí, že zůstat opravdu lidským je nejen obtížné, ale i zcela výjimečné.

Lubeš byl pro mne od prvního setkání příkladem člověka, který se celou svou bytostí vzepřel masově sdíloným modlům. Směřoval k čistotě, k pravdivému a poctivému lidskému společenství.

Byl to originální člověk. Za mnohé vděčil svým rodičům. Ti ho také vedli k tomu, aby přemáhal omezení, která mu kladla jeho ne zcela pevné zdraví, a vypěstovali v něm schopnost, kterou v životě tak potřeboval a tak uplatňoval: schopnost překonávat nepřízeň osudu. Z domova si rovněž přinesl smysl pro poctivost a pravdu.

Svémi mravními postoji i svým pronikavým intelektem byl předurčen k tomu, aby se stal představitelem nejlepší části své generace. Protože pak byl navíc obdařen důsledností a schopen bystře proniknout k

základům, dovedlo jej jeho etické zaujetí neomylně do sféry občanské. Ve svých dvaceti letech se stal mluvčím studentů. V duchu nejlepších českých tradic pochoopil politiku jako realizování etického cíle. "Hus a Jeroným byli jedinými, kdo lidem chtěli říkat pravdu o světě," tak uvažoval, "asi nám nezbude nic jiného, než se o to pokoušet také."

Ušlechtilost je vlastnost mnohazměrná, a tak s pravdomluvností se pojí i rytířskost: představa, že proti nám nestojí nepřítel, ale pouze oponent, který si též přeje jen dobré, a s nímž je tedy možné se domluvit po dobrém. A tak se rodily myšlenky a plány, jak humanizovat okruh světa, v němž žijeme. Byly to myšlenky na mnoha místech spontánně vytrysklé z hlubinných potřeb společnosti. Luboš je uměl formulovat s dětskou otevřeností, zralým intelektem a básnivou noblesou. Svou etickou představu nadřazoval všemu, i budování své existence. A tak, když jeho největší kamarád a vzor, Jiří Müller, byl pronásledován, vydal se Luboš zcela všanc, vydal se na jeho záchranu, až jej stihl tentýž osud, mimo

jiné též vyloučení ze studií.

Byla to první z ran, jež Luboše postihly, ale ani tehdy ani později se nesnížil k nenávisti, zůstával věrný své rytířskosti.

V okamžiku společenského vzepětí, které všichni pamatujeme, se po právu stal jedním z těch, kdo se těšili přirozené důvěře a autoritě, a byli tak předurčení stát se nenaoktrojovanými vůdci společenského pohybu mezi mladými lidmi. Stal se jedním ze studentských vůdců, psal, redigoval, promlouval ke studentům i k ostatním vrstvám národa. Spolu se dvěma přáteli stačil i sepsat knihu, která analyzovala studentské hnutí.

I když doba vzepětí byla tak krátká, je v jeho životě neodmyslitelná, stejně jako je neodmyslitelná v životě národa. Stejně jako v životě a v historii národa se stal neodmyslitelným on.

Když skončil čas slov a činů, dokázal pokračovat ve svých činech mlčky. Se stejnou důsledností, čistotou a odpovědností.

Jako student dovedl vystihnout a zformulovat základní pocity svých vrstevníků

a kolegů. Jak se jeho život utvářel v dalších letech, dokázal stejně vnímavě porozumět citům a potřebám nových spolupracovníků. Měl štěstí, dostal se posléze mezi hodné lidi. Oni také měli štěstí, že dostali člověka, jako byl on. Jeho mravní ideály, jeho touha po krásném lidském společenství tu dostaly novou inspiraci a nový prostor k činnosti. Ačkoli s omezenými možnostmi snažil se silou svého etického přesvědčení a bystrostí svého intelektu usnadnit život lidem kolem sebe. Utvářel si nové zázemí, zcela přirozenou a oprávněnou autoritu.

Opět ho lidé v jeho okolí respektovali. I tady uskutečňoval své ideály. Jeho vůle, dříve obecná, nabývala konkrétního pojmenování. Přizpůsoboval svět své představě, anebo, jak sám to nazval: vnášel do něho svůj kulturní vzorec. V podmínkách, které si nezvolil, ale do nichž byl uveden, si dokázal nalézt vhodný způsob komunikace a vhodné poslání, aniž při tom slevil ze své ryzosti.

Necouval nikdy před překážkami, přes tělesné indispozice vynikl v nejrůznějších

sportech. Spoluzaložil tradici studentských turistických stezek. Byl to člověk v pravém slova smyslu tvořivý. Psával duchaplné eseje a pronášel jiskřivá a strhující poselství, svedl redigovat studentský časopis i vést dětský tábor. Maloval obrazy, vyřezával plastiky, nikdy neskončil se svým vzděláváním. A stavěl svůj příbytek, budoval svůj domov v doslovném i přeneseném významu - jako krásné místo.

Jeho život, posuzován z hlediska běžně přijímaných hodnot, kariéry a úspěchu, byl s výjimkou kratičkého období spíše sledem obtíží a pádů. Jeho život, posuzován z hlediska opravdovosti a věrnosti humanitním ideálům, byl důsledný, čestný, záviděníhodně celistvý a autentický.

Byl to šťastně prožitý život, neboť v tom nejpodstatnějším byl k němu osud velkodušný! dopřál mu, aby byl v dospělosti obklopen lidmi tak dobrými a vzácnými, jako je jeho žena i její blízcí a jako jsou jeho nejbližší přátelé.

Nebyl jen představitelem generace. Byl představitelem dvou podstatných ctností našeho národa: umění chopit se dovedně jaké-

hokoliv díla a schopnosti prožívat i vyjadřovat etické zaujetí.

Jeho život nám bude symbolem toho, že i při největším tlaku opačných sil člověk může zůstat nezrušitelně svobodným, čestným a dobrým.

I způsob jeho tragické smrti mi připadá symbolický. Kolik dobrých lidí už zahynulo násilím! Ale i když žijí jen krátce, i když žil jen tak krátce, je pro nás štěstí, že žil a my jej měli aspoň nějaký čas mezi sebou.

(Luboš Holeček tragicky přišel o život ve věku třiceti let. Zemřel 7.5.1976)

13. května 1976

Drahomíra Pithartová:

Šedý vlk
jede na sever

Zavazadla sbělena uprostřed pokoje. Ještě pár jablek na cestu a něco ke čtení, nutně potřebuji nějakou knížku, něco, co by mě povzbudilo, co by mi pomohlo zapomenout na sebe. David bude jako vždy zabrán celou cestu - krajinu ignoruje - do příběhů o zvířecí věrnosti, a až dočte, bude mi to chtít vyprávět a já budu trnout nad smutnými konci šakalů a vlků, kteří se zapletli s lidmi. Vypráví klidně a vážně, přímo hmatatelně se rozvzpomíná na správná slova a někdy se nadlouho odmlčí. V tu chvíli nevím, jestli se mám smát, ale nesměju se. Pak pokračuje v příběhu o párku šakalů, kteří se vloupali do chaty lovce a pomstili se tím, že se mu vyčůrali do pánvičky s vejci. A nakonec, mám jednu, která skončí dobře: o divokém prasátku, které milovalo dívku Jenny...

Marně budu hledat něco, co by se mi

líbilo tak jako jemu jeho knížky. Však taky on čte knížky přiměřené jeho věku - mému věku se už knížky neměří - můžeme číst všecko! Bloumám podél stěn plných knih, ale osvědčené tituly vzbuzují dnes ve mně jen bázlivý odpor. Tolik knížek, a když si chce člověk něco přečíst, nenajde nic. Uchyluji se ke dvě osobní policičce. Čínské povídky o démonech - to je tak blbé, že se tomu až nechce věřit, to bude snad překladem... Potřebuju něco mužného - Dickens! Hledám Kroniku Pickwickova klubu, marně. Durych - hrůza, ne. Bože, co on to kupuje za vyložené blbosti. - Hele, Sekyra. - Thornton Wilder. Už to jméno mě odpuzuje. Je takové strupaté.

- - -

Nedávno u nás byl (Vaculík); náš nejsvráznější spisovatel. Už nemůže udělat ani krok, aby nebyl svérázněj... - "Sto roků samoty". To zrovna!

Ukaž tu Sekyru. - To už je let, co jsme to všichni četli. Vidím se v úplně jiných šatech, v jiném pokoji. Vlasy mám rovné a ofinu do čela. Sedím za stolem a manželka jednoho pána mi říká, že to ovšem

není literatura, ale žurnalistika že je to dobrá. Pak slyším jejího manžela, v hospodě: Je tam několik věcí, které se mě hluboce dotkly jako člověka i jako Čecha... Jeden s plnovousem: Najednou vidím, že třeba kus prkna vidí někdo stejně jako já... A jeden extrémista: Je, je to blbý, chci o tom napsat recenzi, ale čoveče, jak to čtu už potřetí, vono se mi to začíná líbit... (s výčitkou). - Vida, co všechno si o těch lidech pamatuju. Z knížky mi však zůstala v hlavě jasně jen ona scéna u televizoru, jak tam seděj s bratrem a dívají se na zpěvačku a jak on (jako Vaculík) si pomyslí: Ty krávo c...!, ale neodváží se to říst; vtom však bratr řekne: Ty krávo c...! a vypne televizor nebo co. Dál si vzpomínám, že to bylo politické a celé takové nějaké pánské.

A on je to vlastně jen takovej namrzennej strejc. Neví, co by. Pravda je, že ta svéráznost ho mezi lidma zněmžnila. Ať udělá, co udělá, lidi plesaj radostí, že to je vaculíkovský - tedy dobré a zvláštní.

A on vypadá jako obyčejnej nafoukanej vesnickej učitel. Učitel je to. A ty kníry!

- A hlas taky - školního rady. Chce všem radit, ale ví, že na slova nikdo nedá. To ho nutí k činům. Soufá, že ho někdo bude následovat, aby nebyl sám.

Potězkávám knihu v ruce. Tak si tě teda vemu do autobusu. Třeba tam bude víc takovejch gagů jako ten s tou krávou. On má taky dobré chvílky, to je fakt. Jednou vypadal mladě a usmíval se skoro jako za dávných časů. Ale co já můžu vědět, jak se usmíval za dávných časů. Třeba je takovej v podstatě, a jeho mrzutý knír je jen mas-ka?

Podstata nepodstata, většinou má náladu špatnou. Já taky. (A můj muž!)

- - -

Za hodinu jsme už s Davidem pohodlně usazení na místenkových sedadlech a ponořeni do četby. Můj syn je v absolutním soustředění pohroužen do příběhu o vlčici, které puklo srdce žalem, protože lidé chytili jejího druha. Já se snažím do poslední chvíle přesvědčit samu sebe, že čtu jen příběh, který se mě netýká. Nechám slzy vždycky vystožit do očí a nemrkám, čekám, až uschnou. Nakonec přece jen vytečou a já

je decentně, s odstupem, vysuším kapesníčkem. V Tupadlech zase: náhlé, úskočné sevření srdce. Kravaře - blbé Kravaře. Stesk: po vůni vzduchu, jablek. Aby zase nebylo nic víc než to.

V Zakšíně David dočetl větu, založil papírkem a byl venku z autobusu mezi prvními. Přinesl si z hospody preclíky a nějaké snědl. "Tyhle už nechám babičce a Kláře," a s chrástěním strčil sáček do tašky. Otevřel knihu a prstem našel poslední přečtenou větu: "Dlouho čekal, a pak znovu zazpíval, a ona ze sebe po chvíli vyrazila krátké nesmělé čirrr. Už se tak nezlobila..."

Doma v posteli se brečí mnohem líp. Zapláču si, a odlehne mi od srdce. Dočetla jsem poslední stránku a z lítosti, že už je konec a dál nebude nic, jsem v pošetilé vytrvalosti přečetla i tiráž. Zjistila jsem pouze, že Sekyra vyšla právě před deseti lety...

Nechtěla jsem teď mluvit o Sekyře - spíš jen o svém rozpomínání na sebe. Mohla bych myslet v jakýchsi výkřicích (např. Živote, živote, proč jsi toho na nás tolik naložil? Nebo: To vám teda pěkně děkuju,

vy!) - a taky v nich myslím; ale nehodí se to psát. Tenkrát jsem přečetla knihu a klidem Angličana, a dnes mě píchne u srdce průměrně na každé páté stránce: to má tedy být ta vaše dospělost? Vždycky jsem doufala, že tomu bude naopak!

Protože kdyby to takhle mělo pokračovat...

Praha 15. května 1976

Jiří Dienstbier:

O palci

V ulici Na Moráni, zhruba uprostřed úsečky určené dveřmi domu č.1957/5 a vchodem do skladu Čs. televize, umístěným v domě č. 1749/6, po pravé straně ve směru jízdy od Karlova náměstí k pomníku otce vlasti Františka Palackého a k Vltavě leží mezi kolejnicí a obrubníkem lidský palec.

Leží tam už asi měsíc. Je to jediný a poslední - alespoň pro mne - viditelný důkaz dopravní nehody, která se stala týden před patnáctým sjezdem na tomto místě a při níž došlo ke kolizi tramvaje a člověka. Člověk pod tramvaj vběhl, jak tvrdili diváci, kteří událost probírali na chodníku, když jsem šel kolem nich na oběd, Číslo tramvaje ani podrobnosti o osobě, která s ní kolidovala, jsem nezaslechl a s publikem jsem se nezastavil. Měl jsem málo času a hlad, a pak - kdo by se zastavoval se zevlouny kvůli dopravní nehodě. Na vlastní oči jsem viděl jen vůz hlídky VB a dva

příslušníky, kteří sepisovali jakousi listinu s mužem v bundě, zřejmě řidičem tramvaje. Také něco měřili. Vedle kolejí a na silnici se rozlévala kaluž krve.

Když jsem o půl hodinu později spěchal z oběda, přecházel jsem koleje v místech, kde předtím stála hlídka VB. Kaluž krve byla zasypaná. Zmizeli i čumilové, takže nehoda zřejmě nestála za řeč, ani za to, aby z chodníku udělali pár kroků na její místo. Nebo se báli krve, i zasypané. Já na ni už ani nevzpomněl. Kdyby se však šli podívat, určitě by jich tu už teď byly spousty.

Po spatření palce jsem na chvíličku nevěřil, že doopravdy vím, co vidím. Po krátkém přemýšlení jsem však musel uznat, že mám jak pravdu, tak dobré oči. Kdybych zjistil opak, byl bych smutný. Dobré oči jsou skoro poslední opravdu a vždycky společlivou součástí mého těla. Takže jsem veselý. Je to doopravdický palec, lidský palec, a to od nohy. Pro jistotu jsem si ještě sedl na zídku, zůl botu a ponožku a podíval se na vlastní nohu. Ano, mám přesně takový, jenže přirostlý. Chválabohu, řekl

jsem si, že to není můj.

Po kolejích zrovna přijížděla hlídka VB. Táž, co tu byla prve. Aha, už si pro něj jedou, řekl jsem si. Ale nezastavili. Než jsem se stačil rozmyslet, co dál, vyřídili se znovu po kolejích od pomníku a já u Emaus s napětím čekal, co konečně už bude. Opět přešli kolem palce, jako by tam nebyl, a mířili ke mně. Začal jsem na ně mávat. Nezastavili. Co by to faké dělali! Ale možná, že si mě jenom nevšimli, jako si nevšimli palce. Viděl jsem, že spolu vážně rozmlouvají, asi o náročné práci, kterou měli za sebou. Nebo ještě nebyli na obědě, a byli na tom tedy hůř než já. Ještě abych je otravoval s nějakým palcem, který nepotřebují.

Když palec nepostrádají, nemusím se namáhat. Původní majitel, je-li naživu, by se asi taky nejspíš otrávil, kdybych ho vyhledal a chtěl na něm, aby si pro palec došel nebo poslal, má-li s chozením nějaké potíže. Mohu čili smím se na to tedy vykašlat. Což jsem udělal.

Místo nějakých hlášení a vyhledávání majitele palce či jeho příbuzných nebo po-

zůstalých jsem začal uvažovat o výhodách setkání s osamělým palcem. Hned jsem pochopil, že se o něm dá napsat fejeton, takže konečně vyhovím všem, kdo mi pořád říkají: "Napiš už taky nějaký fejeton!" a mračí se, že jsem to dosud z lenosti neudělal. Když setkání s palcem poměřím s jinými setkáními a událostmi, vidím na první pohled, že má výjimečnou kvalitu; zejména proto, že události spíše vyhledávají mne než já je, a není to vždycky tak nevinné. Když se například ženatý přítel rozhodne v průcho-
du na Malé Straně objímat manželku někoho jiného a ona s tím aktivně souhlasí, osud mě ihned do onoho průcho-
du vsaje. Jsem první, kdo to ví, jediný, s kým mohou kecat o svém dvojjediném štěstí-neštěstí, a neo-
byčejně důležitý a obskakovaný; to abych o tom nekecal s někým jiným. O jiných událo-
stech, které mě vyhledají a při kterých se na mně žádá, abych mluvil, diskutoval, od-
povídal na otázky, mlčel a dával pozor na to či ono, ani nemluvě.

Palec ode mne nežádá nic. Leží si tu, sesychá se, mění barvu a někdy, když jdu na oběd nebo z oběda, musím se pozorně dí-

vat, abych ho v tom prachu mezi kamínky ještě našel. Už brzo se obrátí v prach a já budu zase čekat, až se někde něco stane. S palcem jsem měl pocit, že se konečně něco stalo, když to dlouho vypadalo, že se snad už vůbec nic ani stát nemůže.

Praha 24. května 1976

Luboš Dobrovský:

Proti tomuto rozhodnutí
nepřísluší odvolání,
které je konečné.

Moje rozhodnutí bylo pevné jako skála! Odvolám se! Odvolám se proti tomu nesmyslu, proti té do nebe volající hlouposti! A když kluka do školy nevezmou, alespoň musejí sdělit proč. Učí se dobře, vyhrál přírodovědeckou olympiádu, chování má dobré, vidí, slyší a pohybuje se normálně, trestán nebyl, je pilný, učiliště, v němž se učí na zemědělce, ho doporučuje, ředitel školy mi řekl, že byl nejlepší z pěti, kteří dělali přijímací zkoušky; čtyři přijali, jeho ne.

"Oznamujeme Vám, že Váš syn vyhověl podmínkám přijímací zkoušky, konané dne 6. dubna 1976."

Tak zněla první věta úředního cyklostylovaného dopisu se všemi úředními náležitostmi, s číslem jednacím nahoře, s datem, razítkem a podpisem ředitele školy dole. Ta věta taky zmýlila babičku, která

dopis četla první. "Je to dobrý, Zdeničko," volala mé ženě do zaměstnání, "Honzík tu zkoušku udělal, to mi spadl kámen ze srdce."

Moje zkušená žena se ovšem zmýlit nedala. "Víš co, mami, přečti mi to celý." A babička četla: "Vzhledem k závaznosti a nepřekročitelnosti plánu pro přijímací řízení pro školní rok 1976/77 n e b y l přijat ke studiu na zdejší školu."

To je přece nesmysl, řekl jsem, odvolám se, neboť je to pitomost. Buď vyhověl, a pak j e přijat, nebo není přijat, a pak n e v y h o v ě l , tp přece dá rozum.

"Jsi blázen," řekla mi žena, "ale dělej, co umíš. Jen abys mu nepohoršil."

Odvolal jsem se. Se všemi úředními náležitostmi, do osmi dnů, na správnou adresu Střední zemědělsko-technické školy v Brandýse n.L. Maje zkušenosti z loňska a pamětliv rad, nechal jsem lágiku logikou, netočil jsem se na tom rozporu v prvních dvou větách, nenadával jsem na zřízení, nevyhrožoval jsem, nestěžoval si, nýbrž téměř pokorně prosil odvolací komisi, aby posoudila, zda ten můj kluk za to může, že jsem vyloučen ze strany, neboť si myslím, že to

je ten důvod, proč můj syn nebyl přijat ke studiu na zdejší škole, i když vyhověl podmínkám přijímacího řízení. Odpustil jsem si tu radost mít vrch nad autorem úředního dopisu a neprovedl jsem výklad o sylogismu, nešpičkoval jsem tvrzením, že věty o vyhovění podmínkám přijetí, a zároveň o nepřijetí platí tehdy a jen tehdy, jestliže na školu nebyl přijat vůbec nikdo.

Odvolal jsem se tedy pokorně, mimo jiné také v důvěře, že snad si úřední místa už stačila zjistit, že jsem nikdy nevyhodil žádný televizor z okna na protest proti socialistickému společenskému zřízení.

S tím vyhozeným televizorem to bylo tak: Můj syn se pokoušel dostat se na střední zemědělskou školu už loni. To byl ještě žákem devítiletky na Petřinách. Škola ho v posudku vychválila jako vynikajícího žáka, nicméně doporučení mu nedala. Když podmínkám přijímacího řízení vyhověl, a nebyl přijat, šel jsem si popovídat s paní ředitelkou. Ta mi důvěrně sdělila, že v posudku, který na mne pro školu kdosi vypracoval, bylo sdělení, že jsem na protest proti socialistickému zřízení u nás vyhodil

z okna televizor.

"Žádný televizor jsem nikdy neměl," řekl jsem.

"To si přece nikdo nemohl vymyslet," řekla ředitelka.

"Už ano," řekl jsem a nejspíš to bylo takto: Býval jsem před lety redaktorem v rozhlasu. Pak jsem jím přestal být právě v době, kdy se hodně vyhazovalo. Ergo, byl jsem vyhozen, usoudil autor posudku. A jelikož čas je smrtelným nepřitelem paměti, došlo (bezpochyby bona fide) ke dvěma drobným nepřesnostem: z rozhlasu se stala televize, a nebyl jsem to já, kdo byl vyhozen, ale byla to televize... Hotové Radio Jerevan: Je pravda, že XY dostal auto? V zásadě je to pravda, praví se v tom vtipu, a nakonec se ukáže, že nedostal auto, ale ukradli mu kolo.

Tedy v důvěře, že tohle je už vysvětleno, poslal jsem své odvolání a s nevelkou nadějí čekal.

Odpověď přišla ve lhůtě stanovené zákonem, samozřejmě cyklostylovaná:

"Odbor školství Středočeského KNV v Praze projednal... Vaše odvolání proti ne-

přijetí Vašeho syna/dcery ke studiu a
z a m í t l je." Učinil to ovšem..."po
bedlivém zvážení všech důvodů uvedených
ve Vašem odvolání".

V prvním okamžiku jsem byl rozhořčen.
A kde je tedy ten důvod, pro který kluka
nepřijali? Co mu řeknu? To přece bude
chtít vědět. Znovu jsem se vrátil k textu
dopisu, znovu ho pročetl a oddechl jsem si.
Až docela dole bylo strojem připsáno: "Dů-
vodem zamítnutí je závaznost a nepřekroči-
telnost bilance v přijímání uchazečů pro
školní rok 1976-77." Oddechl jsem si a
uklidnil se. Proti tomu se tedy už odvolám
formálně. Teď konečně provedu ten logický
rozbor a nedám na žádné varování své ženy.
Na takovém úřadě jsou přece lidé vzdělaní
a ti starší z nich museli mít v septimě lo-
giku. Ti přece pochopí, že je to nesmysl.

Seznámil jsem se svým úmyslem ženu.
Mlčky mi v úředním dopise podtrhla větu,
kterou jsem přehlédl: "Ve smyslu § 14 výše
citované směrnice nepřísluší proti tomuto
rozhodnutí odvolání, které je konečné."

31. května 1976

Jelena Mašínová:

Zpráva o zemětřesení

Můj pan choť má vždycky pravdu. Chtěl ji mít i 6. května 1976 v malé jihomoravské vesničce, kam jsme zajeli s mou sestřenkou a jejím pánem navštívit nevěstu Rezku, které jsme za pár demižonů dobrého červeného dohodili k svatebním radostem našeho akademicky vzdělaného jezevčíka Edisona Venora. Byl to všestranně dobrý obchod. Eda si užil, my popili, Rezka se naplnila a její pán štěňata prodá za pěkný peníz. Prohlédli jsme si šest nevzhledných tvorů, kteří vyděšení cizími pachy a dechy se zavrtávali do sebe víc a hloub, až vytvořili kleeovskou kompozici s dominantou provázku-ocásků. Po zjištění, že jsou již čtrnáctidenní, a přesto nevidoucí, byli jsme napadeni pochybnostmi o kvalitě námi dodaného semene a urychleně odjeli s hostiteli do sklípku. Bylo čiré odpoledne, ze všech kopečků se plazily do údolí jazyky různobarevných vinic a po nich se řinula zelená veltlínská

i sylvánská, rýnské i vlašské ryzlinky, neuburská i tramíny, Sauvignon, Frankovka, Müller Thurgau i svatý Vavřineček, burgundy bílé, šedé a někde i dokonce modré. Bohužel, vína byla nelahvovaná a sotva ochmýřené révy připomínaly nám, městským, spíše známá procesí z jeslí, držící se křečovitě za ruce. Ale jistota, že dospějí a příští rok je budeme moci v Praze uvítat v sudech i lahvích, byla povznášející. Pokojně jsme popíjeli na verandě naše staré známé kuplířské červené a pozorovali tichý jihomoravský soumrak, tak nepodobný českému, který vonívá jetelinou, zatímco zde se tetelila ve vzduchu tušená chuť všudypřítomného vína. Den se s námi rozloučil dramatickým náletem chroustů, bušících do střechy picího domku jako střely z leteckých kulometů. Naštěstí se brzy vyčerpali, jako ostatně každá moravská rána. Pomalu ale zřetelně jsme já i sestřenka vrůstaly do moravské půdy. Muži zůstávali nezakořeněni, protože nemají na vrůstání zadky a v daném případě ani předky: první zmínky o naší rodině pocházejí totiž právě z tohoto vinného kouta, z nedaleké vsi Bukovany, kde žil náš přední

předek a zavinitel Oldřich Bukovanský z Bukovan, kterého na rytíře pasoval Václav IV. a do erbu mu udělil pintu, což svědčí o kvalitách našeho rodu víc než veškeré tituly pozdější. Škoda, že můj a sestřenčin děd se z toho ráje vystěhoval hned poté, kdy byl napaden myšlenkou, že babičku najde na Kladně, v čemž se nemýlil. A tedy tohoto květnového večera nabyly jsme obě jistoty, že nepatříme nikam jinam než právě sem a že stejně jako náš praotec zde musíme žít i umřít. Kol 21,00 můj choť s úmyslem tomu zabránit zavelel k odchodu, vstal a upadl nosem do vinice. Jeho ponížení jsme přijali s jásotem, že také jednou on, a ne stále my. Sdělil nám rozhořčeně, že byl jedinkrát opilý v roce 1947 a své škobrtnutí (!) si nedovede vysvětlit. Vysvětlili jsme tedy my jemu, že se dnes patrně opil podruhé. S pocitem zadostiučinění jsme doprovodili naše hostitele domů, a tam v krabici šmejdily ty malé krysy z rohu do rohu a užasle na nás hleděly (!) borůvkovými očima. Co všechno se stane všude za chvilku, kdy člověk pije dobré víno a vrůstá do země, když jenom v jedné

vísce šest jezevčíků našlo oči?!

Nazítří jsme opět jednou navštívili Valtické vinné trhy. A zde, v jízdnárně Lichtensteinského zámku, ono jezero, do kterého ústí potoky a řeky z blízkých i dalekých okolí, již v požehnaném, neboť te-
kutém stavu, v úhledných lahvích, za je-
jichž nic neříkajícími čísly jsou zaklety
gejzíry barev, vůní i chutí. Ale i neod-
borník si může koupit katalog a z čísel
1 až 468 se stávají známé jistoty. Sau-
vignon z Nového Šaldorfu neselhal již ně-
kolik let; naplní ústa natrpklou vůní, po-
laská patro i jazyk a ještě zanechá chuť
broskví, kopřiv i myšího čůrku, jak odbor-
ně dodal pan spisovatel T., který se dosta-
vil s panem spisovatelem U. a přáteli V.
z Brna. P. spis. T. dodal na společný stůl
balík vlastnoručně domácích škvarků, přáte-
lé V. pekáč štrůdlu a p. spis. U., aby
ušetřil, vyprávěl žerty. Oč lépe chutná
vínko, pije-li ho člověk s přáteli! Ho...?
Zvláštní, jak se vždycky bráním neutru u
nápoje, který tak významně ovlivňuje cha-
rakter jedinců i národů. Jak těžkopádní
jsou naši sousedé, pijící převážně pivo,

jak agresivní druží, dávající přednost destilátům. Katalogy se nám začaly plnit křížky. U absolutního šampióna - tento rok bílý burgund z Mikulova - se ocitl pouze jediný. Příliš sladký, bukát žádný, chuť jsem ihned zapomněla. Já i sestřenka zkoušely jsme stále nová vína, zatímco pp. spis. T. a U. jako protřelí domorodci rozhodli se přenocovat s novošaldorfským Sauvignonem. Avšak i naše metoda měla přednosti; sestavily jsme z ochutnaných vín podle počtu křížků den vinné milovnice: po snídani při ranné toaletě by nebylo nepříjemné lehce si zaflirtovat s č. 37 (Zelený Veltlín z JZD Strachonín), na dopolední procházce bychom se doprovázet nechaly číslu 248 (Šedý Burgund z Mikulova) a 60 (Zelený Sylván z JZD Blatnice), při kohoutu na víně (jakýkoli druhák) by nám šeptalo do ouška bláznivé něžnosti č. 188 (Rýnský Ryzlink z Nového Šaldorfu), odpoledne bychom si nechaly mámit smysly svůdným č. 109 (Mlynář Thurgau z Prosiměřic), u večeře by nám bylo galantním společníkem č. 227 (Bílý Burgund ze St. statku Prosiměřice-Lechovice), s fešákem č. 284 (zmíněný již

Sauvignon z Nového Šaldorfu) bychom protančily noc, aby nás posléze násilný Tokaj z Košic (č.445) ve svých mocných pažích odnesl na lože. Myslím, že takový vinný den by uspokojil i nejnevinnější ženu.

Pak jsem měla novou naději, že se můj choť opil, když soustavně nazýval primáše cimbálové kapely primářem. Bohužel byl opět nezdravě informován: přivedl k nám bohatě vyšívaného muže, který se představil jako šéf místní nemocnice. Vyprávěla jsem tedy alespoň o včerejším pádu, a přátelé z B. se za břicho popadali, čím více se napadený bránil. Pak všechny další křížky přeškrtnli pořadatelé velkokřížem policejní hodiny a nad politými stoly se jako duha rozklenulo vědomí, že i v příštím roce bude co pít a s kým se kamarádit.

Můj choť triumfoval i následující den, kdy jsme přes jeho varování zajeli oklikou do Slavonic, abych konečně shlédla tuto italskou dependenci na Moravě. Opět jsem zapomněla, že nosí v hlavě kalendář: bylo 8. května a slavné renesanční fasády zmizely pod pestrobarevným nánosem praporů, portrétů a hesel. Sestřenka, jsouc kunst-

historičkou, umí toto město nazpaměť a líčila mi podrobně jeho zadekorované krásy; výsledek byl stejně sugestivní, jako rozhlasová reportáž z obrazárny. Naději dávalo vědomí, že roucha současnosti jsou sice okázalá, leč nikoli trvanlivá, takže za krátko proklube se z nich opět starý plášť, který se zdá slušet městu nejvíce. Skličující však bylo, že zůstane ještě nějaký čas poznamenáno dílem, jež kterýsi umělec epochy pevně vbudoval do starověké dlažby jako pendant morového sloupu: na podivně navršené plechové krabice uhnízdil jakéhosi otlého ptáka, jemuž pokud byla matkou Picassova holubice, musel být otcem kačer Donald; měnitelné heslo umožňuje pak investoru pohotově reagovat na výročí všeho druhu. Sestřenka nás poučila, že díla tohoto druhu stávají se ozdobou mnoha českých lokalit, jsouce odborně zvana blembák; ostatně náklady na ně prý nepřevyšují cenu autobusu, v němž je zahrnut i osobní automobil tvůrce.

V Jindřichově Hradci koupil si můj choť noviny a vykřikl: Hle! Ukázal nám, že 6. května 1976 kolem 21,00, tedy ve

stejném okamžiku, kdy prohlédla štěňata a on padl nosem do vinice, zahýbalo Evropou mocné zemětřesení. Měl tedy znovu pravdu. Ale: za jakou cenu?!

31. května 1976

Milan Uhde:

Památce pana Bacha

Vždycky jsem si myslel, že svobodný pán Alexander Bach byl v temné porevoluční době ministerským předsedou, a proto že ji v dějepise pojmenovali po něm. Ale ve skutečnosti nastoupil koncem roku 1848 jako ministr spravedlnosti a pak sloužil po deset let jako ministr vnitra. Byla to zkrátka ukázková policejní vláda. Trvala až do porážek rakouské armády u Magenty a Solferina. Debakl přiměl císaře poopravit režim a pan Bach se musel poděkovat. Odebral se na své statky, úspěšně hospodařil, dožil se osmdesáti a k veliké politice se už nikdy nevrátil.

Byl vnuk dolnorakouského sedláka, a když nastala revoluce, bylo mu pětatřicet. Třídně politický instinkt ho přivedl do tábora vídeňských liberálů a demokratů. Byli to lidé činu, nikoli pouzí řečníci. Jejich zásluhou se Vídeň v říjnu osmačtyřicátého roku rozbouřila, až tekla krev. Pana

ministra hraběte Latoura oběsili na veřejné ulici. Ale nakonec to revoluce nevyhrála a pan Bach udělal kariéru ve znamení jejích nepřátel.

To je u politika těžko odpustitelné. Řemeslník, lékař, umělec nebo vědec může opustit jeden pracovní způsob pro druhý, zdá-li se mu lepší. Ani to ovšem není jednoduché, protože pracovní způsob často vyplývá z osobnosti. Politik však za sebe ručí neúprosněji. Prohraje-li, odejde na popraviště, anebo do vězení, do exilu, do opozice nebo do soukromí a tam znovu váží své názory. Buď se jich vzdá a rezignuje na politickou budoucnost, nebo v jejích duchu pracuje dál, vystaven nepřízni vítězů.

Odtud soudím, že pan Bach nebyl politik, nýbrž kariérista. Ale nemoralizujme, přihlédněme k denní praxi jeho úřadu.

V noci z 15. na 16. prosince 1851 dal pan Bach policejně přepádnout českého novináře a bývalého politika a zavléci ho do vyhnanství. Lze to sotva chápat jako preventivní opatření; nezávislá žurnalistika byla tehdy vyloučena a ten žurnalista jí už pár měsíců před tím zanechal.

Panu Bachovi nešlo o umlčení odpůrce, nýbrž o jeho zničení.

Jak žil ten novinář v konfinaci? Zpočátku bydlil v hostinci, kde se mohl volně stýkat s hosty. Po měsíci mu najali soukromý byt, "tmavý pošmourný pokoj plný svatých obrazů a umučení božího", nosili mu tam jídlo, hospodu mu zakázali a tamější lidé vystrašili, aby se mu vyhnuli. Stravu a nájem hradila vláda bez omezení; její zplnomocněnec ho ujistil, "že nemá v ničem nouzi trpěti". Rovněž mu nabídl, aby si vzal k sobě rodinu, a chlubili se tím v novinách. Když se však zjara 1852 žena s malou dcerkou začaly chystat na cestu, oznámili tomu novináři, že se mu výživné napříště stanoví ve výši 400 zlatých stříbra ročně. Novinář psal do Čech přáteli, že z toho nemohou být živi; potřebují aspoň 1000 zlatých, on že nemá možnost si vydělat ani přivydělat, neboť píše nepublikovatelné věci, a ze svého majetku přece dosazovat nebude. V té vesnici prý byl před ním internován Polák Schneider, který dostával ročně 800 zlatých, ačkoli byl svobodný. Ať tedy přidají i Čechovi, jinak

požádá o vastěhování v naději, "že neohra-
ničené moci své nebudou zneužívatí tak da-
lece, aby mne nenechali s pokojem jít, kam
chci, a nedali mi pas".

Pan Bach připlatil a dal mu dokonce
vykázat samostatný domek.

Ta historie se ovšem týká výjimečné
osobnosti a ojedinělého osudu.

Ve stejné době jako novinář se na
své úrovni provinil proti režimu příslušník
finanční stráže. Jak se později úředně
zjistilo, napsal v roce 1849 do Národních
listů článek proti Němcům, v soukromém do-
pise projevil záští proti Maďarům a poku-
sil se dokonce kandidovat ve volbách. Za
tím účelem opustil svěřený strážní okrsek
a v Klenčí pronesl pobuřující agitační pro-
slov. Mimo jiné se přimlouval za republi-
kánské zřízení. To byl převratný požadavek.
Zhruba ve stejné době radil český vlaste-
necký spisovatel Tyl sedlákům, aby se báli
"republiky jako čerta, poněvažž... je to
něco hrozného..., co pokoj a pořádek ruší
a obecní štěstí podkopává." Možná proto
potomci psohlavců toho neregistrovaného
kandidáta zahnali a div nezmlátili.

Nešťastný financ byl navíc manželem české spisovatelky, o které se vědělo a v policejních hlášeníích uvádělo, že smýšlí "vládě nepřátelsky". V roce 1854, pět let po událostech - to už byl doma z vězení usvědčený velezrádce, několikanásobný rozvratník říše a bojovník z barikád J.V.Frič, stačil v Praze vydat skupinový literární almanach, vážně připravoval obrázkový čtrnáctidenník a z jeho druhů byl za mřížemi už jen Sabina - hodilo se někomu znesnadnit spisovatelce život. Dva známí toho finance z oněch let byli policejně vyslechnuti, nátlakem přinuceni k dodatečnému udání, a protože domovní prohlídka ukázala, že podezřelý měl v bytě podobiznu Košuta a Havlíčka a taky marseillaisu, byl zastaven výkon služby i plat a uvaleno na něho vyšetřování. Samozřejmě pouze po služební linii. Vyměřili mu 266 zlatých ročního výživného, které po protestu zvýšili na 533 zlatých, a do závěrečného rozhodnutí nesměl nastoupit jiné místo. Skončilo to po mnoha měsících tím, že mohl znovu pracovat u finanční stráže, i když v jiném kraji, za horších podmínek a v nižší funkci.

Tenkrát už platila veřejná vládní instrukce, že nikdo nesmí být trestně, služebně ani jakkoli jinak stíhán za to, co v letech 1848 a 1849 mluvil a dělal.

Věděl pan Bach o tom, že se jeho pokyn nedodrжуje, nebo s tím dokonce počítal?

Kdoví. Nicméně byl zřejmě přesvědčen, že oficiální pronásledování všech, kdo kdysi skutečně nebo jen pomyslně otrásli trůnem, není obhajitelné déle než pět let.

Přesto ho Češi předtím ani potom neměli rádi. Snad proto, že jejich obrodné hnutí nazýval nacionálním separatismem, a podle toho s nimi jednal. Ale snad i proto, že z nich udělal baby. Tak to aspoň vyjádřil zmíněný novinář, když mu po návratu z tříapůlletého vyhnanství úředně povolili navštívit Prahu.

Všecko tam před ním utíkalo, i kamarádi, jen Palacký a Trojan ne, ale ti si to mohli dovolit, protože nebyli státními zaměstnanci. Na Příkopech k němu přiběhla spisovatelka, o níž už byla řeč. "Prosím vás," řekl jí, "nedělejte si se mnou ostudu." A ona prý odpověděla: "A co, já si z

vlády nic nedělám." Neměla ovšem co ztratit, takže ani její příklad se nepočítá. Novinářova sestra potom tvrdila, že ten zájezd bratra sklíčil víc než nemoc, kterou si ve vyhnanství přivodil a na niž za rok poté zemřel.

Právě v tomto punktu jsme onehdy s přáteli při víně, kterému Oldřich Mikulášek říká černé, památku pana Bacha poněkud očernili. Naštěstí u toho byl historik, uvedl všechno na pravou míru a já jsem to tu po paměti zaznamenal. Aby se i o tom temném muži mluvilo napříště spravedlivě.

Brno, v pondělí 31. května 1976

Sergej Machonin:

Záhada

V louce za vsí, kousek za jednou z chalup přilípnutých k modré horské silnici, je veliká nádrž, dvacetkrát dvacet metrů, obezděná fortelně kameny. V létě je to místní bazén, vody po pupek, ale teď s končícím jarem je nádrž vypuštěná. Vodičky jen po dně, trochu nad kotníky, jen co daly nedávné hojné deště.

Máma s Terezkou k té louži udělaly výpravu. Vrátily se s kýblem špinavé vody. Dupaly přitom triumfálně nahoru zelenou strání po travnaté pěšince v mokrých červených holínách. Vytáhly z kůlny starou plechovou vaničku a kalnou břečku tam přelily. Ukázalo se, že výprava byla přírodovědná: když se kal trochu usadil, objevilo se na dně šest černých potvor, čolků v dost pokročilém stádiu vývoje. Čtyři vyvinuté nožičky se čtyřmi prstíky, ocásek, hranatá hlava. Mrskali sebou a hbitě prováděli rekognoskaci prostoru, ve kterém se octli.

Havěť.

Experiment byl vysoce seriózní, čol-
kům se zachovala velká část jejich rodné
vody, písku, šterku a vodní fauny i flóry.
Měli být holčičce pro zábavu i pro pouče-
ní, jak už některé badatelsky založené ma-
minky jsou. Otec, postrádající sklony k
badatelství, byl pověřen méně náročnými
úkoly. Sháněním svou větších kamenů, pří-
padného útočiště té zoologie, až se jí
omrzí lezení a plavání, doplněním vody do
vaničky, aby mrchám nechybělo nic ke
šťěstí atd.

Když jsme se dost naseděli na bobku
a nakoukali na čolky, šli jsme s Terezkou
po jakési solidnější práci, nevím už jaké.
Na zvířátka ve vodě jsme zapomněli. Potom,
že půjdeme řezat a odnášet dříví. To je
před kůlnou, kousek od vaničky. A heleme-
se. Vodička se vyčistila, tři čolci v ní
leží, odpočívají, a další tři jsou z vody
venku. Pomaloučku se šinou nahoru po stě-
ně vaničky. Kladou pacičku za pacičkou na
rezatý plech, prstíčky se uchycují a vzpí-
rají tělíčka nahoru. Chvilku lezou po str-
mé, skoro kolmé stěně, a potom plesknou

zpátky do vody. Dvakrát sebou mrsknou a lezou znovu. Jsou pitomí. Drápou se pořád po kolmé stěně, padají a drápou se zas. Na čelné vyduté a šikmé stěně by to měli taky marné, i tady je na ně spád příliš prudký, ale dolezli by dál. Nevím, jak jim to sdělit. Nakonec se asi utahali, už nelezou.

K večeru - bylo pozdní červnové světlo a Tereza už spala - jsem se na ně šel podívat. Dva kousek povylezli po spáře mezi stěnami a třetí seděl na povlovné straně, na nejzazším možném bodě. Všichni byli jako strnulí, jako z kamene vyřezané černé šperky. Hlavičky měli trochu pozdvižené, jakoby cosi větřili nebo čekali, nebo na něco cíhali. Sklonil jsem se k vaně, abych je líp viděl, a najednou mě trochu obešla hrůza. Zazdálo se mi na okamžik, že se na mě ti černí ještěři upřeně dívají, že mlčí, protože čekají na něco, co já nevím, a mají jistotu, že se dočkají. Byli jako Čapkovi mloci, tři nahoře, tři dole ve vodě, všichni stejní, jako odtržená rozvědka totalitní armády, nespočetné a lhostejné k smrti. Ta armáda, milióny mi-

lišůnů černých ještěřů, teď někde celá strnula a čeká na povel. V bazénu za vsí, ve všech rybnících, jezírkách, potocích - ve všech vodách, co jich je. Uchytila se drápky, mlčí a čeká. Jsme obklíčení.

Ťukl jsem na plech vany. Spadli do vody, oranžová bříška se mihla jako čepel. V noci před spaním jsem zastrčil dveře na závoru.

Ráno bylo slunečné, a ta rosa jako granáty, v celé husté a huňaté louce pod chalupou, a na modrém nebi bílé obláčky. Vykonali jsme s Terezkou ranní toaletu a šli jsme se podívat na čolky.

Čolci tam nebyli.

Ani v usazeném kalu, ani pod kameny, nikde. Na samotě pod lesem, kam nepřijde živá duše. Ve vaně, ze které nemohli utéct, nebyl ani jeden.

Stáli jsme jako tumpachoví. Kam se poděli? Terezka to běžela hlásit mámě, a potom se na čolky urazila. Vyběhla na stezičku a pohoršovala se silným hlasem:

"Vy opičáky, to se nedělá, takhle utíkat!"

Vysvětlil jsem jí, že se neříká "opi-

čáky", ale "opičáci". Opravila se a křičela dál na lesy:

"Vy opičáci, čolky, to se nedělá, takhle utíkat!"

Nepokračoval jsem v lekci gramatiky, uváživ, že Terezce táhne teprv na třetí křížek. Ale proběha, co ti čolci. Hledali jsme kolem vany, nejdřív v bezprostřední blízkosti, potom dál, odhrnoval jsem trávu, zašel jsem se podívat do tůňky, v níž se sbírá voda z chřadnoucího, už jen tak tak prosakujícího potůčku. Nikde nic. Bylo to trochu jako zrada a trochu jako neštěstí.

K poledni jsme vodu z vaničky vylili. Byla teď zbytečná. Terezka se na mě podívala a zeptala se velice vážně:

"A jak ty mloky vylezly a kam šly, tatínku?"

"Nevím, Terezko," odpověděl jsem.

No ano, jak vylezli, když nemohli vylézt? Nebo se vycvičili v lezení? Kolikrát přitom spadli? Pětsetkrát? Tisíckrát? Co to bylo za ohromující zkušenost, kterou jejich pud či inteligence musela prodělat za jedinou noc od prátvorstva až k moderní

civilizaci, reprezentované tvarem zrezivělé vaničky z kůlny? Nebo vylezli po hřbetě toho nejodvážnějšího průzkumníka ze veřejška? Ale jak se potom dostal ven on sám?

Znovu jsem si ho představil, jak sedí vysoko na tom závratném srázu, s pozdviženou hlavičkou. Ta maličká hlavička neměla zlověstné záměry, jenom se jí chtělo svobody. Všichni tři tam seděli a toužili po svobodě.

Nějak museli vylézt. Ale kam šli? Museli přece zahynout na suchu, tak křehcí a bezmocní. Věděli, že zahynou? Nebo nevěděli? Nebo se mohou zachránit?

Jaká jsme to degenerovaná, zkažená, nepřírozená zvířata, že nevíme nic o té pouti. Nemáme zrak, ani instinkty, ani sluch, ani čich, ani metafyzické přírodní radary a čivé antény, abychom zachytili signál těch šesti černých poutníků za svobodou, pach jejich slizu, cukání jejich svalů a nervů, energii jejich zavlého rozhodnutí uprchnout z pasti.

Musejí zde někde být. Někde nedaleko. Všechno se tajemně pohybuje teplým větrem, který jde travami, tmavými ostrůvky jitro-

cele, chomáčky dokvétajícího borůvčí, listím klenů, bříz, osik a jeřábů, jehličím vysokého lesa.

Zvláštní věc. Záhada. A vůbec. Proč vlastně lezli ven, když měli v té vaničce všechno? Celý kus svého moře, z kterého jsme je vylovili! Svě bahno, svůj plankton, svůj písek, svůj kal, svou mateřskou vodu! Měli jenom všeho míň než předtím. Ale v pěkné vaničce a mohli se tam prohánět, jak chtěli. Nikdo jim nebránil. Mohli tam přece klidně být, žít a radovat se! Ale kdepak. Pitomí čolci. Proč utíkali? Tak zoufale, v noci, sami, a kdoví, možná do jisté smrti. Záhada.

7. června 1976

Ludvík Vaculík:

Před Karlem Kosíkem

Před Karlem Kosíkem jsem už od dětství žádného filozofa zblízka nepoznal. Jednak bývalo v Brumově vůbec méně filozofů než v Praze, a pak někteří z nich ani filozofy nebyli.

Tak například nebyl filozofem Tonek, o němž se to pravilo. Tonek byl muž neurčitého věku, který bez zjevného povolání chodil obcí sem a tam, všady postál, podíval se, co dělají, pokýval nad tím hlavou a šel jinam. Kdo ho živil, nevím, ani u koho býval, jaké měl příjmení a školy. "Ten to má jednoduché," říkalo se za ním. "Nemá podlikačky." Myslel jsem, hlupáček, že se tím míní prostota jeho oblečení. Až teď, co toto píšu, uvědomuju si, že šlo o něco jiného. Tonek vypadal v tváři pěkně, zdravě a pod košilí, rozevřenou až k pupku, i silně. Nepil, nestrašil, nekradl a nekouřil. V neděli dopoledne se dal oholit a přistříhnout; mohl si to špendýrovat, tu

korunu za týden vždycky vydělal. Občas vyvolal zájem tím, že měl všecky knoflíky na košili i na gatích přišité. "Lele ho, Tonka!" znělo pochvalně před obchodem, u pumpy, na kládách, pod kovárnou a tak dál. A hned se hádalo, která. Tonek se usmíval a prsty obou rukou jel po svých knoflících shora dolů jak po klarinetě, až nakonec odspoda klepl přes futrál do svého nástroje; takový muzikantský způsob.

Tedy Tonek kamkoliv přišel, všude byli zvědaví na to samé: "Tonku, kdy sa budeš ženit!" Rok za rokem, v zimě v létě Tonek huhňavě odpovídal: "Haž v zhimě!" Lidé užasli a pravili: "Panečku, to je filozof!" Nebyl. Nebo byl?

Bruhý člověk, jehož jsem ve svém raně předkosíkovském období sám odhadl na filozofa byl František Balej. Bylo mi šestnáct, když jsem si z jedné zasloužené výplaty, jaké mi vyplácela týdně firma Baťa ve Zlíně, koupil omšelý spisek "Zlaté péro", mysle, že to bude napínavé. Byl jsem překvapen vážností obsahu a okouzlen, že jej chápu. Jaké povzbuzení do filozofie! Knížka obsahovala esej o tajemství: je rozdíl

mezi tajemstvím a neznámem; neznámo ať je poznáváno, k tomu má člověk rozum, ale tajemství ať zůstane, to by rozumný člověk měl ctít. František Balej (1879-1918) je dnes v povědomí jako překladatel Thákur, za filozofa vedu ho snad jenom já. Když jsem tu knížku dnes našel a přečetl, jsem udiven, jaké jednoduché a samozřejmé myšlenky obsahuje. Jsou to moje skoro nejstarší myšlenky. Naskytá se otázka: mám je snad od Baleje, nebo spíš on ode mne?

Pokoušel jsem se víckrát procpat se plotem filozofických obor. Jednou jsem tomu věnoval celé nedělní odpoledne, vypůjčil si Wellsovy "Dějiny světa", a zatímco chlapci ze světnice chodili po pěkném městě, já jsem si zpřerážel duševní hnáty o realismus a nominalismus, kterážto pojmová dvojice mi leda zatarasila na čas cestu dál. Jiný pokus jsem podnikl pomocí tenkého spisku Emanuela Chalupného "Logika věd", ale bylo to o něčem jiném, než jsem doufal. Šlo mi na osmnáctý rok, potřeboval jsem už nutně rozumět filozofii!

Tenké knížky slibují uvedení nejprostnější, proto jsem rád sáhl po brožurce "O

dialektickém a historickém materialismu" od J.V. Stalina, který také dělal do filozofie. Blesk poznání z tohoto spisku rázem projasnil temnoty. Trvalo svůj čas, než jsem poznal povahu tohoto efektu: prudké světlo prostě všecky otázky přerazilo, přebilo, když si však člověk zaclonil oči, uviděl hnízda svých starých pochyb. Například: je-li věc konečně tak jasná, proč ještě existují nějakí odlišní filozofové? Tolik rozumu mají přeci také, ne?

A tak můžem, jenž na mne zapůsobil nejtrvaleji, byl M.K Gándhí (1869-1948). Občanská neposlušnost bez násilí, která přinutí tyрана k pláči, to je ono! Šuměla mi z toho hlava, musel jsem o tom každému vykládat, dokonce přednášku jsem o tom proslavil svým spoluobuvníkům. Ušlo mi, že tu opět neobcuju s čistým tělíčkem filozofie, nýbrž s hrubou davovou aplikací. A dav jednající na náměstí podle filozofie, to by už mělo Evropana definitivně varovat. Přesto mne vždycky znovu vzruší představa masy složené z neprůstupných jedinců, kteří všichni jednají hrdě, čistě, každý jinak, vtipně, zákonně a hlavně furt. Ne, ta mož-

nost není u nás dobádána a dozkoušena!

Jak je to tedy s mou filozofií? Musím říct, že ve svém předkosíkovském období žádnou ani nemám. Došel jsem, ano, k nástinu jakési soustavy kosmogonicko-pragmatické, jež mi dovoluje, abych jednal, a přitom těžké problémy, třebaš Boha, nechával z neschopnosti stranou, než mi život nebo smrt dají další radu. Propracovávat svou soustavu podrobněji nehodlám, zvláště ne písemně. Poznání zachycené písemně u ž není pravdivé! Neboť vektory pravdy se změnily. Nemůže být vytyčeného poznání, je jenom neohraničené, plynule se od mysli k mysli proměňující kontinuum poznávání a bezmezerné kontinuum subjektu a objektu. Jsem na Zemi → jsem Země → jsem Slunce... Není tedy idealismu ani materialismu, protože k nim není důvodu v jevech, jež se kasají vykládat. ~~Alé~~ jsou motýli na špendlíku v jedovaté škatuli.

Prosím vás! Dejte několika myslitelům stejnou informaci, a co se stane? Každý vám odevzdá jinou filozofii, protože každý měl maminku, a ta buď měla mléko nebo ne. Potom buď směl do Londýna, nebo nesměl. Fi-

lozofické školy a vlivy? Ano, ale také žaludek (adaptabilita na režimy), penis (potence k tvoření alternativ k revolucím), a - last but not least - sicflajš! Filozofie od plešatého filozofa bude jiná než od s takovýmiť fousy, jako je jiný chleba od každého pekaře při stejné mouce.

Prakticky se ve svém předkosíkovském období kloním k filozofii nefilozofů. Ačkoli mám úctu k Marxovi i de Chardinovi, nijak mne ti pánové netrémuji. Trémují a zahanbují mě Havlíček s Nerudou, například. A imponují mi, docela aktuálně, muži jako primátor Pštross (1823-1863) nebo na Slovensku M.Š. Daxner právník a úředník (1823-1892).

Prvním filozofem, kterého jsem poznal osobně, byl Karel Kosík (1926-2026). Ukázali mi ho jednou na redakční radě Literárních novin. Nevynikal vzrůstem ani zvukným přednesem, jeho zřejmá vážnost spočívala asi na jeho povaze, chování, názoru, či dokonce na filozofii! Napsal "Dialektiku konkrétního" a zřejmě i něco dál. Já jsem od něho dodnes nečtl řádku. Jak jsme se obhlédli, hned jsem vnímal, že je mi pří-

znivě nakloněn, proto jsem mu byl též. Mou činnost posuzoval sympaticky, čímž mi dělal radost a povzbuzoval mě. Jeho filozofie je dobrá, za to ručím.

Karel Kosík (1926-2026) žije na Hradčanském náměstí v pødkrovním bytě, do něhož vedou točité železné schody jako do strojovny. Zařícení bytu je skrovné, ale účelné a vkusné. Obléká se Kosík nenápadně až lhostejně, ale pečlivě. Nosí brýle. V jednání s návštěvami sleduje účel a čas. Pozorovatelství, zdá se mi, převažuje u něho nad prožíváním. Má dobrý, přitlumeně se projevující smysl pro humor. Také fyzicky je zřejmě ve všem všudy pro filozofii v pořádku, snad jeho sicflajš, zdá se nám, jeho přátelům, chvílemi zbytnělý. Mluví francouzsky a německy, umí však jistě i rusky. V debatách má zvyk vyslovit se naposled, což působí jako závěr, po němž se ani nedá nic dodat. Obdivuhodný je jeho boj s hryzcem na zahradě ve Všenorech. Bylo tu užito už karbidu, plynu, jedu, překopán celý svah, a hryzec trvá ve Všenorech nehnutě jak Kosík na Hradčanech.

Karel Kosík (1926-2026) píše svou fi-

lozofii celé dny na stroji. Loni v dubnu mu Státní bezpečnost rukopis díla slavně vzala a nechala posoudit v policejní filozofárně. Kosík si stěžoval různým místům, i Sartrovi, a pak mi řekl: "Víš, že mi vlastně pomohli, když mi to vzali? Musel jsem to napsat znovu a různé věci jsem si ujasnil." Když vyhrál a dostal svou filozofii zpátky, přečetl si ji a pravil mrzutě: "Myslel jsem, že je to lepší." Co píše, to nikdo z nás, jeho přátel, nesmí vědět, dokud prý to nebude hotové, takže to ví jen Bůh a podplukovník Noga. Jisté je, že dílo u nás nemůže bez zlepšení poměrů vyjít, leda v Petlici, při zhoršení poměrů pak ani tam. Termín jeho dokončení a odezdání přátelům Kosík stále odkládá, moje předkosíkovské období se protahuje. Bylo to předevířem, kdy jsem se ho ptal snad po dvacáté: "Kdy to doděláš?" Když pokrčil rameny, napověděl jsem mu: "Až v zimě, že?" Pokýval hlavou a šel jinam.

To se odehrálo na Hradčanském náměstí, kde se nás pár přátel sešlo, abychom se poradili, co dělat v jedné důležité věci. Bylo vysloveno několik dobrých návrhů; všec-

ky pravdivě zpochybnil Karel Kosík. Museli jsme tu věc udělat bez něho, slabší o jednoho. Cestou domů jsme o tom s Ivanem Klí-mou ještě mluvili a shodli se v obavě, že pravdu nakonec bude mít Kosík. No, co se dá dělat.

Ano: jak máme jednat, když stav věcí od nás vyžaduje, abychom jednali dřív, než je můžeme poznat? - Teď si přečtete poslední větu znovu a já vám předvedu Kosíka. Nad každé téměř slovo položte otazník: Jednat? - od nás? - vyžaduje? - dřív? - můžeme?

Žádný z otazníků nedovolil bych si jednoduše škrtnout. A když neuděláme tedy nic, nic, zůstaneme ještě zdraví - morálně i humorálně? Toť otázka malá, všední, neteatrální, osudová, česká.

Kdybych byl nešel do žádné Prahy a zůstal, kde jsem se narodil, mohl jsem dnes na uprázdněném místě filozofa krásně chodit obcí, pokyvovat hlavou a občas písknout na klarinet. To by mi dnes bylo hej! - Hej?

Praha 11., ale k 26. červnu 1976

Pavel Kohout:

Početní gramota
k padesátiletnímu jubileji
tovaryše K. K.

Žil byl vydající se filozof, ulebeděn on v dřevním hradčanském domíku s třemi traktory. Jednaždy u něho den rodění. My přihlásili jeho k nám na dáču, coby prázdnit s ním v místě. On vytrženě souhlasil se. Dohovořeno sledující: my podhotovíme chladný zákusek, supy, hořící i sladké bludy, druzi - pistael i chudá žnice - podvezou vína i filozofa. My odpravili se už na kanóně prázdníka i svařili vše, jak položeno. Nakonec to večer, my stojíme u parádních vrátek, v ruce květičky, v duši samé radostné nastrojení, u mne můj lepší halstuch, soupruha páchne intimním duchem. I už podjíždí automašina, my vesele pějem v čest jubilanta, pozdravujem takovým způsobem s roděním. Vychodí druzi s vínem - no bez filozofa! Kde on? udivujeme se. U něho, hovoří druzi roztrojeně, očividno

není tu vřemene. Jak toto možné?? stůněm
a pokazujeme na stůl, vždyť pro něho vše
podhetoveno! Sešel on z uma? No druzi ne-
znají, on toliko ostavil jim zápisku. I
tak my, ničeho nepojímaje, sázíme se k
stolu i sami koušem chladný zákusek, v tom
čísle jikru zrnistou, zapívaje igřistým.
Na počestném místě v místo filozofa květíč-
ky, i že svíci zažhli, coby být po duších
s ním. Červnová nocka i nápitky podchvacu-
jí srdce, no vše také žal, že ne tu toho,
koho žádali. I z rázu: co tvoří se? K vrát-
kám podjíždí nová automašina! My vskakujem,
v ruce květíčky, v duši samé radostné na-
strojení, on tu! on tu! vesele pějem v čest
jubilanta, pozdravujem takovým způsobem s
roděním. No z vnitra vychodí druzí druzi,
pisatel i jeho soupruha z dalekého severa.
My konečně rádi, no tím ne méně udivnění:
jak znali, že my tu? Zajeli oni v Prahu,
hovoří, no nás nikoho nebylo. Už sbírali
se obráceně, když ke štěstí střetli filo-
zofa i on jim vzkázal: my zde. I co on dě-
lal? interesujem se. Seděl on na lávce v
občerstveném sadu, hovoří pošetile. Jeden?
Na samém díle - s ním nebylo nikoho. I po

čem vy nepřitaštili jeho hle kam - sem? My chtěli, hovoří oni, vy jak budete by prázdníte či to den rodění čili jakés cos takové...

Na sledující den my věrnili se v město i přímou poutí k filozofu. On kou-sal sýr i vyhlédal ploše. Co součilo se? Za čím ty nepojevil se? sprášíme jeho už na parohu. Sám neznám, hovoří, zprvu mně prostě nezachtělo se, i potom zrázu pozdě bylo. No já, vy mně pověřte, rodní, velmi želel. Já byl jeden, bez druhů, i tehdy že vzpomněl: u mne den rodění. Co že mně dě-lat? Pokynul já svou kvartýru i seděl na lávce před traktorem... No za čím ty nepřijal míry tehdy, kdy pojevili se druzí druzi? sprášíme jeho ještě ráz srditě. Po čem přislal jich za námi i sám nejel v místě s nimi?? Ni toho neznám, hovoří, zprvu já prostě nevzpomněl, i potom - opět pozdě bylo. No když krásné lampičky mašiny udaovaly se, já, vy mně pověřte, milenci, ne toliko želel, no přímo, tak vzkázat, smutnil, že oni přes čas budou u vás prázdnit, i já, durák, zůstanu se jed-ním...!

— Tak my odmětili den rodění filozofa čtyry roky tomu dozadu. Na těchto dnech, kdy u něho kruhový jubilej, my, už pomou-
dřejší, nepodhotovujem ni butěrbróty, ni
rázné pikantní bludy, o zrnisté s igřistým
se vším nehovořa. My už pojmulí: u něho
nijakých východních dní, jeho každý den —
den trudu. Jeho filozofie, toto ne pošlá
filozofie děkadentistů, no nastojící filo-
zofie žízně. Kdy jeho žízeň nejbolněj kypí,
on stará se schránit ji v sobě jak mocná
plotna vodu, coby oddat ji v zásuchách
všemu trudícímu se národu. Takovým obrazem
v něm po srovnání s námi druhými veličejší
zápas žízně i my můžem nadít se, co ona
blahorodně povlije i na žízeň nás ostatých.
I tak, kdy my uznali, co my nesmějeme mí-
chat jemu v robotě lícnými vizitami, přísí-
láme v hosty písmo i v něm nastojící žele-
ní nás všech, jeho jiskrných tovaryšů:

— Zdráv stůj, družíku bpjový! Nesrď se
ty na nás, jestli my kdy to s liškou zají-
mali tvoje vřímě! Pomáhej tobě naše Ljuba,
coby ty ulíbal se. Ty toliko nikdy nezabý-
vej: my nedlužni být tebou pokynuti, jak
i my ne v silách pokydat tebe!

No vše také přijít s pustými rukami - to neudobne. I tak: kdy že jubilant učí nás svým přímerem netírat ni minutečku žízně pušťáky, pulzují se sloučením jeho dne rodění, coby pozdravit jeho samým svě-žím bukétem našeho jazyka, který v tečení pětideseti let, blahodaře našemu soumíst-nému strmění, podezrál od neznačitelného i neponímatelného jazýčka nezvěstné stra-ničky kde to na okrajně lágru míra k plnorozvitému, nezávisivému jazyku samo-stojitelné strany RVGP.

Sázava nad Sázavoj 11. června 1976

(po novém kalendáři)

Pavel Hruží:

Dubáček je len jeden

Moje rodné mesto sa honosí poprednými kumštármi, ktorých odchovalo na nehostinných prsiach, takže nakoniec všetci radšej pošli ta het. Trojlístok A. Matuška, J. Cikker a P. Karvaš reprezentuje vari najvypuklejšie, v ostatných umeniach sa toho uliahlo poskromne, celkom málo v maľbe a poézii. Najlepší slovenský básnik J. Mokeš žije síce tiež v Bystrici a vysluhuje si tak nebo, lenže je Lipták a navyiac už pekných pár rokov nepíše básničky.

Chvascem sa rodákmi len preto, aby som pohodlnejšie mohol uviesť protagonistov z opačného pólu. Stačil som pre nich a pre nedostatok času vymyslieť len termín "tieňová elita", odpusťte mi to. Jedným z jej popredných príslušníkov bol - a ostane! - Dubáček.

(Neupodozrievajte ma z lacných narážatiek, Dubáček je skutočná osoba a osobnosť. V tých časoch dýchal síce bystrické

povetrie aj A. Dubček, býval v štátnej vile na Uhlisku, hrávajúc tamtiež aj volejbal. Nebol však ešte ničím, takže sme mu vracali smeče bez zábran a ani Dubáček nemal dôvod nadviehať mu svojím pseudonymom.)

Lebo Dubáček sa volá vlastným menom Imre Skladaný a pochádza ako väčšina slávnych rodákov v periférie, v tomto prípade z obce Kostiviarska. Odtiaľ práve dostalo mesto prevažnú časť cigánskej populácie a akurát odtiaľ pramení zvyk potíkať sa cez víkend po námestí. Za c. a k. monarchie bolo totiž centrum uzavreté pre občanov cigánskeho pôvodu od sobotňajšieho poludnia do pondelka rána. Od tých čias sa opití aj triezvi, bieli aj čierni, bez rozdielu veku a pohlavie Kostiviarčania - akiste už nevedomky, ale s úctou k dedovizni - spochúžujú v sobotu na Hrbčoku, dívajú na seba a tešia sa, že ich nikto nedurí preč.

Tam sme stretali aj Imra Skladaného najrýchlejšieho slovenského básnika.

"Aké je vaše umelecké meno, majstre?"

"Dubáček. Imrich Dubáček."

"Na čom teraz, majstre, pracujete?"

"No, ja teraz pracujem na poéme Brigáda, brigádia."

"Je to rozsiahla skladba, maestro?"

"No to je, ale pre mňa je to maličkosť!"

"Zarecitovali by ste nám aspoň ukážku?"

"No pravdaže."

Vidím ho pred sebou ako dnes. Drobná, ustaraná aj ostarená tvárička s nadočnicovými oblúkmi ako balkónom, málo vnímavý pohľad, pokojné ruky, tesne zatlačená spona na nohavici. "A už idú deti jari, deti dnešné, deti budúce, červené kvietky v rukách a tiež lopaty, brigádia. Budujú, stavajú, pekne si spievajú, pre vlast sa radujú, brigáda, brigádia," znelo zo zošpúlených úst ako z guľometu.

A dav narastal. Čím viac ľudí ho počúvalo, tým viac sa Imro vzdaloval z tohoto sveta, zabúdaj pomaly na realizmus, a keď už pomaly nemohol prísť k slovu, prišiel k slovu automatický text.

Jedni sa smiali, druhí stíchli, iní sa rozhorčovali. Aj vtedajší najlepší slovenský básnik sa na chvíľu pristavil a znechutene krútil hlavou. Keď však Dubáček monotónnym hlasom zadrmolil: "... po šírej

prérii rúti sa covboj na šijacom stroji...," poeta maximus zavyl a bežal domov. "Co by na to povedal André Breton," opakoval jednostajne.

Bolo to jedno z potešení mojej puberty. Dubáček nebol obyčajným médiom, vzhľadom k početnosti publika ho mám dodnes za masmédiu.

Vystúpenie sa končilo až večer, vyhrala ho spomedzi nás jeho matka a lifrovala domov. Vravela nám, že nemáme rozum, veď chudák Imro je od mala na tú hlavu a že sa nám čuduje. Hanbili sme sa potom všetci ako psi, a tak sme sa aj rozchádzali.

Lenže čo z toho, keď Dubáček mal davy rád. Keď sme sa k nemu pripojili zo dvaja, len tak úchytkom na ulici, bol stručný a rázny.

"Majstre, na čom teraz pracujete?"

"No, píšem drámu."

"Je to obsiahle dielo, majstre?"

"No to je, ale ja ju mám za pár minút."

"Mohli by ste..."

"Bola raz jedna matka a mala dvanásť nezaopatrených detí... Je to hra o dvanástich aktoch."

A odišiel.

Takýto to bol chlapík. Aby vyžil, robil aj iné než poéziu, najčastejšie betlehemčky z "umelej hmoty", ktoré od neho milosrdne kupovali mníšky. V rámci relaxácie bicykloval, preto aj tá večná spona na nohavici. Tu však už nebol taký macher, hoci snahu mal. Raz chcel zájsť za päť minút domov do Kostiviarskej a skoro ho prešlo auto. Inokedy zas tvrdil, že vydrží štvrt-hodinu pod vodou, ale už po chvíli sa vynoril s vlasmi cez očka a plavčík ho musel kriesiť.

Dnes som už aj po druhej puberte, psychickej, a viem, že jeho individuálny čas vždy súhlasil s jeho zámermi, nech sme si už o tom mysleli čokoľvek. Bol veru na svoju dobu poriadne rýchly.

Nadlho sa mi potom Dubáček stratil z mysle i očí. Až raz, na začiatku sedemdesiatich rokov a na konci mojich návštev v spisovateľskom klube, hovorí jeden - podľa seba najlepší slovenský básnik:

"Ľudia, objavil som vám jedného chlapíka! To by sa malo vydať, to by ste mali čítať!"

"Dubáček," povedal som s prevahou.

"Ty ho poznáš?"

"Aby nie."

Čítam odvtedy všetky nedeľné prílohy
a jasám, že Imrova éra je konečne tu. - Va-
ri aj je, ale Imro asi radšej pošiel ta het.

Banská Bystrica 14. června 1976

Miroslava Rektorisová:

S hryzcem
na věčné časy?

Hryzec, *Arvicola terrestris*, klan myšovitých, má kratší ocásek a širší ouška než myš a působí huňatěji. Nemít myší nožky, vypadal by jako medvídek k muchlování. Za neobvyklou publicitu ve čtenářské rubrice Zahrádkáře však nevděčí své roztomilosti. Všecky dopisy naopak radí, jak na něj, na prevítal! Že tohle zvíře nemá špičáky, Ti, milý Karle, asi bude jedno. Zato ty řezáky! Takovou spoušť by nenadělala ani dlátka. Tedy škodná.

A přece ho Praktické zahradnictví ani Lidová pomologie mezi škůdci nevedou. Za výčtem hub, bakterií, květopasů, obalečů, mšic, píďalek, puklic, pilatek, vrtulí, bejlmorek, roztočů, molů, plodomorek a devadesáti dalších škůdců ovocného stromoví se v příručkách pro pořádek ještě mihnou sršně, vosy, jmelí, mráz a kroupy. Hryzec nikde.

Kdybych pracovala pro své noviny, které mi dopřávaly na sbírání informací tolik času, kolik jsem potřebovala, kdybych věděla, že najdu správného člověka v téže laboratoři, kde bádával, a že se mnou bude mluvit bez rizika, jako mohl před lety, pokusila bych se snížit deficit solidních zpráv přímo od pramene. Ale takhle? Od mé poslední služební cesty za biology uteklo pět nebo šest let. Zbyly mi vzpomínky na jejich chytré úvahy, ale také na mraky zdivočelých komárů, na páchnoucí bahniska, na čaj vařený ze slané vody, když kolem Hlohovce jiná není (bez přidání kyseliny citrónové samosebou nebyl k pití). Dále mi zbyla reportáž, která už nikde nevyšla, ačkoli, na mou duši, pouze reprodukovala poslední poznatky čs. ekologů. Bylo v ní pár slov i o hryzcích. Dnes je zastaralá. Zvětraly také výpisky sbírané jen z pilnosti.

Nešťastný hryzec. Píšeš, milý Ludvíku, že na zahradě ve Všenorech bylo užito karbidu, plynu, jedu (neříkáš kterého) a překopán celý svah. Vše nadarmo.

Vše - nory. Nic ti to neříká? Mně se zazdalo, podle jména obce, že hryzec musí

trvat ve Všenorech od pradávna. A i když nic není na věčné časy, bylo by pak nejrozumnější nechat ho tam sedět a na zbytek své dočasnosti se zakoupit jinde. Protože...

Hryzec je opravdu prevít. Má poměrně vysoký IQ, je vynalézavý, opatrný až nedůvěřivý a tuze přizpůsobivý. Čili slušně připravený čelit nástrahám nepříznivě nalaďeného okolí. Kdoví, jestli ke všemu není ještě škodolibý.

Nezapomeň, Karle, že je nejvyšší čas klást pasti, což je věda i dobrodružství. Ano, nejlepší návnada je opravdu mrkev, ale když ji nepřivážeš k pastičce silonovým vlascem a když tu past nepřipevníš dlouhým hřebíkem k zemi, hryzec s pastí zatřepe, aby sklapla, a návnadu si pokojně odnese. Přitom ti jediný párek, který na zahradě přetrvá do jara, zaručí, že budeš mít do zimy co dělat s potomstvem.

Můžeš ovšem volit zbraň: mechanickou (odchyt), chemickou (jedy), fyzikální (zvuk a některé zakázané způsoby), ba teoreticky i biologickou (nikdo neví jakou). Zbraň nemáš odložit dřív, než skolíš poslední kus.

Pěkně by sis zavařil. Aby zdecimovaná kolonie vyrovnala stavy, automaticky se v ní zvýší na několikanásobek plodnost; i normálně je otřesná, připomínají myši znalci. Laici to netuší a radují se, jak si pomohli, když do nory vpravili zapálený hadr namočený v naftě, nasypali tam saze (myš prý je čistotná) nebo když chytli pár exemplářů pod pláštěm umělé noci, která náhodně nastala pod mokrým kobercem rozloženým na trávníku k usušení. Jeden zoufalec vymyslel a publikoval projekt větrníku, fyzikálního to odpuzovače krtků a hryzců; plánek máš u mne. Nevím, koho bude víc neurotizovat nepřestajný kravál, vyluzovaný tím čertovým přístrojem. Sázela bych na filozofa.

Osamělý boj je beznadějný, řekl jeden respondent v anketě, kterou jsem, Ludvíku a Karle, narychlo podnikla k vašim narozeninám. Líčil zdlouhavou guerillu, při níž zahrádkáři - zprvu každý na vlastní pěst - vystřídali všechny lsti a triky, a přece měl vrch vždycky hryzec. Usýchajících stromků přibývalo, vlna vzteku sílila. Nakonec zahrádkáři povstali jako jeden muž; společ-

ně vykouřili všechny nory ve vsi zapálenou
sírou, a byl prý pokoj. Prý.

Podívejme! Málem jsem pōdlehla obecně
vžitému pocitu, jako by soužití lidí a zví-
řat vždycky a samozřejmě mělo být jedno-
stranně výhodné pro člověka. Co hryzcovy
zájmy! Tento býložravý tvor bude spokojeně
ohlodávat kořínky pýru a paměplišky, bude-
-li jich dost. Jenomže my, zahradníci, ko-
lem sebe plevel nestrpíme. Co má hryzec,
chudák, žrát? Jen z nouze chodí na cibule,
hlízy a oddenky lilíí, z nezbytí rejdí pod
černou fólií kolem jahodníků, bída ho zahá-
ní ke kořenům ovocných stromů. A já vám tu,
vzácní přátelé, místo dárku předložila
ukázkou politováníhodného přístupu k příro-
dě. Vždyť hryzec sám o sobě je nesmysl,
sám o sobě je nesmysl i dlouhonosec, drvo-
pleň, zubokřídlec či pidikřísek, abych zů-
stala u škůdců ovocného stromoví. Každá
jednotlivost zapadá do čarovného kruhu, je-
muž nepřesně říkáme životní prostředí. Člo-
věk potřebuje vědět, jak a co by se stalo,
kdyby z něj vypadla. Tou myšlenkou mě ten-
krát nakazili ekologové.

Když mi večer v maringotce vysvětlova-

li, na co jsou vlastně zvědaví, vyděsila mě představa, kolik živého inventáře na hrázi, pod vodou i ve vzduchu musí nejdetailněji prozkoumat, kolik let budou studovat utajené hospodaření přírody, než zpracují - srovnáno s rozměry planety - tu loužičku u Hlohovce. Řekla jsem jim, že jsou blázni. Nebránili se, ale vedli si svou. Dál sčítali myši, měřili přírůstky rákosu a zjišťovali, kolik ho mohly ozobat divoké husy, dál kladli pasti na hryzce, rozvrtávali ondatří hrady, lapali rákosníky, střevlíky a jinou havěť, lezli do nor a v noci lovili plankton. Už tehdy věděli, že právě myši "zkonzumovanou biomasou" špatně hospodaří, většinu energie prodýchávají. Na co přišli od té doby, je ve hvězdách. Zdejší noviny mají jiné starosti. Ale ať to bylo cokoli, co by se dalo vyčítat hryzcům, z živoucího inventáře je sotva odepíšou. S tím nepočítejme!

Tak co s tím prevítem?

Já bych na něj šla psychologicky. Když vím, jak rád mrkev, vysela bych jí pořádný kousek jen pro něj. Pokusila bych se ho podplatit. Ať žere mrkev a netropí neplechý.

A co kdyby - na rozdíl od našich dvounohých
obratlovců - úplatky nebral!

Vykopu stromky a založím vinohrad. Ré-
vové kořání totiž hryzci nejede. Jaké tedy
věčné časy!

K 26. červnu a k 23. červenci 1976

V Praze dne 24. června 1976

Ivan Kadlečík:

Hra na skrývačku?

Sedím pod jabloňou-vrstovníčkou a čítam. Neďaleko sa hrajú deti, počujem: Šmýkali sa dve opice po drevenej doske, zapichli si trn do rite a už sa jim nechce! Na koho padne posledná slabika riekanky, začína žmúriť. Nevidomky počíta desiatkami do sto, až napokon zvolá: Skryt ý-neskrytý, idem! a začíná hľadať. Koho nájde prvého (dá sa však hrať na druhého, tretieho apod.), ten ide žmúriť a hra sa opakuje.

Sedím si teda pod starou jabloňou, ktorá je ešte poznačená jazvami z dávnych mínových črepín, a čítam jeden z mnohých kultúrnych a literárnych časopisov, čo vychádzajú. Tento mesačník odobrali moji predkovia od čias otca Hurbana i syna jeho Vajanského. Len čo som sa kedysi prestal hrať na skrývačku, nachádzal som na povale staré zviazané ročníky a v úcte som rástol medzi nimi. Asi pred dvadsiatimi rokmi však otec vyhlásil, že sa to nedá čítať,

a zrušil predplatné: vznikla pomlčka ako v hudbe tečúcej cez deväťdesiat dva ročných taktov; neveliká prestávka, prvá od založenia časopisu (pravda, okrem tých objektívnych, keď nevychádzal), lebo onedlho, už ako poslucháč slovenčiny na univerzite, som si ho predplatil zasa ja. Odoberám ho nepretržite dodnes, hoci neviem prečo: asi z generačnej zotrvačnosti, alebo aj z nedostatku vlastného charakteru. To je prvá veľká pozoruhodnosť tohto časopisu.

Nuž odoberám ho aj čítam. Nik sa preto, dúfam, na mňa nehnevá tak ako na istého priateľa-historika. S ním vraj, ak je to pravda, niektorí naivnejší kolegovia v zamestnaní ani nehovoria, pretože si každé ráno pravidelne kupuje noviny: robí to zo študijných dôvodov, aby v nich "zaňuchal človečinu". Ktovie, možná má moj priateľ pravdu spolu s Karlom Krausom (1874-1936): "Zpotvoření reality ve zprávě je pravdivá zpráva o realitě."

Ďalšou zaujímavosťou nášho národného mesačníka je skutočnosť, že sa v ňom s vytrvalou pravidelnosťou už niekoľko rokov, a to systematicky v každom čísle, neobjavu-

je moje meno (zatiaľ dokonca ani pod sebakritikou). Nestážujem sa, lebo aspoň v tomto zmysle som roveň ďalším miliónom spoluobčanov, no zároveň sa od nich aj liším tým, že donedávna sa tam meno moje i priezvisko zjavovali dosť často. A naraz, neviem prečo, akoby uťal! Neinformovaný čitateľ, ak si raz bude listovať jednotlivé ročníky ako kedysi mládenec-ja, si môže pomyslieť, že som tragicky zomrel v plnom rozkvetе tvorivých síl, alebo prestal temer zo dňa na deň písať. Čosi podobné prišlo na um i mne, a už-už som tomu uveril, keby som sa nebol pozrel, našťastie, do svojho písacieho stola; pozreli sa tam aj iní, takže neklamem. Desať, dvadcať, tridsať... skrytý-neskrytý, píšem!

A tak si listujem aj dávnejšie ročníky, ktoré som ešte z viacerých dôvodov nepredal antákvariátu, a vidím, že ani moji predkovia, podobne ako milióny Slovákov, v časopise nepublikovali - to je útecha. No rád si spomínam na svoju literárno-kritickú a esejistickú, začas aj externú redakčnú spoluprácu: bolo mi cťou. Keď človeka odrazu nepoznajú, je to horšie; ale azda

aj skromná útecha, že nepíše až tak zle. Lebo zlomyseľníci klebetia, že v súčasnom mesačníku je občas aj čosi vynikajúce; majú pravdu. A to je tretia jeho zvláštnosť. Čo mi však v ňom okrem iného vadí, je nielen to, že časopisu "v podstate chýba jedna celá" - hovorí mladý kritik - "kritická generácia štyridsiatnikov, ktorí sa alebo nenašli alebo nechceli nájsť" (ustavične si lámem hlavu, kde a ako sa len mohli stratiť - v lese na hubách, či ako ihla v kope sena?), ale aj fakt, že "redakčná rada... konštatovala" - píše nestarnúci kritik - "nedostatok marxistických ideovo-estetických kritérií niektorých recenzií". To by bola, tuším, už čtvrtá pozoruhodná zvláštnosť nášho časopisu, ktorému dávali tvár osobnosti.

Čítam si, jabloň šumí a uvažujem absurdne, čo by asi povedal práve sto rokov mŕtvy oplan a básnik dr. Ján Kráľ časopisu, čo ho tak velebí. Ktovie či by ho uverejnili... A vidím tu aj pohostinné vystúpenie autorov z oveľa mladšieho mesačníka českého a chýba mi veľa autorov, čo som o nich počul aspoň v škole. Vari už pomreli? Pre-

stali písať? Alebo píšu až tak dobre? Možno aj oni sa iba tak zo žartu stratili v kope sena, hrajúc sa s deťmi na skrývačku. Zapichli si trň do zadku a už sa im nechce! Nechce sa im ísť žmúriť k stene: desať, dvadsať, tridsať, štyridsať... skrytý- ne-skyrtý, idééém!

A napokon: Nerád sa vadím, preto prehlasujem, že toto všetko sú táraniny, ktoré som si vymyslel len tak zo zlomyseľnosti a žartu; iba vtedy ma žert prejde, keď občas vidím, že skutočnosť akoby poslúchala takéto táranie a riadila sa podľa neho; keď sa ona niekedy nápadne a inokedy menej nápadne ponáša na takéto ničím nepodložené a subjektívne výmysly, ktoré sú trňom v jej zadku.

A nad tým potíchu šumí stranúca jablň, pripravujúc sa na úrodu skrytú v listí.

Martin 30. júna 1976

Sergej Machonin:

Filozofické pastorále

Dole pod loukou rozkvetl v zahrádce u Vaníčků přes noc velký jasmínový keř a padal v kaskádách od nebe do trávy. Tereza před ním stála, koukala a potom se zeptala:

"Co to je?"

"Jasmín. Řekni to: ja - smín."

Řekla:

"Jasmín."

Potom se znovu dívala a řekla ještě jednou:

"Co to je?"

"Jasmín."

"A poč?"

Už zase se ptá nemožně. Proč jasmín! Když se zeptá, proč leží na cestičce myš a je mtvá, je to slušná otázka. Je to podmět a přísudek a nabízí se několik rozumných odpovědí, i když ví čert, jak se tam ta myš dostala. Ležela tam po nočním dešti, velká myš, přesněji řečeno myšák, s malin-

kýma ouškama, slepeným kožíškem a viditelným znakem myšího mužství.

"Hele, ona má píďu."

"No jo, má."

"A poč je moklá?"

"Protože v noci pršelo. Všecko je mokré. Travička je taky mokrá, kopřivy taky."

"A poč se neschovala do domečku? A poč je mtvá?"

Pedagog je spokojen a zvědavé dítě se dovídá. Nakonec to padlo na poštolku nebo na káně, lítá nám tu párek. Třeba dravec myšáka drapl, letěl, a nějakým řízením osudu a s hodou náhod ho upustil zrovna na cestičku. Velice pěkně se rozvíjí konverzace na to téma, zatímco myšákovi kopeme hrobeček, balíme ho do listů, zahrabáváme a na hrob zasazujeme trs borůvčí. I když dravec neradi pouštějí, co mají v drápech. Ale dejme tomu, že "ta myš je veselá, protože je zabalená do lístečku a udělá hop a zas bude běhat, a pak zase bude mtvá". Prosím.

Ale proč jasmín.

No právě. Nikoli proč se jasmín jmenuje jasmín, proč jasmín kvete, proč je jasmín bílý a voní - samá pěkná otázka.

Kdepak, ani nápad, nýbrž striktně a neodvolatelně:

"To je jasmín."

"A proč?"

Proč hlína a tráva, proč země a nebe, proč hvězdy v noci, proč jasmín. Proč ton. list rdesna, proč vlašovičník a třezalka, proč svízel, který tak sladce a rmutně voněl dnes rok v úvoze za Samotínem, když jsem šel Vysočinou od staré maminky básníka Ládi Fikera, kterého ten den pohřbili. Nad jeho vsí probodávaly nebe stříbrné jehly tryskáčů a v lese stála tiše jedna bedlička vedle druhé. Proč ty bedličky, proč ta smrt, proč život. Proč tyto a ne jiné tvary a tato a ne jiná pojmenování?

Tak jsme tu stáli před keřem jasmínu, obtočení hustou vůní a bzúčením včel, a já jsem měl odpovědět na všechny nezodpověditelné otázky světa. Proč včela, proč берушка proč mšice. Proč vzniky a zániky trav, motýlů, civilizací, kultur a tyranií, proč sněhy, proč pouště, proč touhy a nenávisti, proč utýraná čest a triumfující bezectnost, proč vesmír a proč tato planeta. Proč jasmín.

Vyrušila mě z hrůzy té úvahy prohlášením:

"Dvě psi!"

Zapomněla okamžitě na jasmín a jásala, jak po silničce běží dvě psi, skáčou, perou se a štěkají.

Krásná metafyziko, požehnané iracionálně, jaká škoda, že se už tak brzo naučí říkat správně dva psi a klást rozumné otáz místo nerozumných. Už si čistí řádně ráno a večer zoubky, už ví, že se nesmí loudit, už si umí skoro všechno svléknout a leccos i obléknout, a už se nezadržitelně blíží den a hodina, kdy si uváže na botičce první kličku. Vstoupí do času rozumu, logiky, drezury konvencí a účelného pokrytectví ve vázání klíčků všeho druhu.

Vstoupí do společnosti, bude z ní občan a vykročí po té prostřené cestě ke zdraví a kráse těla a do nezadatelné svobody ducha zaručené ústavou: svobody myšlení, svobody víry a vyznání, svobody přesvědčení, svobody slova, svobody shromažďování a svobody činů. "Une Route Soul Boleïl", jak napsal akrostichem jeden velký básník našeho století - Silnice nemá slunce.

Prosím tě, Terezko, až nebudeš tak maličká, jako jsi teď, kdy se ještě skoro ztrácíš ve veliké trávě, nezapomeň se jednoho dne zeptat znovu nerozumně všech svých učitelů a vychovatelů, kteří tě povedou po té bílé silnici samé slunce, až ti řeknou:

"Jasmín je tohle a pravda je tohle":

"A proč?"

A potom počkej, i kdybys uviděla dvě psy, a chtěj vědět, proč! Neodpusť jim tu odpověď jako jsi ji tenkrát ráno odpustila mně.

17. července 1976

Pavel Kohout:

O Luculíkovi

V Praze žije přes milión lidí, které bych tu nechtěl vyjmenovávat. Z toho dle telefonní knihy nejméně jeden Vaculčík, dva Vaculkové, čtyři Vaculové a dvaadvacet Vaculíků, hle, jakou má to moravské símě u nás motilitu. Ludvík je mezi nimi na čtrnáctém místě, které není špatné, vždyť se plánuje i pro naše reprezentanty. Ostatní lidé se dělí na ty, kdo mají Luculíka (zkratka se vyplatí, jméno tu bude frekventovat) rád i, a ty, co by ho nejradši trhli mezi dveřmi. Já patřím k oběma skupinám.

Například kdysi mi řekl, abych ho navštívil, ale že v předsíni se musím zout a v pokoji nesmím kouřit. Potupné podmínky jsem nepřijal, a že na nich trval, nebyl jsem u něho léta dál než na prahu. Až jednou jsem k němu zas jel a ve výtahu byl pán, který vyhlížel jako přísný tajný. Vystoupili jsme u půdy, a už se to nedalo zarazit: zvonili jsme oba u Luculíka. Když

otevřel, ukázalo se, že ten pán je pan profesor Černý, který si myslel, že přísně tajný jsem já. Jeho si Luculík netroufl zouvat, a proto ani mě. A když jsme byli v pokoji, pravil pan profesor - Kde tu máte popelník? No my tu nekouříme, řekl Vaculík. Však já vás taky nenutím, řekl pan profesor a připaloval si jednu od druhého a popel klepal na ozdobné talířky, zatímco Luculík se přihloupě usmíval.

Ale čím velkorysejší je doma, tím zásadovější u cizích. Vejde k nám a žádá, aby se nekouřilo. Za mrazů otevře okna a tvrdí našim hostům, že je to k jejich dobru. Také, sotva vstoupí, hned se shání po něčem na zub, a že chodí po ránu, o polednách či nejpozději mezi psem a vlkem, vždycy má štěstí.

Jednou jsem v nouzi požádal kolegy v izolaci, aby mi pomohli s terénními opravami. Mám snímky, jak světoznámý filozof vládne lopatou, proslulý dramatik strká trrakachř atp. Luculík na nich není. Přibyl sice, ale řekl, že nemá náladu upravovat terén, nýbrž prořezávat ovocné stromoví, což činil. Když jsme přijeli za týden,

stál pod těmi stromy starý zahradník pan Kulhánek a hrozil nám už do auta, volaje - Který prase?? Koktali jsme cosi, že asi kdosi, když jsme byli kdesi, ale on jen křičel - To prase by si tu mělo kleknout a každéj strom prosit za odpuštění! Když jsme to vyřídili, tak zas Luculík běsněl, že nikdo ho nebude učit prořezávat, když o tom právě prostudoval celou literaturu. Ty, Ludvíče, řekl jsem znepokojen, tys prořezával poprvé? Za první podruhé, burácel, a za druhé, i kdyby po první, řezal bych stejně: jak velí progresivní trend!

Jednou jsem mu půjčil svou veselou prózu, aby mi k ní něco řekl. Dlouho se pak vymlouval, že ještě neměl čas, i do sauny přestal chodit, aby mě nepotkával, až náhle u nás zazvonil, mou knížku v ruce, a už ve dveřích se hystericky smál. Je to opravdu tak vtipné? žasl jsem. A on se smál, až mu slzy tekly, řka - Ne, je to blbé! Tak proč se směješ...? Když já už měsíc se bojím ti to říct, tož jsem to zkusil takto. - Přišel před obědem.

A jednou jsem ho potkal, jak se mračí a nadává na celý svět, hlavně na kama-

rády, že on cosi neudělá a kamsi nepůjde, protože není ničí poskok, a přitom mi pořád ukazoval, jak má těžkou aktovku a tu že k tomu všemu ještě musí vláčet. Víš co, povídám, světa já tě nezavím, ale tu aktovku ti můžu chvíli nýst. Tak mi, trochu překvapen, ji dal a šel vedle mne, stále spokojenější, pozoroval, jak nesu jeho těžkou aktovku a líčil, oč je mu bez ní líp a že i svět už se mu jeví únosnějším. Pak jsme se loučili a on řekl, že s radostí kamsi půjde a cosi udělá, když má tak hodné kamarády, a hlavně, že pozítří přijede ke mně, abychom jednou pohovořili jen tak, jako hoch s hochem. Nepřišel, a ne aby snad řekl, že mu přivezli uhlí nebo ho bolel zub; vzkázal, že neměl chuť.

Tím a oním občas přivodí, že i lidé, kteří ho mají rádi, se dají slyšet, jak by ho nejraději trhli mezi dveřmi. Tu je smuten a vzkazuje jim, jak je mu líto, že ho nemají rádi. Pak je zas přátelům líto jeho a vzkazují mu, že ho mají rádi a aby se přišel přesvědčit. On tedy přijde, a po chvíli už otvírá okna do mrazu, tvrdě hostitelům, že je to k jejich dobru.

Bývává však i jiný:

Jednou jsme zpívali u Zlaté konvice lidové písně naší americké nakladatelce a přitom se Luculík uvedl jako sytý lyrický baryton s tendencí k tenoru. Nechali jsme mu první hlas a já prvně zažil v hospodě, kde věčně halekají opilci, jak personál tleakal, zatímco zámořská paní plakala. Ta pak i nazítří, když ji na Ruzyni prohlíželi tak důkladně, že jí všecko uletělo.

Jednou jsem ho potkal a ptám se - Ludvíče, jak se máš? Nemohu si stěžovat, řekl a dodal: nemám komu. Sakra, toto je trefné, pochválil se, jenže ty to asi napíšeš dřív. Od těch čas je to opravdu moje stálá věta, ale tímto potvrzuji, že si ji vymyslel on a sám.

Jednou jsme spolu seděli v automobilu, mém ovšem, protože on říká, že slušný člověk auto mít nemusí, když mají kamarádi, a vše nasvědčovalo, že ho ráno zavrou, ne že by něco provedl, ale že mu to slíbili ti, kdo to musí vědět. Hovořili jsme, co vzít pro takovou příležitost na sebe i s sebou, a on náhle řekl - Nejhorší je, že mně se

tam vůbec nechce.

A jednou, za časů domovních prohlídek, zabalil kufr knih, jejichž prohibičnost spočívala jen v tom, že vyšly mělkotiskem, aby je zachránil pro příští, lepší lidstvo. O půlnoci nechtěl nikoho budit, a že nebyl taxík, vlekl ten kufr na Hlavní nádraží, kde jej dal do úschovny. Vidíš, pravil pak, dobré je číst i detektivky, nebýt tohoto, byl bych si uhnal kýlu a možná i rýmu.

Je prostě leccos, zač ho člověk musí mít rád, i kdyby ho právě chtěl trhnout mezi dveřmi. Především, že jako jsou herci, kterým stačí na scéně existovat, a přece jsou lepší než všichni kolem, co hrají jak o zlatou tělku, Luculík, aby byl spisovatel, snad ani psát nemusí. Na co sáhne, kolem čeho projde, vše se mění v literaturu. On i ministru vnitra napíše tak pěkně, že by to mohlo jít rovnou na Starhrov, kdyby nemuselo napřed do Ruzyně. (Být adresátem, schovával bych si, kurs ministrů je vždy nejistý, cenné papíry LV mohou být dobrým věnem!) Čeština byla schopný jazyk už od Nerudy, Čapek já dal čichnout k člověči-

ně, Vančura vrátil do oběhu kopy slov, která už dávno neplatila. A Luculík? Ten s ní právě nedělá nic, a to tak rafinovaně, že si jeho čeština žije svobodně a přirozeně jako zvíře: může být komu podle gusta nebo proti srsti, ale nikoho nenapadne, že by měla být jiná. Bojím se, že od dob Havlíčka jsme neměli takového spisovináře, bojím proto, že je teď schopen chtít, abych mu nosil aktovku pořád. K tomu ať vede svého Dederu, když mu už pomáhá k nesmrtelnosti. (Zdalipak od něho dostal čtyři lahvice mělnického jako Havlíček?)

Mohl bych o něm říci i mnoho dalšího, ale uvádím jen, co ještě nemá ve spisu, a že toho tam musí mít! Na dva Brixeny. Neboť - a tu svým sdělením rád předbíhám tisk i úřady - Ludvík Vaculík uvítá u sebe v pátek Abrahama. Pokud Abraham bude ochoten se zout a Ludvíka dřív někdo netrhne mezi dveřmi.

20. července

ku 23. červenci 1976

Zdeněk Mlynář:

Jak jsem narazil na Ludvíka
Vaculíka a kterak se ho
dodnes zbavit nemůžu

Byly doby za vlády Antonína Novotného, kdy mnozí u vrcholu mocenské pyramidy nebyli proti tomu, aby se cosi rozumnějšího postupně v Čechách rozmáhalo. Jako mladý adept politické kariéry jsem tehdy hájil myšlenku mírného pokroku v mezích zákona a věřil jsem, že by se pak snad pokrok porozvinul i za tyto meze. To chtělo ovšem pořádek, žádné skopičiny. A tehdy poprvé jsem narazil na Ludvíka Vaculíka.

Psal se rok 1966, bylo horko a Jiří Hendrych jen tak v košili a ve svých památných kšandách předsedal menší schůzi za velikým stolem ve velké budově na nábreží. Po jedné straně stolu představitelé strany, po druhé výběr z redakce Literárek. Seděl jsem na straně strany a na druhé straně seděl Ludvík Vaculík. Nemluvil moc, ale i z toho mála jsem viděl, že vůbec nechápe, o

co na straně strany jde. On nebyl pro chytřejší politické kalkulace, on jen pořád mlel svou. Do politiky se to vůbec nedalo zapasovat, on to však zřejmě ani nechtěl.

Jenže k čemu je samorost na tržišti politiky, kde má mít všechno funkci, účel a odhadnutelné chování? Co s ním? Buďte s ním potíž, bude - to bylo jasné za velkým stolem.

A taky že byla. Časem se mírný pokrok rozkuráčil, místo Novotného i Hendrycha zasedli jiní za týmž stolem na straně strany, pokrok se valil za meze dříve platných zákonů. Ludvík Vaculík svým samorostlým způsobem sledoval obrodný proces v Semilech i jinde. A jak už se tak do politiky od narození nehodil, skočil do ní po hlavě s nákladem dvou tisíc slov. Vydatně to kolem cákalo.

Co s ním? Buďte s ním potíž, bude - to bylo jasné těm, kdo nově zasedli za velkým stolem v budově na nábreží.

Obrodné skopičiny přerůstaly hranice okresu Semily, Velké Prahy i malého Československa. Bylo tedy vysláno něco tanků a

vojska udělat pořádek. Stůl v budově na bábreží přestal být hlavním dělítkem, a tak jsem se s Ludvíkem Vaculíkem ocitl na stejné straně - na té, kam ty tanky mířily laufem.

Psaly se první dny září 1968, ráno ležím v posteli po nějaké celonoční schůzi, kde se řešilo, zda se dají střepy ještě posbírat a nějak slepit, když tu někdo zvoní. Byl to Ludvík Vaculík. Bez velkého stolu, u postele, se vedlo jednání. Ludvík Vaculík přinesl svůj další příspěvek do politiky. Víš - povídá, - mně se tak nějak toho dvacátého v noci zdálo, že snad opravdu přišli i kvůli mně. A tak jsem napsal takové prohlášení, dej to těm nejvyšším, jestli potřebují, ať to uveřejní, chci tím pomoci.

Bohužel už ten papír nemám, dal jsem ho tehdy těm nejvyšším. Bylo to prohlášení velice stručné a Ludvík Vaculík v něm ujišťoval, že to nikdy nemyslel tak, aby na to muselo jezdit tolik tanků, a že si váží toho, že ti nejvyšší z roku 1968 i jemu vlastně rozuměli, a on že je ujišťuje svou podporou.

Ale co s ním, se samorostem, v politice tehdejších dnů? Vždyť ti tehdy nejvyšší by si pramálo pomohli u těch ještě vyšších nějakým papírem, kde je černé na bílém, že ten Vaculík je chválen a oni s ním vlastně táhnou. Špína, kterou drží v politice tolik věcí pohromadě, se vylila na ten čistý papír Ludvíka Vaculíka a bylo mu vzkázáno, aby to upravil, aby té jeho podpory tam tolik nebylo. A tak bohudík tohle prohlášení nikdy nevyšlo.

Mnozí se divili, jak si ten Vaculík v politice vede. Já už jsem se tou dobou tak nedivil. Četbou Sekyry jsem získal některé důležité informace. Například tu, že ještě tatínek Ludvíka Vaculíka přesně věděl, co vlastně jí; že to nebylo nějaké anonymní maso či dokonce konzerva, ale potrava ze zdrojů důvěrně známých. Že tedy ještě malý Ludvík, když začal samorůst, tak asi věděl, z čeho že vlastně roste. A s tím se dá těžko něco dělat, s takovou průzračností vztahů vlastního já k okolnímu světu se v politice neuchytíš. Leda jako průserář.

Pak se u nás všechno znormalizovalo,

já neseďám už za žádnými stoly na straně strany a Ludvík Vaculík taky nezastupuje žádnou redakci. Zdálo by se tedy, že už na něj nemusím narážet. Jenomže já se ho nikterak nemůžu zbavit, já ho vyhledávám.

Někdy proto, že se mi taky zachce, aby se špatná zpráva změnila v lepší. Jindy proto, že chci vědět něco o úloze morčat v našem dnešním životě i o významu tohoto života pro rozvoj morčat. A někdy zase proto, že nám oběma orgány StB udělají domovní prohlídku týž den a já si rád přečtu, co o tom Ludvík Vaculík píše panu Waldheimovi. To pak čtu se zvláštní chutí, protože si při tom ještě představuju, jak pan Waldheim za velikým stolem v budově u docela jiné řeky taky vůbec neví, co s tím samorostem z kotliny mezi Dunajem a Alpami má dělat.

Vyhledávám Ludvíka Vaculíka teď právě kvůli tomu, že je samorost. Potřebuju právě to, co on má v míře vrchovaté a co ploidilo ty potíže a konflikty v dobách, kdy jsem sedával na jiné straně velkého stolu než on. Nevím, jak dalece potřebuje Ludvík Vaculík mě, ale já jeho potřebuju. Moc mě

potěšilo, když jsem viděl jeho podpis na petici, která požaduje, aby mi u nás vydali knížku o roce 1968, co jsem loni napsal. Napadlo mě sice hned, že mi to nevydají, protože jak je tam podepsán Ludvík Vaculík, nebude to nic politicky úspěšného. Ale protože by to jistojistě nevydali ani bez toho, je přece jen hlavní to potěšení.

A teď se najednou dovídám, že Ludvíkovi Vaculíkovi je padesát. Na jedné straně jsem rád, protože určitě ještě toho hodně napíše. Ale na druhé straně se bojím. Co kdyby, nedej bože, jsme se ještě oba dožili zase nějakých sezení za velkým stolem a zase by šlo o politiku? Ještě že oba z novin i rádia víme, že se nic takového nemůže nikdy stát, protože u nás je už všechno definitivní, jak to je.

No, a co kdyby přece jenom?

Snad bychom to už tak nezapackali.

Praha 22. července 1976

Milan Šimečka:

Fejeton o loučení

Dne 11. července 1976 odjížděl československý historik dr. Vilém Prečan, CSc, s vystěhovaleckým pasem pro celou rodinu do ciziny. Protože jsme ho znali hodně a hodně let, protože jsme znali hodně a hodně let jeho slovenskou ženu Helenu, protože jsme věděli, jak to bylo, když se jim narodila dcera Noemi, syn David a další dcera Bereniky, přijeli jsme se ženou do Prahy se všemi se rozloučit.

V ten večer svítila okna domu v ulici Na Klášterním trochu jinak než jindy. Nebyly v nich záclony. Opřeny o plot zahrádky ležely tu díly rozebrané skříně, vedle schůdků byla narovnána hromada papíru a na prahu se choulila kočka, která bude ponechána doma. Celníci, kteří hodiny a hodiny proclívali každou ponožku a každý kapesník, už zřejmě odešli. Odjel i stěhovací vůz naplněný z poloviny knihami, aby měly děti co číst. Otevřeli jsme dveře, vstoupili a

šli za zvukem, který přicházel z hloubi domu. Tam, uprostřed prázdného pokoje s výhledem na Bílou Horu, stál Ludvík Vaculík a tklivě a velice krásně hrál na housle. Historikova žena Helena seděla v kuchyni s rukama svěšenýma podél židle a poslouchala, jak Ludvík hraje. Přišla historikova maminka, která zůstává doma, a tiše se na nás usmála. Historikova dcera Noemi nás políbila. Historik sám stál ve sklepě nad troskami svého archívu a oči měl zarudlé od nevyspání.

Už předtím jsem si usmyslel, protože i takové nápady mi někdy vlezou do hlavy, že si tu první scénu loučení uložím do paměti v jejím obecném významu. Aby mi utkěla ve vědomí jako nějaká výpravná olejomalba ruských realistů - pro tentokrát třeba s nadpisem - Opouštějí vlast. Předpokládám, že taková pitomost může člověka napadnout jen díky chorobnému vlivu slovanských literatur. Kdo jiný měl a má tolik problémů s vlastí než Slované. Když se ptají Angličana usazeného někde v tom jejich Commonwealthu, zda netouží vrátit se do vlasti, řekne: prosím vás, vždyť je tam tak vlhko a

zima! To my ne, my při takových příležitostech myslíme hned na Kšaft a na pobělohorské utečence, jak bloudí mlhou se svými vozy Saskem, my si hned představíme kočár do Brixenu, jak kodrcá přes studené Alpy. Vidíme Rusy v Paříži, jak se zpíjejí koňakem a zpívají Oči černýje. Slovenští vystěhovalci dřou v amerických dolech ve tmě a v potu, zatímco do jejich rodného údolí padla rosa a všechno vypadá jako v pohádce. V Austrálii sedí u barového pultu smutný a unavený muž a v kapse si pohrává s obálky z řečiště Dunaje. V našem velikém domě v Illinois se nám zdají každou noc československé sny (citát z dopisu).

Tahle plačtivá těžkomyslnost leží na nás jako prokletí. Neubráníme se mu, i když víme, oč jde. Že totiž všechno vězí v tom, že ty naše slovanské vlasti jsou jak žárlivé ženy, chtějí všechno anebo nic. Víme, že při trošce emancipace by se všechno vyřešilo. Z vlasti bychom odjížděli a přijížděli, jak by se nám zachtělo. A záleželo by i na ní; kdybychom ji shledali zlostnou a panovačnou, řekli bychom: tak spánembohem, vrátíme se zase na jaře. A třeba by

si potom ta přespríliš sebevědomá žena uvědomila, že láska se musí oplácet láskou. A přesto...

Nu, v ten večer loučení už bylo vše vyřešeno, nebylo už o čem diskutovat, zbyla jenom únava a věčné starosti. Samo rozhodnutí uzrálo už dávno předtím. V letech, kdy historik bděl mnoho nocí ve výměníkové stanici v motolské nemocnici a ptal se sám sebe, jaký to má všechno smysl. Zrálo tehdy, když chodil k výsledkům do Ruzyně. Když psal dopisy a nedostával na ně odpovědi. Také tehdy, když byl propuštěn z místa šatnáře v nočním podniku, kde se mu líbilo. Ale uzrálo hlavně tehdy, když spočetl léta bez práce, pro kterou se kdysi rozhodl. Toto rozhodnutí bylo produmáno, proklepáno ze všech stran, protrpěno a nakonec vysloveno. Když pak i úřady projevíly pro toto rozhodnutí pochopení, zbyla už jenom práce. Těžká a vyčerpávající práce. Odchodu z vlásti předchází výkon, na který je třeba vynaložit obrovské množství energie. Pozoroval jsem ten proces s údivem i obdivem a nakonec jsem usoudil, že sestava překážek na cestě k hraniční závoře je dokonale pro-

myšlena a psychologicky účinná. Člověk je nucen v desítkách úředních úkonů odřezávat se od své země po částech a systematicky. Všechna věčná pouta k rodné zemi odpaďávají postupně jako maso od kosti. Střecha nad hlavou, zápis ve škole, dluhy ve spořitelně, nemocenské pojištění, starý nábytek a starý papír. Škoda, že se stejně systematicky nemůže vystěhovalec odpoutat od svého narození, mateřštiny, vzpomínek, míst a lidí, které má rád. Ale snad i to bude jednou promyšleno a úředně stanoveno.

A tak se stalo, že mi chválabohu žádná výpravná olejomalba v paměti nezůstala. Usedli jsme na zem v prázdném pokoji a historikova sestra vykouzila poslední české vepřové kotlety s česnekovou polevou. A loučili jsme se. Ukázalo se, že při takové příležitosti je nejlepší zpívat. Zpívali jsme všechno, co nás napadlo, zvláště ruské a sovětské písně, které mají pro takový případ tu správnou tóninu. Chvillemi hrál Ludvík Vaculík na housle a historikova dcera na kytaru. Jako kdyby měl někdo narozeniny. Historikovi zarudly oči ještě více a ovšem zazpíval i píseň o tom, jak k nám

přišel pan Ruprt a ve dveřích se u - klo-
nil se velice, jak to káže tradice. Byl to
prostě spořádaný a veselý večírek. Nebylo
ani jedenáct, když jsme se objali a pak
odešli.

Domů jsme se vraceli kusem Čech, Mo-
ravou a kouskem Slovenska. Slunce svítilo
na zemi, kterou historik opouštěl. Pořád
se vlnila z kopce na kopec, byla zelená a
rozpálená horkem. V Dobrušce jsme byli v
hospodě na oběd a lidé všude kolem mluvili
česky. Vykoupali jsme se v Brně na přehra-
dě a všichni lidé kolem mluvili česky. Ješ-
tě i večer jsme si zaplavali v jezeře u Se-
kul a všichni lidé kolem mluvili slovensky.
Když jsme přijeli do Bratislavy, otevřeli
jsme v bytě všechna okna, sedli jsme si a
poslouchali zvuky z ulice.

Bratislava 27. července 1976

Milan Uhde:

O mírnosti a rozumu

Karla Havlíčka

Vypadá to jako paradox: Nejnelítostnější český satirik devatenáctého století zastával politický program mírného, systematicky podněcovaného pokroku v mezích rozumného zákona. Anebo: mírný a rozumný muž, kterého radikálové označovali za zbabělce a denuncianta, se nakonec stal hrdinou vlastenecké legendy.

Mírnému a rozumnému čtenáři bude pravděpodobně milejší Havlíček než ti, které Masaryk ve své havlíčkovské studii nazval barikádními romantiky a mystiky.

Vezměme červnové události roku 1848. Politika Palackého, Havlíčka a jejich strany, která stála "mezi radikály a konzervativci", slibovala přinést první ovoce: autonomní českou vládu v rakouském rámci. Hrabě Nostic a dr. Rieger o tom jednali s císařovými zmocněnci v Innsbrucku, kam se dvůr uchýlil z neklidné Vídně. Radiká-

lové mezitím v Praze zahájili nebo si dali vnutit ozbrojený boj a prohráli. Nostic a Rieger se vrátili do města 17. června, kdy už popel z vyhořelých mlýnů vychladl a platil stav obležení. Realizace innsbrucké úmluvy byla zadržena. Nikdy k ní nedošlo.

Mírné a rozumné stanovisko ovšem vede k nevyhnutelným důsledkům.

Třicátého června 1848 čeští představitelé a Havlíček s nimi zformulovali anti-radikální prohlášení, které o pět dní později vyšlo v Havlíčkových Národních novinách: Windischgrätz s vojáky měli na represálie právo. "Buďtež si ukrývané pikle a záměry několika přemrštílců jakékoliv - však bylo-li jich, právní vyšetřování je zajisté najevo a k zasloužilému trestu přivede."

V obležené Praze zněla tato slova dvojnásob drsně.

Masaryk sice radikály drtivě kritizoval, dodal však, že je Palacký obviňoval ze zmaření českých nadějí nepravdivě. Ty naděje zřejmě spočívaly na vratké půdě, když je stačilo zvrátit povstání, jehož organizační nepřipravenost a vojenská bezvýchodnost byly známy každému, i rakouské

vládě.

Teď však nejde o to znovu rozsuzovat starý spor, která z obou stran kterou zradila, nýbrž o charakteristiku Havlíčkovy mírnosti a Havlíčkova rozumu: byla to politická strategie a Masaryk měl výhrady jen k její nedomyšlené taktice.

Havlíček nebyl tělem a duší politik. V prosinci 1848 se vzdal poslaneckého mandátu, aby se mohl věnovat jen novinám.

Jako mírný a rozumný muž považoval stupeň tiskové svobody za spolehlivý ukazatel společenského klimatu a její plné využívání za svou povinnost. "...doufáme dokázati skutkem," oznámil v Národních novinách po vydání tvrdého tiskového zákona z března 1849, "že svoboda tisku zrušena není, a povíme ministerstvu tak jako prve pravdu do očí. Špatný voják, který hrdinsky smýšlí jenom v čas pokoje, když není nebezpečnosti. Pro trochu peněz (konfiskace, kauce) a pro kousek žaláře nemusí se ještě pravda zamlčeti." Usoudil mírně a rozumně, že nepřítel svobody není tolik: prý osm devět ministrů, větší část šlechty a ohromné vojsko. A "kdo potřebuje na důkaz svého

práva 900.000 mužů a 100.000 koňů, jest více k politování než k obávání".

V polovině ledna 1850 vycházejí Národní noviny naposled. Palacký, bytostně spíš vědec než politik, se už chystá oficiálně rezignovat na veřejnou činnost. Mírný a rozumný Havlíček se stěhuje do Kutné Hory, kam nesahá nově vyhlášený stav obležení, a hájí ztracenou pevnost: 8. května vydává první číslo Slovana.

Časopis udrží pouhých patnáct měsíců.

Mírný a rozumný čtenář se zeptá, jak se to srovnává s mírností a rozumem. Nuže: Tak jako všecko, co člověk dělá z vnitřní nutnosti. Spisovatel musí psát, i když ho úřady nemají rády. Proč by žurnalista neměl vydávat noviny, dokud to jde?

Havlíček přesně ví, kde jsou meze mírné a rozumné žurnalistiky. Když se ještě jako redaktor Národních novin musel zavázat, že nebude kritizovat oktrojovanou ústavu, jinak že by jeho list zakázali, komentoval to takto: "Světská moc může nás přinutiti k tomu, abychom z opatrnosti někdy mlčeli, ale žádná moc nás nepřinutí k tomu, abychom mluvili nepravdu proti svému

přesvědčení."

Snadno si domyslíme, proč Slovana zastavil sám.

Do brixenské deportace zbývají zhruba čtyři měsíce. Havlíček o tom něco tuší. Jeho sestra po letech svědčí, že s ním tenkrát vyjednávali. O čem asi? Co po něm mohla chtít neloajální vláda? Hádám: prohlášení loajality. Mírný a rozumný muž odmítá. Chápou ho v tu chvíli všichni mírní a rozumní čtenáři a příznivci? Vždyť jako novinář je zničen, politická koncepce, kterou sdílel, je poražena - a bachovští úředníci jistě ovládají umění elegantní stylizace a nebudou ho nutit, aby se pokořil víc, než je nezbytné. Kromě toho vyslovil Bachův emisar hrozbu. Nebylo namístě ustoupit? Následuje totiž Brixon, na jaře 1855 smrt ženy, o necelé dva týdny později návrat domů s podlomeným zdravím - a za dalších patnáct měsíců konec.

Kde zůstala mírnost a kam se poděl rozum?

Hledejme odpověď ve zbytku Havlíčkových dní.

Ve vyhnanství žil tři a půl roku, po

dvě léta měl u sebe své nejbližší, netrpěl hmotnými starostmi, byl vybaven železnými nervy, a přesto, jak říká Masaryk, "nedovedl již úsilněji pracovat". Proč? Izolace a nemoc neobjasňují vše. Je prý tu něco záhadného, jako v údělu mnoha jiných silných lidí, kteří umírají, když dovršili své dílo.

Doslovně vzato by to bylo poněkud mystické vysvětlení. Rozumím mu tak, že Havlíčkova práce se podle Masaryka doceluje již před Brixenem. Ale i kdyby to bylo jinak, jisté je, že si mírný a rozumný muž v tyrolské internaci musel trojnásob uvědomit, jakou cenu platí.

Jenomže co si měl jiného počít? Jakou žurnalistiku by směl provozovat v bachovské tmě, kdyby byl omilostněn? Jen osobního pohodlí by měl víc, a to mu zřejmě nestálo za to. Byl novinář, a nemohl-li jím být, kým se měl vlastně stát? Smrt si možná spoluzavinil svými rozhodnutími, ale musel se k nim odhodlat, jinak by ztratil sebe sama daleko hůř a nenávratněji.

Proto přijal osud redaktore bez novin, osud politika bezprostředně odkázaného na

čtyři stěny a na auditorium sestávající z manželky a maličké dcerky, osud spisovatele šířeného pouhými opisy, osud člověka, od něhož takzvaní slušní lidé "v úřadě postavení" na ulici utíkají, aby si neuškodili.

Byl přesvědčen, že bachovská éra pomine, ale nejprve podvědomě a potom čím dál vědoměji připouštěl, že se toho nedožije. Je to smutné pomyšlení. Ale neprosil ani pak. "Bylo by to dílem nadarmo, dílem proti mému srdci."

Co na tom není mírné a rozumné?

Masaryk se bránil oslavě mučedníka. Pochopitelně. V Čechách jí zneužívají k omluvě vlastní pasivity a zbabělosti. Toužil jako příklad vyzvednout smysluplný život. Jenže i smrt je jeho součástí. Brixenské mlčení patří k Havlíčkovu dílu, stejně jako Husův postoj na koncilu k předchozímu mistrovu konání.

Ostatně Havlíček v Brixenu psal, třebaže ne mnoho: Tyrolské elegie, Křest svatého Vladimíra, započatý dávno předtím, a nedokončený, a zejména Krále Lávrů, zázračně prostou, mnohovýznamnou báseň s tajem-

stvím, jaké se mu dotud nepodařilo lapit do veršů. Příběh je vesele dobromyslný, s téměř biedermeierovskou pointou. V jeho hlubších vrstvách se však skrývá kruté téma tyranie a zmarněných existencí těch, kdo poznali, jakož i útěšný motiv nepotlačitelné pravdy – a ještě hlouběji zoufalství muže činu, kterému uprostřed Irčanů schopných všemu přivyknout zůstal jen nástroj umlčených básníků, jímž se nedá bezprostředně nic změnit.

V Brixenu se také pustil do cyklu o posledních věcech člověka. Je to jen pár strof, a protože obsahují odkaz a dnes právě uplynulo sto dvacet let ode dne, kdy zemřel, opisují z nich přátelům:

Synku, radím tobě,
není stejno v hrobě,
nedávej se pochovati
nikde na hřbitově.

Tam nedojdeš slávy;
ve způsobu trávy
spasou tebe každé léto
farářovy krávy.

Lépe o samotě,
nech si, chlapče, radit,
a tam si dej na svém hrobě
mladou lipku vsadit.

Dobře se pod lipkou
budeš, synku, mívat,
pěkně ti tam budou na ní
zjara ptáci zpívat.

Když košatá lipka
rozkvete v červenci
budou pod ní sedávati
panny a mládenci.

Lipka z tebe vsaje
toku medového,
pilné včelky nasbírají
med do úle svého.

Dej si, chlapče, radit,
pomni na tu slávu,
ještě budou hezké holky
tebou sladit kávu.

Brno 29. července 1976

Ludvík Vaculík:

Džin

Včera odpoledne jsem šel do Slavie, abych tam třeba našel Jiřího Koláře a mohl mu dát novou strojopisnou knížku Pavla Hruze "Zvuky ticha", ať to mám pryč. Kolář tam nebyl, ale od jednoho stolku vstal a šel mi vstříc Karol Sidon. Toho jsem dávno neviděl, dokonce ani mezi gratulanty v předminulém týdnu. Hned jsem si to uvědomil a čekal, jestli si to uvědomí on. "Kdy jste měl ty narozeniny?" ptal se s napřaženou rukou. "Tos už zmeškal," řekl jsem a zeptal se ho, zda mu snad kamarádi neřekli, aby mi taky něco napsal do dárku. "Ale řekli mi to," odpověděl, "jenže jsem po pravdě řečeno, byl na rozpacích, jak vás tam mám nazývat." "No tak, jak mě skutečně nazýváš." "Jestli jste si všim, já se tomu vyhýbám..." Toho jsem si, po pravdě řečeno, nevšim. Ovšem dávno jsem si všiml, že já mu tykám a on mně vyká. Ale tuším, že kdybych mu navrhl změnu, bylo by mu možná ta-

ké čehosi líto. Čeho? Jak on byl kluk, když k nám začal chodit, a jak jsem se mu asi jevil správný. To už bude nebo je patnáct let. "Víš, co můžeš ještě pořád udělat?" řekl jsem. "Napsat fejeton o čemkoliv." Slíbil mi to, jenže už po třetí.

Zavedl mě ke stolku, kde seděl jeden jeho přítel a jakási dívka, nebo žena. Chvilí jsme mluvili, až jsme si povšimli opodál u okna sedícího chlapíka, tmavého, suchého, přesně oblečeného, s veselou vyzváněcí zankou. Byl už starší a trochu chorobný jako, a smutný. Dohadovali jsme se, jaké je národnosti. Byly návrhy, že může být Rumun, Maďar, slovenský Maďar, nějaký Jižan; tak různě vypadal. Seděl sám, před sebou neměl nic než cigarety a zapalovač. Najednou se zvedl, přistoupil k nám a řekl anglicky: "Vy mluvíte o mně." "Ano," řekl jsem taky anglicky. "Vy se dohadujete, jaké jsem národnosti." "Ano, to děláme," řekl jsem zase tak. "Povězte mi, jaké jsem národnosti." "Jste Rumun nebo Maďar," řekl jsem Arabovi. "Odkud?" zeptal jsem se. "Z Bagdádu," odpověděl. "To je město Sindibádovo, znáte tu pohádku?" řekl jsem. "Ovšem," přisvěd-

čil potěšeně, "jenže je tomu už třicet let, co jsem četl tu story." Bylo třeba vyzkoušet ho, zda je z Bagdádu. "Co to znamená Alf laila va-laila?" zeptal jsem se. "To je arabsky tisíc nocí a ještě jedna," odpověděl. "Máte pravdu," řekl jsem a zeptal se ho, jak dlouho je v Praze a proč. Odpověděl, že u nich bylo moc horko. Je tu už měsíc, a už po druhé během dvou let, jako turista. Předtím byl v Soluni a v Athénách, ale tady je pěkněji. Pak se zeptal, znám-li story o džinovi puštěném z láhve. Řekl jsem, že ji zná každý, a Karol přisvědčil, i je ho přítel. Jen dívka nepromluvila, jelikož měla přes pysky šlář černých vlasů, jímž taktak prostrkávala cigaretu.

Zeptal jsem se Bagdáďana, a co dělá jejich džin. Řekl, že neví, ale snad je v láhvi. Právil jsem, ať si dají pozor. Náš džin že je venku a nemůžeme ho dostat zpátky. Zeptal se, kdy jsme si ho vypustili. Dal jsem mu tu informaci a zeptal se ho, zda neví, jak se džin dostává zpátky do láhve. "To kdybych věděl," zasmál se, "měl bych moc peněz!"

Karol mě vybídl, abych se Bagdáďana

zeptal, proč se mu tu líbí víc než v Řecku. Než odpověděl, rozhlédl se prostorem Slavie, oknem pohlédl na živou ulici s divadlem a mostem: "Je tu větší svoboda." Chvilí bylo zaražené ticho, pak Karolův přítel, který asi chtěl říct, že to není pravda, řekl téměř líp: "Ale to není skutečné!"

Nato jsem odešel, protože jsem se měl setkat s Ivanem na Hradčanském náměstí. Už tam seděl, i s Pavlem. "Právě jsem Pavlovi dal k přečtení svůj dokončený román," řekl, drcl do mne ramenem a dodal: "Tisíc stran, ale výborných!" Nonono, pomyslel jsem si se strachem, co když má pravdu, ale jeho kasání se mi líbilo. Pavel nám vylíčil, jak špatně se vyvíjí jeho žádost o cestu do Ameriky, Ivan řekl, že podobně nepojede do Švédska, a začal vyprávět, jak ho navštívil pan Obrda, aby mu dal vědět, že byl po naší nedávné návštěvě u pana Václava na Hrádečku vyslýchán o tom, co tam bylo. Je třeba podotknout, že pan Obrda o tom nemohl říct nic, protože jsme mu nevěřili, jelikož se tam ocitl divně nepozván; ale říkat toto vše o něm je i škaredé, protože pořád a dobře vařil. Chvilí se to přemílalo, než

padl závěr: "Tak buďto ten Obrda lže, nebo nevědí nic." A to se nám všem zdálo nemožné.

V tu chvíli šel kolem Kosík s Bartoškem, zastavili se na minutu u naší lavičky a šli dál. Potom jel kolem Rudolf Slánský mladší a pozdravil se s námi. "To snad ani není možné," smál se Pavel, "oni nakonec dají mikrofon do některé té sochy před námi." Já jsem řekl: "Před chvíli jsem mluvil s jedním Arabem, který pravil, že u nás je větší svoboda než v Řecku." Chvíli se nad mým arabským žblebtem mlčelo, než se - i bez Kosíka - došlo k názoru, že to si nevybereš.

Ale já teď vážně říkám: co když ten Bagdáďan má pravdu? Co když svým osamělým seděním v kavárně hned v Athénách, hned v Praze, koukáním z okna, pozorováním lidí a odečítáním hovorů z jejich úst dokáže poznat víc než upovídaný žurnalista přijíždějící sem v příjemných časových odstupech a už hotovým názorem, který si na pořád týchž lidech chce jen znovu potvrdit? Bagdáďan, jehož úkol není žádný a metoda úplně jiná, možná přesněji cítí prostředí

a vidí, s jakou vrozenou mírou volnosti se v něm lidé pohybují a spolu jednají. Lidská svoboda, která určitě je širší než tzv. politická svoboda, se vyvíjí s obyvatelstvem pod ještě vážnějšími tlaky, než jsou kratičké půlstoleté režimy. Nemá co dělat s otevřeností či zavřeností politických systémů, ba napadá mi, jestli se typ takové svobody nevypěstí přesněji v těsnějším režimu než v poměrech úplně rozvolněných, kde není potřeba svobody tak pociťována a kde se tolik lidí nemusí skoro denně zamýšlet nad její definicí. Jenom to ze všeho vytouženého a potřebného, co vejde do neúchylných způsobů člověkovy života, stává se dosaženým stupněm jeho svobody. Nad tím se pak džin může pouze vznášet jak nad písečnými přesypy, jež dokáže převát na jinou hromadu, ale povahu písku nezmění.

Přišel jsem domů, kde mě čekal dopis od Milana Šimečky z Bratislavy. Zmiňuje se v něm o naší návštěvě na Hrádečku, jaké to bylo pěkné, a dodává: "To zřejmě tušili i soudruzi majori a hned po návratu pro mě přijeli, abych jim vyprávěl, jak jsme se měli." - A dnes jsem dostal fejeton od Mi-

lana Uhdeho z Brna, pěkný, o Karlu Havlíčkovi. Na konci bylo ručně připsáno: "Ve středu po návratu z Hrádečku byl společenský půlden, jinak nic nového."

No co. Za rok, pozve-li nás pan Václav, přijedem všichni zas.

Praha 3. srpna 1976

Karol Sidon:

Uděláme si to sami

Napadlo mne to už cestou, já totiž odjakživa mívám ve vlaku dobré nápady, a všichni s tím souhlasili, teď záleželo pouze na tom, jak se k tomu budou stavět oni.

Měli jsme štěstí. Hauptsturmführer, který seděl u stolečku nad haldami lejster s dlouhými řadami jmen, se v tom parném dni potil a na první pohled dlel myšlenkami na nějakém příjemnějším místě, nejspíš doma na otomanu. Tenhle člověk by proti našemu návrhu neměl nic mít, řekl jsem si, vždyť mu koneckonců ubude práce a starostí. Když jsem přišel na řadu, podle předpisů (jak jsem si aspoň představoval) jsem se ohlásil, srazil páty, předklonil jsem se a špital mu do ucha. Všechny oči na nás byly napjatě upřeny. Špital jsem a špital, jelikož na něm nebylo vidět, že by přemýšlel, dokonce jsem se i obával, že mne vůbec neslyší, ale i to špitání musilo jednou skončit, a tak jsem se vzpřímil a če-

kal. Zvedl hlavu, nepřítomně si mne prohlédl a - sláva! - nakonec přikývl. Radostně jsem se vrátil ke svým a nemusil jsem nic říkat, všichni to viděli, měli jsme štěstí!

Koneckonců by to musil být předpisový hlupák, aby nesouhlasil. Celá procedura, jež se za normálních okolností nemůže ani obejít bez zmatků, křiku, hysterie a podobných hrůz, od této chvíle probíhala klidně a organizovaně. Svlékli jsme se, složili své věci na hromádky, a až na děti, které byly po cestě nevyspalé a měly hlad a poplakávaly, šlo to jako na drátkách. Vždyť jsme si také dovedli spočítat, že sebemenší náznak nepořádku by mohl zhatit celý plán. Konečně jsme se seřadili do trojstupů, každý trojstup před svými dveřmi, a když nám přišli otevřít, vpochoďovali jdme do haly spořádaně, jak se sluší na civilizované lidi.

Ačkoliv byla hala velká a členitá, rozdělená do vzájemně propojených betonových boxů, byla hlava na hlavě a tělo na tělu. Ty rozlehlé prostory mi připomínaly garáže, a opravdu, než jsem se stačil začít starat, máme-li vše potřebné, vzadu

při jedné zdi již kdosi vyléval z kanystru benzin a volal, kdo má u sebe zápalky. Ty jsem pochopitelně tiskl v nahé dlaní jako vzácnost nad vzácností, v nejhorším, říkal jsem si, stačí škrtnout sirkou. Zkusili jsme, zda benzin hoří, a hořel, krásně červeně hořel. Naše přání tedy byla již málem skutekem.

Jak tomu však bývá, když všechno klapne podle předpokladu, nejlíp, jak může, všech se nás pojednou zmocnila obava, že nepustili do trubek plyn. Co potom? A napříč stísněným zástupem běžel vzkaz těm, kteří byli nejbliž u kohoutků a sprch, aby to vyzkoušeli. A zatímco ještě tento starostlivý vzkaz koloval a vracel se, přicházelo od sprch ujištění a uklidnění, že ano, že plyn v trubkách je, že klidně můžeme začít.

Teď již nebylo třeba nic organizovat. Několik naháčů se proplétalo mezi lidmi, rozběhlo se do jednotlivých kójí a chrstalo z kanystrů benzin na dlažby a na nohy a na stehna. Někteří byli tak potěšeni, že nastavovali i dlaně a celé paže. Upozorňuji v našem počínání nebyl ani stín hysterie,

všechny přípravy probíhaly klidně a málem optimisticky, jako bychom se připravovali na tichou slavnost. Ale najednou jsem si všiml, že v koutě u dveří je nějak rušno. Protlačil jsem se blíž, byly tam samé ženy, jedna klepala na dveře, a potom se dveře otevřely a objevila se v nich uniformovaná úřednice. Protlačil jsem se blíž, abych slyšel, o čem hovoří.

Zničehožnic si vzpomněly na své šperky! Prý je chtějí darovat svým příbuzným doma. Náušnice, prstýnky, řetízky, náramky a tak dále. Co je to za nesmysl? Jakým příbuzným? Vždyť všichni naši příbuzní buď již šli, nebo jdou, nebo půjdou naší cestou, a kdyby i nějací přece jen zůstali, snad si ty ubohé ženské nemyslí, že šperky opravdu dostanou, že jim budou doručeny, směšné, dosti přece na tom, že vedení mělo pochopení pro jednu žádost!

Mýlil jsem se však v odhadu. Ta úřednice s ještě jednou esemáčkou si přitáhly stolek a rozdělují tuhé papírové kartičky se spínacími špendlíky, jako kdyby na ten nápad byly připravené. Zástup žen kolem stolku mezitím zhoustl, hrnou se sem všech-

ny, stahují si prsteny a prstýnky, náušnice, vyvlékají je děvčátkům z uší, rozepínají si vzájemně řetízky na šíjích, vytahují zápěstí z náramků a jedna po druhé přistupují ke stolku, shýbají se jako v úřadě a vypůjčenou propisovací tužkou zaznamenávají každá na svou kartičku s přišpeďdlenými cennostmi své jméno a adresu těch, jimž je to všechno (zdánlivě) určeno. Napříč celou halou, klikatě v tom labyrintu boxů, se táhne jen pomalounku se sunoucí had mladých a starých žen, bez dětí i s dětmi. Jen pomalounku a až přespříliš organizovaně, aby to odpovídalo ženské nátuře, a tu vidím, že ty, jež byly právě odbaveny, se zchytrale vracejí na konec řady, ještě si nějaký šperk zachovaly, a až zase přijdou na řadu, napíší prostě jiné jméno a jinou adresu, to nikdo nebude kontrolovat.

Co tím naivním spiknutím sledovaly, je zřejmé. Ty v uniformách nebyly tak hloupé, aby celou komedii neprohlédli. Jenom neměly žádný důvod ji hatit, a nemělo tedy smysl je upozorňovat. Než dorazí další transport, je času dost, a kdyby řekly ne, byly by samy proti sobě, vždyť by pak měly

plno nepříjemné práce s vyprošťováním prstenů a náušnic a dalších cenností z mrtvých těl. To jistě není nic příjemného, a navíc dostanou touto cestou šperky již utříděné, prsteny k prstenům a tak dále, takže stačí jen dostříhnout kartičkám jména a adresy, a rovnou se mohou expedovat do klenotnictví nebo kam. Kdepak, nezbyvalo mi než čekat, mlčet a řpobudit se.

Dlouho jsem o tomto snu přemýšlel. Stále však nevím, komu dát za pravdu. Nám, mužům, anebo ženám, které výtečný plán ne sice hatily, ale zdržovaly a oddalovaly jakoby ve víře, že ho oddálí do nekonečna? Někde asi bude chyba, a proto svůj problém posílám dál: víc hlav víc ví. A máte-li, přátelé, nějaký cenný nápad, přišpendlete ho na kartičku a zašlete na adresu

Karol Sidon
u dr. Jana Rybky
Kyjevská 5
Praha - Dejvice

4. srpna 1976

František Vaněček:

Inzerát

aneb dotaz na pana

Vaculíka

Mám přítele Dalibora, graduovaného politologa, bez zaměstnání. Nouze ho naučila housti a v nejhorším vystačí s půllitrem kyselého mléka a dvěma krajíčky chleba na den. Sám se bohužel nemohu inspirovat jeho živým příkladem. Čtyři krky chtějí své. Nouze mě zato naučila číst inzeráty, a to i když zrovna nehledám zaměstnání. Čtu je denně. Je to zajímavé a poučné čtení. Dokument doby. Jeden z nejvěrohodnějších.

Možná vám ušlo, že v odborářské Práci byl 25. dubna 1974 uveřejněn následující inzerát: Filolog PhDr., CSc., rusky, franc., angl., slov., hindsky, urdsky, maráthsky, gudžarátsky, rádžasthánsky, sanskrtsky, róm-sky, 12 let v ČSAV, 3 r. na Sorbonně, řidič. průk. A, B, psaní na stroji, znalost kuchyně české, severoindické, franc. Zn.: Brzy - 28155.

Taky jste se teď až přikrčil pod tíhou

tohoto sdělení? Mně se to tenkrát po přečtení stalo. Ale vzápětí jsem pocítil radost a uspokojení. Jaký jsme to národ! Trpíme dokonce nadprodukcí takto vzdělaných a chytrých lidí! Co všechno musí umět řadový personál našich diplomatických služeb. A což teprve řadové a velvyslanci! A pak že prý naši diplomati umějí mlčet v několika jazycích.

Při této představě se mi málem podařilo se hrdě narovnat. Jenže mě čekala třístametráková hromada uhlí, kterou jsem měl naházet do sklepa. (Dělal jsem tehdy zrovna topiče.) Ó ano, je to u nás dobře zařízeno. Jak stále více stoupají nároky na kvalifikaci, což?

Vzal jsem tenkrát lopatu - i tu jsem vyhledal prostřednictvím inzerátu - a házel a házel... Jindy jsem konal práce v zastoupení kominíka, truhláře, elektrikáře, zedníka. Později jsem i já skladničil. (To je dnes jedno z nejběžnějších zaměstnání "kádrově hrbatých", pokud to nevíte.) V té době jsem uvažoval o založení svazu skladníků - v mezinárodním měřítku samozřejmě - za účelem spojení skladníků všech zemí.

Kvůli výměně zkušeností. Nakonec jsem nosil kufry v hotelu.

Až přišel den s inzerátem pro mne: Katolická Charita hledá redaktora. Zn.: Praxe. - Maličkost. Dvacet let jsem to dělal. Od píky. Jako z učebnice novinářství. Nejprve dělnický dopisovatel novin a rozhlasu, pak v krajských novinách a nakonec v ústředním listu. V tom největším a nejústřednějším. I na vedoucího oddělení jsem se vypracoval, v redakční radě jsem zasedal. Umím číst a psát, redigovat a lámat. Dostal jsem novinářskou cenu a moc prémie. No jo, ale nejsem katolík. Co tomu řeknou? Desatero však umím. A skoro ani v jednom punktu už proti němu nehřeším. Tatínka a maminku jsem vždycky ctil a měl rád... Manželky svých bližních nežádám skoro o nic... Nekleju. Znáám výstižnější výrazy... Veřejně činný nejsem, dávno nepublikuju, ergo nejsem na štíru s pravdou... Konečně, nyní už je katolická církev moudřejší, dospělejší, tolerantnější. Vždyť i s tím Husem se to snaží urovnat. Teď už ví, že upálit člověka neznamena vyvrátit myšlenku. Nejsem katolík, ale nejsme ani jejich

nepřítel. Mohu jim být i jinak užitečný než odborně. Uměl bych kupříkladu s nimi vést disputace na téma: Kolik se vejde Nováků na špendlíkovou hlavičku? Pomohl bych jim štěpit nejeden ideologický chlup.

Nejsem úplně bez zásluh. Před léty jsem byl veřejně vyzván na schůzi, abych vstoupil do Svazu občanů bez vyznání. Nahlas jsem okamžitě odmítl. Byl dotázán na důvod, prohlásil jsem, že nevlastním chalupu, a přesto nechci zakládat spolek nebaráčníků, a podobně že je tomu u mne se zahrádkou, případně s domácím zvířectvem. Měl jsem z toho tenkrát nějaké nepříjemnosti. Avšak v duchu hesla jednoho z mých školitelů na pražské sorbonně - "průserem ke komunismu" - dopadlo vše dobře.

Zvažoval jsem: Mám se o redaktorství v Charitě ucházet, nebo nemám? Ostatně proč ne? Jestli je to záhada, že nejsem katolík, církev je veliká, silná a dospělá, a může nad takovou maličností mávnout velkoryse rukou.

Jenže co když je tu ještě cosi na způsob cum grano salis? Jestli jde o to, co myslím, pak je to v suchu. Kádrově jsem

totiž na tom skvěle. Otec dělník, matka dělnice, bratr dělník. A já ovšem taky. Dokonce vyučený, i když teď jenom pomocný. Jsem vlastně dělník? Nevlastním výrobní prostředky. Nevykořisťuju cizí práci. A co je k tomu ještě třeba? Nemohl jsem si vzpomenout, a tak šup do sklepa. Nevíš si rady, zeptej se u klasiků. V bedně mám přednášky ze školení. Aha. Revoluční myšlení a názory - těch mám tolik, škoda mluvit. Dělnická psychika: o té by se taky dalo hezky a dlouze vyprávět. Pravda, před takovými pěti šesti lety jsem byl jen ochotnický začátečník. Dnes? S naprostou samozřejmostí konám co ostatní. Sice trochu nedůsledně, nemám například tolik času a prostředků na vysedávání... Jsem tedy opravdu dělník, a to přece něco znamená v tomhle třídně rozděleném světě.

Spokojen sám se sebou jsem se vydal do kanceláře, kde v Charitě přijímají nové zaměstnance. Znovu jsem v duchu přelétl: praxi mám bohatou, jsem dělník, na to náboženství mne mohou trochu potrápit, ale... Už dříve jsem slyšel a čtením si potvrdil, že charita = praktická láska k bližnímu.

Skutečná, denně provozovaná pomoc potřebným. Nějsem snad jejich případ? Chybí mi šest žeber a kus plic, a přesto musím nosit těžké kufry po hotelu. Charito, řekl jsem si v duchu, teď máš příležitost konat dobro.

Vstoupil jsem a poněkud se mi ulevilo. Paní sice přísného kukuče, ale barokních tvarů. Žádná hubená modlička. Mlčky a trénovaně vyslechla mou tichou, vemlouvavou řeč. Beze slova mi podala dotazník. A pak teprve promluvila: "Než vyplníte ten dotazník, tak ještě tohle," a přisunula mi malý papírek. Stálo tam černé na bílém, že se mám takto vyjavit: Prohlašuji místopřísežně, že jsem nikdy nebyl vyloučen ani vyškrtnut z KSČ. - Pod to měl přijít můj vlastní podpis.

Malý textík velikosti papírové nudle; jak se kdysi říkávalo - pouhá formalitka. O praxi ani zmínka. O náboženství ani řádek.

Asi jim přece jen bude vadit, že jsem v té straně nějaký čas byl. Co říkáte, pane Vaculíku?

Praha 13. srpna 1976

Helena Klímová:

Svědčení

"Veřejná bezpečnost vzala v uplynulých čtrnácti dnech do vazby několik mladých lidí pro trestné činy výtržnictví a některé další. Byli to členové "hudebních skupin"... jejich produkce neměla s kulturou nic společného... Několik zkrachovaných vysokoškoláků, jeden absolvent filozofické fakulty, bývalý kněz^{x/}, ... se snažili zaujmout jen primitivní vulgárností..."

x/ Sváťa Karásek vystudoval evangelickou bohoslověckou fakultu, několik let kázal, a pak mu další kázání nebylo povoleno. Nikoli církevními, státními orgány. Přesný důvod mi není znám, ale z toho, že nebyl nikterak stíhán, ani disciplinárně trestán, je zřejmé, že se nedopustil ničeho proti-

zákonného. Usuzují tedy, že zřejmě nemohl kázat pro stejně záhadné zábrany, pro které mnozí publicisté netisknou.

Jenomže kdo káže lidem, kdo píše pro lidi, ten to nečiní jen kvůli chlebu, ten při tom uskutečňuje podstatnou část své osobnosti, obživuje svou duši. Rozdává se ze svých duchovních zdrojů, zpřítomňuje a vykládá moudrý odkaz nepřítomných kultur a odměnou získává radost, zadostiučinění a pocit naplněného života. Taková práce je jako dobré manželství: poskytuje inspiraci i klid, posiluje zdravou mysl.

Vyrovnat se se ztrátou takové profese není snadné. Jakákoli jiná práce se pocituje především jako zdržování od toho skutečného a pravého. Člověk, pro něhož profese byla životní náplní, koníčkem, posláním, potěšením, a který je pojednou nucen žít se způsobem, který nesouvisí s jeho duchovními potřebami, je jako dívka násilím provdaná, jako žena přinucená za peníze žít s mužem, který je jí cizí. Většinu svého času a většinu svých životních sil odevzdává pro účel, který dráždí svou cizotou a často - v našich podmínkách - i

ničí svou tupou nesmyslností. Avšak nezbyvá takovému člověku nic jiného, protože způsob výdělků, adekvátní jeho vzdělání a vnitřnímu ustrojení je mu odepřen. Jako by byl odsouzen na nucené práce, avšak se zcela neznámou dobou trestu. Vím o lidech, kteří v takové situaci onemocněli, anebo se pozměnili na osobnosti a v chování, stal se z nich někdo jiný. Tak hluboká je to změna.

Sváťa Karásek našel svůj vlastní, originální způsob, jak se vyrovnat. Zůstal věrný poslání, které si vybral, ale zvolil pro ně novou, nebyvalou podobu, když ta obvyklá, institucionalizovaná, mu byla odepřena. Namísto kázání začal zpívat lidem písničky.

- Angel rolled the stone away,
early on the Easter Sunday Morning,
Angel rolled the stone away.

- Já sem ňákej stounavej,
že v mým žití všude chybí láska,
z toho já sem stounavej.

- Notak sem šel za farářem,
říkám, máš-li, lék mi dej,
ty vo lásce stále jenom mluvíš,

a já nejsem moc hloubavej.

- Já sem ňákej stounavej...

Melodie spirituálů, asonance na jejich první verše, nejobyčejnější mluvená čeština. Barbarská kytara a hlas, v němž se střídá drsnost, něha, vřelost, v němž vždy dominuje opravdovost. Vznikly písničky se zvláštním kouzlem. Dotýkají se každého, kdo je slyší. Jsou krásné svou poetickou naivností a přirozeností formy. Jsou moudré ve svých myšlenkách a hluboké svou metaforičností. Budí dojetí pro ryzost citu a přesvědčení. Budí úsměv, protože jsou nadány humorem a recesí.

- Při přeskoku švédské bedny
jsem nezvlád můstek pérovej,
strh jsem bradla, madla, kolovadla,
po dopadu sem stounavej.

- Mám se večer učit řeči
nebo číst román klasickéj,
raději si zas prohlížím porno,
pak sem z toho stounavej.

- V práci se chci zastat pravdy,
pak si řeknu, bacha dej,
zase držím hubu na špagátě,

pak sem z toho stounavej.
 - Já sem nákej stounavej,
 že v mým žití všude chybí láska,
 z toho já sem stounavej...

Kombinace opravdovosti a recese lahodila zejména mladým posluchačům, vyjadřuje jejich základní ladění. V pracovní době tedy Sváťa Karásek opravoval a spravoval zámek Hořsku, depozitář Univerzitní knihovny. A pak, když opravil několik rámců a natřel několikero dveří, mohl se věnovat svému skutečnému poslání: jednak rodině (má dvě malé děti), jednak ostatním lidem, kteří ho potřebovali. Za jeho písničkami, ale spíše za ním, jako za osobností, přijížděli mladí lidé.

- Je lepší na skále život svůj mít,
 pamatuj.

Do šutru vyrytý srdce rukou tvou
 nejde smejt vodou mejdlovou.

Je lepší na skále život svůj mít,
 pamatuj.

- Boháč, co vyhnal Lazara ven,
 ten neměl život svůj na skále postaven,
 ten neměl na skále život svůj,
 pamatuj.

- Pilát, co soudil tak, jak dav řve,
a pak si umyl ruce své,
ten na skále neměl život svůj,
pamatuj.

- Soudce, co soudí tak, jak dav řve,
a pak si myje ruce své,
ten na skále nemá život svůj,
pamatuj.

- Kněz, ten, co si dál na mši svou šel,
z příkopu sten jako by neslyšel,
ten na skále neměl život svůj,
pamatuj.

- Chlap, ten, co si to v svém auťáku
sral,
stopaře klidně přezíral,
ten na skále neměl život svůj,
pamatuj.

Byli to mladší lidé, které na první pohled by leckterý automobilista jako stopaře nevzal, a běžný občan panelákové kultury, televizí odchovaný, by jim možná klnul bez předchozího rozmyšlení. Sami provokovali takové nepromyšlené odsudky, a zároveň proti nim i protestovali: svým zevnějškem, vlasy, oděvem.

Pod tím drsným zevnějškem, zdůrazňujícím dospělost, by však občan rozvážnější možná tušil dětskou nezralost, potřeby neuspokojeného dítěte. Usoudil by na těžké dětství, konflikty mezi rodiči a s rodiči, život možná v institucionálních útulcích. Tušil by bezradnost, touhu po bezpečí domova, po otci statečném a spravedlivém a po matce vřelé a ochranlivé. Po takovém člověku pátrali ti vlasatci a vlasatice, stojíce na křižovatce svého života. Z této křižovatky lze sejít i k počínům zoufalství, jestliže tak nutná rodičovská nebo náhradní autorita není v dohledu. Že se tak nestalo (a v našem smutném kontextu je důležité říci, že se tak nestalo), je zajisté zásluha i Sváťova, který konal i dobré misijní dílo.

→ Vždyť hrstka bláznů
nakazí celý město,
pár statečných
spasí město v dobách zlých.

Svou pastýřskou roli uplatnil Sváťa Karásek mezi těmi, kdo strádali nejvíce, kdo ho nejvíce potřebovali.

- Kdo jsou ti krásní lidé,
v šat bílý odění?
Lidé, co k trůnu přišli
z velkého soužení...

Není těžké dopátrat se, čím jim Sváta imponoval, čím je přitahoval. Na první pohled zřejmě originalitou a přirozeností. Částí své osobnosti patřil mezi ně, zejména na svém vnějším výrazem. Považoval za přirozené a nikterak degradující zpívat jazykem, kterým mluvil, kterým mluví oni a kterým mluvíme my všichni, když se cítíme volně. Občas použil i výrazů, které by mu moralisté měli za zlé. Takovými výrazy hýří oficiální perla naší literatury - Švejk, v němž však užívány s monotónní huštotou, budí u čtenáře deprimující pocit obyvatele kanálů. Sváta Karásek těchto výrazů použil v jejich původním významu, nedevalvovaném a nezevšednělém četností. To jest, pouze výjimečně a jako projev nejvýše zdůrazněné negace.

- Byl boj na nebi,
s drakem rval se Michael,
s drakem lstivým, zlým,
drak na zem

s nebe je svržen,

boj na zemi trvá dál.

- Michal spolu s anděly

ďábla s nebe shodili,

nezahynul sviňák ten,

ale pad na naši zem.

- Mezi dobrem, mezi zlem,

den co den se všichni rvem,

v srdcích mužů, v srdcích žen,

ten drak musí být přemožen.

- Často musím uznat sám,

že ten svůj boj prohrávám.

Vždyť to zvíře pítomý

ztupilo mi svědomí.

- Když Ježíš na tvý straně je,

pak s tebou drak prohraje,

pak případnou ti legrační

i jeho svody finanční.

- Se zlem si nelze hrát,

neb se lidstvo vymlátí.

Bratře, buď na pozoru,

nehraj v dnešním horroru!

Provokace současných měšťáků, nebo
říkejme raději: hněv na většihové stádo
bez ducha a bez citu - to je první poznáva-

cí znamení, pro něž se mladí ke Sváťovi přiblížili. Takových rozhněvaných ale dost po světě chodí a křičí, a kromě svého hněvu už nemají co nabídnout. Vlasatci a vlasatice se však ke Sváťovi přimkli proto, že v něm cítili i druhý, životadárný pól: ušlechtilost. Vyrůstala ze zdrojů jeho vlastní bytosti i z etického systému, odkázaného nesčetnými generacemi moudrých předků. Legrace, recese, protest, to jsou jen první, dočasná pouta. Trvalejším a cennějším poutem bylo pro tuto deprivovanou mládež zjištění, že není vše falešné, co se jim nabízí k věření, že na světě skutečně existují pozitivní a cenné hodnoty, že člověk může být laskavý a spravedlivý a že není určen k zatracení, ale k lásce a šťastnému konci. A tak se ke Sváťovi přimkli, instinktivně v něm tušíce toho, kdo má schopnost je uzdravovat.

- V Káni maj šest štoudví kamennejch,
Ježíš dal do každý vođu vlejt,
vođa v kádích zapění
ve víno se promění,
vína dost, hej, správče, nalít dej.

- Podstatný je pití vína sled,
nejlepší víno se dává hned,
a jak času přibývá,
to horší se nalejvá.
- V žití tvém přibývá dalších let,
nečekej nejhorší naposled,
Bůh na sklonku tvého dne
dá ti víno výborné,
výborné víno až naposled.

My ostatní, kteří máme rádi Sváťovy písničky, si třeba myslíme, že uzdravovat nepotřebujeme. A přesto nás ty písničky osobně oslovují.

V burácení odpuzující komerční hudby se vyjímají tišš a nadány duší. Jako obrázek naivního malíře na pozadí tupých reklamních plakátů. Dalo by se říci, že Karásek je naivní písničkář jako Jugoslávci Generanic', Generalic', Lackovic', a Vecenaj jsou naivními malíři. Tatáž neškolenost, a přitom umělecky stylizovaná přirozenost výrazu, tatáž barvitá a působivá poetičnost, přímé spojení pudovosti a múzičnosti.

- Plenty good room in my Father's
Kingdom -

V nebi je trůn, pravdy hlavní sídlo,

všem vladařům připomínej.

- Člověče, chceš být vládcem,
chceš vrýt svůj obraz dnům?

Jen seď na zemi, ty blázne,
neseď na ten trůn.

- Neumí člověk vládnout,
zpije se mocí svou,
má pravdu pevně v ruce
radši než nad sebou.

- Vládče, co k davům mluvíš,
co kdybys tak jednou ztich?
Co kdybys tak jednou poklek,
hlavu ve svých dlaních?

- Ani král, ani rada moudrých,
ani kněží, ani lid,
jen ten beránek zbitý
je hoden tu moc vzít.

- V nebi je trůn, pravdy hlavní

sídlo...

Také by se dalo říci, že Sváta Karásek zpívá a skládá protest-songy, kdyby se výraz "protest-song" už zcela nerozštěpl. Zhruba čtyři pětiny jeho písní mají dynamický obsah, vyprávějí o zápasu se zlem nebo k takovému zápasu vybízejí. Když totiž Sváta Karásek dobře nakládá se světem, zna-

mená to, že se opře o své jistoty a vzepře se tomu, co tuší zlého.

Ale ani protest-songy ani naivní obrázky jej nevystihují cele. Sváťa Karásek je především duchovní a je mu vlastní mystická oblast. Opouští drsnost a zpívá něžně a vroucně: o konečném usmíření, o příchodu Mesiáše...

- Přiváže oslátko ke kmeni vinnému,
k révoví dobrému oslátko své.
- Práti bude pak ve víně roucho své,
ve víně rudém knížecí šat.
- Ta barva vína v očích mu zůstane,
nad mléko bělejší zuby jeho...

A je také intelektuál - jak jinak - i přes svou prostotu a nelíčenost. Jeho píseň "Say 'no' to the Devil, say 'no'..." - sejmou ťá podobu, sejmou" je podobenstvím o údělu člověka ve vlčí společnosti nového typu: člověk je zcizován svému vlastnímu obrazu, glorifikován je jeho paskvil a jeho původní identita je ničena. Filozofie moderního věku - myšlenka o odcizení člověka sobě samému - je umocněna biblickou metaforikou: člověk je tvor podle Božího

obrazu, koho tedy zobrazuje ničený obraz člověka?... Likvidace kulturních hodnot, snímání otisků prstů, cejchování, služba náhodné požívačné modle - o tom všem má občan konzumní společnosti povědomost. A z oněch tří zdrojů myšlení, z Bible, ze současné filozofie a ze současné reality, vznikl text, obdařený uhrančivou úděsností a básnivou silou.

- Say 'no' to the Devil, say 'no'...

sejmou ti podobu, sejmou,
tvář tvou zmažou ti hlínou,
chtěj mít jen masku posmrtnou,
sejmou ti podobu, sejmou.

- Sejmou tvou bystu, sejmou,
čas už hází proti skále
ty tvý hlavy sádrový,
sejmou tvou bystu, sejmou.

- Ze zdi tvý vobrazy sejmou,
sejmou tvý vobrazy, sejmou,
svezou je na velkou louku,
shořej v moři ohnivým,
sejmou tvý vobrazy, sejmou.

- Pak se pod zdi prázdnou sejdou,
sejdou,
koho teď tak karty sejmou?

Teď padlo jim žaludský eso,
 tak ho hned do rámu daj,
 sejmou nám karty, sejmou.
 - Sejmou ti otisky, sejmou,
 pak teprv poznáš ďábla,
 v hlavě se ti rozsvítí,
 sejmou ti otisky, sejmou...

Sváťa Karásek je básník, jehož verše se netisknou, ale lidé si je hrají a zpívají. Je farářem "na volné noze", který obdaňuje a vede ty, kdo k němu přicházejí z dobré vůle a za dobrou vůlí. Je jedním z těch intelektuálů, o nichž by se dalo říci, že jsou "svědomím národa", kterážto role se kdysi přisuzovala spisovatelům. Tento výraz, zejména ve spojení se spisovatelem, jsme už dávno neslyšeli, a vůbec frekvence výrazu "svědomí" poklesla jak ve slovníku masových sdělovacích prostředků, tak, obávám se, i v myslích jejich konzumentů.

- Vy silní ve víře,
 v Písmu kovaný,
 když začnou bít pastýře,
 kde jste schovaný?

Že byl Sváťa zatčen, že je půl roku držen ve vazbě a že má být v těchto dnech postaven před soud mi připadá jako výpadek zdravé mysli, jako hrozný justiční omyl - to ve světě reálných faktů a racionálních pochodů. Ne tak ovšem, pokud bychom žili ve světě, ovládaném kafkovskou symbolikou a zaplněném přízraky. Tam by pronásledování myšlenek a věznění písniček docela dobře harmonovalo se snímáním podob a pálením obrazů.

Ale v takovém světě přece nežijeme. A tak doufám, že nám všem se brzy vrátí jak zdravá mysl, tak Sváťa Karásek.

Praha 28. srpna 1976

Oldřich Kryštofek:

Odpusťte,
Alexandře Sergejeviči....

Kniha, n.p., propagační oddělení,
Piaristická č. 3 370 64 České Budějovice,
otiskla v letním Rudém právu (v jeho sobot-
ní příloze, zvané Haló sobota) velký inze-
rát. Měl šíři aspoň deset centimetrů a výš-
ku celé stránky oné přílohy. Začínal atrak-
tivními číslicemi: 3 = 4 ? a pokračoval
proloženým písmem:

Ano, objednáte-li si z našeho dnešní-
ho inzerátu alespoň tři knihy, získá-
te jednu zdarma. Těšíme se na objednávk-
y.

Které knihy to propadly sítem nezájmu
v zemi tak čtenářsky vděčné, jako jsou Če-
chy? (O jižních Čechách to platí zvlášť!)
Které knihy to zátěžují sklady, doufejme,
že jen jihočeské Knihy, že je musí nabízet
tímto způsobem? V inzerátu následuje podrob-
ný výčet i se stručnými charakteristikami:

Šolochov: Rozrušená země - Dramatické události, které provázely vzrušenou dobu kolektivizace zemědělství. Román, který by neměl chybět ani ve vaší knihovně. Bohatě ilustrováno. 50 Kčs.

Puškin: Evžen Oněgin - Slavný milostný román ve verších s mnoha ilustracemi. 36 Kčs.

Panovová: Dorotka - Strhující román matky, která teprve nad zraněným synem poznává chyby, jichž se dopustila. 22 Kčs.

Za prahem války - Poutavé povídky, jejichž námětem je člověk za války, formování osobností za krutých válečných podmínek, vzpomínky na dětství, prožité za války. S ilustracemi. 32 Kčs.

Vorobjov: Frajer - Příběh lásky mladého spisovatele k provdané ženě. 23 Kčs.

Chňoupek: Generál se lvem - Soubor povídek. 26 Kčs.

Saltykov-Ščedrin: Stohlavá saň - Obsáhlý výbor neobyčejně poutavých povídek. S ilustracemi. 34 Kčs.

Bunin: Pozdní hodina - Vzrušující povídky, které přečtete jedním dechem. 37 Kčs.

Semjonov: Bomba pro šéfa - Pokračování oblíbeného seriálu Sedmnáct zastavení jara. 18 Kčs.

Joho: Jeanne Peyroutonová - Život ženy, která prožije několik lásek, a nakonec zůstává sama se synem. 18 Kčs.

Rasputin: Peníze pro Marii - Novely s mnoha dramatickými zápletkami. 21 Kčs.

Rajnov: Není nad špatné počasí - Napínavý špionážní román. 16 Kčs.

Luskač: Bílá straka - Lovecký příběh, vyprávěný známým mistrem tohoto žánru. Tentokrát tvoří pouze pozadí pro špionážní děj. 15. Kčs.

Rybak: Omyl Honoré de Balzaka - Životopisný román zachycuje závěr neklidného života slavného spisovatele. Televizní zpracování tohoto dramatu se připravuje. 22. Kčs.

Vajnerovi: Návštěva u minotaura - Detektivka o krádeži stradivárek, v níž se současně promítá i dramatický osud houslařského mistra Stradivariho. 21 Kčs.

Dangulov: Diplomaté - Společensko-historický román z 20. let našeho století z

diplomatického prostředí. 25 Kčs.

Šamjakin: Srdce na dlani - Napínavé pátrání, v kterém se hledá vina či nevina po dvaceti letech. 28 Kčs.

Larri: V říši obrů - Velká obrázková knížka pro děti, plná dobrodružství. Váz. 30 Kčs.

Z osmnácti takto nabízených knih je čtrnáct od ruských nebo sovětských autorů. Patnáctá, dílo současného čs. ministra zahraničních věcí Boh. Chňoupka, Generál se lvem, vypráví o maršálu Koněvovi, lze ji tedy tematicky přiřadit k předchozím.

Fakta jsou sama o sobě tak evidentní, že snad ani nepotřebují komentáře. Také onu "zdarmaknihu" je možno si vybrat:

Dobrodružství prostopášnic - Staroruský dekameron. V překrásné úpravě, barevně ilustrováno.

Granin: Krásná Uta - Cestopisné črty z Anglie, Německa a Japonska.

Uspenskij: Krokodýl Evžen - Rozkošná kniha pro děti s mnoha barevnými ilustracemi.

Puškin: Tři žerty

Krymské legendy - Obě poslední knihy jsou

bez charakteristiky. Aspoň to!

Není nejsmutnější fakt samotné nabídky. Formy odprodeje přebývajících zásob mohou být i na knižním trhu různé. Slovenská kniha nabízí např. v českých zemích každoročně slovenské knihy i překlady do slovenštiny s jiným lákadlem: kdo odebere knihy za 70 Kčs, jeho kupón bude slosován. Hlavní výhra: auto nebo peníze na družstevní byt atd. Tam jde ovšem o knihy celkem běžné, ba i o takové, které v češtině např. pro odlišná kritéria dosud nevyšly (např. v překladové literatuře).

Inzerát n.p., Kniha z Českých Budějovic je však symptomem ještě něčeho jiného než příliš velkých nákladů některých knih.

Tato země se od věků chlubila, a dost právem, také jistou velikostí a noblesou ducha. Velikost je však dnes jenom na povolení, jež nám bylo odňato. Lidé, když pak nemohou – a mnozí už ani nechtějí – vyjádřit svůj nesouhlas jinak, využívají jednoho ze svých posledních, více méně nekontrolovaných práv: práva nekoupit za své peníze z nabízeného sortimentu čehokoli (a tedy také literatury) podle svého.

Pochopitelná trpkost pokořených vede žel také až sem: k už méně pochopitelné, ale skutečné a stále rostoucí malosti ducha. Vedle slabé literatury (jenže i ta se odmítá ani ne tak pro svou slabou úroveň, jako pro zemi, odkud přišla) odmítá se nakonec i Bunin, Saltykov-Ščedrin i Puškin. Zatímco třeba i slabá literatura, pochází-li geograficky odjinud, je vyhledávána - zase právě proto, že je odjinud, že je jí tím pádem méně a že je dost utajována. Ačkoliv - komu z mocných vadí slabá literatura, ať je odkudkoliv?

A kdoví, zda tato "akce" n.p. Kniha z Českých Budějovic nebude mít snad i trochu úspěch. Dobrodružství prostopášnic, zdarma, i když staroruských!?! A ty tři knihy navíc dáme dětem nebo do školní knihovny.

Ostatně nemusíme chodit až do Českých Budějovic. K nabídce knih pro příští ročník Klubu čtenářů přiložilo nakladatelství Odeon obdobnou nabídku. Sice bez jedné knihy zdřema, zato pod jinak chytrým heslem: "knihy, které můžete získat již dnes".

Tam sice nejste, Alexandře Sergejeviči, zato jsou tam Gogol (i Mrtvé duše!), Katajev, Nevěrov, Furmanov, Platonov, Tyňanov i Bondarev, o Šolochovovi ani nemluvě.

Stydím se před vámi, Alexandře Sergejeviči, i před vašimi čestnými druhy a následovníky. Stydím se za ty, kdo tento nesmyslný ostrakismus způsobili, a to ostrakismem ještě nesmyslnějším. Stydím se však i za ty, kdo se nechali dotlačit do vlastní malosti právě v zemi známé kdysi velikostí a noblesností ducha. A konečně i za ty se stydím, kdo jednu i druhou nedůstojnost kryjí a ještě rozšiřují nedůstojností třetí: ubohostí takové nabídky.

Obávám se jen, že se to nezmění, spíše zhorší. Dokud ti, kdo to způsobili, ne naleznou onu noblesu ducha a neomluví se nám i vám, Alexandře Sergejeviči.

Praha 6. září 1976

Mojmír Klánský:

Jak jsem učil

Vaculíka psát

Objevila se jedna mírně trhlá dívka: Víš, že má Ludvík narozeniny? Přestože ji léta znám, uvěřil jsem i datu, které mi řekla. Neměl bych něco pamětnického napsat? Ale zavrhl jsem to. Tak jsem sháněl housle se smyčcem (zadarmo, samozřejmě), ale sehnal jsem jen smyčec a i to byla štrapác, takže jsem ten údajný termín propás a Vaculíka už doma nezastihl. Jen ten smyčec jsem mu tam nechal. Ale za týden na to se ke mně přiřítla zas ta milá trhlá dívka: Víš, že má Ludvík narozeniny? Však jsem mu pogrataloval, sice pozdě, ale přece, a pochlubil jsem se jak. No, tos to tedy vyved! prohlásila s logikou, na niž nestačím. Víš, já spletla tenkrát datum, zamávala rukama i svými blon vlasy a rozveselila se, nadšená, jak se jí to povedlo: On ty narozeniny teprv bude mít!

Takže to vysvětluje, proč tenkrát ne-

čekal, až mu přijdu popřát. Ale stal jsem se prvním gratulantem a prosím, aby to bylo historií zaznamenáno.

Když jsem se s ním sešel, a pořád ještě před termínem, řekli jsme si, že vlastně je to takhle lepší, máme to odbyto. Jen jsem byl zvědav, kolik mu je. Měl tak náramnou náladu, že si dokonce v kavárně nad zmrzlinou zapálil cigaretu (tím doplňuji zcela správné konstatování P. Kohouta o zajímavý detail), ale nad mou otázkou jen mávl rukou. Třeba si myslel, že jako pamětník to vím, nebo bych měl vědět, a jen ho zkouším, či že ho chci z vrozené jedovatosti donutit, aby sám vyřkl to nepříjemné číslo, při jehož dovršení se gratulace, ocenění a dary předávají také jako náplast nebo bolestné. Ani to ho však neaštvalo. Snad proto, že měl ten smyčes a mohl hrát. No, trefil jsem se, pochvaloval jsem si.

Ale pak se to protrhlo, před, během i po narozeninách skoro každý načrtl něco případného a ještě vtipnějšího, vaculíkovská literatura rostla a ~~m~~zrůstala se. Já smolař, zas jsem to neodhadl. A tak aspoň

dodatečně přistupuji k tomuto slohovému cvičení na téma:

Jak jsem učil Vaculíka psát.

Předem však oznamuji, že s tímto tvrzením přišel on. Čímž se nemíním zříkat odpovědnosti.

Proč a jak to řekl? No, dal jsem mu cosi přečíst a postavil ho před problém, jak mi říct, že je to blbé. Řekl to, svými slovy, a já se tvářil, jako že jsem to předem věděl a vlastně si to chtěl jen ověřit, takže si z toho nemusí nic dělat, ale jeho to přesto mrzelo, a protože má v sobě i to, čeho si výše zmíněná literatura jen málo všímala, totiž ohleduplnost, ba i něžnou laskavost, až by z nich člověk vyletěl z kůže, a taky snahu povzbudit, povídal: Když tys, člověče, snad zapomněl ty rady, cos mi dával nad mými věcmi. Pamatuješ, jak jsi obracel každou větu a každé slůvko, nejsou-li zbytečné a mají-li pravou míru? Ne, že by mě to těšilo, hned dodal, a to jsem mu věřil: Někdy jsem až nadskakoval, ale vštípil jsem si to ponaučení do hlavy. A tys zapomněl, cos mě učil! Zvláštní! kroutil hlavou, už nevím,

zda zleva doprava či zprava doleva. No, zkrátka tak nějak to řekl, jenže hezčejc, protože u něj to je už tak, nic se nedá dělat, i kdyby opakoval, co napíšu já či většina jiných, najednou to zkrásní. Ale povzbudil mě to jo. Hezký čásek jsem uvažoval, že jsem asi za těch dvacet let zhloupl víc, než jsem tušil.

Jenže mi to taky připomnělo dávné časy před více než dvaceti léty. To jsme oba fungovali v budově, kde se sestavuje a tiskne ústřední deník, ale v nižších, méně významných poschodích a každý na něčem jiném, a on přišel, že by jako zkusil pro náš časopis něco načrtnout. Tak napiš, řekl jsem, a on: Co? No, co chceš, já na to a myslel jsem si, však uvidím.

Viděl jsem. Vlastně jsem z vidění nevycházel. Napsal, a potom zas a zase, já vhodně poradil a schválil, a potom přicházely shora osobně, telefonem nebo i na předvolání připomínky a já je mírnil, přiváděl na pravou míru, vyvracel, omlouval nebo vymlouval či také jen mlčel, podle toho, co se zdálo taktičtější. Nakonec se z toho stal zvyk, v jehož rámci se klubal Vaculík. Tohle kukaččí mládě se snad ještě

ani pořádně nenarodilo a už mělo přímo zá-
 zračný talent či sklon se ke všemu posta-
 vit jinak než my, kosové, a každého nasrat.
 Proto jsem tedy stále pečlivěji obracel kaž-
 dou jeho větu a radil, jak by mohla ještě
 více zkrásnět, a pozorovaně i nepozorovaně
 jsem do toho halil i cenzuru, totiž ten od-
 had, až kam může srát, aby úplně nenasral,
 a přitom jeho artefakt neutrpěl újmy, nebo-
 li aby se vlk nažral a ten rozmarný kozlí-
 ček, potomek koz, co v klukovských létech
 pásal, zůstal nejen celý, ale i nevykleště-
 ný. Ale pokud jde o mně, stálo to za to i
 pro tu hru - jestli to vyjde. Tak napsal
 i reportáž ze Svitu. S tou jsme měli nej-
 víc mutací a já největší patálie. Ale pár
 měsíců nato za ni Vaculík dostal Fučíkovu
 cenu, a já byl na koni (či kozlu?) a popr-
 vé jsem se těšil, jak se zas půjdu za něja-
 ký jeho hřích kát.

Tak takhle jsem "učil" Vaculíka psát.
 A on to věděl, přesně věděl, proto sice
 nadskakoval, ale byl i souhlasný. Ani ten-
 krát totiž nebyl fanfarón, ale ten vesnic-
 ký kluk, kterého jeho chodidla hned při
 prvních krůčcích poučila, jak je země tvr-

dá, prašná, hrbolatá a kamenitá, a on, vnímavé dítě, si náležitě vstípil do hlavy, že lze chodit jen po ní a nikde jinde, pouze koumavě, a s léty stále koumavěji zkoušel, jak třeba pěkným obloučkem nakopnout kámen, který v cestě překáží, či jak to vzít, aby došlapal co nejdál, dříve než slunko zapadne. Ale on vlastně taky nebyl (a nejsem si vůbec jist, je-li dnes) redaktor ani literát, ale cosi jiného, co odpovídalo lidské podstatě z doby, kdy se na lidstvo ještě nesnesla ta obšťastňující kletba specializace. Proto u něj fejton vlastně nebyl fejton, reportáž byla nereportáží, román (tenkrát začal psát první, ale objevil se až po létech) neromán a článek antičlánek. A slovo, před nímž se s takovou láskou sklání, už tenkrát přestávalo být slovem, ale stalo se jeho překročením, i když tak průzračným a jednoduchým, až člověk závidí, či obrácením naruby, jinak by se totiž nedokázal vyjádřit.

Jo, byly to tenkrát časy! Tak přišel předseda odborové organizace Vaculík ke mně, jako funkcionáři nad ním: Nejsem zkušený, pouč mě! Když svoláš v tomto patře

schůzi, přijdou tam ti samí, jako když ji svolám já. Proč by nešlo na jedné schůzi probrat všechno? Tak ji nesvolávej, řekl jsem, protože to čekal, a nemohl jsem ho zklamat. No a takovou a podobnou hru jsme spolu prováděli. Ale to už bylo v době, kdy to prasklo se Stalinem. Lidé měli starost, ptali se, čekali odpovědi. Jenže rotačky jakoby nic, servírovaly jim něco jiného. I přišel Vaculík: Nemyslíš, že by se na to mělo upozornit? A jak? zeptal jsem se. No, kritikou přece, to se má, ne? poučil mě o té samozřejmosti, vychvalované a propagované ve všech brožurách. Tak dobrá, já na to, na schůzi... Ale zřejmě měl plán. Nabídl se: Víš co? Já to zařídím, jako odbory, souhlasíš? A jednal, hoch, náramně rychle. Do závodní jídelny se chodilo dlouhou chodbou; když jsem tam toho dne vkročil, u opomíjené odborářské nástěnky byl takový shluk, že nešlo projít. Musil jsem se podívat také, i kdybych nechtěl. Byla rozdělena na dvě půlky. Na levé straně nadpis: NAČ SE LIDÉ PTAJÍ ? Na pravé: O ČEM SE PÍŠE ? Pod tím vlevo (např.): Kdo zavinil procesy? Vpravo jako odpověď (např.): Hnutí závazků v těžbě uhlí roste.

Vlevo (např.): Jak to bylo se Slánským?
 Vpravo (např.): Ministr Čepička přijal delegaci. A to vpravo bylo provedeno výstřižky z příslušného listu. Po obědě nástěnka zmizela. Asi se někomu líbila, tak si ji odnesl domů. Ale bylo ticho.

Jenže v těch poschodích, kde jsme fungovali, si až na dva kupodivu všichni mysleli, že je třeba objasnit procesy, rehabilitovat nevinné a odstranit viníky, a že je opravdu třeba rozprávět s lidmi o tom, co je pálí. A tak jsme sestavili rezoluci a odhlasovali ji. Jenže byl malér. Ti, co tenkrát rozhodovali, se nějak cítili dotčeni, a tak nám předhazovali, že nemůžeme být pro socialismus, když máme výše uvedené představy. Snažili jsme se dokázat, že jsme pro něj srdcem i rozumem, a právě proto se nám nelíbí, co se provalilo, a chceme, aby se tomu napříště předešlo, ale nemohli jsme se s nimi jaksi dorozumět. Nebo nám ani nenaslouchali? Vlastně nemuseli, protože v tom sporu sami rozhodovali. A tak většina z nás byla rozprášena do všech stran. Tak jsem skončil výuku Ludvíka Vaculíka. Škoda! Co z něho mohlo teprv být!

Ale splácí mi ji, jak jsem uvedl. Co dělat? Jen jsem zvědav, co z tohohle vezme na milost. Ale třeba bychom to mohli chápat jako tečku, tu nejobyčejnější tečku, kterou děláme za vším a která je povolena i mouše!

Tečka.

8. září 1976

Pavel Hruží:

Od Kleió ku Kalliopé

Už-už by som začal, že mi je z jednej i druhej nanič a smutno.

Ibaže.

V prvej meštianke sme raz dostali úlohu, ktorá mala občerstviť naše šedé, prozaické živôtky. Dovtedy sme bifľovali samého Lajčiaka, Kostru, Bottu, Nezvala, Wolкера, Seiferta. Teraz však bez vedenia za ručičky, sami, hovejúc svojmu naturelu, mali sme si vybrať básničku na recitáciu. Našiel som si v Matičnom čítaní zastrčený preklad a na druhý deň som pred tabuľou pateticky začal: "Myšlienku jednu neznášam, na posteli že umrieť mám..." a - dostal som taký záchvat smiechu, že ma chytali po chodbe, museli ma presadiť k peci a ešte aj na dejepise som nahlás čkal.

Kvôli tomuto precedentu povedám teda len: z poézie je mi nanič.

Predovšetkým ťažko chápem, prečo umelcovi zavadzajú vetý typu:

"Stlačil pozorne kľučku a povedal, že...",
 "Zachvela sa po celom tele a sklonila hlavu...", "Mlčky si oklepal...", "Nie - odvetila rozhodne..."

Namiesto takýchto akčných, jasných viet predkladajú nam pisatelia nerovnakých riadkov inotaje: "Hoc neposkytá priazne, neláska, nepomazme, je preda blízky, hoj!" "Do vínných pivníc ma viedol a láska jeho koruhvou nado mnou."

Múzy sedeli nepochybne až na prvom pútnikovi, ktorý zastal pri prvej krčme a za prvé správy dostal najesť. Nečudo, že v ďalších krčmách už dostávali jeho reči tvar a disciplínu. Nevyhnutné škrtky a ešte nástojčivejšie vyžadované klamstva urobili z pražurnalistiky umenie, uznávam. Ale načo extrapolovať neoprávnene a usilovať sa pretvoriť umenie ešte na poéziu?

Asi len kvôli najvyššej možnej abstrakcii, čo je zjavne akt ochranný.

Časom to dospelo tak ďaleko, že múzy nielen básnikov, ale aj mužikantov a aj výtvarníkov pocítili tiež potrebu dospievať a do kornútku hojnosti si schovávajú tváre.

Vyabstrahované výtvary sa totiž pri všetkej opatrnosti nemôžu vyhnúť dôsledku, ktorý tkvie na nich ako biľag: príležitostnosti. Stačí zmeniť nadpis, cedúľku či číslo opusu a z najnadčasovejšieho sa stáva všestranne použiteľné. Známe - Ja nič, ja muzikant - hovorí za všetky dôkazy.

Po druhé: Nevieť si predstaviť harmóniu bez aspoň štipky veselosti. Hľadajte však v básňach smiech, keď už nad epigramami sa vám tisnú slzy do očí!

Veru, veru, hovorím vám, veršovačky sú len fľandry predajné na zaplakanie a zachovávať si zdanie čistoty iba preto, že ich nikto nekupuje.

Najviac ma však znechucuje bohorovnosť poetov. Sú vraj v živote priepasti, ktoré bez Pegasa nepreskočíte, a musíte sa uspokojiť s dostupným obrazom sveta. Tu sa básníctvo neznesiteľne snúbi s prírodovedou, líšiť sa jedine v priznaní si neomylnosti.

Dnešný zničujúco abstraktný obsah vedy, nanajvýš vzdialený od ľudskej skúsenosti, poskytuje totiž ochotne vytúženú

harmóniu a poriadok. Tu môže nastúpiť perohryz, ktorý nepochopil ani len fyzikálny zmysel páky a kladky a ktorý sa v nijakom interviewe nezabudne pochváliť, ako prepadal z matematiky. Ale to pole bolne orané je beztak jeho.

Ak bádateľ povie: "Pojem elementárnej častice musíme nahradiť pojmom fundamentálnej symetrie, definujúcej základný zákon, ktorý určuje spektrum elementárnych častíc," je to dneska vrcholom bádania o hmote a zajtra bohapustý nezmysel - ale vedec to vie, pozadie tohoto výroku je najvyšš statočné.

Poeta tiež chce statočne dosiahnuť mysliteľský končiar, avšak už dnes začne nezmyslom: "Pijúc spadnutú rosu z obrovských, vami nepozorovaných hniezd, sníva sa vám Jakubov rebrík, každý šteblík znamená tisíc rokov," a zajtra dostane výročnú cenu Massachusettského technologického inštitútu za básnický protipól Heisenbergovej svetovej rovnice a za vynikajúcu slovnú interpretáciu problematiky čiernych dier (čo sa mi v istom zmysle ešte celkom pozdáva).

Pripadol mi osud elektrikára, a tak vše vcelku chápem svoju averziu k toľko vychvaľovaným kumštárskym krátkym spojeniam. Aj celkom odosobnene sa však domnievam, že přemrštene vyškrtaná próza, ktorú v škatuľkárskej mánii nazývame poéziou, spaľuje nimi za sebou všetky mosty a iné dostupné komunikácie. A tak efektné skraty spôsobujú tvorcovi nesmiernú zábavu na čitateľov účet a čitateľ sám, ak chce byť vďačný, musí sa stať chtiác-nechtiác snobom.

Mala by už konečne vyjsť antológia svetovej metafory; či by sme sa nasmiali sami sebe, keby sa nám v plnej nahote ukázal jednoduchý vzorec, do ktorého básnici dosadzujú slová, slová, slová...

Posledná výhrada je nepriama, so závistlivým poukazom na múzu, ktorú pokladám za svoju. Je tučná a ťažká, cítim to, keď mi sadá na plecía, zvyčajne okolo piatej poobede. Bije ma ťažkou rukou po hlave, keď hľadím na prázdny hárok, kope päťami do brucha a nechťami mi rozliepa oči, ak mi klipnú. Akiste len preto, že neznáša úvahy a myslenie. Chudák prozaik musí mať široký zadok a poriadny zicflajš, aby udr-

žal tú ľarchu a ešte aj vysedel, čo vyse-
dieť má. Čo má takáto kvočka povedať na
kohútikov, ktorí spievajú na každom bidle?
Básnici dokážu písať aj v kaviarni, pole-
tujú z miesta na miesto, majú život rovna-
ko ľahký ako múzu - a to všetko len preto,
že si trúfajú škrtiť vopred.

Skrátka, poézia by sa mala žiť, a nie
písať ani čítať. Ak na to niekto nemá a
urýchlene by básničku potreboval, nech si
ju napíše a číta sám. V tomto ohľade sú
božstvá pozoruhodne naklonené spravodli-
vosti, veľkí umelci i diletanti málokedý
vychádzajú masovo.

Pred vari piatimi rokmi sa mi doatál
do rúk taký literárny puberták: ešte nie
knižka a už nie manuskript. Útly zväzoček
belasých či ružových listov, čosi o moro-
vom stípe. Rýmov tam veľmi nebolo, nuž som
premohol nechuť. Nerovnaké riadky mi síce
neušli, ale pri takej typebook je to po-
chopiteľné. Priznám sa úprimne, prečítal
som to na dúšok a dva razy. Mal som pocit
veľmi správne vyškrtanej prózy, i keď nie
celkom podľa môjho gusta. Ťažko mi je o
vtedajšom citovom rozpoložení písať, keď

nie som básnik ani kritik. Musel by som si ho obnoviť na konkrétnom materiáli, čo však z toho, keď knižočku medzičasom dokonale rozobrali."

Precedent neprecedent, z poézie je mi naďalej smutno.

Na Sv. Máriu A. D. 1976

(12. septembra 1976)

Ludvík Vaculík:

Setkání s poezií

Moje vzdělání v básnictví je odjakživa hrozné a také můj vztah k němu je ambivalentní. Buďe to asi krajem a pohlavím. My chlapci jsme považovali za trapné přednést básničku, jak se snad měla přednést. Naučit se jí - prosím. Ale kroutit pak citově hubu a modulovat hlas - nepřijatelné. "Hovno, prdel, sračka - to je naše značka," vzpomínám, jak recitoval spolužák Krchňavý dušeně do dlaní rozšklíbených směrem ke mně, když Hillawothová na stupínku krásně přednášela třeba... no vidíte, a to si nepamatuju. - Ale hodí se, sakra, takový memoár za pozdrav básníkovi k narozeninám? Začnu znovu a ušlechtleji:

Mé první setkání s poezií, ale nevěděl jsem, že je to ona, spadá vjedno se setkáním s maminkou: sotva mě dala do kolébky, začala zpívat. A zpívala, když něco kolébala, každý večer, bez lampy, čtrnáct roků, v létě méně, v zimě víc. Její písničky by-

ly většinou ženské povahy: Za horou za lesem měsíček se bělá, Zpívaj ty slavičku v zeleném háječku, Juliána krásná panna, Staraly se dvě sestřičky a tak dále a tak podobně. Zpěvy něžné, lahodné, rozteskňující nás. Tatínek, také veliký zpěvák, zpíval písničky povahy mužské: Naši maměnka sakrujú že sem si přisrál košulu, Hranice vzplála tam na břehu Rýna a tak podobně a tak dál. Jeho zpěvy nás děcka rozjařovaly, až jsme lezli pod stolem a odtud zpívali s ním. Byly to čarodějné večery, maminčiny i tatínkovy, a já na ně myslím rád, kdežto pomyšlení, že zítra mám jít do Bartolomějské, mě otravuje. Co mě zas můžou chtít? Profesor Černý tam jde tento týden také.

Přirozená dvojrodost naší poezie, myslím poezii v naší chalupě, vysvitne líp z jedné příhody. Byl večer, maminka rozžala lampu, vložila do žehličky železo ze sporáku a začala žehlit. Tatínek čtl, já jsem si dělal úlohy. A najednou si maminka nevědomky začala tiše zpívat známou kostelní píseň:

Bože cos ráčil před tisíci lety...

Tatínek vyrušeně pohnul obočím nad knížkou

a doložil zpěvem:

... zdražils nám pivo, víno, cigarety.

Bylo to za první republiky, všecko se pořád zdražovalo, to vy mladší už neznáte. Maminka dopáleně tatínkovi řekla, že má hřích a že myslí jenom na pití a kouření, ale o mouku, cukr a petrolín se nestará. Tatínek bez ztráty rytmu a noty ihned doplnil strofu zbožné písně takto:

... múku a cukr a to čím sa svítí,
čert aby zebrał také živobyť!

A já jsem to hned zapsal do sešitu, nad kterým jsem seděl. Ještě několik dní mi to znělo užaslou hlavou. - Teď vím, co některým z vás, ctitelů Poezie, napadlo: že můj tatínek byl spíš krchňavý nežli hillawothový.

Právě přišel z práce náš Jan. A jde napřed so spižírny, pak do lednice, pak telefonuje, mně to vadí, proto mu říkám: "Objednals už ty brambory do sklepa?" - "Neobjednal. Já myslel, že budeme mít zas od pana inženýra z Vysočiny." - "Nebudeme. Pan inženýr je už v důchoďu a krom toho zemáků letos, jak víš, není." Jan jde

směrem k bramborám a já se vracím k poezii.

K poezii ovšem, jaká vládla v naší chalupě a kolem ní. Náš staříček zpíval například toto: Lúka, lúka, lúka za vodú, rostú na ní květiny, všelijaké byliny, lúka, lúka, lúka za vodú. - Je to poezie? Pravím je, protože o louce se normálně mluví, jenom že je třeba ji poséct, a pak usušit seno. Říkat, že na ní rostou všelijaké byliny, je mnohomluvnost vysvětlitelná jenom rolníkovou potřebou transcendence nad senem.

Mám rád lidové písně všech pronárodů, miluju písně slovácké, ale slzy do očí derou se mi jenom při písni mého kraje, jako je tato:

... dyby ně tak bylo
jak ně bylo dysi
vykvétla ně rúža
na đúravej misi...

a od radosti lezl bych zas pod stolem,
když si zazpívám:

Jak sem já šel do budy
búda byla prázdná
měly mňa tam dvě čekat
nečekala žádná!

Jak sem já šel do budy
 varili tam kašu
 chopili mňa vařajú
 od téj doby kašlu!

nebýt toho, že mám zítra jít do té blbě
 Bartolomějské.

Tak a teď si líp představíte, jaký to
 byl úder, když jsem narazil na Poezii, jaká
 se v nastudovaných lupíncích odloupává
 se rtů recitátora pod světlem reflektorů.
 Zalíbila se mi jedna dívka, která měla rá-
 da verše, ale moc! Zdobila se jimi, ohrom-
 ně jí v soukromí slušely. Jak praví básník
 - "Bůhví, že v této zemi milují ženy ver-
 še" - dej mu týž Bůh z téhož důvodu dlouhý
 život a trochu víc zdraví. A pak jsem se
 octl na povinné slavnostní akademii. Roze-
 vřela se opona, trochu, a do světla vešla
 má známá. Zvedla zrak nad sál i nad všed-
 nost, jas prozářil její rysy a se rtů sply-
 nulo jí - cituji z paměti - toto:

Krásná jako kvítka na modranském džbán-
 ku

je ta země, která vlastní je ti.
 Sladká, sladká jako střída dala mátku,
 do níž nůž jsi vnořil k rukojeti...

Bylo to něco tak surově něžného, že jsem vrazil hlavu málem pod sedadlo, abych ji pomalu zvedal a rozhlédl se, zda se jí někdo nesměje. Ne, nesmáli se, ale zdálo se mi, že někteří začátečníci života také jako já rudnou studem. Byl to takový nervák, v němž ulevit byl by nám mohl jedině Krchňavý, ale toho tam nebylo...

Vrátil se Jan z bramborárny a hlásí, že brambory se letos budou přidělovat podle počtu členů v rodině. Beru na vědomí. Odchází, ale já ho zarážím: "Poslechni si jednu písničku, chceš?" A zpívám mu ji:

Pohanky nám chybyly
jačmeně nezrodily
málo je zemňáků
přibude nám toho roku žebráků.

"Ano, ano. Tos právě složil?" ptá se mě syn. "To jsem složil," říkám já tatínek a cítím se velice dobře.

Vtom mi ale volovi napadá, že každá nota mého zpěvu je přeci slyšet až v Bartolomějské. Vstávám a jdu ke knihovně nachystat si inu odpověď. Je to dobré: píseň zapsal roku 1899 František Ročák, dokumenta-

ce Bartoš římská tři, číslo spisu 1034.

A tak jsem bez viny - ale i bez
básně.

Praha 13. září 1976

(k 23. září 1901)

Pavel Kohout:

Balada o národu a básníkovi

Národ který věčně cosi musí
sám si časem prosí mučení
Až když k slávě pravdy hoří Husi
mohou sedat Švejci k pečení
Nač má dávat každý nitku kůže?
Ať dá celou kůži jeden muž!
Bože a ten básník tolik může
však má v pochvě svědomí jak nůž

Národ musí šetřiti svých reků
Spoléhá se tudíž na muže
který vztyčí prapor jeho vzteku
aniž čeká že mu pomůže
Co by národ šlapal do kaluže?
Vždyť se topí jenom jeden muž!
Bože a ten básník tolik může
a tak málo žádá za výsluž

Slechy jako zajíc nos jak liška
brání národ pravdu kordem srand
Vyjde-li to je tu národ Žižka

nevyjde-li - národ-muzikant
Proč by padal do jednoho muže?
Líp když za něj padne jeden muž
Bože a ten básník přece může
Vždyť je znám a sám a starý už

Koš mu dává národ místo růže
místo tuše vstříc mu hřímá - Kuš!
Bože proč ten básník přesto může?
To že je ten básník prostě muž

16. září 1976

s posláním k 75. narozeninám

Jaroslava Seiferta

Jiřina Dumasová:

Pavouk a želva

I stalo se jednou, že pavouk a želva k sobě chovali něžné city. Přesněji tedy každý z nich je choval k tomu druhému, ale nebyl si vůbec jist právě tím druhým. Želva viděla v pavoukovi vrchol ušlechtilosti, protože měl štíhlé nohy a měl jich osm. Na svých stříbrných sítích se vyjímal tak poeticky, že jí krunýř měkl. Pavouk obdivoval u želvy její solidnost a spolehlivost a shledával, že má zcela zvláštní a neobvyklý půvab.

Želva si nebyla příliš jistá svou krásou a bála se, že pavoukovo estetické cítění je vytříbeno tkaním přejemných nití. Na svém těle pokládala za esteticky nepřijatelnější krunýř, proto pod ním byla skoro pořád zalezlá.

Pavouk jakožto muž o svém zevnějšku moc nemeditoval, zato se tím intenzivněji snažil na želvu působit svými výtvary. Pevně věřil, že úcta se získává prací, a sou-

kal jednu pavučinu za druhou. Jejich umělecká hodnota byla už mnohokrát oceněna v objektivních vědeckých knihách, což věděl.

Pavouk žil v šerých prostorách zdí ze šestnáctého století, kde bylo umístěno muzeum, měl kolem sebe mnoho kultury a byl na to hrdý. Želva žila pod okny muzea na zahrádce a žrala salát. Chroupala a myslela na pavouka. Tak se tam chudák honí z kouta do kouta a ani slunce tam nemá!

Prvních sto padesát let želva věřila, že se krásný pavouk vyjádří. Pavouk však byl divný pavouk, a nevyjádřil se.

Tehdy želva hlasitě zaplakala: "Já jsem taková smutná želva!"

Když to pavouk uslyšel, srdce se mu sevřelo a začal ze sebe soukat nitě ještě zběsileji: Co jiného může víc potěšit smutné srdce než umění? Už ho bolelo celé tělo, ale soukal a soukal.

Želva nic.

Pavouk, už trochu podrážděný, usoudil, že ji na své dílo musí nějak nenápadně upozornit, a řekl proto hodně nahlas, aby to slyšela:

"Práce mě stále velmi těší."

Takovou tvrdou neúčast by byla od něho želva nikdy nečekala. Už jí ani salát nechutnal. Stála se pod krunýř, a tak se užírala. Že se mu nelíbí, to chápala, ale copak mu nestojí ani za kousíček přátelství, když to myslí tak upřímně?

Pavouk už byl na ni hodně navztekaný: Nepracuje, zajímá se jen o svůj salát, a pak neumí ocenit práci druhého. Rozhodl se, že se na ni vykašle a bude žít jen pro své umění. Vyzdobil pavučinami celé muzeum, rozvrhl své dílo umně v prostoru a vyvážil, aby účinek byl maximální, s láskou se obíral každou nitkou. Prohlédl si svůj výtvor ze všech stran, a byl šťastný.

Pak si přece jen zas vzpomněl na želvu, která ležela polomrtvá pod hlávkou zelení, a rozhodl se: Pošlu jí pozvánku, to je společensky únosné, to si nemůže myslet, že jí nějak milostně nadbíhám, a odmítnout mě.

Vjel do něho elán, chopil do kusadel nádherně zelenou mouchu jako drahokam, mouchu jako safír, tu, co sedává na zdechlinách, a běžel s ní na okno. Pohled na želvu ho dojal. Nadechl se a ze všech sil

vyplívl mrtvou mouchu, aby se strefil želvě na krunyř. Já mluvím vždycyk rovně a jasně, říkal si hrdě. Nic nemůže tak srozumitelně vyjádřit pozvání na výstavu pavučin jako právě moucha. Tohle pochopí.

Účinky na želvu byly traumatizující: Tak já ho taďy tak ctím a miluju a přála bych mu jen slunce a salát, a on po mně metá takový ohavný hmyz!

Výstavu zahajoval pavouk bez želviny přítomnosti. V ústech měl hořko: Já si taďy utrhnu od huby nejtučnější sousto, a ona ani to neocení! Je tvrdá a kamenná, nestojí mi za to.

"Já jsem taková smutná želva," slyšel ze zahrádky.

"Práce je nejlepší lék proti vškerým bolestem," prohlásil při vernisáži a smířeně, filozoficky se usmál.

Želva měla pocit, že zahyne žalem, jestli už konečně něco nepodnikne. Co by mu to udělalo, kdyby vyběhl na zahrádku na kus řeči, má takové rychlé nohy a má jich osm! Popovídali by si pět minut, jí by to zas na pár let stačilo ke štěstí. Ale co podniknout? Měla některé rychlo-

křídle přátele, ale věc je nutno uvážit. Je to velká odpovědnost. Kmotr rorajs by vletěl do muzea jako blesk, jenže on se může třeba neudržet a pavouka sezobnout. To by nepřežila, na takové hrůzy je lépe nemyslet.

Po zralé úvaze se rozhodla požádat o pomoc neagresivní slunéčko sedmitečné. Dala mu na cestu bílý praporeček parlamentáře, aby zas naopak pavouk nesežral je, ona je ta odpovědnost na všechny strany. "A hlavně mu, prosím tě, vysvětlí, ať se nebojí, že já na něm nic víc nechci, než si trochu popovídat. Tady je hezky, svítí tu slunce, mají tu salát, vždyť on taky potřebuje trochu rekreace."

Slunéčko se vzneslo šikmo vzhůru, rovnou do okna muzea. Pavouk je přijal nevrle.

"Želva vám nemíní vlézt do postele," začalo slunéčko ve snaze o bodrost a ná- zorné vyjadřování.

Jak to pavouk uslyšel, v mžiku stáhl pod sebe všechny nohy, znehybněl a dělal mrtvého! Taková invektiva! Takhle to pře- kroutit! On se choval vždycky naprosto

korektně! Nakonec mu padl pohled na jeho krásné pavučiny a začal se vzpamatovávat. Třeba se mýlí, třeba špatně pochopil, třeba želva netvrdila, že ji mrzce lákal do postele. Nicméně ve spojitosti se želvou v něm i pavučiny vyvolávaly pocit křivdy.

"Tak vidíte, vy sem můžete přiletět, a ona ne," řekl s jemnou výčitkou.

"Ona nemá křídla," podotklo slunéčko skromně.

"No jo, nemá křídla," řekl pavouk podrážděně a se zvláštní logikou, "ale nemá práci, tak může přiletět. Proč sem nepřiletí?"

Byl už teď trochu smířlivější a začal vodit slunéčko sedmitečné po muzeu a ukazovat mu všechny pavučiny, jednu po druhé. Tím se mu vrátila dobrá nálada.

"Tak ať přiletí," řekl při loužení srdečným, laskavým hlasem. "Ať sem přiletí, ať sem přiletí, ať sem přiletí!" opakoval a vzrušeně gestikuloval všemi osmi nohama.

Slunéčko vzkaz vyřídilo. Želva vzlykla a zatáhla zahanbeně své nelétající končetiny.

Pavouk netrpělivě vyběhl na okno, uviděl ji zalezlou v krunýři a vybuchl:

"Já pro samou práci nevím, kam dřív skočit, a navíc tu adresu, co mi dalo to zvíře s bílým praporečkem, jsem někam založil."

Jeho dovětek byl tím pozoruhodnější, že slunéčko mu pochopitelně vůbec žádnou adresu nedávalo.

"Hele," řeklo slunéčko věčně, "nedá se nic dělat, on na salát nepoběží, ty musíš do muzea. Já tě budu morálně podporovat."

Želva se tedy vydala na cestu.

Krok levou přední.

Krok pravou přední.

Krok levou zadní.

Krok pravou zadní.

Slunéčko jí sedělo na krunýři a říkalo: "Ráááááááááz, dvaaaaaaaaaa, tttttttttttt, čtyřttttttttttt."

Urazily asi šest metrů. Jenže běda, úklad. K muzeu vedly schody.

"Zkus se takhle nadnést," radilo slunéčko.

Želva se pokoušela nadnést. Vyvíjela

zoufale všechnu vůli, ale nedokázala nic, než zase spadnout.

"Já jsem úplně nemožná želva," bědovala. "Víš co, nech to na jindy," řeklo soucitné slunéčko. "Na jaře to zkusíme znovu."

A tak se želva smutně vrátila a šla přezimovat.

P o z n á m k a : Za dalších sto padesát let, až budu vědět, jak to nakonec dopadlo, to v některém fejetonu dopíšu.

17. září 1976

Pavel Kohout:

Comeback

Marta Kubišová (33) se vrátila na českou scénu v sobotu 2. října 1976. Téměř sedmiletou přestávku překlenula provedením skladeb z nejznámější LP desky Songy a balady. Svou někdejší Great Lady doprovázel sbor Lubomíra Pánka, Dětský sbor Čs. rozhlasu se sbormistrem Bohumilem Kulínským a orchestr Golden Kids za řízení Josefa Vobruby. V téměř nedýchatelném ovzduší přeplněného domu sledovali koncert představitelé politického, kulturního i vědeckého života, zástupci mládeže a armády. Vzrušení přerůstalo v nadšení a vyústilo v dojetí.

Marta Kubišová (33) měla na sobě fialový pulovřík se světlými pruhy, hnědé manšestrové kalhoty a čapky. Šperky: náramkové hodiny^k, snubní prsten, zlaté srdíčko na krku. Doplnky: kostěné brýle, černý pudl Džíny (11), bílý pudl Amor (5).

Marta Kubišová (33) nevystoupila od

chvíle, kdy ji státní monopol sdělovacích prostředků a koncertních pódíí škrtl ze seznamu živých. To v roce, kdy získala Zlatého slavíka, ale desítky tisíc pro ni odevzdaných hlasů computer nezaregistroval. Napomohlo i nřčení, že abscénně pózovala s bývalým (do té doby dosti stydlivým) politikem. Kolující snímek byl pozoruhodný tím, že údajná Marta Kubišová (26) na něm neměla svou gotickou křehkost, kterou si podržela i Marta Kubišová (33), ale barokní korpus Lolobrigidy. V Praze právě promítaný Cayattův film Není kouře bez ohně dokazuje, že od té doby udělala fotografie mílový skok.

Marta Kubišová (26) nezvolila tehdy oblíbenou, a proto tak frekventovanou cestu samohany, která zachránila českému nebi kompletní hejno nepostradatelných zpěváků: vešla (s Komenským) do domu srdce svého a zavřela za sebou dveře: několik let lepila pytlíky, vracejíc tomuto deklasovanému řemeslu vážnost; poté pracovala jako sekretářka; nakonec se vdala za muže, který snášel zvířata. (Jiný by stěží vyžil s dvěma pudly, andulákem a pěti kočkami.)

Marta Kubišová (26) jednala věcně, přesně a přísně jako muž, čímž vyvážila chváni mnoha mužů, kteří jednali jako hysterická žena. Odepsala turné, garde-roby, honoráře, i to nejpotřebnější - aplaus. Zvyklá na nejlepší orchestry a aparatury, odmítla prozpěvovat jen tak podomácku a trapně ohřívát bývalou slávu spolu s knedlíky. Nikdo z jejích přátel od ní za sedm let neuslyšel jediný tón.

Marta Kubišová (33) přijela v sobotu 2. října na Hrádeček u Trutnova (kde už Comenius čekal pár let, zda se poměry v Čechách vylepší), aby oslavila kulaté jubileum Václava Havla (40). Přítomní spisovatelé, režiséři, herci, výtvarníci etc. vyslovili spontánní prosbu spíš jen jako zbožné přání, které zůstane oslyšeno. Na disk gramofonu položena svrchu zmíněná LP deska se shora uvedenými interprety. Ozval se playback, aby umožnil comeback.

Marta Kubišová (33) vystoupila na rozlehlou plošinu venkovského krbu, kde lze opékat i sele, sňala brýle (-7), a

točíc jimi v ruce jako mikrofonom, vstoupila - na pozadí hořících březových polen - do písňe s jistotou slepce, který kráčí svou denní trasou. Ta jistota měla daleko do bravury. Každý z ukradených měsíců vysekal jako dláto z paměti nejmíň jedno slovo, a těch měsíců byla osmdesát.

Marta Kubišová (33) nachylovala jako pták hlavu s mahagonovými (plus cca pět bílých), u krku zastřiženými vlasy k levému reproduktoru, aby stačila reagovat na napovědku Martu Kubišovou (26); někdy ulétlé slovo dostihla, jindy mu jen zamávala. A slova se stále rychleji vracela ze studených krajů zapomnění na telegrafní dráty osnovy notové, blíž k jistotě toho zastřeného hlasu, pramenící z jistoty nezastřené mysli.

Marta Kubišová (26) na gramofonové desce zpívala z vrcholu kariéry, slávy i profesionality jen vrstvu toho, co živá Marta Kubišová (33) z jejich dna, bez přípravy, bez zesilovačů, bez kolegů, sama, zato se sebou. Ani jako dívka nevyznávala bel canto, ale zpěv ženy přerostl v křik duše. Marta Kubišová (33) pochopila, co

Marta Kubišová (26) jen tušila: čím se platí slast, co stojí čest, nač přijde vlast.

Marta Kubišová (33) pak seskočila s krbu, aby jako kdysi vymodelovala melodii i rytmus celým tělem. Džíny (black) i Amor (and white) se zaradovali, že je zas mezi nimi, a tančili s ní a chvílemi velmi falešně štěkali. I vstávaly páry, radující se, že je zas mezi námi, a začly tančit kolem zpěvačky, což se děje pouze v nejhorších šántánech anebo v nejvyšším vytržení srdce, všichni se na ni smáli a vesele polykali slzy. Stranou seděl její dlouhý muž a vyhlížel stejně závidění i politováníhodně jako princ Filip. Vzal si lepičku pytlíků, a nyní shledal, že žije s královnou.

Na dlouhém kanapi dřepěli v bagančatech a uniformách čtyři vojáci. Zastavili stopaři, a ten je vyzval, aby mu dopravili na Hrádeček basu piva. Neměl sice hodnost ani příkaz, ale zato belamiovsko-frankensteinskou tvář Pavla Landovského; proto uposlechli. Nyní dostali pivo a koncert. Pocem, řekl po chvíli jeden z nich (22),

Landáku, kdo je ta holka, co zpívá líp než Kubiška? Kubiška, řekl Landovský. Neblbni, řekl voják, nám říkali na školení, že zdrhla a zpívá teď skopčákům. Tak je Landovský seznámil. Voják zíral na tu tvář, kterou naposled viděl, když byl ještě nevoják (15) a řekl - paní Kubišová, tohle je největší den mého života.

Marta Kubišová (33) si pak šla do kuchyně vařit kafe, ale její budoucnost byla už jasná. Hle, jak bude vyhlížet:

Velký sál Lucerny. U kasy zápasy. Šapitó nabito. Band hraje vstupní orchestrálku. Opona propouští - jako v manéži - osm černých gardepánů v bílých rukavičkách, to spisovatelů, kteří byli právě po létech znovu vydáni. Každý jí koupil kytici a napsal píseň.

Pak čas oponou trhne a vyjde Grande Dame české pop-music Marta Kubišová (??), goticky štíhlá a secesně oblečená, aby to šlo k sálu pana Havla seniora.

A začne zpívat.

A změněn svět.

4. října 1976

Václav Havel:

Proces

Nestává se často a stává se to obvykle v okamžicích, kdy to málokdo očekává: cosi se někde vymkne a určitá událost - díky nepředvídané souhře svých vnitřních předpokladů a víceméně nahodilých vnějších okolností - překročí najednou hranice svého postavení v kontextu navyklé každodennosti, prolomí krunýř toho, čím má být a čím se zdá a vyjeví náhle svůj nejvnitřnější, skrytý a v jistém ohledu symbolický smysl. A něco původně nijak výjimečného najednou ozáří nečekaným světlem dobu a svět, v němž žijeme, a překvapivě zpřítomní jejich základní otázky.

Navenek se nic zvláštního nestalo: přelíčení proběhlo v určeném termínu; trvalo tak dlouho, jak trvat mělo, a dopadlo tak, jak mělo dopadnout: odsouzením obžalovaných. A přesto vše, čeho tu byl člověk svědkem, tak zjevně a naléhavě přesahovalo samo sebe, že to cítili i ti, kteří

měli nejméně důvodů si něco takového připustit: ten dojem prostě visel od první chvíle ve vzduchu a hodinu od hodiny se nezadržitelně zesiloval. A co je nejpodivnější - nedalo se proti tomu nic dělat: hra jednou rozehraná se musela dohrát do konce, a vyjavit tak nakonec i to, jak hrozivě se její iniciátoři zapletli do sítí vlastní prestiže: než by se odvážili to celé zarazit a přiznat chybu, absolvují raději až do konce tu blamující podívanou.

Aktéři této podívané se dostávali přitom do paradoxní situace: čím poctivěji hráli své role, tím zřetelněji odkrývali jejich nezamýšlený význam, proměňující se tak postupně ve spolutvůrce úplně jiného představení, než jaké si mysleli, že hrají, nebo než jaké chtějí hrát.

Čím asi měl být původně v tomto procesu prokurátor? Nepochybně věrohodným mluvčím a ochráncem zájmů společnosti, přesvědčivě prokazujícím pohoršlivost tvorby obžalovaných, její vulgaritu, nemorálnost a protispolečenský dopad.

Čím se však tento muž stal? Symbolem naduté a úzkoprsé moci, pronásledující

všechno, co není schopna zařadit do své sterilní představy života, všechno neobvyklé, riskující, samorostlé a nepodplatitelné, všechno příliš bezelstné i příliš náročné, příliš otevřené i příliš tajemné, všechno příliš drsné i příliš zjemnělé na její těžkopádný vkus, vlastně všechno jiné, než jaká je sama. Jeho ústy tu promluvil svět duchovní manipulace, všeobecné oportunity, citové vyprahlosti, životní banality a morální pruderie; prostě svět "pánů", těch pánů, kteří odnepaměti – ať už měli v ústech fráze náboženské, liberální, vlastenecké nebo socialistické – chtěli udělat z umělců své lokaje a proti nimž se umělci odnepaměti bouřili, anebo jimž se aspoň vysmívali. Tento upjatý muž bez imaginace a humoru tu stál přitom zahalen do toho roucha které "páni" tradičně navlékají, když se chtějí vypořádat s nějakým nezařaditelným tvůrčím fenoménem: do roucha patetického pohoršení nad morálním úpadkem a neúctou k tradičním hodnotám.

Čím asi chtěli být Ivan Jirous a jeho přátelé na lavici obžalovaných? Určitě nechtěli být hrdiny, kteří se stávají, jako

Dimitrov, z obžalovaných žalobci a vrhají světlo drtivě usvědčující reflexe na tento svět. Pochybuji, že sledovali jiný cíl, než přesvědčit soud o své nevině a uhájit své právo psát si a zpívat písničky, jaké chtějí. Čím měli přitom podle autora scénáře být? Odpůdivými dlouhovlasými výtržníky, onou "spodinou", za kterou je považuje pan ředitel televize a od níž se každý scoriózní člověk s odporem odtáhne.

Čím se však nakonec stali? Bezděčnou personifikací naopak těch sil v člověku, které ho nutí vždy znovu hledat sebe sama, svobodně a po svém se vymezovat ve světě, nesmlouvat se svým srdcem a nepodvádět své svědomí, nazývat věci pravými jmény a pronikat - jak to řekl u soudu Pavel Zajíček - k "hluším rovinám bytí". Pronikat tam na vlastní pěst a riziko, s vědomím, že může kdykoli narazit, ať už na odpor "pánů", nepochopení otupělých - anebo na vlastní meze.

Čím chtěla být konečně předsedkyně senátu? Mám pocit, že původně chtěla být prostě objektivním soudcem, který zváží nepředpojatě argumenty obžaloby i obhajo-

by, výpovědi svědků i obžalovaných a který vynese spravedlivý rozsudek.

Co z ní však tento proces udělal?

Tragický symbol justice neschopné uhájit si své nezávislé postavení a vynášet takové rozsudky, jaké vyplývají z lidského, občanského a právního svědomí soudců; justice vědomé si své mocenské manipulovanosti, neschopné jí však čelit, a přijímající posléze dobrovolně ubohou roli subordinovaného zaměstnance "pánů".

Čím vůbec měl být celý tento proces? Zřejmě jen jedním z běžných článků každodenní justiční praxe, navyklé proměňovat lidské osudy, činy a zločiny v nudné hromady spisů, položek, protokolů a paragrafů; zřejmě jen rutinním řešením jednoho ze stovek sobě podobných kriminálních případů. Tuto vnější podobu si ostatně dost dlouho držel: formálně tu šlo po dlouhou dobu opravdu jen o ty stovky písemných a desítky ústavních výpovědí, zeširoka se obírajících takovými otázkami, jako například, zda na koncertu The Plastic People v Bojanovicích nebo v Postupicích byly či nebyly zavřeny dveře sálu.

Tato fasáda soudní důkladnosti a objektivity zároveň ale velmi brzy začaly sebe samu usvědčovat z toho, že je jen kouřovou clonou, která má zakrýt to, čím tento proces ve skutečnosti je: vzrušujícím sporem o smysl lidského života; naléhavým zpřítomněním otázky, co má vlastně člověk v životě chtít: zda má mlčky přijmout svět tak, jak se mu nabízí, a včlenit se do něj jako jeho poslušný objekt – anebo zda má pod jeho nabízeným povrchem hledat jeho lepší možnosti a sám v sobě sílu stát se svobodným subjektem životní volby; zda má mít prostě "rozum" a zařadit se – anebo zda má právo se vzepřít ve jménu vlastní lidské pravdivosti.

Dlouho jsem neúspěšně přemýšlel o tom, jak bych zážitek celého toho "vymknutí" nejlépe charakterizoval.

Bylo to depresivní? Samozřejmě: což mohlo probouzet jiné pocity už jen třeba to, že lidsky nejopравdovějším dojmem působili v soudní síni ti, kteří seděli na lavici obžalovaných, obklopeni policisty a odváděni i na záchod v poutech? Anebo to, že obhájci pronášeli své výborné a vy-

čerpávající obhajoby, obžalovaní se přesvědčivě bránili a důkazní řízení se zvolna hroutilo v trosky v situaci, kdy - jak všichni tušili - jsou obžalovaní beztak už dávno odsouzeni? Depresivní příděch dával celé události ostatně už sám fakt jejího vymknutí: jak jinak mohla totiž působit okolnost, že tenhle spor o smysl lidského života probíhá zde, před senátem Okresního soudu pro Prahu-západ, anebo že nikdo z přítomných nemůže udělat to jediné, co bylo na místě udělat, totiž vstát a zvolat: "Dost té komedie, rozchoď!" ?

Bylo to dojemné? Přirozeně: člověku se muselo stáhnout hrdlo v takových okamžicích, jako třeba když Karásek tiše vyhrkl, že bude-li odsouzen Jirous, chce být odsouzen také. Z právníckého hlediska je to samozřejmě nesmysl, v dané chvíli a souvislosti to však bylo něco tak lidsky pravdivého, že to člověku řeklo v jedné vteřině o podstatě věci víc, než celé stovky úředních spisů.

Občas to bylo téměř napínavé; občas to bylo zneklidňující, ba přímo trýznivé (hlavně v okamžicích, kdy by člověk nejra-

ději sám něco zvolal); velmi často to člověka uvrhovalo naopak do světa čiré absurdity.

To vše ale ten zážitek stále ještě plně nevystihuje: v jakési hlubší rovině nebyl totiž kupodivu vůbec skličující, řekl bych dokonce, že navzdory všemu v něm bylo až cosi povznášejícího: způsobovalo to asi už samo vědomí účasti na tomto neopakovatelném osvětlení světa, hlavně však ono vzrušující pomyšlení, že mezi námi ještě existují lidé, kteří za svou pravdu existenciálně ručí a neváhají za svou představu o životě takto tvrdě platit (zatímco ti, kteří je soudí, se dokážou opírat výhradně jen o kolektivní ručení kolosální společenské moci a raději pošlou bezdůvodně člověka do vězení, než by byli ochotni riskovat i docela mírnou oděrkou na své kariéře).

Kdesi nejhluběji jsem v tom zážitku cítil ovšem ještě jiný prvek, možná že ze všeho nejdůležitější: totiž prvek burcuje; ne úmyslnou, ale o to naléhavější výzvu; jakýsi apel příkladu; mnoho ohledů a opatrností, které chovám, zdály se mi pojednou malicherné; probúdil se ve mně ja-

kýsi zesílený odpor ke každé životní mazanosti, ke každé snaze bezbolestně vybruslit z životního dilematu; najednou jsem v sobě nalézal více umíněnosti v jednom směru a více nezávislosti v druhém; najednou se mi zprotivil celý jeden svět, v němž - jak jsem si v tu chvíli uvědomil - stále ještě jednou nohou stojím, totiž svět zadních vrátek.

Jak vidět, vymkne-li se nějaká událost sama sobě - vymkne-li se v onom nejhlubším smyslu, který mám zde na mysli - pak se tím zároveň nevyhnutelně vymkne i cosi v nás: nový pohled na svět nám otevře i nový pohled na naše vlastní lidské možnosti, na to, čím jsme a čím bychom mohli být, a my - vytrženi ze svého "rutinního lidství" - stojíme znovu tváří v tvář otázce ze všech nejdůležitější: jak se vyrovnat sami se sebou?

O tomto "burcujícím" aspektu bych tu pravděpodobně nepsal, kdybych si nebyl jist, že není produktem mé osobní přemrštěnosti (často mi ostatně vytýkané). Ale nebyl. O jeho obecnosti svědčí, že dokázal proniknout z neprodyšně uzavřené soudní síně i do chodeb soudu a na jeho schodiště: jediné

povznášejším vědomím závažnosti společně sdílené zkušenosti a jediné naléhavosti apelu, který v ní byl shodně pocítován, lze totiž vysvětlit rychlý vznik onoho zvláštního improvizovaného společenství, které bylo rozhodně něčím víc, než jen náhodnou sešlostí přátel obžalovaných lidí, které ten proces zajímá. Vznikala tu například nová a mimo toto prostředí zcela neobvyklá pravidla vzájemného styku: odpadalo představování, seznamování, vzájemné oťukávání, byly zrušeny obvyklé konvence a vymizela obvyklá zdrženlivost – a přímo před zraky několika družstev těch druhých (sice neuniformovaných, ale přesto na první pohled kupodivu identifikovatelných) – se projednávaly desítky věcí, které by se leckdo možná obával za jiné situace projednávat i mezi čtyřma očima. Bylo to společenství lidí nejen ve zvýšené míře navzájem k sobě pozorných, sdílných a důvěřivých, ale i společenství podivně demokratické: starší důstojný muž, bývalý člen předsednictva ÚV KSČ, se tu bez zábran bavil s dlouhovlasatými chlapci, které viděl poprvé v životě, a oni se bez zábran bavili s

tímto pánem, kterého znali dosud nanejvýš z fotografií. Všechny eventuální rezervy a vnitřní distance jako by tu ztrácely smysl: všechna obligátní "ale" se v této atmosféře stávala směšná, nicotná a úhybná; všichni jako by cítili, že ve chvíli, kdy se hraje o všechno, zbývají už jen dvě možnosti: všechno vsadit, anebo všechno vzdát.

Když jsem druhý den přelíčení odcházel ze soudní budovy v Karmelitské ulici do Malostranské kavárny (kam jsme šli ostatně všichni: my i příslušný sbor těch druhých) a byl jsem toho všeho ještě tak plný, že jsem téměř nebyl schopen myslet na nic jiného, potkal jsem jednoho českého filmového režiséra střední generace, který se se mnou dal do přátelského hovoru. Na otázku, jak se mám, jsem mu nepříliš logicky odpověděl, že jdu od soudu s českým undergroundem. Zeptal se, jestli to je kvůli těm drogám. Řekl jsem, že se to žádných drog netýká, a pokusil jsem se mu stručně vyložit podstatu věci. Když jsem to odpověděl, pokýval hlavou a zeptal se mne: A co jinak?

Možná mu křivdím, ale v té chvíli se mne zmocnil intenzivní pocit, že tento mi-

lý člověk patří ke světu, s kterým nechci mít už nikdy v životě nic společného - pane prokurátore Kovažíku, slyšte dobře, přijde vulgarismus - totiž ke světu životní vychcanosti.

Hrádeček 11. října 1976

Ludvík Vaculík:

Nastal podzim

Prší... a československé území promývá čistá voda, ředící kyseliny zplozené průmyslem i politikou. Cukrová řepa kupí se na nádražích; lidé řepu naloží, odvezou, rozvaří (das ist nur dý erste fáze!), odpaří v krystalky a nasypou do sáčků za starou cenu (rafinované!). Tomu, kdo prý viděl sáčky s natištěnou novou cenou, nevěřme: slib je slib.

Ale shrňme trochu šíř, co nám podzim přináší dobrého i zlého.

Dobré je, že brambor, o nichž jsme se v našem listě zmínili posledně, bude nakonec zřejmě dost. Jejich cena, vyšší oproti loňské, vyjadřuje prostě vyšší cenu brambor: té pravdy si važme, ba kéž by byla penězi k zaplacení i v celé nebramborové sféře našich potřeb a zájmů!

Špatné je, že profesor Černý, o němž jsme se tu rovněž zmínili, byl odvezen na kávu do podniku, kam by mu nikdy nenapadlo

si na ni zajít a kde mu obstarožní slušnost velela přeci jen nějak odpovídat na otázky hostitele: Proč se v dopise Běllovi zastával lidí, kteří nejsou žádnými umělci, jak to, že jeho práce vycházejí ve Svědectví, proč je dal do Petlice, jaký má názor na Vaculíka, co soudí o Kunderovi v Paříží a Skácelovi v Brně a tak podobně. Z jeho odpovědí bylo nám dovoleno prozradit jednu. Na předhůzku, že by měl své práce přednostně nabízet v tuzemsku, například Tvorbě, profesor Černý řekl: "Pánové, jestli vám jsem ruku podal, tedy Jiřímu Hájkovi bych ji nepodal nikdy!"

Dobré je, že pětasedmdesátých narozenin Jaroslava Seiferta vzpomněly, aspoň v uložené míře, všechny denní listy a televize. Ministr kultury poslal k básníkovi delegaci, aby se ho poptala na zdraví a co píše.

Nedobré zas je, že také Jan Vladislav byl slušným tónem tázan na věci, do nichž podle našeho názoru tazateli - slušně vzato - hovno bylo: jaký má vztah k profesoru Černému a profesoru Patočkovi, odkdy zná Vaculíka, koho viděl u pana Havla na Hrádeč-

ku, proč své eseje dal do Petlice a zda čte fejetony. Dále jaké to bylo na obědě u paní Gründerové a proč se paní Gründerová, kulturní atašé Německé spolkové republiky, zajímala o osobu i ateliér Jiřího Koláře, oč jí šlo při návštěvě u profesora Patočky a podobně. V dalším rozhovoru, vedeném stále přátelsky, měl Jan Vladislav příležitost oponovat názoru, že Seifert je senilní, odmítnout protokolární varování před Vaculíkem a Havlem a vyslechnout doporučení, aby o tomto jednání neříkal Vaculíkovi, neboť ten prý by zas zuřil.

Také zásobování masem (v Praze) považujeme za dobré: nějaké to maso (v Praze) vždycky je a v libovolném množství. Stejně jsme moc tlustí.

Varhaník u Svatého Antonína v Praze-Holešovicích prof. Machovec byl požádán o pomoc při vyvracení anonymního udání na něj. Právilo, že za těch pár minut muziky denně si nemůže vydělat tolik, aby mohl vést život... řekněmě nepřiměřený varhaníkovi u Sv. Antonína, ale anonym to vyjádřil tak, že vyšetřující úředníci se za něj důvodně styděli. Při této příležitosti dostal otáz-

ku, z čeho vlastně opravdu žije a kde má honorář za zahraniční vydání své knihy "Ježíš pro ateisty".

V těchto dnech bylo zrušeno bludiště dřevěných provizorií pod Hlavním nádražím a očím veřejnosti se zjevil čistý a elegantní prostor nové haly spojené s příchodem k podzemní dráze. Když jsme si byli toto půlmiliardové dílo taky obhlédnout, právě tam jeden železničář objížděl hadrem strašné metry lesklých zábradlí, zpívaje si hlasitě "To je tím..."

Mojmír Klánský měl vysvětlit, jak se dostal do NSR rukopis jeho novely "Vyhnanství", o niž má zájem nakladatelství Fischer. Proč ji dal do Petlice, nač přišel jeden exemplář a jaký je jeho vztah k Vaculíkovi, jehož činnost není prý státu přátelská.

Šéfredaktor týdeníku Tvorba Jiří Hájek byl na hodinu propuštěn.

Petr Kabeš byl požádán o informace nutné k dopadení bandy, která rozkrádá umělecké předměty: Měl identifikovat nějaký text, zabavený u podezřelého cizince. Byl to opis jeho básně napsané v srpnu 1975 k příležitosti helsinské konference. Na rubní stra-

ně bylo přičiněno několik cizích jmen. Zná někoho z těch lidí? Nesetkal se s někým z nich u paní, která píše pro pana Vaculíka? Jak by pana Vaculíka charakterizoval? Dal mu svou báseň? Komu ještě ji dal? Po snětí otisku prstů byl varovaný básník propuštěm.

Ražba pravého tunelu Metra na úseku A 1 (nebo levého?) byla s použitím sovětského razícího štítu skončena dva dny před plánovaným termínem.

Luboš Dobrovský byl požádán, aby vysvětlil svůj podíl na přípravě provolání, jež měl dopravit do zahraničí jakýsi Španěl. Když se Dobrovský zeptal, o jaké provolání jde, dostal odpověď, že nakonec nebylo vypracováno. Při té příležitosti byl tázán na své styky s bývalými kolegy a přáteli.

Návštěvníci ze Západu i z Východu obdivují podzimní krásu Prahy a závidí jí péči, kterou jí věnuje socialistický stát, jenž může. Začala nová divadelní a hudební sezóna.

Lumír Čivrný byl pozván k jednání, jehož účel mu nebyl jasný: začalo otázkou, jak se má. Řeč došla až k jeho románu

"Černá paměť stromu". Proč jej dal do Petlice? Jak se mu líbil večírek u paní Chramostové, která na počest Jaroslava Seiferta přednesla úryvky z jeho nového rukopisu? Ví něco o skandálu, který tam měla paní Vaculíková?

Podle zpráv z Moravy urodilo se dobré víno.

Ivan Klíma byl předvolán, aby přijal varování tohoto smyslu: jeho nový román má protistátní obsah; uveřejní-li jej v zahraničí nebo v Petlici, vystavuje se nebezpečí trestního stíhání. Klíma varování odmítl, protože román není v poslední verzi hotov, nemá protistátní obsah, ba ani název.

Během dvou hodin byl v Praze rozprodán neúměrně nízký, dvacetitisícový náklad Hrabalových "Postřižin", s nimiž jsme se laskavostí autorovou už před třemi lety seznámili pomocí Petlice. Jen tak dále! Pod petlicí čekají tři nová díla téhož autora!

Otka Bednářová byla při cestě z Vysočiny do Prahy zadržena, protože její Traabant se prý ocitl v souvislosti s činností

bandy, která kradе obrazy. Na stanici VB v Čáslavi byl vůz prohlédnut a prosvětlen až do dutin, pořízeny otisky pneumatik a stejně pečlivě prohlédnut i náklad: brambory, jablka, psací stroj i písемnosti: fejetony M. Klánského, Z. Mlynáře, L. Vaculíka, dále rukopis studie "Literatura a psychoanalýza", který Bednářová opisovala svému známému. Zo stroje vzat vzorek písma. Prohlédnuté věci ponechány majitelce. Se slovy "Jednali jsme s vámi slušně, ale kdybyste vezla volební letáky, tak by to bylo jiné" byla po deseti hodinách vyšetřování (od 13,30 do 0,10 hod.) puštěna ven.

Puštěna ven.

Pan Václav z Hrádečku oznámil, že do jeho domu, v němž už léta úspěšně bydlí a přijímá návštěvy z daleka (chyba, pane Václave!), přišla se šestiletým zpožděním kolaudační komise. Našla závady, prohlásila dům za neobyvatelný a nařídila mu vystěhovat se z něho pod pokutou až dvacet tisíc korun československých.

Dobré zas je, že za tři dny bude tato vzrušující a v světě neobvyklá předvolební

kampaň šťastně za námi, s výsledkem nikoli horším než 99,98 % !

Takových příhod se událo víc, uvádíme však jen ty, jež jsme slyšeli z úst dotčených osob. Z písemných zpráv aspoň telegraficky od Ivana Kadlečíka z Martina:

"Dostal som ponuku, zatiaľ nehonorovaný, aby som nepísal vôbec nič. Inak nič nové, ibaže mi ženu chcu vyhodit' zo zamestnania skrzevá mňa."

Ale i Kadlečík, z potřeby rovnováhy dobra a zla v životě i na papíře, píše: že slivky má v sudě, česnek už v zemi, na skalce zasadil juniperus a o sobotách obírá^{va} ořechy a jablka ze starých stromů.

Jak jsme se v našem listě zmínili posledně, také Ludvík Vaculík měl úřední jednání. Nešlo při něm, jak se obával, o valašskou píseň z roku 1899. Nejprve mu byla nabídnuta káva, a potom pak k dvou až tříleté cestě do světa. Když obě věci nevlídně odmítl, dostal návrh, aby se přestál starat o Petlici a o fejetony, sám že si pak může psát, co chce. Nepřijme-li tento návrh, mají pro něj prý ještě jinou možnost... ale tu nám Vaculík odmítl blíž

popsat. Řekl jen, že konečně se dověděl, proč mu pořád nevracejí některé věci zabavené před půldruhým rokem při domovní prohlídce, které nemají s trestnou činností žádnou souvislost. "Kdybych byl nevěděl, kde sedím," řekl, "byl bych si myslel, že v kině na nějaké blbé gangsterce." Na naši otázku, poví-li nám o tom aspoň později, odpověděl, že v lepším případě ani pak ne. "A v horším?" naléhali jsme vesele. "Pak to dám ovšem nějakým novinám," řekl a s nádechem přezírání vytočil ze svého psacího stroje poslední řádky našeho listu.

Zatímco za výlohami velkých obchodních domů se na papírových dracích vznáší hyperposlední pražská podzimní móda, v zastrčených kvelbech kdosi kradmo vstrčil zas na pult krabice se superstarými vánočními baňkami.

Praha 20. října 1976

(zdrženo do 29. října 1976 s ohledem na plynoucí třicetidenní lhůtu k vyřizování žádostí podaných úřadům)

Karel Kyncl:

Po volbách

Volby jsou tedy za námi. Byla to skutečně "parodie na demokracii", jak se vyjádřila Československá televize, a není divu, že - jak dovodilo Rudé právo - "téměř polovina voličů se volby nezúčastnila, protože nevěří v možnost změny". Komentátor téhož orgánu jistě zcela oprávněně konstatoval, že "značná neúčast voličů vyjádřila beznaděj té části společnosti, jež si uvědomila mácnost volby". A další zaměstnanec Rudého práva správně upozornil, že s prezidentem souhlasí jen asi čtvrtina oprávněných voličů. Leč nedá se nic dělat - výsledek těchto vrcholně nedemokratických voleb je tvrdou realitou.

I když volby v USA (neboť o těch je pochopitelně řeč) a volby u nás jsou dvě naprosto rozdílné věci, používáme k jejich označení téhož slovního samoznaku. Zřejmě z toho důvodu se mi při četbě amerických výsledků vybavil příběh mého známého Zdoň-

ka Pokorného.

Ing. Zdeněk Pokorný, takřka od kolébky ideový nestraník, byl vývojem naší socialistické společnosti zcela zbaven starostí o to, zda charakter našich voleb je demokratický, či naopak. Jeho jednoznačně kalcifikované názory v tomto směru však byly před několika málo lety vystaveny těžké zkoušce. V podniku, kde dlouhá léta pracoval jako akademicky vzdělaný pomocný dělník, se tehdy konaly volby do závodního výboru ROH, a nádeník ing. Pokorný byl plénem poprvé v životě pověřen funkcí předsedy volební komise. Jakožto takový měl předložit v druhý den plenárky iniciativní návrh volební komise - jednotnou kandidátku. A aby s tím tento orgán neměl zbytečnou práci, jedna ze složek Národní fronty mu tuto kandidátku dodala už hotovou. Doba to však byla divná, fluidní (a proto krizová) a plénům zdaleka nerespektovalo vžitý úzus demokratického předložení oktrojované kandidátky. Právě naopak - z tohoto pléna se začala ozývat řada jmen, která na kandidátce nebyla, že by tam jako měla být - prostě ustálené formy se hroutily pod náporem nefor-

málnosti.

Předseda volební komise pomocný dělník ing. Pokorný se nedemokraticky postavil proti jednoznačnému názoru ostatních členů komise "Tak na tu kandidátku sepišsem všechny jména, a ať si soudruzi vyberou". Právil, že i demokracie se musí řídit nějakými pravidly, že naprostá živelnost by vedla k tomu, že některý z nových funkcionářů by teoreticky mohl být zvolen i pouhými dvěma hlasy, protože všichni ostatní by dostali jenom jeden (svůj), a že se zavazuje (na počest voleb), že tento problém přes noc promyslí a zítra předloží návrh na konkrétní řešení.

Plodem jeho bezosné noci byla rovnice:

$$x = \frac{d/r - l/ + g}{\bar{d}/\bar{r} - \bar{c}/ + \bar{f}}$$

a plenární schůze ROH nejprve se zájmem, pak s rozpaky a nakonec se zíváním sledovala obšírný výklad předsedy volební komise o demokratičnosti voleb.

Pokorný v něm vysvětlil, že citovanou rovnicí zjistil, kolik musí být na jednotné kandidátee kandidátů (tento počet si ozna-

číme písmenem $\underline{b}$), jestliže je nutno zvolit $\underline{f}$ počet funkcionářů za těchto podmínek:

- 1/ celý $\underline{f}$ počet funkcionářů musí být zvolen v prvním kole,
- 2/ každý volič musí škrtnout $\underline{r}$ počet kandidátů, přičemž $\underline{r} \geq 1$,
- 3/ odmítnutý kandidát je ten, který dostal méně hlasů než $\underline{cd}$, přičemž $\underline{d}$ je počet voličů a $\underline{c}$ je dáno předpisem $0 < \underline{c} < 1$,
- 4/ funkcionáři jsou zvoleni ti kandidáti, kteří po seřazení neodmítnutých kandidátů podle počtu hlasů jsou na prvních $\underline{f}$ místech.

Každý volič tedy disponuje $(\underline{b} - \underline{r})$ hlasy, pravil předseda volební komise zírajícímu voličstvu, takže celkový počet hlasů je $(\underline{b} - \underline{r}) \underline{d}$. Největší možný počet odmítnutých kandidátů je $\underline{cd} - 1$, největší možný počet hlasů odčerpaných kandidáty je $\underline{x}$ ($\underline{cd} - 1$). Počet hlasů odčerpaných kandidáty zvolenými všemi hlasy je $(\underline{b} - \underline{x} - 1) \underline{d}$, přičemž $\underline{cd} \leq \underline{g} < \underline{d}$.

"Je tedy nad slunce jasnější, že po vypočítání shora zmíněné rovnice jsme ve volební komisi byli schopni zjistit veliči-

nu b, neboť platí, že $\underline{b} \geq \underline{f} + \underline{x}$," prohlásil závěrem předseda ing. Pokorný.

V mrtvém tichu zazněly pak z pléna ROH dvě poznámky, shrnující dosti názorně pocity voličů:

"To je po kornatění!"

"Třeba ta demokracie není žádná sran-da..."

"A řeknu ti," pravil mi o dalších několik málo let později ing. Zdeněk Pokorný v cele číslo 7 na V. oddělení ústavu nápravné výchovy v Plzni na Borech, "ona by to byla vážně pořádná fuška."

A oba jsme si sedli pohodlněji a pokračovali ve svém dlouhodobém nuceném odpočinku. Zadívali jsme se ven, kde - za mřížemi - platí jiná rovnice, nesrovnatelně jednodušší a všem bez námahy pochopitelná:

$$\underline{x} = 99 + \underline{y}$$

Příčemž y se rovná setinám procenta, které vůbec není nutné vypočítávat.

Praha 4. listopadu 1976

Věra Štovičková:

O objevení Tróje

aneb

takový normální večer

Karel Poláček přiběhl do redakce Lidovek a líčil svému šéfovi Eduardu Bassovi, jak se teď zrovna nachomejtl k tomu, když někdo zastřelil Rašína. "Být u toho nějaký novinář," povídá, "to by byla zpráva!"

Historická anekdota je tu namísto omluvy za nehorázné prodlení.

Konal se literární večer u známé herečky, zasloužilé umělkyně, na počest velkého básníka, národního umělce, který ve zralém věku napsal první prózu, prózu vzpomínek, jež nechtějí být Paměťmi. Jména těch, na něž vzpomíná – některá se do učebnic vůbec nedostala, jiná z nich byla škrtnuta a další tam zůstala jako příklad sledované tendence – se ve vzpomínkách mění v živé bytosti v celé složitosti, jakou život při-

naší; básník svěruje svou knihu teď už zase naší paměti klíče od samých třináctých komnat doby, kterou žil - a ty klíče se kupodivu nejednou hodí k třináctým komnatám našeho domu.

Ženský hlas, který vzpomínky tlumočil a který po léta zníval na velkých jevištích, si ten večer odepřel fortissima i pisanissima, byl prostě laděný pro čtyři stěny činžáku; kolem sedělo pár kamarádů na židlích a na gauči a na rozebraných polštářích druhého gauče, kavalíři a opozdilci postávali. "Tohle představení," řekla potom herečka, "se hrálo po větách."

Jako kámen po kamení. Jako prokopával Heinrich Schliemann kdysi před sto lety kopec Hissarlik s jistotou, že ten kopec v sobě ukrývá tróju. A pak mu to kopání zatrhhl turecký guvernér Dardanell.

O knihu toho básníka, z níž se toho večera četlo, neprojevalo zájem žádné nakladatelství. Pro herečku, která jeho myšlenku tlumočila, se nenašlo v celé zemi divadlo, na jehož prkna by směla vstoupit. Nepatří mezi ty, kdo se vzdávají hned; o právo rozdávat své umění bojovala se

schliemannovskou houževnatostí. Udělala všechno, co se dalo udělat; napsala, telefonovala, dostavila se, kam ji vyzvali; (jenom, pravda, nežebřala a nekála se). Přehlédla nepohodlí stopadesátikilometrové vzdálenosti a zahrála Matku Kuráž v Chebu tak, že to spoustě lidí stálo za to jet si poslechnout ji a celý soubor, který se jí kvalitou svého výkonu přizpůsobil. Jenomže, jak se potom ukázalo, to všechno bylo právě zase špatné. A tak prý definitivní konec.

Navzdory potížím, které dardanellský guvernér archeologovi působil, vrátil se Schliemann na Hissarlik podruhé a potřetí. Tu Tróju, jak víme, vykopal. Zůstal po něm čin, který ho proslavil. Na tureckého guvernéra Dardanell si dnes už nikdo nevzpomene, ba snad se ani nezachovalo jeho jméno. A to uvažme, o kolik byl ve své době mocnější a obávanější a velebnější než Schliemann – mohl dokonce zakázat čin druhým!

Guvernérům nikdo nevysvětlí hloubku tragédie, kterou prožívá ten, jemuž se zakazuje činit to, k čemu je povolán, t o ,

c o v í , ž e d ě l a t m u s í .

Z propasí ducha, do nichž uvrhlo herečku toto pomyšlení, ji vytáhli doktoři. Měla začít znovu. Jenomže další kolo zápasu o právo na jevišti bylo rozhodnuto dříve, než začalo. Dostalo se jí vstřícných vzkazů od činitelů, že ona už nikdy to ani ono, tam ani onde, prostě, že jí už publikum nikdy tleskat nebude.

Naštěstí nejde o ten potlesk; (tleskejte taky v činžáku po desáté večer!). "Mé uspokojení je totální, stačilo, když jsem zahlédla pár očí a poznala, že lidi vnímají posolství slov."

Herečce lze samozřejmě zakázat, aby vystupovala na divadle. Naštěstí jí nelze nařídít, aby přestala být herečkou, aby přestala milovat český jazyk a vnímat krásu řeky slov, kterou umocnila tím, že ji nechala téci přes splav svých rtů.

(Konečně nebylo to poprvé, co dělala divadlo pro hrstku posluchačů. Vstupovala do služeb české kultury za války a tehdy nezbyvalo, než chodit - už tehdy se Seiferem, ale také s Horou a Nezvalet - po českých domácnostech, měla-li se udržovat

kontinuita české kultury.)

A kdyby snad i tohle mělo být špatně, kdyby i takové malé shromáždění bylo shledáno příliš velkým, jsem si jistá, že by trpělivě a pokaždé stejně krásně říkala slova básnických poselství posluchačům po jednom. Větu po větě. Jako kámen po kameni. Tu trpělivost, houževnatost, tu víru může dát člověku jenom jistota, že v tom kopci je ukrytá Trója. Jistota, kterou guvernéři musí závidět.

Byl to večer Vlasty Chramostové pro Jaroslava Seiferta.

Praha 8. listopadu 1976

Pavel Kohout:

Madame Courage
(místo padesáti růží)

V den, kdy jí bylo třináct (brzy natošla na konzervatoř), jsem uviděl svého prvního mrtvého. Proti gymnáziu skočil z okna koleje neznámý student. Dlouho ležel mezi motocykly a sajdkárami, z nichž trčely hlavně kulomety. Až k poledni ho německý poddůstojník přikryl prostěradlem, jehož majitel odjel do koncentráku. Jak plynul čas, nadšený soucit se studenty oapdal. Kdo dostal strach, nazval jejich jednání nepředložeností. Kdo už měl pro strach uděláno, protože ho sám naháněl jiným, nazval je provokací. Potom strach pominul a 17. listopad vstoupil do čítanek.

Když jí bylo dvakrát třináct, spatřil jsem ji, tehdy už slavnou, ve své prvotině. Chci-li zjistit bez šálivé optiky let, jací jsme byli, čtu si Dobrou píseň. Text, který jsem tak gášnivě napsal a ona tak přesvědčivě hrála, je z těch, jaké produ-

kují buď mazaní cynici, nebo naivní snílkové. Jeví se, že autor i herečka patřili k druhým, kteří jsou nebezpeční dvakrát. Poprvé, když vytvářejí fikci, že se jejich ideál stal skutkem, ačkoli to ještě dávno není pravda. Podruhé, že mu zůstávají věrni, když už to dávno pravda není.

Zhruba pravda to byla, když bylo Vlastě Chramostové zhruba třikrát třináct. Ani tehdy nebyla společnost ideální (vždyť ani ideály nejsou ideální), ale dosáhla velmi snesitelné rovnováhy mezi chtěným a možným. Moc dokázala, co jí občas propůjčuje predikát osvícenosti: přiznat se k vlastním tragickým omylům. Tak zlidštěnou moc má i kritický občan radši než další z neposkvrněných fikcí.

Patří k úkonům politika nevázat se na dané slovo. Patří k údělu umělce být za slovo brán. Proto se i za zlé činy omluvili jen ti, kdo je nespáchali, jejichž vinou nebyla lež, ale víra. Měl-li mít ideál ještě šanci, nesměli už nikdy věřit, ale tím pevněji hájit poznanou pravdu. Tu základní, která vítězí jednou za sto let a na pár prchavých týdnů, ale přesto jen ona

dává životu smysl a člověku naději: že dvakrát dvě není pět; že účel nesvětí prostředky; že občané nejsou majetkem státu.

Setrvá-li na pravdě spisovatel, který jí dal slovo, dělá jen. co se patří. Setrvá-li na ní herec, který jí propůjčil hlas, překračuje vlastní stín. Setrvá-li herečka, pokloňme se. Nikdo z umělců není závislejší na náhodě, štěstí a vrtkavosti vrchností, už divadelní počínaje, než herci; jen herečky. Tichou poštou hereckých genů putuje Bonapartův vzkaz hercům, kteří mínili znovu uvést Figarovu svatbu: Pánové, revoluce už zvítězila. Kdo chce hrát, ať si nezahrává. Francouzský mim je císařův mim.

Vlasta Chramostová nepovstala proti císaři. Pouze odmítla chválit jeho nové šaty. Nežádala po nikom, aby se přidal. Ani když ji zapřel kolega, který s ní jako partnerkou slavil svůj největší úspěch, neklesl barometr její duše hloub než na LÍTO. Ale právě slušnost je voda, která roztáčí mlýn špatného svědomí. Kdo už se studem propůjčoval hlas lži, aby měl za co si alespoň myslet svoje, nazval její jed-

nání nepředložeností, kterou si sama škodí.

Ještě jednou, na podzim 73, se našlo pár lidí, kterým její případ nechal spát; zpochybňoval poslední iluze, jimiž zaháněli skličující poznání, že i ze snůlků mohou být cynici. V chebském PDS (Divadlo Pohraniční stráže), pár metrů od HMS (hranice míru a socialismu) směla nastudovat Matku Kuráž.

Jedno z posledních představení - přímě divadelní shodou okolností také 17. listopadu - jsem viděl. V době, kdy už vrchnost přesvědčila česká divadla, že jim v tvůrčím rozletu nejvíc škodí čeští dramatici, a to i v hledišti, bylo její opětovné pozvání paprskem normálnosti. Pochopil jsem, že v té chvíli má na své staré diváky větší právo než kdy předtím, a jejich neúčast že jí ublíží víc než důsledky účasti, jaké si možná vymyslí nenormálnost.

Nikdy na ten večer nezapomenu. Autor, režisér i ona strhli celý soubor k výkonu, při jakém divadelní prkna opravdu znamenají svět. Vrcholem byla Píseň o velké kapi-

tulaci. Song ženy, která ve válce ztratí majetek, děti i štěstí, zpívala žena, která v míru ztratila dítě, zdraví a s touto jedinečnou výjimkou i práci. A my přesto uslyšeli Píseň o věčné odvaze. Když rozsvítili, viděl jsem tucet předních pražských herců plakat. Souzvukem údelu a úspěchu vracela důstojnost i jim.

Čas od času pak někdo z nich zmužile pronešl její jméno před bodře naladěnými státníky. Čas od času slíbili, že pro ni něco udělají. Čas od času dostala dokonce naději, která zhasla dřív, než se vrátila domů pro líčidla. Pak se dal slyšet významný ministr, že zklamala důvěru; přijala pozvání Václava Havla na představení jeho Žebrácké opery v Počernicích. Kdo si už přestal myslet svoje, aby mohl odložit i stud, nazval její jednání provokací. Ale ona jen prostě pochopila, že v té chvíli měl právo na diváky autor.

Dne 4. října tohoto roku večer se české divadlo vrátilo do 19. století. Vlasta Chramostová uspořádala představení doma, z rukopisných pamětí, které jí půjčil Jaroslav Seifert: byla to i oslava je-

ho 75. narozenin. Scénu tvořil půlkruh krásných stolních lamp a sisalových závěsů – to vše se naučila dělat s neuvěřitelnou dokonalostí, aby její tvůrčí energie ani neprchala do prostoru, ani se nekazila v duši jako žluč.

Aby se prostě bez divadla nezbláznila.

Hleděl jsem střídavě přes hlavy desítek svátečně oděných i vzrušených diváků na herečku tak skvěle připravenou, že i civilnímu prostoru mezi toaletkou, knihovnamí a gaučem vnutila magickou dimenzi jeviště, a z okna, na opravenou fasádu Národního muzea.

Před domem se v autech nudili chlapci, kteří nedávno maturovali z české literatury a nyní byli pověřeni bojovým úkolem sledovat české spisovatele. V té souvislosti se mohl osud básníka-autora pamětí, osud herečky, osudy všech přítomných i osud většiny národa, tak podobný osudu muzea, jevit nezáviděníhodným.

Ale který osud je záviděníhodný, když na konci všech čeká tmavá lednice? Musí-li už člověk mít strach ze smrti, proč se má bát ještě i života? Kdo už by na to měl

větší právo než tato žena? A ona jde a táhne svou káru, a na ní svá neštěstí, která odklízí stejně užitečně jako ty pískovcové balvany, co z nich zakládá za svou chalupou přírodní scénu.

Vystoupí na ně a rozdává kuráž.

17. listopadu 1976

Jan Trefulka:

Česká pohádka

Od té doby, co pozoruju, jak se mi čas od vánoc do vánoc krátí a čím dál častěji slýchám, že některého z mých vrstevníků trefil šlak nebo udolala rakovina, nacházím čím dál větší zalíbení v příbězích se šťastným koncem. Bohužel světová literatura a dějiny, tím méně literatura česká a české dějiny takovými příběhy právě neoplývají. Zvláště domácí historie a historky mívají až kupodivu stejný průběh a stejné obsazení: s nudnou pravidelností se tu od 9. století objevují cizí vojska, potom místodržitelé a místní přísluhovači, vynucené smlouvy, nesplněné sliby, žaláře, hranice a popravы, legie fízlů, zabírání statků, nedobrovolná emigrace, odpírání obživy a devastace české kultury. Ale to konec-konců každý zná z dějepisu a nechci to připomínat, leda právě jenom proto, aby čtenář pochopil mou radost, když jsem čirou náhodou v brožurce z r. 1869 narazil na příběh

sice trudný, ale s optimistickým koncem, v němž se utlačovanému Čechu i v temných dobách pobělohorských spravedlnosti dostalo a zvítězil na celé čáře.

Tak si uvařte kafe a udělejte si pohodlí, abyste mohli tu pohádku pěkně v klidu vychutnat. Budu vám ji vyprávět podle předmluvy Emanuela Tonnera k vydání Balbínovy Rozpravy na obranu jazyka slovanského, a z ní také budu citovat. Jestli ji, vy vzdělanci, znáte, nic vám neuškodí poslechnout si ji znovu.

Bylo nebylo. Před třemi sty pětapadesáti lety se narodil Zuzaně, manželce Lukáše Škornice Balbína z Vorličné, purkrabího na Pardubicku, syn Bohuslav Ludvík. Jeho kmotra, což je jedna z drobných legrácek historie, byl Albrecht Eusebius z Valdštejna, vojevůdce, kořistník a politický intrikán evropského formátu. Z hochy, kterého držel při křtu na rukou, vyrostl člověk naivní, pilný a charakterní, i když svrchovaně loajální a poslušný pravidel jezuitského řádu, k němuž patřil. Třebaže byl zřejmě nejspíš a v první řadě výborný pedagog (právě jeho žáci ho nikdy

neopustili), pustil se s velikým elánem do nebezpečného vědeckého podnikání - do bádání v českých dějinách. Díky svému původu a známostem měl přístup do zámeckých knihoven a archivů, sbíral materiál, vydával knížky, byl už vlastně renomovaný autor, když se mu zcela nenadále "dostalo pronásledování, kteréž by jej málem bylo uhnětlo. To vše pocházelo od vlády tehdejší, kteráž jsouc v rukou buď cizincův neb zpronevěřilých a odnárodnělých Čechův, s nelibostí k tomu hleděla, kteráž znamenitý kněz pilně pěstuje věci české, ze zřícenin vyhrabává a ve spisech svých velebí dávnou slávu vlasti české a rozpaluje cit pro národ potlačovaný, což vše vladařům solí bylo v očích, neboť domnívali se a doufali, že je veta po národě našem... R. 1669. dokončil veliké dílo své, kteréž pojmenoval 'Epitome rerum Bohemicarum' (tj. výtah z dějin českých); jestiž to kniha veliká, plná podrobností zajímavých a důležitých. Šťastně dílo to vyvázlo z obojí cenzury a již první tři knihy (až do časův krále Václava IV.) byly vytištěny, když tu náhle strhla se bouře ohromná, kteráž málem byla by

zničila dílo celé i se spisovatelem. Nejvyšší purkrabí, tehdejší hrabě Bernat Ignátius Bořita z Martinic, bezpochyby nějakým donašečem upozorněn byv na knihu v tisku se nacházející, sám pročetl část již vytištěnou, kteráž se mu zdála býti velice závadnou jak z příčin politických, tak i národních... Ihned zastavil se tisk další a celý spis na novo musel pod cenzuru, a sice netoliko v Praze, nýbrž poslán do Vídně až k císaři Leopoldovi I., ano, až i do Říma k samému generálovi, čili nejvyššímu představenému celého řádu jezovitského. Nyní chuďas Balbín měl na krku celou smečku osočovatelův, závistníkův a nepřátel; všecko snášel trpělivě a neohroženě, jen přátelům důvěrným někdy si zastesk: Lží psáti jsem nevykl - a pravdy nesmím!"

Dobří pražští donašeči a horliví místo-
držící měli ovšem dlouhé prsty, zejména také v jezuitském řádu. Chuďas Balbín byl v rámci кадровých opatření přemístěn za devatery hory a devatery řeky do Klatov, aby tam pěkně potichu seděl, dokud se věc nerozhodne. Byl tam odříznutý od informací, neměl tam k dispozici knihovny, aby mohl po-

kračovat v práci, neměl tam kamarády a známé, nemohl se odtud sám hájit. Také mu otvírali všechnu poštu, která mu skýtala jedinou možnost obrany přes vlivné příznivce. Ti se ale od něho kupodivu neodvrátili, a tak můžeme číst v jeho dopise Františkovi Oldřichovi hraběti Kinskému z 21. března 1672 (to už ale Balbín stejně třetí rok trčel v Klatovech): "Ačkoliv psaní Excellen-
ce Vaší nepřineslo ještě, čeho si přejeme, přece nemalou útěchu mi podalo; neumímť a nemohu vyjádřiti, jak mi to mysl povznáší, vidím-li, že na straně mé stojí Lamberg a Kinský, mužové soudu nejbystřejšího a učenosti nejdokonalejší, kteříž nadějí dobrou podporují mne, jenž od svých jsem opuštěn a od nepřítele mocného krutě na zemi povale-
len a týrán... Bože dobrotivý! Jižť tedy proti vědomí a zásluhám svým obviňován jsem ze spiknutí proti vrchnosti, brzy snad (nikoli pro svědomí své, nýbrž cizí) nazván budu kacířem, nebo dokonce pohanem."

Bylo zřejmě zapotřebí velikého úsilí a konexí vznešených pánů, aby Balbínův rukopis v Římě a ve Vídni vůbec přečetli. Nikdo s tím příliš nespíchal. Jaro, léto,

podzim, zima, čas plynul, poslové jezdili sem a tam, až konečně po dalších dvou letech bylo jasné, že v Římě neshledali v knize nic závadného a císař Leopold dal knížku zlektorovat svému knihovníkovi, učenému Petrovi Lambeciovi, který byl Balbínovým přítelem již od dřívějšího a umožnil mu kdykoli přístup do vídeňských archívů, takže byl do věci i trochu náočtený. Ten potom poslal 19. září 1674 tento posudek: "Důstojného kněze tov. Ježíšova Bohuslava Balbína dílo Epitome rerum Bohemicarum, kteréž V.M.Cís. nejmilostivěji ráčila mi svěriti na prohlídnutí, povinnou pilností a věrností jsem přečetl, uvážil a kde se cos pochybného nahodilo, přísně jsem vzal na váhy a zkoušel, nahlížeje, pokud možno, v samé spisovatele, na doklad brané. Nyní nejponíženěji vzdávám zprávu, že dílo to shledal jsem sepsané nábožně, učeně, obezřele a pečlivě a oplývající takovou měrou věcí učených, vůbec neznámých, rozmanitostí, že vším právem a dle zásluhy o něm výrok vydávám, že velice toho hodno, aby na světlo vyšlo, a co nejvíce radím, aby se s vydáním, čili uveřejněním jeho neotálele déle. Pročež i sám

bych byl je odeslal mnohem dříve, kdyby mi, právě je dočítajícimu, mimo nadání nebyly přišly do rukou úvahy jakéhosi nejmenovaného mudrocha, jenž dílo to haněti a odsuzovati se snaží. Pročež i tyto úvahy stejnou upřímností a vřelostí uvažovav, dostatečně jsem shledal, že všecky postonávají záhubným neduhem v malých i velkých městech stejným, totiž: nevědomostí pravdy a závislostí, jehož ani sebe větší a spanilejší duch nemůže porazit a zniknouti; jsouť pak řečené úvahy dílem jalové a titěrné, dílem převrácené a neslušné, dílem zlomyslné a urážlivé."

Tak to má ve správné české pohádce být: za devaterými horami a devaterými řekami, v dalekém Římě a daleké Vídni sídlí učení a čestní mužové, kteří slušnému, mírnému, hodnému a loajálnímu Čechovi dají nakonec za pravdu a uznají jeho dílo i osobní kvality. Ode dvora zavane příznivý vítr a vše se obrací k dobrému, třebaže ne hned: právě v té době, kdy císařský knihovník psal svůj kladný posudek (jakpak se asi dozvěděl pan Bořita z Martinic, že pan Lambecius dílo právě čte, jakpak

mu dokázal "mimo nadání" podstrčit právě v té chvíli hanopis anonymního mudrocha?), byl chuďas Balbín přesunut z Klatov do Opavy. Možná proto, aby pana z Martinic neúspěch intriky tak nebolel, nebo proto, že Klatovy byly pořád ještě příliš blízko Prahy, a Balbín měl být přece vytržen z domácího prostředí a zcela izolován - nebo snad že do Opavy už moc pana Bořity nedosahovala? Jisté je, že se Balbínovi dařilo v Opavě poměrně dobře a poštu mu dokonce dodávali neotevřenou. Ale trvalo ještě celé tři roky, než zarputilý místodržící ustoupil, Balbín byl povolán do Prahy, kniha beze změn vyšla a pilný kněz si mohl do smrti psát a vydávat, protože byl ovšem také dost rozumný, aby své nejbojovnější dílo, "Rozpravu na obranu jazyka slovan-ského"; poslal jenom svým nejdůvěrnějším přátelům. A ovšem pouze v rukopise. Mudroch, který Balbína udal a pomluvil, jistě šťastného kněze v Praze navštívil a neopomněl zdůraznit své zásluhy o jeho rehabilitaci.

A tak tedy zazněl zvonec a pohádky je konec. Není již císaře Leopolda, a tím mé-

ně učených knihovníkův. Balbín, který vždyc-
ky věřil na strašidla a na zázraky, se v
tomto tak vzácném příběhu se šťastným kon-
cem zázraku dočkal.

No co, ještě nejsem tak starý, abych
se nemohl naučit věřit na zázraky.

V Brně 26. listopadu 1976

Eva Kantůrková:

Sousedé
aneb
meditace o české povaze

Dobré sousedy přiděluje sám pánbůh a ve vesnici, kde trávím své lepší chvíle, mám hned dva; dvě babky, báby, stařeny, obě právě v tom vysokém věku, abych se vedle nic mohla cítit jako uctivá mladšíka, a obě tak rozdílné, že je až slast zblízka je pozorovat.

Paní Skalová je stařenka vyrovnané, veselé a dobrotivé povahy, nikdy se nehádá, občas si popláče, ale jen tolik, aby neobtěžovala, je pracovitá, šetrná, skromná; a duše je to poetická, zazpívá písničku, kterou zná ještě od svého dědouška, posedí u lesa, odkud je rozhled až k dalekému pomezí, a radostně sdělí, když též pochválíte tu krásu: "Krásný vzhled to na pohled." A je humorná a důvěřivá, o podivnostech vypráví jen obdivně nebo soucitně, o kovářce, která uměla zařikávat bradavice a jejíž

kouzelnou průpovídku si dodnes pamatuje, o tajemném houslistovi, vysedávajícím na kamení u řeky a vyhrávajícím celé noci tak vábivě a tklivě, že jej všeobecná mínka vyhlásila za ďábla, ale ona jeho počínání přičítá žalosti jen ryze lidské; a každému přeje jen dobré a jen z dobrého se těší, o nikom neřekne zlého slova, je radostná a ke světu obrácená tím nejlepším, co má. Chaloupka, v které žije sama, vnější krásou pohled nepřitáhne, hospodář, dokud byl naživu, se v obydlí nezhlédl, avšak sotva vkročíte dovnitř, z chudičského příbytku na vás dýchne svěžest a voňavost čistoty až neuvěřitelná.

Mě se ovšem vyptala, čím že se to žívím, když jen tak zbůhdarma klapu na stroji a do žádné práce nechodím, a pak pozorně přečetla moje knížky, a když mi je vrátila, řekla poctivě: "A je to pravda, paní Kantůrků, byly takové křivdy." a pak se usmála a poradila mi: "Ale tak pište o něčem jiném, aby vám vydávali." A na důkaz toho, že se vydávat dá, přinesla knížku od místní magistraty, detektivní povídky. "Když to já nemůžu," řekla jsem. Zase se usmála.

"Ale tak se pokořte," hleděla na mě dobrýma vybledlýma očima."

Za zdí její stodůlky žije má druhá dobrá sousedka, paní Vrbová. V mládí krásavice, teď především ženská generál, s povahou pevně tesanou a hlasem nejspíš vhodným pro execírák. S nůší plnou zelené trávy i teď vyběhne jako srna kopec zdola od řeky, neustále za sháňkou, tu nese v tašce odhnuté klásky pro slepice, tu uhání za šera s košíkem nových brambor, však má co žít, deset husí, dvacet slepic, dvě ovce a mlsného kocoura, a zahrádku má tak zrovna na pár sazenic jahod, aby bylo pro vnuka, a na záhonek celeru, aby bylo pro dědu, tak ještě že okolní lány jsou široké. A děda, záda už zlomená do pravého úhlu, neodřekne jediný melouch, a protože v kraji lepšího mistra rozumějícího kamení není, všechny krbové komíny, obložení vil, jež se tu staví jak stodoly obrovské, protože peněz je habaděj, všechny tarasy a kamenná klenutí pocházejí od něho. A domeček mají přímo do obrazu, bělostný, se střechou důmyslně předsazenou nad pohledné zápraží a záchůdek a prádelnu a chlívek jak na výstavu.

Povahou je paní Vrbová zarputilá, ne-
snášlivá, panovačná, neústupná až k sebe-
zničení a tvrdá jak křemen. Ta inteligentní
a krásná dívka, jakou kdysi byla, jistě
očekávala od života cosi lepšího, a dosta-
lo se jí chaloupky po rodičích a za muže
obyčejného zedníka; snad v této vnitřní ne-
uspokojenosti, ale jistě ze síly povahy je
z rodu divých Bár, a taky jí ve vsi jinak
neřeknou než bláznivá Barka. Je neoblíbená,
ba nenáviděná, mají z ní až pudový strach,
a bláznivá Barka se vztyčeným čelem, obětu-
jíc i klid své rodiny, formuje svůj osobi-
tý a nikomu a ničemu nepřízřůsobený osud,
rozhádaná kdeským, se sousedy, se snachou,
s rožimem, s církví, svá a jen své vyznáva-
jící, trochu je to hysterie, trochu fanfa-
ronství člověka nadaného fantazií, trochu
exhibice, ale především nemožnost vzít na
sebe jinou tvář než vlastní; však má doma
udělaný oltáříček s obrazem, na který ji
a jejího dědu vymaloval syn, naivní malíř,
příčinivší k zednické čepici a venkovsky
uvázanému šátku pěkhou žlutou svatozář.

Sama se léčí, opovrhujíc lékaři, a
sdělí mi tajemně: "Paní Kantůrků, teď už

nemám strach ani z rakoviny," čímž mi dá najevo, že jedno z jejích zázračných kořenů - ale ještě spíš to bude tvaroh, léčí jím všechno, sobě zuby, dědovi srdeční úzkosti, sousedkám záněty žil a vejčníků a udržuje si jím pleť na tvářích v nádherné svěžesti - zmůže i tuto lidskou metlu. A děda, když ho odvezli do nemocnice s infarktem, poslušen jejích rad, strkal všechny léky do aktovky, přinesl ji domů plnou a jedinež díky této obezřetnosti zůstal naživu; na zahrádce pěstuje léčivé byliny a ničím větším jsem si ji nezavázala, než když jsem jí věnovala sazenici šalvěje, která je také dobrá na cosi. Trochu babka kořenářka, ale ještě spíš vědma, neboť když odvypráví svůj part - jen málo obměňovaný - part o tom, jak všichni, kteří ji za její nezávislý postoj pronásledovali, na to doplatili životem (soused Skala), ten uříznutými prsty a ten navěky kulhavou nohou, maně se ve vás vynoří myšlenka, že bude lépe nikdy a ničím jí nezkřížit cestu.

Její příběh je ovšem velkolepý, řetěz schválností a bláznivín, a jedna hezčí než druhá. Například si vyhlídla v Luzích dole

u řeky rovný hladký kámen a chodila se na něj tak dlouho modlit, až jí Panna Maria vnukla myšlenku, že ona, Barbora Vrbová, je v tomto kraji jediná spravedlivá, a má tudíž právo přezvat se na Marii; (a jak nezatoužit po tom jménu, když matce boží je zasvěcena barokní kaple na návsi, o níž pečuje a pro niž pěstuje bílé lilie, a když na svátek Mariin se slaví ve vsi pouť a v kapličce se - tenkrát ještě - koná pobožnost?) a od těch čas je červencová pouť její, zařízne dvě husy, naště dortů, cukroví, otevře loňské rybízové víno a pozve hosty a může mít ten slastný pocit - svůj portrét se svatozáří na oltáříčku mezi okny - že se podobá samé matce Kristově - zatímco vesnice se pošklibuje a vypráví, jak mužští chodili na ten její placák na velkou, aby jí božské vnuknutí vykouřili z pomatené hlavy. Anebo nepustila kněze v čele procesí o pouti do kapličky odsloužit pobožnost a zvedla proti posvěcené osobě klacek uříznutý u řeky, neboť kapli uznala za znesvěcenou zlomyslnými družstevními pacholky, kteří naschvál, když v nedaleké kovárně dávali okovat své zápřehy, přivazovali

koně k její mříži. A že se na obranu svého práva ozvala i v děkanském kostele, nahlas a při obřadu a je jí od těch dob kostel zakázaný? Maličkost vedle toho, že od osmačtyřicátého nebyla se svým dědou u voleb, pyšně snášejí všechny ústrky, které jí a jejím dětem z toho vyplývají. O nikom nepoví nic dobrého a já jen díky jí poznávám i odvrácenou tvář vesnice, vše to, co se v slušných domech tají, a trpělivě, abych ji neurazila i abych si neuzavřela tento zdroj, vyslechnu všechny katastrofické předpovědi až po tu poslední: "Ale v tom Německu, paní Kantůrků, se mi to vůbec nechce líbit."

Ty dvě jsou ovšem nepřítelkyněmi, léta spolu nepromluvíly a žijí vedle sebe jak zadřené třísky; paní Skalová naschvál přistoupí k okýnku, když děda odnáší z družstevní stáje otýpku slámy pro své ovce, a just vykoukne z vrátek, když její nepřítelkyně kolem pospíchá s košíkem ulámaných kukuřičných hlav, nežaluje, ne, jen vztyčuje na odiv neochvějnost poctivosti, a Vrbovi jí zas naschvál honí před stodůlku sravé husy; vybublalo to pro záchůdek, který si děda postavil a o němž Skala prohlá-

sil, že jim podmáčí dům, a zavolal komisi, ale skutečná příčina letité zášti je v rozdílnosti obou žen; a já, zdrženlivá mladšíka, jim oběma říkám, že pro jednu přece neztratím druhou - a sleduji s rozkoší, jak se mezi jejich dvěma chaloupkami rozpíná a kolotá česká povaha od jednoho svého pólu ke druhému.

A pointa?

Na Štědrý den potkávám paní Vrbovou, spěchá s náručí jedlového chvojí, aby ještě před svatvečerem ozdobila svůj oltáříček, vyslechneme si, jaké následky měla jejich letošní neúčast při volebním aktu, vyličí nám ještě, jak si uvědomila, že nesdělila to hlavní, zavolá: "Paní Kantůrků! Skalová nám skoro umřela."

Nám? Ano, nám. Paní Skalovou přepadl těžký záchvat, volala o pomoc, a děda je u ní teď na posluze, nosí vodu, uhlí, štípe dříví, s pýchou se pochlubil, jaký přepychový dárkový koš za to dostal, a bláznivá Barka přiběhne k posteli nemocné tu s pocukrovanou vánočkou, tu s kouskem smaženého kapra, tu se sladkou černou omáčkou - a já mohu meditovat nad pružností a tvár-

ností české povahy, jejíž dva póly jsou a
to dokonce se i smísit.

Vánoce 1976

Vladimír Nepraš:

Opět instrumentum vocale

Když Jean Jaques více než před dvěma stoletími dokončil svůj popis Republiky Ženevské, zcela jistě nepředpokládal, že instrumentum vocale přežije do doby honosně se nazývající atomová, kybernetická, zkrátka superdoba. Vlastně, kdo by se toho nadál ještě před třiceti lety. A je to opět zde. Jsme to my. Nás převážná většina, kterým se říká lid, národ, občané, masa voliči, obyvatelé a tak dále. Zkrátka, my všichni. Ti, jejichž jménem se mluví, jedná i žije. Věc či předmět = instrumentum vocale = mluvící nástroj = (přesněji) otrok.

Je pravdou, že už jeho práce není vynucována násilím. Když něco odpracuje, tak za to dostane najíst, napít, je mu poskytnuta i střecha nad hlavou, místo pamlsku obdrží auto, a někdy dokonce chatu. Toť vše. Ale to druhé, co bylo člověku do vínku vloženo a přirozeně mu náleží, bývá snaha mu odejmout. Někdy i barbarsky. I když

to zcela nejde.

Tato snaha není ničím novým. V dějinách lidstva, to znamená současně i krutosti, byly snahy odejmout to druhé - svobodu ducha. Řezali člověku uši, aby neslyšel. Vypichovali oči, aby neviděl. Vyřezávali jazyk, aby nemluvil. Zavírali, dávali do želez, mučili, upalovali, zabíjeli, nepohřbívali... Snažili se a ještě se snaží odejmout neodejmutelné - svobodu Ducha. To, čím nejsou obdařeni všichni živočichové, z nichž si někteří také říkají lidé.

To je to jediné, co kdokoliv, otrokář, barbar, despota, nemůže z člověka vyříznout, odejmout mu, nebo dokonce mu za to jako náhražku transplantovat něco jiného. Svoboda ducha je ve skutečně myslícím člověku nezničitelná. Odchází z něho asi společně se smrtí biologickou... a možná, že ještě o něco později. Kdo ví?

Z přírody známe, že zvíře žije tam, kde se narodilo, kde jsou mu dány podmínky k životu, k zachování rodu. A nemůže-li se doma uživit, odejde, aby se zase někdy navrátilo. A jak je to vlastně s člověkem? On může, nebo musí? Kolikrát si dal takovou

otázku klaun, básník, filozof... Kolikrát se stala předmětem sporu hloupých s moudrými, slabých s mocnými, ale téměř vždy jednotlivce s mocí.

Výše citovaný Rousseau k problému státu a přírodou vrozenému právu člověka prohlásil: "...člověk se rodí svobodný, a přece všude je v železech a hledá toho příčinu..." "Jednotlivci" - dále píše J.J.Rousseau - "jsou svobodní, jsou si v právech rovni, zásada svrchovanosti pramení z lidu a zákon je vyjádřením vůle celku, všeobecné vůle..."

To vše, i když až po dvou stech letech, ale i specifikovaněji, je rovněž vyjádřeno v Chartě lidských práv, nad kterou slavnostně složila přísahu většina vlád naší planety. Jsem rád, že tuto novou Společenskou smlouvu ratifikovala i má vlast. A nesouhlasím a protestuji, že tento manifest lidství, který byl přijat s nadšením babylónem spojených národů, je porušován. Veřejně a bez jakéhokoli ostychu. Jsem pobouřen množícími se zprávami o zrušení občanství, o násilném vystěhování občanů z vlasti. Žádná vláda přece nedostala moc

a právo, aby rozhodovala, kde se má kdo narodit a kde žít. Kdo jí dal právo, aby jedinci upírala jeho příslušnost, občanství, a dokonce vyháněla jej z místa, které mu jen Příroda určila. Hrozím se domyslet toho, co z takového zvůle může vzejít. Je to snad modifikovaný návrat k otroctví? Je to recept na zatýkání vlastních nepohodlných odjinud? Opět se stáváme my všichni, a to nikoho nevyjímaje, instrumentem vocale?

Nesouhlasím s tím a protestuji, aby někdo za svobodu ducha, myšlenku, názor byl kdekoli vězněn, mučen, a rovněž nemohu souhlasit, aby byl vyhazován ze své země, či vyměňován. Jsem rozhořčen nad tímto bezostyšným kupčením s člověkem. Proto se i já, jednotlivec, hlásím k Chartě lidských práv, do řad obránců lidství.

Praha, prosinec 1976

Jan Patočka:

K záležitostem
Plastic People of the Universe
a DG 307

Dostojevský napsal kdysi povídku o tom, jak jediný člověk z našeho hříšného světa, ze země bolestí, úzkostí a zápasů, přenesen na analogickou družici hvězdy Alfa Centauri, kde žijí lidé bezhříšní a blažení, nakazí celou planetu a přivede ji k tomu stavu, který vládl na Zemi v době, kdy ji opustil.

Snad by se dala však napsat také povídka opačného obsahu: podobným, utopisticky, futurologicky zázračným způsobem na jinou planetu (třeba v jiné galaxii) přenesena malá skupinka lidí se octne tváří v tvář obyvatelstvu velkého kosmického tělesa, kde právě zuří boj o výlučnou vládu nad ním. Společnost, která tu více méně převažovala nad ostatními, nebyla nikdy příliš zdravá, a už vůbec ne bez hříchu; proti ní povstala druhá, která ji ve zlobě

hluboce překonala; a dala příležitost třetí, která dosud jen trpěla a noměla k hříchu příležitost, aby se postavila proti oběma, využila jejich zlého svědomí a ve jménu budoucího štěstí všech napáchala tolik zlého ve svých i cizích řadách, že to zůstalo pro svou neuvěřitelnost dlouho skryto; a aby to skryto zůstalo, přejmenovala dobré na zlé a zlé na dobré, svobodu na otroctví a zotročenost na svobodu, a provedla tisíce podobných změn v jazyce, aby se nikdo nevyznal v tom, co je, klam aby každý vsával takřka s tím obecným mateřským mlékem, kterým je jazyk. Lidé pak s nejlepším, horším a docela špatným svědomím přinášejí za oběť sebe i druhé jakémuś bonum (malum?) futurum, a ne po jednotlivcích či po tuctech, nýbrž po miliónech, po desítkách miliónů. A nejsou to vždy oběti pro oko krvavé; kde se děj stal rutinou, krev pro oko již třeba neteče, ale lidem bylo vzato jako úplata za malichernosti, které jsou jim povoleny, všecko, proč žít, a podvádějí se tak o život, aniž to kdo ví.

Uprostřed této vřavy, tohoto zmatku,

tohoto podvádění druhých i sebe přistane skupina takových kosmonautů, kteří o těchto poměrech nemají tušení, kteří nedostali ze žádné strany ještě instruktáž, kteří mají své dvě zdravé ruce, správně fungující srdce a plíce a vládnou též dobrou dávkou té věci, o které vele duch jednou řekl, že je mezi lidmi nejlépe rozdělena. Discours de la Méthode: Le bon sens est la chose du monde la mieux partagée. A snad proto, snad i z jiného, hlubšího důvodu nejsou to prosťáčci, žádní Candidové, kteří si nechají namluvit, že jsou občany nejlepšího z možných světů; zato dovedou slyšet to, co mluví v člověku beze slov.

Jak se budou tito lidé chovat v situaci, kdy celý okolní svět ve své konfuzi se bude snažit hrozbami, sliby, nutností pracovat za svůj chléb, za svou budoucnost, a možná i na své milé i jiné, získat je na svou stranu? Jsou to zatím lidé bez viny - krom té všelidské viny konečnosti, nutnosti zaujmout pozici a ručit za ni. Obrácená situace vůči povídce Dostojevského - skupinka nevinných, kterou se celý svět, celá planeta snaží zatáhnout do své zlobné, ba

často zločinné konfuze. Co udělají? Domnívám se: budou se snažit neupadnout do toho zmatku, nebudou se sami snažit ani v myšlenkách hrát tutéž hru, hru o planetu, o kosmické těleso: budou se starat o svůj vlastní život, za který, za jehož obsah, za jehož "vedení" má každý nezadatelnou zodpovědnost, kterou cítí tím víc, čím ostřeji se na něj doléhá zvenčí. Svou duši, objevenou v tomto kontrastu, vyplní každý tím, co v prostotě ducha mu dělá radost, nepůsobíc jiným újmu či bolest; že to přitom budou lidé hlasití, aby k nim nedoléhal vnější zmatek, je nutný doprovod té věci, žádné naparování; ačkoli pocházím z jiné krajiny univerze, povědí, jsem bytost lidská, až příliš lidská, a připomínám to rád sobě i těm z těch druhých, kteří nás lákají zdánlivou čočovicí uvěřenou z hlizen zbylých po ideálech.

Jak to dopadne? Námět zase pro Dostojevského - já sám se přiznám, že nevím. Jen tolik je jisté, že okolní svět má mezi svými prostředky jako jedno z nejsilnějších zdání pomluvu, výrobu obrazů; má možnost ukázat je pravým opakem toho, čím

jsou; pokryje je nánosem špíny, aby se jevili, jak si to sám přoje; budou mu šířiteli mravních nákaz; stanou se morbidními zjevy. A s takovými pak pryč před soud, do vazby a vězení, a pak jim narazit na hlavu Hádův čepce neviditelnosti, obklopit je mlčením, ignorovat jejich existenci, zakázat uvádět i jejich jména.

Že by výsledek byl přesto opačný výsledků Dostojevského povídky? Jakým kouzlem by k tomu muselo dojít? Ale na takové kouzlo je možná lidská bytost někde v hloubce přec zaměřena, přece v ně nepřestává věřit. Neboť jediná skutečná pomoc a péče o druhého je předstoupit a provést to, co musím, ať je to v skrytu či vnějšně, ať o tom kdo ví či ne, sobě probuzenému svědomí snad nechat probouzet i svědomí jiných.

Co jiného je však mládež vůbec než host, který přichází z neznáma začít život znovu? Historie našich kosmonautů se může odehrát kdykoli, kdekoli = nechceme vzbudit dojem, že by byli výjimkou. Začít znova znamená na prvním místě odmítat, odmítat zčásti nebo skoro úplně (naprosto to snad nikdo nedokáže). Jaký je opravdový postoj

k této milosti, sám nevím, odkud dané, že totiž život začíná vždy znovu? Že my, starší, zabředlí do svých rutin a do svých perspektiv, již použitých a obnošených, máme možnost, ba nutnost revidovat se, přezkušovat se, prostě obnovovat se též - ne otročkou nápodobou, ne nadbíháním, ale dohovorem s něčím, co sami neprodukujeme. A co je větší radost, než uvidět, že vždy znovu je na řadě boj proti ulehčování, proti pohodlí, nivelizaci, neupřímnosti k sobě i druhým, proti vemlouvání se do nepravdy a konfuzo?

Nechceme mladým kosmonautům vzdávat samou chválu, chceme je rovněž varovat - ne před světem a druhými, ale před samými sebou. Jejich síla i jejich slabost je jediné v nich. Sami napíší, sami dopíší anti-povídku k povídce Dostojevského. Kéž byla důstojná povídky!

Prosinec 1976

Ludvík Vaculík:

Dělová koule u mne!

Čtenář si možná vzpomene, jak jsem v úvodním fejetonu tohoto ročníku psal o strýci Joškovi a jeho kamenné dělové kouli, kterou mi nechtěl dát, protože ji chtěl mít. Vyoral ji na Dilnici, což je trať na konci Brumova směrem ke Kloboukům podle potoka.

To pole je přeorané natisíckrát. Takže odkud najednou koule? Musíme vědět dvě věci: že se tady věky oralo kravami a že tuďy nedávno prošlo rypadlo. Nazlobený strýc začal jeho stopu zahlazovat hnojem a orbou. Najednou pluh ostře zakřípál...

Hrad Brumoc vzpomíná se prvně v nadační listině opavské roku 1224. Byl to zeměpanský hrad postavený na obranu Moravy proti Uhrům. Roku 1421 v říjnu ho dobýval Zikmund, ale Boček z Kunštátu hrad udržel. Musel by někdo z vás podniknout namáhavá studia historická, abych mohl říct, čím Zikmund do hradu přesně střílel a čím husi-

té z hradu. Z nesčetných měšťanek je známo, že husité cosi jako děla měli. Ale tato koule má průměr třináct centimetrů, váží dvě a třičtvrti kila! Nevystřelovaly se takové koule až ve třicetileté válce? Roku 1643 obléhali hrad Torstensonovi vojáci, ale také marně. Švédské koule skončily pochopitelně na hradě, kdežto strýčkova koule přiletěla z hradu... Právě jsem přemohl nechut ke studiu a dával po "Dějínách techniky". Dovídám se, že kamenné koule platily zhruba do konce patnáctého století, pak byly uvedeny do oběhu koule železné. No, musím to napsat strýčkovi; řekl jsem mu totiž chybně, že jeho koule je švédská. Ne, je husitsko-zikmundovská. On hrad totiž je vzdálen od Dilnice asi sedm set metrů: dostřelilo nějaké dělo tak daleko? Koule ovšem mohla spadnout z vozu. Mohly ji tam, nebo, po válce, odkutálet děti pasoucí krávy.

Orá-li se pole dvakrát ročně, přešel strýček s pluhem nad koulí jedenáctsetkrát! Za tu dobu ji právem začal považovat za svou. Věděl, že tam někde je, i když na ni nevzpomněl. Když ji vybral z brázdy, kdyby byl v té chvíli vzhledl k hradu, ještě by

se tam rozplýval dým výstřelu.

Zajel jsem nedávno ke strýčkovi, abych kouli od něho postupně, tak během dvou tří let, dostal. Protože strýčka znám, protože znám hrad, Dilnici, tu kouli, věděl jsem, že to nebude lohké. Strýček seděl u stolu a točil klikou strojku, do kterého tetička vkládala plátky těsta, a ze strojku vycházely tenké nudle. To mě v této domácnosti překvapilo: tetička pochází z Nedašova, což je dědina dál v horách. "Takové tenké nudle vy už také děláte, tetičko, a strojkem? U vás se přeci dělaly lokše široké na prst." - "Jak to víš?" řekla. "Byl jsem přeci na vaší svadbě." - "Ano? Víš, že to napamatuju?" - "Nemůžete. Tam bylo děcek štyrycet."

Strýček se mě začal vyptávat, co nového v Praze, což ho sle vůbec nikdy nezajímá, je to jen zvyk. Tetička ho napomínala, aby točil. Jak točil, veliký, malou klikou, přápadal mi zotročený. Měl jsem nepříjemný pocit, že se chystám dorážet na někoho, kdo nemá volné ruce.

"Přišel jsem kvůli tej kuli, strýčku. Chtěl bych ju."

"Ná nač by ti byla."

"Toč!"

"Na památku."

"Já také ju mám na památku."

"C! Vy tu máte na památku celý hrad a Dilnicu."

"Ale naši ogaři některý si ju může vzít."

"Toč! Naši ogaři žádný o to nemá zájem."

"Já bych vám za ňu něco dal..."

"Nechaj si."

"Co si mám nechat? Však nevíte, co vám chcu dát."

"To co mně chceš dát, to si nechaj."

"Toč."

"Tá kula, strýčku, bude nejspíš ze švédských válek."

"No. Hm. To by byla od toho - Torsten-zóna. Já sem měl nádej, že je starší..."

"Ale toč!"

"Já bych ju nutně chtěl! Dám si ju na stůl. Každý se zeptá, co to je, a já budu mět příležitost povědět: Hrad Brumov se připomíná roku 1224 jako hrad zeměpanský, postavený na obranu proti Uhrom, a tak dál."

"Hm..." zamyslel se strýc poprvé vážně.

"Tož ale toč, sakvaš už!"

"Zač byste ju dal, kdybyste chtěl?"

"Za nic. Nech kula je, kde je. Potom nech ší ju vezmo, kdo chce."

"Kdo by to chtěl, daj mu to, toč!"

"Koze sem pásál v tom potoku... strýčku!"

"Hm, tož pásáls. Škodú děláls. Když najdu druhú, dám ti ju. Sněd nevystřelili enom jednu ranu."

Tetička se ztratila, v momentě byla zpátky, žďuchla mi do klína kouli a řekla: "Tu máš, a je! Nemluv s ním."

Zůstali jsme se strýčkem jak opaření. Držel jsem kouli, on na ni hleděl, nikdo z nás nemohl najít slova. Takto jsme si to nepředstavovali. Jaký smysl mělo předchozí jednání? Bylo to tak násilné vyhození myšlenek, takové přerušení dějin, že koule sama skoro ztrácela cenu. A tu jsem přišel na vysvětlení: tetička není z Brumova. Pro ni koule sem, koule tam.

"Já ju nechcu. Nate!" podával jsem kouli strýčkovi.

Byl úplně zmatený. Nevěděl, co udělat. Pak se vší silou otočil ke mně a ke kouli bokem a promluvil skoro do zdi: "Když už

ju máš, měj!"

"Ale to neplatí," zvolal jsem. "Já ju ani němožu chtět," strkal jsem mu kouli.

"No, už je tvoja, když ju držíš," odstrkával mi ruce.

"Nátož jste oba blázni nebo co!" žasla tetička s rukama vbok.

"To je špatné, to je ale špatné," říkal jsem, "to jste neměla, tetičko!"

"Chtěls kulu, máš kulu," řekl strýček Jošek.

"Ale nechtěl jsem ju za nic. Jak vám to oplatím?"

"On nič nepotřebuje," řekla tetička.

"Potřebuje, tetičko! Od vás pryč. Strýčku, pojedte do Prahy, zaplatím vám cestu. Zavežu vás do vojenského muzea. Všecko vám ukážeme, já nebo chlapci."

"Jeď!"

"Úúúú, taková dálka?" zvedl ruce a máchl jimi. "Ale je tam pořád ten orloj, a popraviště českých pánů, a Karlův most...?"

"Je tam všecko," přerušil jsem ho rychle, protože jsem se styděl. "Je tam ale také hodně nových věcí!"

"A!" mávl rukou.

"Kdy jste byl naposledy v Praze?"
zeptal jsem se.

"Naposledy? - Nikdy."

Mohl jsem jediné poděkovat, vzít dělovou kouli a jít.

Praha, vánoce 1976

Eva Kantůrková:

Svědčím
pro Ludvíka Vaculíka

Muž, o kterém se mluví, a zejména píše, existence na jednom pólu slavná a na druhém vykřičená, muž, který neváhá dopisovat si se světovými potentáty, když se namíchne - a já ho stále na vlastní oči nespatriila. "Nejlepší je dopoledne," radili mi, kdo ho znají, "a bez ohlášení." A tak jsem to zkusila. Abych nešla s prázdnou, napsala jsem pro něj fejeton; a protože on je z té Moravy, napsala jsem mu o těch úplně nejobyčejnějších lidech v Čechách.

Nevyhodil mě, jen se zamračil, vhod jsem moc nepřišla, ale statečně mě pozval dál. Udivilo mě, jaký je to kus chlapa, kdovíproč jsem si ho představovala jako sušinku, nejapně jsem něco takového poznala - a vůbec jsem mu musela připadat jako ženská hihňavá, protivná a vlezlá. No ale usadil mě do křesla a nabídl čaj. Zdvořile jsem odmítla, tak jak se to má. Šel

tedy vařit sobě. Přece se ale vrátil a nabídl podruhé. Řekla jsem: "Tak dobrá, vlastně na něj chuť mám." Zvedl oči k nebi a rozhodil ruce, znamenalo to: tos to nemohla říct hned? A odešel přidat vodu. Čaj přinesl s vánočním cukrovím. Usedl proti mně, vzal fejeton a začal číst.

"Budete číst teď?" podivila jsem se.

"A co bych tu dělal?" utrl se.

No jo. Co by si asi tak povídal s cizí protivnou ženskou. Upíjela jsem vzorně malými doušky a dívala se mu přes list na oči, jak kloužou po řádcích. Dlouho to vypadalo, že je mu text zrovna tak protivný jako já. Pak se mu oči rozesmály.

Pak řekl ale velice přísně: "Je to moc dlouhé."

"Ale líbilo se vám to," namítla jsem.

"Fejeton může mít jen tři stránky, to je zákon."

"Nevěšlo se."

Zlobil se: "Když se rozhoduju pro fejeton, rozhoduju se pro tři stránky. A musí se vejít."

"Už toho pomalu začínám mít dost," řekla jsem. "O mém románu taky říkají, je

dlouhý, je dlouhý. A co když se téma nedá napsat tence?"

"Kniha možná," řekl zprudka, "ale fejeton se vždycky dá! To je profesionální úkol."

Byl délkou mého fejetonu rozhodně zaujat víc než já; ale jakýpak by to byl dárek, kdyby se nelíbil? Tak jsem řekla: "No dobrá. Zkrátím to."

Očividně se mu uleválo. A začal: že fejeton neumí každý, že Jindřiška Smetánová umí a Jan Trefulka a Pavel Kohout taky umí, ale ten musí psát jen o režimu - a nad tím se zarazil. "On snad by utrpěl stres," řekl a jemně se usmíval, "kdyby to nebylo o režimu." A pokračoval: "Tenhle bude taky pěkný" - když není o režimu, rozuměla jsem, a ovšem až ho zkrátím.

Pak jsem prohlížela jeho krásné obrazy, talíře a plastiky, pak Gottovy desky, které pro kohosi koupil, ale jaksi neznale, pak jsem ještě musela ochutnat vánoční cukroví, které tak dobře umí jeho žena, - a šla jsem. A doma vyprávím vše muži a říkám: "Slavný opozičník! A on, aby to nebylo o režimu. Aby měl i fejeton čáku

na přožítí."

To bylo ve středu. V pátek už byl fejeton zkrácený, ale cosi mi zkřížilo cestu; a večeru se dozvím z rozhlasu, že ráno zatkli Ludvíka Vaculíka, Václava Havla a ještě další dva; podepsali Chartu lidských práv, jejichž seznam, daný OSN, náš parlament loni ratifikoval, a tím se zavázal držet nad nimi stráž; ty čtyři zatkli, když vezli do parlamentu dopis, že u nás to není s dodržováním těchto humánních závazků tak docela v pořádku.

V neděli jsem se doslechla, že je pustili. Tak pospíchám hned v pondělí dopoledne do Holešovic; s fejetonem, ale taky abych mu řekla, že je dobře, když nechce jen o režimu, a aby si z nepříjemností nic nedělal. - Byt byl tichý.

Teď je pondělí večer a rozhlas hlásí, že je vzali znova.

Dodržuji zásadu podpisovat se vždy jen na to, co napíšu sama, a před časem jsem se rozhodla nevstupovat už do žádného společenství, neboť se tak lehce může stát, že za mne hovoří, jak bych já nikdy nehovořila; nyní však prohlašuji, že při-

stupuji k Chartě 77 a svědčím tím ve prospěch Ludvíka Vaculíka. Jeho úmysl - a úmysly jeho druhů - je dobrý.

V Praze dne 10. ledna 1977

Milan Šimečka:

Ludvíkovi Vaculíkovi
namiesto fejtónu

Milý Ludvíku,

v týchto dňoch som dostal predvolanie. Predvolal ma k sebe vedúci kádr. a pers. útvaru Strojníckej fakulty SVŠT. Priznávam, že také predvolanie ma znervózuje oveľa viac ako predvolanie zdanlivo hrozivejšie. Aj mojej žene sa trasie hlas, keď mi oznamuje, že také predvolanie opäť prišlo. Predvolanie prichádza totiž zo školy, kde práve končí semester moj starší syn. Vlani ho prijali; mysleli sme si vtedy, že sa stal zázrak.

Keď som sa dostavil na predvolanie do miestnosti č. 20, ležal na stole výtlačok novín s redakčným článkom RP - Stroskotanci a samozvanci. Vedúci kádr. a pers. útvaru ma vyzval, aby som v akejsi nejasej súvislosti so štúdiom svojho syna napísal vyhlásenie, v ktorom sa tak ako milióny našich pracujúcich odvrátim od osno-

vateľov tzv. Charty 77. Chvíľu sme sa o tomto návrhu rozprávali. Keď som vyšiel z tej krásnej budovy na vzduch, prepadla ma nevoľnosť z porušenia mravnej rovnováhy. Dýchal som hlboka, aby som zabránil dáveniu, a usilovne som pozeral do belasej hĺbiny neba, čo ma vždy upokojuje. Uvažoval som o tom, prečo je tento typ vydierania tak hlboko ponižujúci - azda preto, že rukojemníkmi sú deti, desaťtisíce detí na stredných a vysokých školách. Často už dospelé, stále nesú na svojich bedrách zodpovednosť za svojich rodičov. A my sa trasieme o ich budúcnosť. Prečo práve u nás existuje tá masová túžba rodičov poskytnúť deťom vzdelanie, keď napokon práve vzdelanie je často príčinou nešťastia? Či neviem ja najlepšie, o čo slobodnejší a bohatší je život mladého robotníka? Denne ich vidím okolo seba.

A predsa! Prišiel som domov a pozrel na svojho "rukojemníka", ako žiarí, lebo má za sebou prvú skúšku z matematiky. Čo som mu mal povedať. Že to všetko bolo asi zbytočné? Nech mi odpustí Tvoj syn murár, syn automechanik a moj druhý syn vyučený

potrubár (samé krásne a čestné povolania), ale predsa len odsúdim signatárov tzv. Charty 77. Urobím to hneď teraz a - ako sa patrí - slovami prebudennej Cudzily. Tak teda:

Odsudzujem Václava Havla, "človeka z milionárskej rodiny, zaprisahaného anti-socialistu". (Nech mi boh odpustí, že sa takto odvdáčujem za nádherné pohostinstvo, ktoré Havlovci poskytli mojej žene a mne vlni na Hrádečku. Budem sa usilovať zabudnúť na hlbokú rozkoš, ktorú som cítil pri čítaní jeho hry "Audiencia".)

Odsudzujem Pavla Kohouta, "verného sluhu imperializmu a jeho osvedčeného agenta". (Nech zabudne na to, o čom sme naposledy diskutovali od polnoci do troch do rána. Ja zabudnem na to, ako som sa tajne tešil z myšlienky, že by azda raz naozaj prof. Juráček prekonal silou vole príťažlivosť a vzniesol sa k povale.)

Odsudzujem Dominika Tatarku, ktorý tiež podpísal kontrarevolučný pamflet. (Zabudnem na to, že ma jeho Démon súhlasu kedysi vykoľajil z dráhy prospešného myslenia a že ma pri víne skoro rozplakal roz-

práváním o stromoch.)

A odsudzujem nakoniec aj Teba, "autora kontrarevolučného pamfletu 2.000 slov" (Tá malá utópia, ktorú som ti napísal k narodeninám, sa nekoná. Zabudnem na to, že ma kedy dojímala Tvoja hra na husle a Tvoje staré pesničky. Zabudnem na Sekyru a na Morčatá, na celú Petlicu a vôbec na literatúru, ktorej čas sa zrejme v tejto krajine skončil. Moji dvaja "rukojemníci" zabudnú pre svoje dobro na to, ako si k nám po prvý krát prišiel, sadol si a dlho rozmýšlal, čo im povieš. A ako sme sa potom všetci strašne smiali, keď si sa spýtal, ako ich poslúcha súdružka učiteľka.)

Teraz, keď čítam toto odsúdenie, zmocňujú sa ma pochybnosti. Buď vôbec prijaté ako dostatočné výkupné? Mal by som asi dodať niečo sám zo seba. Ale už nemôžem, nie je vo mne asi dosť zloby, podlosti a nečistého svedomia.

Tvoj

Milan Šimečka

P.S. Keby si predsa len chcel na jar prísť a vyraziť so mnou k Dunaju na rybačku, príď tajne!

15. januára 1977

Ludvík Vaculík:

Šálek kávy při výslechu

Kdo to nezažil, neuvěří, jak těžké je neodpovídat na slušné otázky. Příčí se to nejenom člověkovu dobrému vychování, ale i jeho sluchu. Začátečník to ani nesnese. Hlavně však se tím kazí vztah mezi rozmlouvajícími, často nenapravitelně. O tom právě jdu psát.

Podplukovník Noga, neponížen nezdarem, začínal každého rána znovu: "Tak Blaničko, nachystej si papíry." Založila čisté listy a kopíráky, schystala prsty nad klávesnicí a otočila tvář k němu. Přemýšlel nad formulací své otázky, a pak se mě otázel: "Cheete kávu?" Rozhodl jsem se ty kávy brát.

Podplukovník Noga je sporné, ale tuhé postavy, tmavé pleti i vlasů. Původem dělník, ale jeho způsoby ukazují na dlouhý pobyt v jiném prostředí. Mluví správně česky, některé fonémy jeho řeči však mají štych jiného slovanského jazyka. Na mě ta zpropadená okolnost působila tak, že jsem ne-

chtě upadal do jakési krajanské koketérie.

"Trváte na tom, pane Vaculík, že vaše jednání není protizákonné, dobrá, připusťme to," pravíval rád a dodával: "Tož teda povězte, jak to bylo." - "Mně je to už blbé, pane podplukovník," odpovídal jsem, "ale mně se vážně nechce o tom mluvit!" - "Nechce, nechce! Co je to za výraz? Tak si to nadiktujte přesně, je to váš protokol: odmítám vypovídat!" Paní Blanka na mne pohlédla, já s hanbou kývl a ona to zapsala. "A kdy mě vrátíte ty věci?" ukázal jsem na dva kufry u jeho stolu. "To sem nepleťte. Další otázka, piš, Blaničko: Co soudíte o tom - jak západní tisk - zneužívá celé věci - k pomluvám - proti Československu." Nadiktoval jsem paní Blance odpověď: "K tomu se vyjádřím - až si to přečtu." - "Vy chlape jeden!" rozhněval se kamarádsky, vyběhl na chodbu, vrátil se a bouchl přede mnou štosem cizích novin. Poprosil jsem paní Blanku, ať zapíše: "Četbu zahraničních novin si představuju tak, že si je koupím na Příkopech..." A takových statečností jsem si za týden mohl naprotokolovat, kolik jsem

chtěl. Nikomu nevadily.

Jednou, byl už večer, seděli jsme tam sami, protože paní Blanka šla ve čtyři domů, posadil se na její židli, pootočil válec a řekl: "Sedm stran, a sedíme na tom celý den. Není to trochu málo?" - "Víc už toho nebude," řekl jsem. "Vážně? Ale bude!" - "Tak mě poučte o nočním výslechu." Polekaně pohlédl na hodinky: "Už půl osmé? Ale to není ještě noc!" - "Buďto mně přikažte celu, nebo mě pusťte domů. Předtím mě ještě zaveďte na záchod." - "Hohó, my svědky nezavíráme! Ale na záchod vás zavedu. Máte papír?" Neměl jsem. Vzal dva bílé listy, namačkal mi je příjemně a podal. Pak čekal před záchodem. Vzhledem k tomu, že jsme na tom seděli celý den, byly ty dva papíry také skoro málo.

Hned napodruhé bylo jasné, že nejde o výslech, nýbrž o blokádu. Když jsem úvodem vždycky zopakoval odmítací formulí, neměli jsme už co dělat. Můj podplukovník odcházel kamsi na celé půlhodiny. Paní Blanka se při mně nudila. První dny mi domlouvala: "Proč nechcete vypovídat? Za názory se přeci netrestá. Měl byste slyšet, jak vši-

chni nadáváme na zdejší prodejnu Army." - "Představte si, paní, že jednoho dne by vedoucí té prodejny dostal pravomoc všechny vás zavřít." - "Ale to je absurdní!" - "Je. A představte si to ve volkém." Vrtěla nad tím s úsměvem hlavou jak nad pošetilostí děcka, pak pravila: "U nás se zákony dodržují. Například vězňově mají právo na vycházku, a můžete se podívat," vybídla mě k oknu. Mluvila čistou pravdu: na dvoře, v hlubokých betonových kotech, kroužili hnědí vězňové, hovořili a smáli se.

Vždycky v poledne mě plukovník Noga zavedl do malé čekárny zařízené trochu jako klubovna. Tam jsem dostával párky. Při tom jsem se potkával s panem Václavem nebo s profesorem Patočkou, nejčastěji však s dr. Jiřím Hájkem. Milá mladá žena se nás ptala: "A po obědě prajete si kávičku?" Příjemné chvílky. "Dneska jsem jim udělal malé expozé o tom," pravil Jiří Hájek, "proč požadavek neutrality v srpnu osmašedesát byl nesprávný." Podivil jsem se: "A tys tenkrát nebyl pro neutralitu?" - "Tak ty si také myslíš, že jsem byl pro?" podivil se na oplátku. "Každý si to myslí," řekl jsem, "včera to říkali i v televizi."

- "Ale to není pravda," řekl, a s trpělivostí vysokodioptriových hubených brýlačů udělal mi malé expoé o tom, proč požadavek neutrality v srpnu šedesát osm byl nesprávný.

Jednou paní Blanka musela odejít na protichřipkovou injekci a my s podplukovníkem jsme zůstali sami. Přecházel s rukama za zády po místnosti a bylo vidět, že něco řekne: "Teď, když děvčata odešla, povím vám něco jako chlap chlapovi." Zbystřil jsem sluch. "Moderní medicína, tedy psychologie i sexuologie," přešel, "shodují se v názoru," přešel, "že mezi partnery," zastavil se rázně přede mnou: "je dovoleno všecko." Hm, pomyslel jsem si obezřetně. Usmál se a pohrozil mi dobrácky prstem: "Teda ale chlapc, zasloužil byste za uši!" V takových případech je nejlepší absolutně mlčet a snažit se poznat, čeho je to signál. Já jsem to, bojím se, nepoznal. Ale už to bylo pryč. Vyndal z tašky dvě červená jablka a jedno mi dal. Zeptal jsem se, jaká je to odrůda, řekl mi to, ale já to už zapomněl. Co mě zaujalo, že jablka pocházejí ze stromu teprve pětiletého a že

jich měl několik kilo. A dojalo, že z těch mi jedno dal. Vyprávěl jsem mu, jaké odrůdy mám v Dobřichovicích já. "Jestli sem ještě půjdu," pravil jsem, "a hlavně bude-li mi dopřáno si v neděli zajet pro jablka, donesu vám také." - "Proč by vám nemělo být dopřáno?" řekl.

Příštího dne jsem si místo aktovky vzal brašnu, a do ní to, co podle ústního podání má s sebou mít zatčený. "Vy máte jinou tašku," povšiml si hned. "Ano. Protože dnes buďto odejdu jako svobodný občan, kterého sem nebudete denně tahat, nebo mi přidělte celu!" Podivil se: "Stalo se něco?" - "Stalo se to, že tady jste samá slušnost, a na ulicích se dějí surovosti. Víte, co se stalo Kohoutovým?" - "Něco jsem slyšel..." - "Takže já tu vaši slušnost už neberu. A povím vám něco, co jsem vám ještě neřekl: Když mě prvního dne předvedli do Bartolomějské, prohlásil mě Martinovský za zatčeného, vzal mi klíče od bytu a řekl, že půjdeme dělat prohlídku. Vyjádřete se k tomu." - "On vám řekl, že jste zatčený a vzal vám klíče?" - "Ano." - "To bych za správné nepovažoval..."

"Tak mi ty věci vraťte." Sedl si za stůl a mlčel mrzutě. Paní Blanka byla zaražená. Potom podplukovník Noga řekl: "Chcete kávu?" - "Nechci," řekl jsem.

Nevím už, co jsme to dopoledne proto-
kolovali. V poledne mě chtěl vést na oběd, odmítl jsem. Naklonil nešťastně hlavu a řekl: "Vy jste se vážně rozhněval? Ale proč na mě? Nemám snad dobrou vůli?" - "Nemáte. Kdybyste měl, vrátil byste mi aspoň rukopis. Teď, hned!" Zkrabatil čelo, vyběhl, přišel a práskl přede mně černými deskami. "Tak, ale půjdete na oběd!"

Jiskřivé zimní odpoledne postupovalo za mříží od Bílé hory k temnu. Můj podplukovník stál s rukama za zády u okna. Ze dvora zněly hlasy ženské procházky. "Já vím, pane Vaculík," řekl s úsměvem, který jsem neviděl, "že vy to stejně picnete všechno do nějakého fejetonu." Řekl jsem: "Asi ano, bude-li mi dopřáno." Mlčel, pak řekl: "A nadpis bude: Šálek kávy při výslechu." Skoro jsem spadl se židle. Je to marné: oni vědí všechno.

Dalšího dne, bylo to v pátek, čekalo mě radostné překvapení: dostal jsem zpátky

třiapadesát svazků Petlice. Nevešly se do kufru. Podplukovník Noga přinesl krabici, sám ji zabalil, zavázal, i poutko na nesení udělal. Pak řekl: "Krucíš, zabalil jsem vám to tak pěkně, až mě to mrzí." V neděli jsem byl v Dobřichovicích pro jablka. A když mi večer, když už jsem myslel, že neprijdou, přinesli obsílku na pondělí, připravil jsem si sáček se vzorky: Grávštýnské, Holovouský malináč, Čistické...

A v pondělí, ale to se podívejme! No dobrá.

"Posaďte se," vyzval mě cize. Paní Blanka už měla papíry ve stroji a tvářila se také, jako by mě najednou neznala. Můj podplukovník přemýšlel, pak řekl: "Změnil jste přes neděli stanovisko?" Já ne, ale ty ano, řekl jsem si. "No." - "A znáte ohlasy pracujících?" - "Znám." - "Co kdybych vás teď vzal do auta, zavezl do některé fabriky a postavil před dělníky, abyste obhájil, co jste napsali?" - "Nejdřív bych se jich zeptal, jestli to četli." Vstal a vyběhl ven. Teď jde vybírat dělníky, napadlo mi. Vrátil se, usedl na své místo a řekl: "Chcete kávu?" Neměl

jsem na ni náladu. "Ano," řekl jsem. Vyběhl ven, možná jen objednat kávu. Ale byl tam podezřele dlouho. Všecko mi najednou bylo podezřelé: i to, že mi vrátil Patlici. Paní Blanka mlčela. Ze dvora zněl mužský hovor, občas i smích. Snažil jsem se poznat, jestli se to tam už nesměje Jiří Lederer, František Pavlíček a pan Václav. Nic! umínil jsem si. Kuřinec! utvrzoval jsem se.

Vrátil se, usedl za stůl a vypálil: "Znáte Jiřího Lederera?" - "Znám." - "Dával jste mu své fejetony, aby je poslal do zahraničí?" - "Tak pane plukovníku, jasně: ty fejetony sledujete už dva roky. Jsou trestné? Jestli ne, nebylo by trestné ani jejich posílání do zahraničí. To vám říkám mimo protokol. Do protokolu říkám toto: Odmítám vypovídat!"

Oběd. Seděl tam Jiří Hájek. Snědli jsme párky. "Prajete si kávičku?" Jiří Hájek poděkoval a pravil: "Vy se o nás tak staráte, že vám tu ztloustneme, pak neprolezeme tou mříží ven a vy řeknete, že je to naše vina!" Smála se: "Ále kdeže!"

Ještě když mě můj podplukovník vezl

výtahem k východu, myslel jsem na jablka ve svém sáčku. Ale zatvrdil jsem se: Nic! Kuřinec! Bylo to ode mne možná tvrdé, ale bylo to spravedlivé.

Praha 20. ledna 1977

(Jedna kopie pro podplukovníka Nogu)

Ludvík Vaculík:

Moc práce

Byla neděle. Normálně bych jel do Dobřichovic na zahradu: mám - nemám... Už čtrnáct dní mám pořád někoho za prdelí. Přivedu si ho neopatrně do sklepa, a on mi shnije jablka.

A náš Emilek se raději ani neukáže. - Jen jsem si to pomyslel, bratr Emil za dveřmi. Přišel se zeptat, jestli nechci zavést na zahradu. Přes Klárov, Malou Stranu a Smíchov jel jak uličkou v minovém poli, aby vpravo ani vlevo neštrejchl nějaký předpis. Až za městem si zapálil cigaretu a pravil: "Ty ses vycajchnoval!" - "Dyť jsou to svině," namítl jsem. Odfoukl kouř a s přednesem, který zdědil po našem tatínkovi a který mi lezl na nervy už jako chlapci, pravil úsečně a mezerovitě: "To - je - všeobecně - známo. Ale ty jsi blbec. A to - známo - nebylo."

Dopálilo mě, že zajíc, kterému nestačily uřezané jabloňové větve na zemi, pu-

stil se do dorkónu. Vzal jsem pilku a obětoval mu ještě dvě větve: jednu z Laxton 's Superb, jednu z Albrechtova. A pletivo na opravu plotu leží pod přístřeškem, nemáme s Janem čas narovnat schýlené sloupky a natáhnout drát. Nemám letos ani prořezaný rybíz a sestříhaný angrešt. Ani zryt jsme nestihli. Sotva jsme shrabali listí, nastalo škaredě a škaredě. Několik dní mi zabralo odklizení haluzí ze skáceného stromu. Kmen stromu leží napříč zahradou a čeká na úřední výrok, zda jej smíme pokácet. Je to douglaska, obrovská, po celé výšce byla už holá, jen na vrcholu měla zelenou, také prosýchající kšticí jehličí. Suché haluze upadávaly a ohrožovaly střechu domu i naše nájemnictvo. Ti dva mladíci s motorovou pilou, kteří se přišli nabídnout, že strom shodí, aniž ostatnímu bude zkřivena ratolest na hlavě, dodrželi slovo, vzali svou mzdu a šli. Vím ovšem, že o povolení skácet lesní strom se musí žádat. Ale oni se smáli, že bych se zesměšnil: V Dobřichovicích si prý na své zahradě každý dělá, co chce. Nebyla to pravda. Buď si potřebovali rychle vydělat, nebo je poslal Marti-

novský, a já naletěl. Když se strom octl vodorovně, viděli jsme, že má sedmdesát letokruhů, a poznali, proč schnul: začal shora hnít. Jestli to teď někdo z národního výboru odmítne uvidět, zaplatím příšernou pokutu, ani to nechci vyslovit.

Dále máme dokončit přestavbu ohrazení zdi, která spadla před rokem. Dále jsme si ve sklepě v jedné suterénní místnosti začali zařizovat dílnu. Přes rok trvalo, než jsme dostali pkna. Teď je třeba je natřít zvenku i zevnitř. Zvenku je mokro, zevnitř prach a špína. Nejprve zasekat elektriku, pak vymalovat a uklidit. V jednom rohu však byla veliká rezavá skvrna. Pocházela od toho, že plošina venkovního schodiště se odtrhla od zdi, takže tam zatékalo. Spáru Jan zalil asfaltem, rezavou skvrnu jsme nejdřív přetřeli vodním sklem. To mi poradil Josef. Když jsem tedy teď obsloužil zajíce, šel jsem se podívat do dílny, jak nám drží malba. Je to docela dobré, jen v jednom rohu opadávají šupiny vodního skla a vylézá zas ošklivá rezatá skvrna.

Zajíce jsem původně chtěl právem zastřelit. Udělal jsem si luk a dobré šípy.

Luk nejprve přerval ten špagát, musel jsem vzít silnější. Šípy létaly silně a rychle; co jsem chtěl, to jsem dřív nebo později trefil. Zajíc však se ke střelbě nedostavil. Bouda na nářadí honosně ještě z dob Topičů nazývaná altán, podhánívá. Buď ji celou rozebrat a postavit znovu, nebo ji vcelku zvednout a podložit novými trámký. Také železná brána, teprve před dvěma roky spravovaná, zas poklesla v čepech, takže její dvě křídla proti sobě nepasují.

Také si musím konečně nechat dovézt duté kmeny, z kterých míním vyrobit úly. Zvenku budou staročeské, uvnitř vybaveny moderní sestavou. Budou tři: jeden vyřežu já, jeden náš Jan a jeden náš Ondráš, až se vrátí z vojny. Můj bude představovat dědka, kterému hubou polezou včely. Tou dobou, než k tomu, počítám, dojde, budu to já. Ta zahrada a dům, v němž nebydlíme, protože v něm bydlí nájemníci, byly původně opatřeny trativodem, který vedl pod cestou a končil v rokli. Jakýsi podnik si udělal osobní, neobecní kanalizaci, kanál vedl podél našeho plotu a trativod nám zničil. Tím jsme získali přirozonné právo

někdy v noci se jím do kanálu prodlabat a zastrčit si tam vlastní rourku. Už dlouho to odkládám, protože je to obtížné. Teď, po okleštění našich přirozených práv, bude to ještě obtížnější. Věc se musí udělat naprosto tajně, do rána musí být terén rovný a zarostlý zas kopřivami. Zesláblý domovními prohlídkami čekám, až se vrátí syn z vojny.

Je toho tedy dost, co mám dělat. Z Rakouska by se mi to zařizovalo ještě tíž, proto nepoježu.

V pondělí jsem na Hradčanském náměstí potkal zas filozofa Kosíka. "Taky ti vzali řidičák?" ptal se vesele. "Ano." - "To je dobře, aspoň se nezabiješ. A telefon?" - "Taky." - "Budeš mít klid na psaní," řekl podařený filozof a šel.

V úterý jsem se dověděl, že už v pátek sebrali Karola Sidona, neboť upadl do podezření, že poškozoval zákazníky vystřihováním ilustrací z "Ahoje". Karol prodává noviny. Šel jsem do jeho boudy, a skutečně: Karol tam nebyl. Kráčel jsem po ulicích a dával si v hlavě dohromady základní informace o mladém nadaném spisovateli Karolu

Sidonovi, které bude třeba podat do světa. Když jsem přišel domů, seděl u nás Karol. Ano, byl zavřený čtyři dny, ale věc se šťastně vysvětlila: dostal ty "Ahoje" už vystříhané z tiskárny, asi.

"Prosím tě, Karolku," zeptal jsem se, "proč je po tom Ahoji taková shánka?" Měl u sebe jeden výtisk ze své boudy. Prohlíželi jsme jej spolu důkladně, ale nic mimořádného jsem nenašli. Až na konci jsme přišli na rubriku, kde vždycky mívají horoskop na týden. Jsem ve Lvu, našel jsem ti tedy, co se mi tam prorokuje:

"Zajímavá zpráva, radost u rodinného krbu a plné využití celého týdne. Na některé zážitky budete dlouho vzpomínat."

Taky Karol je ve Lvu.

Praha 30. ledna 1977

Ivan Kadlečík*

Komu zvonía?

Zvonía tebe!

Motto: Nikto nie je ostrovom samým pre seba; každý je kusom pevniny, kusom súše; a ak more odmyje hrudu, Európa sa zmenší, akoby sa stratil výbežok zeme alebo sídlo tvojich priateľov či tvoje vlastné...

John Donne

Z titulu pokorného, no nepokoreného človečonstva a občianstva, z titulu svedomia, intelektu a geneticky protestantského určenia, ako jednotlivec, teda neoddeliteľný kúsok pevniny a súše, dôrazne - i keď s pochopiteľným strachom - protestujem proti akémukoľvek administratívne, policajnému a inému šikanovaniu, internovaniu a vôbec prenasledovaniu spoluobčanov a ľudských spolubratov, ktorí sa previnili iba tým, že ich tí zdanlivo mocnejší obvinili - a to kdekoľvek na tejto vraj najlepšej pla-

néte. Preto som hrdý, že aj moja vlast ratifikovala viaceré dohody, deklarácie a pakty o občianských a ľudských právach. Pochybnosti ma však neprestávajú prenasledovať pri čítaní niektorých samozvaných článkov v tlači, čo stroskotávajú na vlastnej logike a vlastných argumentoch, s impertinentnou bážňou a bez hanby nerytiersky osočujúc ľudí: osočovanie, psychické týranie, prenasledovanie každého človeka umenší mňa, umenší a poníži ľudstvo, lebo všetci sme výbežkom tej istej Zeme, zrodení z toho istého prachu - a kto bije súseda (i nepriateľa), bije teba, bije mňa. Práve tieto závažné a povážlivé dôvody ma nútia nielen súkromne protestovať, ale ma vedú aj k tomu, aby som sa nikým nepodplatený, nena vedený a nič formálne nepodpisujúc prihlásil z vlastnej a vnútorne slobodnej vôle ku všetkým tým, čo obraňujú ľudstvo i ľudskosť, a ktorých tvorivá intelektuálna práca smeruje k duchovnej náprave vecí súčasného človeka. Áno: buď ťa spútajú humanitné ideály, alebo tyrani; v prvom prípade stratíš vonkajšiu slobodu, v tom druhom zmysel ľudského života. Vyber si, človek,

znejúci hrdo. A nepýtaj sa, komu zvoní...

Martin, január 1977

Ivan Kadlečík:

Gotizmus a vandalika

No smoking, fajčenie gotike škodí, povedala reštaurátorka, keď jej priniesol za náruč drevených mađon; prepáčte, som tu nový, nastúpil som sem (ako exponát?) po piatich rokoch doma, a možnosť poľajčiť si v priliehavejšom zamestnaní mi nedali, nuž fajčím a kašľem na mađony a všetky primađony, priateľsky súc naklonený - ako demižón vína - iba čistému snehu.

Aj na stene tu visí, služobne - teda neideologicky, a teda bez obáv, malá mađona s dieťaťom. Na stojane je obraz neznámeho (každý dobrý obraz je predsa dielom božím!) Majstra zo šestnásteho storočia: dvaja slušne platení zamestnanci vládnucej časti bičujú poviazaného Krista. Jeden má v ruke čosi ako bič, druhý prútenú metlu, a frajersky prahnutý v páse drží Bezmocného za vlasy. Neznámy Majster komponoval s intuitívne presným vedomím svojej súčasnosti, spájajúc minulé so súdobým do tva-

ru mýtického opakovania sa dejov: jeden zo štátnych zamestnancov sa fyziognómiou nápadne ponáša na Turka, ktorý zhruba v Majstrovom čase hlodal matičku Európu, ba ešte aj lieskové prúty v námezdníkovej ruke sú človeku také povedomé, akoby dodnes rástli na stránach Malej Fatry. Gotický Ježiš však v tej chvíli nijako neartikuluje svoje utrpenie, tobož nekričí sebaktitiku, neplače. nepodpláca. nenadáva ani neudáva - je iba nostalgický z nespokojenosti so stavom sveta a osamelý ani svetom opustený astronaut: to je matierske znaménko ducha či intelektu, ktorý je slobodný "iba" vnútorne.

Reštaurátorka tmelom vyplňa medzery; farby unavené časom, okolnosťami a slepnúce od staroby ožívajú pod žírnyim terpentínom a teplý vosk zjednocuje rozdelené: ten poddajný, vlastne mäkký a bezmocný totiž najlepšie vzdoruje metamorfózam reality a času, akoby silou nebola chvílková tvrdosť, ale kontinuálne trvanie prirodzeného.

Všetky starého majstrove farby inklinujú zvláštnym spôsobom k hnedej, vyhybajú sa protikladom čiernej a bielej v rovnováhe vážnej hĺbky: gotikovo hnedé videnie

sveta a trochu inej perspektívy, alebo iba technologická nevyhnutnosť? No ak všetky tóny farieb znejú v tomto akorde a majú toto ladenie a odtieň, ide azda o vyjadrenú súvislosť spektra, teda o poznanie, že veci a javy univerza nemajú ostré hrany základných farieb, nemajú izolovanosť a vzájomnú nesúvzťažnosť absolútnej odlišnosti. Veď hnedá je farba múdrej zeme a príbuzného dreva; hnedá farba vari podstaty sveta je tu prvkom integrujúcim: aj človekovo poznanie je vždy v podobnom šerosvite.

Reštaurátorka práve hnedou farbou uzemňuje vystavovačnú červeň Kristovej krvi; krv hnedne v dotyku s osamelou, ničiacou Smrťou, ktorá je vlastne - ako prach zeme - podstatou a príčinou Života. "Pracovať tak, ako čo by sme nikdy neumierali, a žiť tak, akoby sme umierali stále..." (Andrej Kmeť). Sám princíp smrti vôbec nie je vandalský: vandalmi vedia byť len ľudia, čo potláčajú mysliaču energiu svoju i druhých z dôvodov pravidelne mimokultúrnych, a teda krátkozrakých, držiac ju pod zámkou (čes. = petlice).

Lebo boli raz Longobardi, Frankovia, Anglosasi, Gótovia i Vandali, a títo barbari vraj kedysi spustošili Rím, jeho kultúru a civilizáciu; pravda, toto impérium bolo už vtedy trochu práchnivé - pričinil sa o to práve ten voskovo Bezmocný, ktorého mysliaaca energia účinkovala na impérium ako dnešné (vandalské) exhaláty (no smoking) na gotiku. Lenže vandalizmus málopočetných Gótov bol trochu iný než gotizmus Vandalov. Voďca Gótov Athaulf, keď sa naozaj i symbolicky oženil s rímskou princeznou (r. 414), vyhlásil: "Zveľadil som Rím, lebo som ho nevládal zničiť." (Odvtedy všetci, čo nevládu zveľadovať, ničia.) Aj slovo gotický (gótsky) bolo pôvodne synonymom slova pohansko-barbarský, no vlna akosi ostala len na Vandaloch.

Symbolický, abstraktný význam kríža (ktorý je zasa - spätne - symbolom našej existenciálnej polohy v skutočnosti) má najmä gotická architektúra, ten preklenutý priestor oddeľujúci posvätné miesto od väčšiny všedného; ten hnedopochmúrny priestor a ubíjajúci je predsa len vzdušný, ľahký a svetelný, skôr v pocite než vo fak-

te, a človek, ozajstnou mohutnosťou ubitý do ničoty a pokory klesajúc začne sa vznášať a stúpať. Gotické stĺpy, nosné rebrá a lomené oblúky okien (ruky zopäté k modlitbe?) sú logikou vizuálnou (matematickou logikou sluchu je napríklad Šebastián Bach), kde technická funkčnosť zrkového rytmu sa stotožňuje s videním krásy; iracionálna mystiky sa nerozchádza s exaktnosťou, ktorej sa možno aj dotknúť.

A on sa jej teraz dotýka, nuž vie, že gotika je umenie ťažké: taký Ján Nepomucký váži niekoľko kíl; sú však i ľahké múzy, a preto malého spráchniveného krucifixa unesie hravo. Ale umenie je aj dlhé (lat. *ars longa*), pochopil, keď metrom (slov. *colštok*) odmeral Jána Krstiteľa a výsledok bádania nadiktoval odbornej pracovníčke. Ukladajte to presne sporadicky, povedal súdruh vedúci, a promováný filológ a spisovateľ pomerne rýchlo pochopil, že tie črvotočou (lat. *Anobium*) zneuctené sväté panny, ležiace netypicky hore bruchom, má ukladať do radu, poriadne a podľa poradia v lokačnom katalógu. *Ars longa, vita brevis*, vraví, no súdruh vedúci porozumel,

vraj robota dlhá, krátky plat, preto tlieš-
kajúc rukami radšej odbehol za moľou (lat.
Tineina pollionella L.), ktorá sa ľahúčko
vzniesla k stropu a ukryla sa, aby prežila.
Filológ potom pozametal depozit (slov. sklad)
a skontroloval vlhkomer, aby sa národu ne-
rozsušili staré drevené varhany, dieže, tr-
lice, varechy, kypy, črpáky a najmä korytá,
lebo národné korytá, to bolo vždy naše: naj-
mä tie nové, keď je okolo nich taká tlače-
nica. Lenže tu ide o zdravotný stav statoč-
ného dreva vyrezaného priam z teplého srd-
ca lipy. z dreva zrelého a pevného, čo ra-
stie, husté, na vápenci, a obsahuje dýcha-
júcu dušu aj po hneďnúcej smrti: to treba
ochraňovať tak, ako to robil spomenutý fa-
rár Kmeť (1841 - 1908) chtiac-nechtiac za-
kladateľ nášho múzejníctva, ktorý popritom,
že zbieral - podľa hodnoverných prameňov
národných klebiet - aj staré haraburdy spo-
lu s plošticami, napísal čosi stále dôleži-
té: "Istý divotvorný monopol uhníezďuje sa
v národe našom. Nám môžu priložiť britvu
na krk, ani to neprebudí nás ešte z tej
prepadenej ospalosti a naničhodnosti."

A predsa človek aj pod gotickým krí-

žom doby, vandalsky zrazený do nepatrnosti, sa s nezadržateľnou vnútornou slobodou, ak chce, vznáša vyššie a vyššie, zdanlivo klesajúc - goticky - pod ideálmi, čo ho dusia.

A vonku za oblokom zatiaľ pod váhou vlastnou a pod vážnosťou hnedej zeme klesá čistý a vždy prvý, lebo ustavične sa obnovujúci sneh...No smoking.

Hic et nunc a. D. MCMLXXVI

Leden 1977

Janko Jesenský
Ivan Kadlečík : —

Naša právna kauza

Keď som pred prvou svetovou vojnou nastúpil ako advokát v Bánovciach nad Bebravou, spravil som tam u advokátov návštevu, aby som sa pánom kolegom predstavil. Návštevu mi nevrátili, ale poslali mi ako tzv. panslávovi doporučený list s týmto maďarským textom:

My dolupodpísaní dozvedeli sme sa o tom, že je pán pravôtár nepriateľom maďarskej vlasti, a preto do tých čias, kým tak bude, s Vami všetky styky prerušujeme. Podpísaní: dr. Wranovich Béla, dr. Wagner Ede, dr. Lakos Adolf a ďalší.

— Tu máš! — myslel som si. — Z toho môže byť všeličo. Môže byť kauza pre osočovanie par. 258. Môže byť duel. Môžem i zvesiť tabuľku a ísť ta, odkiaľ som prišiel. Môžem sa povýšene usmiať nad bánovskými bo-

žikmi a ostať bez ich kamarátstva. Môžem ísť medzi nich a vyoflinkovať ich rad-radom.

Ale na duelovanie by som potreboval aspoň dvoch sekundantov, a keby to bol jeden duel, ale šesť! Nie, nevyzvem ich na duel. Odísť? Veď to chcú, aby som im neubral chlebička. Tak by triumfovali. Ísť medzi nich a vyzauškovať ich? Ich je šesť a ja jeden, hoci pevného tela a tvrdých svalov, ale, ako sa hovorí, mnoho husí i brava zdolá. Výsledok pračky neistý. Nie, nepôjdem medzi nich. Budem sa teda povýšene smiať a pôjdem "riadnou cestou zákona".

Aj som šiel. Lenže trestný sudca dr. Hocman držal povraz tam, kde bola väčšina. Na moje oznámenie určil síce termín, ale keď som pol hodinu pred deviatou prišiel na súd, pozrel na mňa spoza krucifixu a povedal mi s úsmevom:

- Pozde, pán pravotár.

Vytiahol som hodinky. Pol deviatej.

- Ešte je len pol deviatej, - hovorím a ukazujem mu svoje hodinky.

- Pol desiatej, - vraví a pozerá na svoje hodinky. Pritom otráča rúčkou pera

za svoj chrbát, aby som sa pozrel, koľko je na úradných hodinách.

- Mám predsa presné hodinky - schaffhausenky.

- A ja mám omega.

- Na veži je len tri štvrté, - ukazujem sudcovi oblokom.

- Tie sú pre svätú cirkev. My máme svoj čas.

Šiel som sa presvedčiť, ako ukazujú iným hodinky. V podateľni bolo desať, kancelista mal desať, pisár v kancelárii desať, druhý sudca desať. Len u mňa a na veži ani deväť. Zbehol som k vedúcemu do pozemkovej knihy, majú nádej, že sem nezasiahla intriga, ale márne: i tu bolo desať. Komplot dokonalý a do podrobností vypracovaný a vykonaný.

- To budete dnes na obed dlho čakať... Dali ste posunúť všetky hodiny, pán sudca.

- Osočujete? - urazil sa sudca a vstal zo stoličky.

- Mal by som chuť vás oznámiť, - zavrčal som rozhorčený a vyšiel von, buchnúc dvermi.

Celý deň som zrovnával hodinky Bánov-

čanov so svojimi schaffhausenkami. Šli všetky podľa mojich. Na druhý deň i úradný čas i sudcov omezy sa napravili. Ale bolo pozde. Svoju prvú kauzu som prehral. Ostávalo mi takzvané "ospravedlnenie", že som sa bez viny opozdil na ceste spravodlivosti so svojou pravdou. Ale aké "ospravedlnenie"? Nie moje hodinky šli pozde, ale moja hlava sa náhlila; nie úradné hodinky sa náhlili, ale bánovské "hlavy" šli pozde...

P.S. Autorom textu je národný umelec Janko Jesenský (1874 - 1945); druhý zo spoluautorov fejtónu napísal toto postskriptum a vzhľadom na prítomnosť nijaký komentár...

Martin, január-február 1977

Eva Kantůrková:

Můj přítel

Ladislav Fuks

Vždy k vánocům a k létu mi pošle milý dopis. Čte moje rukopisy, a když se občas sejdeme, láme si hlavu, jak by mi pomohl zas na nohy. Ladislav takto vede v patrnosti ještě asi dva tři své přátele spisovatele, kteří nemohou publikovat, a s dojemnou, fuksovsky nepraktickou vynalézavostí jim razí neprůchodné cestičky džunglí, jež jeho samého zvolna a neproniknutelně obrůstá. Tiše mu tu hru dopřávám, neboť napsala jsem snad já Natalii Mooshabrovou, abych se nad ním mohla vyvyšovat?

Tyto dny mě ale sháněl tak naléhavě, až jsem se polekala, že snad pro mě má čísi autoritativní stanovisko; tak jsme se sešli v jeho krásném panoptikálním pokoji, který miluji a který mě zároveň naplňuje nostalgií, neboť tu zůstává věrně jako památka na svět měkdejších fuksovských knih, z něhož se Ladislav sám vyvázal, a sedla

jsem zboku k jeho psacímu stolu, porodní desce pana Mundstocka, vytvořeného jako geniální předznamenání autorova nynějšího osudu, a Ladislav mi nalil hojně vína a vypálil bez obvyklých zdvořilůstek, jimiž rád pentlí řeč.

"Evo!" oslovil mě naléhavě, "ve čtvrtku jsem byl u nás ve svazu, a hned jsem tě volal." Aha, chápu bystře, přišpendlil mě tu k židli, protože se mi chystá vylát, a on pokračoval: "Šel jsem domluvit s Donátem Šajnerem svůj referát na sjezd."

"Tak to máš dobrý," povídám, nejistá, jestli jsem o něm někde něco neplácla, ale on zakrouží rukou. "Jen jsem k Donátu Šajnerovi vešel, on vyskočil od stolu a na mě: Tak co!" Ladislav se podíval vyčítavě. "Tak co! Přesně, jak mě slyšíš. Jako když řekne nespokojený nájemník domácímu: Tak co! Co bude s tou rozbitou střechou!"

Ulevilo se mi, žádná moje jedovatost ho nedostihla; ten Donát Šajner mu totiž řekl: "Tak co! Tak co ta Eva Kantůrková!"

Šla jsem k Ladislavovi rozhodnutá ho vořit o Chartě, jen když nebude zbytí; mám ho ráda, vycházím s ním a neubližuju mu,

jen protože o některých věcech tvrdošíjně mlčíme. No ale když se to beztak dověděl, a od samotného Donáta Šajnera, tak povídám: "Ládíku, to mě mrzí. Tak ty z toho máš nepříjemnosti? Pálil sis za mě prsty a..."

"To jsi sice hodná, že myslíš na mě," přerušil mě, "ale víc bys měla myslet na sebe." A potom jsem poprvé spatřila Ladislava Fukse navztekaného, rozlíčeného; choval se zcela nefuksovsky, dokonce na mě křičel. "Ještě čtvrt roku! Půl. Rok. Nanejvýš půldruhého. Kdybys to vydržela. Černou hvězdu nevydají. Do svazu by tě asi tak hned nevzali. Ale povídky vyjít mohly. Všechno bylo na nejlepší cestě. To mi můžeš věřit. A všechno jsi zkazila." A týral mě, dokud si nebyl jist, že mi došla má pitomost. Pak řekl mírněji, ještě ustaraně, ale už s jiskřičkou naděje: "Evo! Co ale teď budeme dělat?"

Za čelem Ladislava Fukse občas vídávám protřelého, pilného pavouka; to upíjíte s Ladislavem víno, ukusujete eidam s jahodovou marmeládou, vtipkujete, klábosíte, Ladislav je samá rozmarnost, prostý, upřímný, dojemný, dělají mu dobře vaše

štiplavosti a při vašich žertících hublá-
 jak holube - na pavouka za účelem, zatím souká
 a souká; Ladislav novšemu neví, že já někdy
 pavouka vidím, Ladislav si ani nemusí být
 pavouka vědom; a já teď, abych pavouka ne-
 vyplašila, jen opakuji: "No jo. Co budeme
 dělat?" "li tě."

Gestem naznačí, že není vše ztraceno,
 a na dotvrzení naliže bohatě vína; ale bu-
 de se mě muset optát; klášť otázky nepříjem-
 né na tělo; a já budu muset odpovídat;
 aby si udělal obraz, neboť má jistý plán...
 no, nebude předbíhat; až jak odpovím; a já
 opět doliže vína; a že mu musím důvěřovat;
 nikomu neřekne, jak jsem odpověděla; ani
 Donátu Šajnerovi; ani Janu Kozákovi; ani
 policii; s touto on vůbec nemá nic; tak jen
 až odpovím na vše, co má promyšleno; on mi
 řekne, mám-li jakou naději, či nemám. po-
 prvé "No tak se ptej," říkám. si to mohl
 předs "Podepsala jsi v opilosti." "tne člověk
 zlost No to mi vyrazil dech. Hrome! myslím
 si, co jsme to za lidi. Všechno bereme
 tak směšně doopravdy. Vždyť opravdu: proč
 se nehamazat do nepřičetnosti a zplichtit
 text s opileckými podpisy! To by byl život!

Samá legrace. A líbaly by nás Múzy - a povídám: "To ne, Ládiku, opilá jsem nebyla. Tak lehko mě z toho nedostaneš."

A on tedy sestoupí o špryslík níž ve své argumentaci, mající znejistit můj podpis mezi jinými pěti sty podpisy, a řekne: "Donutili tě."

"Ptáš se, jako bych byla hloupá. Copak se dá taková věc vynutit? A máš vůbec špatnou představu o těch lidech. Ti k ničemu nenutí. Dělají si svoje, ty je můžeš napadat, můžeš je nenávidět, můžeš jim závidět, můžeš se k nim přidat, a oni si dál dělají to své."

Nerad sleze zas o šprysel. "Dali tě na seznam."

"Ne," vrtím hlavou, "to by podpis neplatil. Podepsala jsem sama."

"Počkej," řekne se zájmem - a já poprvé zahlédnu pavouka, "abych si to mohl představit," praví. "Jak se vlastně člověk dostane na seznam?"

"Ládiku, o tom nebudu mluvit."

A on se zeptá: "Byli za tebou? Ale to bys mi musela říct jména," a naléhá pohledem, jenž kdysi mohl být i uhrančivý. "Pro-

tože, abys rozuměla, kdyby to byli ti dva, co já myslím, tak bych tě z toho dostal."

"Ba ne, ti dva to nebyli. Nikdo to nebyl. Sama jsem je vyhledala. A abys zase ty rozuměl, já bych nikdy nepodepsala - "

- a tu vřelá naděje prozáří tu trochu už pomuchlanou tvář a Ladislav Fuks se chápe tužky a osmerky papíru; vždycky se omlouval, že má tak špatnou paměť, že si vše důležité musí poznamenávat; a já povídám: "Víš přece, že jsem nepodepsala ani Dva tisíce slov, a to podepsal někdo. Nemám to ráda. Ze zásady podpisuji, co sama napíšu," a dívala jsem se, jak tužka šmejdí po papírku. "A zas bych nepodepsala," povídám, "kdyby Václava Havla nesebrali, když vezl Chartu do parlamentu."

Odložil tužku a smutně na mě pohleděl; pak pravil: "No. Dobré je i to, co jsi řekla: Nepodepsala bys."

"Nepodepsala, kdyby s nimi nejednali jako se zločinci." A jako bych byla uhranutá jeho tužkou a toužila jen po tom, aby se jí zas chopil a šmejdil jí po papírku, povídám: "A podpis třebaš i odvolám. Řekni Donátu Šajnerovi, ale takhle přesně mu

to řekni, že za svou osobu nebudu cítit potřebu být podepsána pod Chartou, až vydají Černou hvězdu. Řekni mu, že vydání Černé hvězdy považují za důležitější než svůj podpis pod Chartou."

Vše si přoochotně zapsal, téma pro pavouka, a papírek mi přistrčil přečíst, že vše zapsal, jak jsem řekla.

A pak jsme se rozešli - předtím ještě povídali o tom a o onom - a on šel psát referát na sjezd spisovatelů, kde miní vysvětlit, že spisovateli je dán dost široký prostor pro výběr témat, aby mohl psát podle svědomí i podle své poetiky a aby mohl napsané i vydávat, a já píšu tenhle fejeton.

Dělá mi totiž starost, že on - jak mi tak kamarádsky pomáhá - by skutečně mohl někde přečíst ten záznam z papírku, a někomu by se mohla hodit jen půlka, a já budu mít ostudu. A majíc na paměti Ludvíka Vaculíka, kterého by taky možná nezveřejnili jako Adama, kdyby předem oznámil veškeré spřátelené veřejnosti fejetonem, že mu tím vyhrožují, oznamují: Ladislav Fuks má zaznamenáno autentické znění mé podmínky, kdy přestane být potřebný můj - a nejen

můj - podpis pod Chartou.

V Praze dne 25. února 1977

Ludvík Vaculík:

Komu patří pomsta?

Onehdy večer přišel jsem domů a tam seděl u stolu náš syn voják, který konečně dostal dovolenou. Dále tam stolovali Jan a Madla. V levém rohu u okna seděl na bidle v kleci náš pták Filip. Vpravo u gauče působil televizní kanál. Cítil jsem, že jsem přerušil jakousi živou debatu.

"O čem se tu jedná?" zeptal jsem se.

Chvilí bylo nápadné ticho, potom Madla řekla: "Právě jsme tě viděli v televizi s kládou na rameni. Já jsem ještě myslela, že máš trenýrky, až kluci mě upozornili, žeš tam měl jenom takový čtvereček."

"Neměl. To je sprostá fotomontáž," řekl jsem.

"A zrovna jsme mluvili o tom," řekl syn voják, "že ten čtvereček byl moc nízko, takže byl skoro zbytečný." A oba, i s Janem, se rozesmáli.

To se mě dotklo. Celé se mě to dotklo, proto jsem řekl: "A jak to, že se tak bez-

ostyšně, u stolu, bavíte o mých čtverečkách!"

Odešel jsem do pokoje, abych se už nevrátil. Tam jsem přemýšlel o pomstě. Počkám si na rohu Bartolomějské, a až ten panský pacholek půjde z "práce", dám mu strašnou facku. Ne, to bych ztratil převahu nevinného. Krom toho ve fackách oni jsou lepší, mají na to výuční list. Napíšu-teda ďábel-ský fejeton na téma "stydká krajina režimu". Také ne; ve fejetonech nepíšu o režimu, nýbrž o životě. Postěžuju si tedy znovu generálnímu prokurátorovi. Ale má to smysl? Může-li se dít, co se děje, znamená to přeci, že generální prokurátor buď táhne s nimi, nebo má méně svobody než já.

A tak jsem jenom šlapal koberec a tu a tam zaklel. Z kuchyně prozníval halas. Vtrhl jsem tam, skočil ke kanálu a vypnul jej.

"To nemůžete!" zvolal jsem velice silně. "Když mluvíte, nemůžete mít ještě puštěnou televizi! Protože to vás Martinovský špatně slyší!"

Tak to byla pro tu chvíli celá moje pomsta. Všichni ztichli, jenom pták Filip řekl z klece slabě: "Flip, flip!" A naklo-

nil udiveně hlavičku.

Jinak já jsem, když mě zrovna něco nerozčílí, proti pomstám. Pro náležitou odpověď jsem, to ano. Důstojnou, klidnou. Nebo také prudkou, ale důstojnou. Též klidná a jízlivá odpověď se mi líbí, to jest například taková, jakou mi dal dr. Fremund z generální prokuratury, když jsem mu položil písemně otázku: "Mám chodit po Praze a fackovat v redakcích mrzáčky, nebo se mě zastanete?" Odpověď zněla: "Pokud se domáháte informace k vašemu zamýšlenému postupu, obraťte se na kteroukoliv advokátní poradnu..." To se mi líbí, protože v tom se, jestli se nemýlím, projevuje stopa humoru.

Naproti tomu nedůstojná a vzteklá řeč nemá autoritu, ani když se opírá o nejvyšší autority. Příkladem toho je dopis, jehož pisatel stojí na stanovisku státních orgánů a organizací:

"Kreténe!" oslovuje mě neznámý soudruh. "Ty pacholku fousatej, ty debile, ty hovádo tobě se tady asi vede špatně sajrajte, že by si se chtěl mít bez práce ještě lépe?" ptá se jako nějaký děkan. A

jako silný předseda ROH, který si přitom plete Berounku s Kohoutem, ptá se mě dál: "Kde si nakradl peníze na chatu na Sázavě?" Souhlasně s Krajskou správou pasů a víz mě vybízí: "Šilháš po západě? Tak si tam táhni, hnuse." Dobrá informace o tom, kdo u nás má vedoucí roli, zní z jeho slov: "Nepíše se rok 1968 a to co jste si dovolili tenkrát už si nemůžete dovolit ty ani tvých 239 kamarádů vy holoto a ksindle." Dopis zakončuje z pověření lidu: "Třesse před hněvem lidu ty syčáku."

Dopis je u mne k nahlédnutí. Dostal jsem takové dva. Ten druhý jsem rozškubal po přečtení prvních slov. Důstojně kritický dopis mi poslala jedna stará paní z Karlína. Rukopisem i pravopisem daleko převyšujícím rukopis i pravopis dnešních vysočkoškoláků vylíčila mi svůj život služky a přímo mně určila jenom dvě věty, že když se mi na Západě líbí víc, měl bych tam opravdu jít. Pokusil jsem se vysvětlit omyl: netoužím po Západě, nýbrž po tom, aby se mi víc líbilo tady.

Instinktivní dopis příznivého tónu dostal jsem od nějakého Františka Dvořáka z

Prahy. Vlastně je to kopie toho, co poslal četce: "Máme důkazy, že L.V. je dobrý člověk. (S prominutím! - pozn. L.V.) Jeden z důkazů je váš článek, který přikládám. Za dlouhá léta jsme poznali, že jestliže někomu nepřičetně spíláte, pak je to..." pan Dvořák opakuje svůj velmi příznivý soud o mně, čímž ve mně vzbudil těžký pocit viny a zdeptal mě ovšem teprve on. Jedna paní z Ústí n.L. mě nazývá nejmilejším ze "ztroskotanců a samozvanců", píše, že jsem ji zklamal, ale že už se z toho vzpamatovává. A místo jménem podpisuje se jako "Vaše čtenářka, matka a tudíž posr.".

Duchovní útěchu, krásnou k breku, poslal mi Jan Šimsa, ale dopisy drahých spolupachatelů nebudu tu citovat. Je na těch dopisech, napadá mi to až teď, zarážející jedno: jak došli k tomu, že oni mají utěšovat mne, a ne já je po tom všem...?

Jinak moje pošta teď za moc nestojí: samé předvolání, zamítání, odnímání. - Páni!

Nerad bych to zakřikl, ale případ pokáceného stromu je možné na dobré cestě. Na naši zahradu přišel normální hajný,

prohlédl kmen a napsal, co viděl: Jedle DGL před lety v koruně zlomená, kmen zachvácen hnilobou. Zbývá tedy, aby náš Jan donesl posudek na úřad. Když jsme o tom při večeři u stolu jednali, písemně ovšem, syn voják se nahlas podivil:

"Co to má znamenat? Proč nemluvíme?"

"Nemůžeme," odpověděl Jan a písemně dodal: "Protože Martinovský by mohl toho hajného začít vyšežřovat."

"Cože?" podivil se syn voják nahlas. "To se to, zatím co jsem na vojně, tak zhoršilo?"

"Ano," napsala Madla.

"Ale to ani nejsme jako doma," řekl voják nepolepšitelně nahlas.

"My nejsme doma, my jsme v Martinovského kotci," řekl jsem také hlasitě.

"To on se o naši rodinu pořád tak zajímá?"

Všichni, včetně Madly, museli jsme se jen usmát. Jan řekl tlumeně, tak aby to Martinovský ještě mohl zachytit:

"Ten by správně měl mít v našem domě dole píchačku."

Spadli jsme pod stůl, Madla nás zva-

la nahoru k večeři a směrem ke stropu řekla: "Nono, nebuďte na něho tak zlí!"

"Protože Mašla nechce, abychom pana Martinovského nenáviděli. Jednak si myslí, že ti, co ho vedou, jsou mnohem horší, což je zas neštěstí pro něj, a dále je přesvědčena, že špatné činy obsahují trest už v sobě a je jen otázkou času, kdy se to projeví.

A to bude asi pravda, říkám tady zas už jen písemně, tiše a nerad.

Praha 25. února 1977

Petr Kabeš:

Fejeton
(místo fujtónu)

text který jsem nosil
přenášel
mezi ponožkou a botou zvlhnul

text který jsem nosil
v hlavě
zvětral nebo vyvětral

(zpráv nárazových
jako větru)

nevím už o úkrytu nevydaném
na pospas živlům
než o bezpečných slohách bezpečnosti
což ale není veřejná
čítárna jak vím neboť
jsem četl v modrých očích téměřplukovníka
když požádal jsem o
nahlédnutí do spisu který jsem nečetl a on
se mne prý týkal

únor 1977

Pavel Landovský:

Družstvo sebevrahů

Ani nevím, proč mi tahle dávná vzpomínka vyplavala na povrch právě teď, když bych měl psát odvolání, provolání, protesty a prohlášení proti provolání o zacházení, jak s lidmi, tak příliš daleko. Opravdu nevím. Vím jen, že souvislosti byly u mě vždy podvědomé, a teprve čas je spojil.

Bylo to v sedmapadesátém, kdy jsem se jako totální ucho, týden na vojně, dostal do spárů neobyčejně surového, rafinovaného desátníka, velitele to našeho družstva, který nás všech deset, nebo kolik nás bylo, pod záminkou vojenského výcviku tejal tak, že se nám zdály příběhy z koncentráku, tehdy ještě docela čerstvé, jako idylická selanka.

Kaprál nebyl primitiv, to bych mu křivdil. Svůj sadismus opíral o platné vojenské řády a předpisy tak chytře, aby nevznikla ani sebemenší skulinka k vydechnutí. Když jsme třeba jednou pochodovali v

útvary, dostali jsme zvláštní sérii povelů: "Zamořený prostor! Plyn! Pozor! Pohov! Volno! Zpívat!" Výsledek byl ten, že se rozbahněnou oranicí posouval útvar jakýchsi koulí, které měly na nohou impregnované pogumované pytle, přes záda pláštěnky, na mordách plynové masky a přes ně helmy. A přestože jsme měli na každém chodidle petikilovou hroudu bláta, museli jsme přes hadici filtrů zpívat oblíbenou píseň našeho desátníka:

Podaj mi, děfčina, ručku na rozlučku,
možná že v poslední raz.

Němci striláli,
my bojevali,
jeden za druhým padali.

Oranicí se nesl jakýsi hybrid ze slovanskočeskoruskopolskokrajinského jazyka a já jsem viděl přes zamlžená skla plynové masky, že ten čert s desátníckými prýmký má radost. Obyčejnou lidskou radost a tak neobyčejně nelidské situace. A já, přestože neinklinuji ke generalizaci vlastních pocitů, jsem dostal najednou vztek. Vztek na všechny ty nejubožejší a nejprostší slovanské vojáky druhé světové války, kteří

padli; vztek ne za to, že před tím, než padli, tak stvořili ten podivný jazyk písňe, kterou jsme huhňali do hadic filt-rů plynových masek, ale vztek za to, že padli za tohodle hajzla.

Pocit to byl velmi silný, který se ve mně uhnízdil, tak jsem začal připravovat odvetu.

Někde v řádech jsme si vyčetli, že velitel družstva zodpovídá za životy a zdraví svých podřízených, a na tom jsme založili svůj krkolomný plán. Nějak nejasně jsme tušili, že naše fyzická neexisten-ce není cílem našich protivníků, reprezen-tovaných, byť jen náhodou, naším mučitелеm. Flamenně jsem vysvětloval při čištění ba-gančat svým spolutrpitelem, že nacistický koncern IG Farben byl odkázán na pracovní síly z koncentračních táborů, i když všichni vězňové skončili po třech měsících ab-solutním vyčerpáním v plynu. Jenže. Jenže v těch třech měsících byla někde možnost zůstat člověkem a umřít jako člověk. A tak jsme se krok za krokem pomalu dobíra-li k velikému aktu sebezničení.

"Plná polní, bandalír, maska, přilba,

zbraň," ozvalo se jedné noci rafinovaně hodiňu po večerce, kdy už i ti nejvíc unavení se chystali usnout, a zbuzerované mátohy se začaly navyklye motat kolem postelí a skříněk, aby za dvanáct minut stály v polospánku na dvoře v naději, že poplach je jenom zkušební, a za půl hodiny, když budou mít štěstí a při náhodném filcunku jim nenajdou v ruksaku namísto bagáže prázdnou krabici od cukru, budou zase usínat na kavalci. Všichni měli smůlu. Poplach planý nebyl. Naše družstvo ale mělo štěstí. Teď se to stane. Dneska to náš tyran odseře, protože mu do jednoho pojdem, nebo v lepším případě, a s tím jsme tajně všichni spíš počítali, těžce onemocníme. Cvičení bylo ideální. Dosáhnout po družstvech v co nejkratším čase bez udání azimutu severní, patnáct kilometrů vzdálené přírodní překážky, v našem případě středního toku Labe, navázat světlicí spojení s velitelstvím roty a co nejrychleji se stáhnout do výchozího postavení. Přeloženo do lidské řeči obyčejný pochoďák tam a zpátky, a to byl, prosím, prosinec, a pěkně studený, zkrátka ideální příležitost se uštvat k smrti.

Náš miláček byl jen tak nalehko, žádnou plnou polní, žádnou plynovou masku, žádnou helmu, žádný těžký plášť ani zbraň. Pod vojenskou blůzou měl světr od maminky, na hlavě frajersky rozplácnutou lodičku a na nohou dobře vyšlápnuté púllitry. Prostě nás nutně musel uštvat, a to jsme potřebovali. Se zlomyslně potutelným šklebem ve tváři nám oznámil, že se hodnotí rychlost přesunu, a ať si nemyslíme, že bysme snad byli z družstev poslední.

Vyrazili jsme. Naše zbraň byla vůle vytrvat a onuce na nohou. Jeho nevýhoda byly ponožky a zlomyslnost. Dobře zabalené onuce jsou, jak vám řekne každéj mazák, na dlouhou cestu terénem nenahraditelné. V ponožkách jste po pěti kilometrech kách na nohy. Hned za bránou palpostu jsme začali utíkat. Zpočátku nám ďábel lehce stačil, ale v momentě, když jeho únava byla silnější než důvod, aby ji překonal, začal se nám ztrácet. Naši cestu znal velmi dobře jeden skvrček z družstva, který se narodil v nedaleké vesnici, mimoto, vlevo za zády nám zůstal odraz světél Prahy na obloze, Labe bylo tam na severovýchodě a Stará Bo-

leslav nám musí zůstat po pravé ruce. Deset maníků letělo, funěli jsme dohromady jak sentinel. Čím víc se nám kaprál vzdaloval, tím rychleji jsme běželi. Když se nám ztratil za nějakým kopcem, odpočívali jsme v pomalejším tempu, a pak zase nanovo. Hra dostala svoje pravidla. Po hodině jsme zjistili, že náš desátník se orientuje podle rachotu našich koksáků neboli blemcáků, což byly přilbice, a že už je tak unavený, že kdybychom se zastavili, zastaví se taky. Ale tu radost jsme mu neudělali. Topoly a olše, které v těch místech vroubí Labe, se objevily na obzoru. Nálada bezmocných ztroskotanců se zvedla. "Tak, a teď do toho. Ten parchant takový zápál plic ještě neviděl." Hulákali jsme jeden přes druhého. "A všechno na něj svedem, že nás tam nahnal."

Do prosincového Labe jsme naskákali všichni najednou. Teplota vody musela určitě z našich rozpařených těl stoupnout. Bylo to hrozné. Když se všechno pěkně naskáklo vodou, včetně bandalíru a filcových podložek v přilbách, a my jsme začali pomalu umírat vychladnutím, doběhl desátník. Hlavy nám čuměly z vody jako deset kopa-

cích míčů a všichni jsme si mysleli: "Tak se koukej, ty svině, cos nám udělal." "

Svině se moc dlouho nekoukal. Vypálil raketu a svým nepřiliš hlasitým způsobem zavelel: "Družstvo na můj povel v rojnici! Krátkými přískoky směr výchozí postavení vpřed!"

To, co jsme zažili na zpáteční cestě, se nedá popsat. I civilista si snad dovede představit, co s ním udělá vodou nasáklý zimník a mazlavá břečka prosincové oranice. K ránu jsme doběhli do palpostu jako první. Bez velitele. Ten zůstal ležet ve výkopu melioračního kanálu s nohou zlomenou o svěšenou lžici rypadla nedaleko od výchozího postavení.

Snad jsme mu tam i trochu pomohli.

Doběhli jsme jako první a byli jsme všichni suchý. Světe, div se, my jsme po cestě zpátky uschli. To nebyly těla, to snad byly radiátory.

Druhý den odvezli kaprála, který se ani slůvkem nezminil o průběhu noci, na pluk na marodku, a my jsme pod novým velitelem družstva netrpělivě očekávali vytoužené zápaly plic. Marně. Zůstali jsme

všichni zdraví jako řípy.

Po letech jsem ho potkal, to už jsem byl slavný, a on se ke mně hlásil na nějakém filmovém festivalu pracujících. Představil mi svoji mile vyhlížející slepici, která mi stále opakovala, jak jí Jindra vykládal, co jsme byli na vojna za kamarády. On nadával na poměry u nich v traktorové stanici, kde byl technikem, takže jsem ani neměl, co bych mu řekl. Před ženou jsem ho neshodil a naše bojové kamarádství jsem mu potvrdil.

Tenkrát jsem si na tu noc sebevrahů vzpomněl a dneska jsem ji zapsal a v duchu si myslím: "Ani nevíš, ty chlape, kdes moh dneska bejt, kdyby ses bejval tenkrát přidržel uniformy."

Únor 1977

Zdeněk Mlynář:

O udavačství, vydírání
a jiných motivech
nadcházejícího jara

Každý zná z kriminálních románů banální situaci: člověk se zaplete s gangstery, pak prohlédne a začne jiný život. Gangsterům to ani zvlášť nevadí, žije-li ten člověk v soukromí. Ale běda, dotkne-li se nějak jejich zájmů! To pak přijde za ním posel a dá mu nůž na krk. Ty už jsi zapomněl, jak jsi nám jednou zamlada "dělal zeď" při té bankovní loupeži? Tak myšti to připomene. Dozví se to tvá žena, děti, přátelé. Dozví se to policie. Tak co - ještě budeš na straně práva a spravedlnosti?

S gangstery z kriminálních románů jsem neměl nikdy nic společného, takže za mnou žádný nepřišel. Zato však Stanislav Oborský o mně napsal v úterý 1. března 1977 velký článek do Rudého práva: Tenhle člověk, s bojovník za lidská práva, za politickou demokracii? Podívejte se, co napsal v dopi-

se jisté stranické komisi před šestadvaceti lety. O Marii Švermové, o Františku Krieglovi, Otto Šlingovi, a dokonce o svém mrtvém otci. Vždyť je to udavač!

Čtu to jednou, čtu podruhé - a nevěřím vlastním očím. V Rudém právu - a ony se tu věci nazývají pravými jmény! Ono se tu píše, že to, co slavné gottwaldovské vedení KSČ žádalo kdysi na komunistech ve jménu "revoluční bdělosti a ostražitosti", bylo údavačství. Ono se tu říká, že to, co měl tehdy každý komunista uplatnit jako "zásadový stranický postoj" na sebe, své rodiče a sourozence, děti i přátele, odporovalo normální lidské morálce.

Něco takového už jsem ve stranickém tisku KSČ nečetl aspoň devět let. A je to teď tak aktuální! Vždyť přece už druhý měsíc vedeme kampaň zase "proti nějakým "zrádcům lidu a zaprodancům imperialismu", proti "bandě samozvanců" - docela podobně jako v roce 1951. Jak je dobře v takové chvíli při pomenout všem, kdo by snad chtěli odsuzovat a proklínat jiné, aniž vědí za co, že je to podlost, špinavost, udavačství. Jak užitečné je upozornit na to, že tím mo-

hou posloužit i politickým zločinům, jako se to stalo už jednou, před pětadvaceti lety.

Tím mě tedy Rudé právo po dlouhé době opravdu potěšilo. Ale lhal bych, kdybych tvrdil, že to byl jediný pocit. Zamrazilo mě taky. Ze vzpomínky na sebe sama. Nic na tom nemění, že nás byly tisíce takových zfanatizovaných statistů, ovládaných zkušenými režiséry davových scén. I jako dvacetiletý statista už jsem měl - a mám dodnes - svou individuální odpovědnost za to, že jsem na pokyn režisérů v davu sobě podobných v předepsanou chvíli buď povykoval, nebo naopak mlčel, rozhořčoval se, nenáviděl, projevoval nadšení nebo psal to, čím mě chce dnes pan Oborský vydírat.

Toho vydírání se nebojím. Je příliš průhledné. Ale tu odpovědnost cítím. Pochopil jsem ji už hodně dávno. Měl jsem to štěstí, že už za rok nato, co jsem napsal ten zahanbující dopis, jsem byl sám jinými, stejně bdělými a ostražitými soudruhy a kamarády udán jako "agent protistranického centra". Možná, že i některý z těch dopisů, které pro změnu zase denun-

cuji mne, si přečteme v Rudém právu. Psali je totiž také lidé, kteří se nejen nikdy pak udavači nestali, ale mají dnes stejné politické názory jako já. Dávno si to navzájem nezazlíváme. Protože jsme si vlastně tím vzájemným udáváním pomohli. Nedošli jsme po cestě udavačství k politickým zločinům, a mohli jsme proto tuto cestu včas opustit a začít vidět za kouřovou clonou frází pravou tvář věcí.

Ve čtvrtstoletí, co od té doby uplynulo, jsem měl nejednu potíž proto, že jsem tu cestu opustil. Čím více jsem se řídil vlastní hlavou a vlastním svědomím, a ne pokyny režie, tím byly ty potíže větší. Vyvrcholilo to po srpnu 1968 a stupňuje se to dodnes. A vidím kolem sebe spoustu lidí, kteří jsou na tom docela stejně. Vůbec při tom nerozhoduje, kdo koho z čeho nařkl před dávnými lety. To samo o sobě u nás nikomu potíže nedělá. Potíže začínají, jakmile s tím přestane: už nepíše dopisy a udání tam a tehdy, kam a kdy se to právě shora vyžaduje. Právě proto také všechna jména, která tak s chutí pan Oborský v Rudém právu cituje, jsou dnes seřazena docela jinak.

Jméno Marie Švermové, Františka Kriegela, jméno moje i jméno syna popraveného Otto Šlinga - Karla - je dnes v seznamu signatářů Charty 77.

Každý ví, že tento seznam není seznamem privilegovaných a neotvírá cestu skvělé kariéře. A jak já se mohl mít, stát se opravdu uďa vačem! Vydržet u toho, tak ta šestsettrojka, co mi s třemi pány stojí pořád před domem a provází mne na každém kroku, mě mohla vozit. To, co pan Oborský zveřejňuje jako špinavou skvrnu mého životopisu, mohlo zůstat skryto a tvořit významnou ozdobu mého tajného kádrového materiálu. Mohl jsem mít slušné postavení, a ne být vyhozen na hodinu i z Národního muzea. Vždyť třeba pan prokurátor Eduard Švach, který Marii Švermovou opravdu poslal do vězení, je teď tajemníkem děkanátu lékařské fakulty Univerzity Karlovy, a samozřejmě členem KSČ. A pan doktor Urválek, který poslal na šibenici jedenáct nevinných lidí, je zasloužilým pracovníkem prokuratury na zaslouženém a zajištěném odpočinku. A co teprve režiséři a pomocní režiséři tehdejších krvavých scén! Ti mají ještě po smrti

pomníky, a pokud žijí, mají své perzonální důchody a všechno, co patří lidem zasloužilým.

O tom ale pan Oborský bohužel už v Rudém právu nic nepíše. Asi si to režiséři, kteří ho dnes obsazují pro vybrané štěky, nepřejí. Proč vlastně taky? Gangsteři, o kterých byla na začátku řeč, také neříkají: my teď zveřejníme, jak to všechno bylo s tou bankovní loupeží. Zveřejní jenom to, co potřebují. Že ten, kdo se s nimi rozešel, kdo jim vádí, byl kdysi taky u toho. Že jim dělal zeď.

A to se mi na článku pana Oborského zase už líbí. Že totiž, když mě on a jeho režiséři chtějí opravdu citelně zneuctít, musejí se uchýlit až k výkřiku: Nevěřte mu, vždyť měl kdysi také něco společného s námi!

Praha 2. března 1977

Ludvík Vaculík:

K případu Mlynář

Nevím už, kdo z přátel mě upozornil, že v Rudém právu byl článek o tom, jak Zdeněk Mlynář v mládí udal svého otce Komunistické straně Československa, jejímiž členy oba Mlynářové byli. Obstaral jsem si to číslo a člán si přečetl. Při následném listování novinami padly mi oči na jinou, nesrovnatelně skromnější zprávu, nadepsanou však omračujícím titulkem: **NÁHLÝ ÚBYTEK ENERGIE QUASARU**. Vzrušen začal jsem číst.

Ve zprávě, získané z ČTK, se oznamuje, že sovětští astronomové pozorovali "Neobvyklý kosmický úkaz - náhlý úbytek rádiových signálů quasaru 3s 273". Úkaz byl sledován čtyři hodiny a za tu dobu intenzita záření klesla o 20%! Rudé právo vysvětluje, že quasary jsou vesmírné zdroje "rádiových signálů", vyzařující energii až stokrát silnější než celé galaxie. Jejím zdrojem "pravděpodobně je gravitační kolaps - zhroucení hvězdy vlivem vlastní mimořádně silné

gravitace". Quasar 3s 273 je prý Zemi nejblíže ze všech: tři miliardy světelných let. Nakonec Rudé právo svými slovy reprodukuje, co se dovědělo o možné příčině tak veliké ztráty energie dotyčného quasaru: buď jakýsi dosud neznámý přenos energie, nebo mimořádné stlačení hmoty, jež "vede k efektu takzvaných černých děr - náhlému zmizení hmoty ve vesmíru".

Zprávy toho druhu mám v novinách rád. Jednak je jimi příjemně potištěno místo, které mohlo být potištěno daleko hůř, a pak dávají najednou jiný vhled do všeho, co psáno okolo.

Událost, pozorovaná krymskou observatoří, je skutečně vzrušující, a já se už těším na její podrobnější vyličení v Hvězdářské ročence 1979. Shodou okolností, mezi jiným i politických, mě zpráva Rudého práva zastihuje při každodenní těžké, pomalu postupující, ale přitom až resuscitačně blahodárné četbě Hvězdářské ročenky 1977, kde čtu o čerstvých událostech roku 1975.

Beru nůžky a vystřihávám si nejzajímavější článek Rudého práva z 1. března 1977, vděčen příteli, jenž mě naň upozor-

nil. Usedám do křesla, nohy na protější židli, a čtu jej znovu, důkladně, v touze dovědět se aspoň trochu víc. Náhlý úbytek rádiových signálů quasarů - proč náhlý? Quasary tohle přeci dělají. A píšeme už dávno quasar. Signály? Signál je smluvené znamení, kdežto tu jde o divoké záření. Zhroucení hvězdy? Kvasar není hvězda-stella, nýbrž quasistella, z jejíhož záření nemusí ve viditelném pásmu být vidět nic. Ve vývoji kosmické hmoty řadíme já a OHNISHI kvasary ještě před vznik galaxií s diferencovanými hvězdami. Já proto, že mě to tak víc vzrušuje.

Napadá mi, zda je o kvasaru 3s 273 známo něco z doby, než Rudé právo vytáhlo jeho těžkou příhodu, starou $3 \cdot 10^9$ let. Donáším si k noze ročenky a probírám je: tady je zmíněn kvasar 3C 48, dále 3C 123, máme zde 3C 237 a 3C 279... Tu si uvědomím, že písmeno S je přeci obsazeno spirálními galaxiemi! Napadá mi, že quasar 3s 273 je nejspíš plodem neblahého zvyku jistých míst číst pomalu už každé C jako S, zatímco astronomové všech abeced se drží mezinárodních signatur. A celé mě to začíná

znovu namíchávat. Člověk by musel mít nejmíň čtyři ruce!

Podle Rudého práva je kvasar 3C 273 ze všech takových objektů Zemi nejbliž: tři miliardy světelných let. Nedůvěra vypěstovaná za poslední nesvětelná léta pudí mě dát nohy ze židle a jít si to kruci přeměřit. Několik večerů listuju ve starých ročenkách a vypisuju všecko o kvasarech. Bohužel jsou jejich vzdálenosti udávány nikoli v lidové míře světelných let, nýbrž v rudém posuvu z s použitím Hubbleovy konstanty. Hledám, který z kvasarů má nejmenší z a kdo by mi to s použitím Hubbleovy konstanty vypočítal. Náš Jan není doma. Ve Hvězdářské ročence 1976 vybírám si z oddílu kvasarů protáhlý objekt kolem BL Lac, jehož z mi připadá směšně malé: 0,07. Též Hubbleovu konstantu nacházím: H = 60 km s⁻¹. Píšu obě nalezené veličiny pod sebe jako v počtech, hledím na ně a čekám, co bude dál. Poprvé mě vážně uráží, že mi vzali telefon. Napadá mi rozprostřít mapu severní oblohy a podívat se snad přímo, jak daleko to je. Souhvězdí Lacerty nacházím snadno, ale žádné BL v něm nemají...

Moje mapa je ovšem jen taková turistická.

Čtu všecko znovu, až přece jen zavředu
dím o jakýsi i pro mne uchopitelný údaj o
vzdálenosti rádiového zdroje u BL Lac:

350 Mpc. Jdu do Janova šuplíku pro kalkulačku. Na černou mapu hvězdné oblohy pokládám list bílého papíru a беру do ruky tranzistorovou kalkulačku. Odkládám blbou kalkulačku, беру tužku a pěkně počítám:

$3,26 \text{ sv.r.} \times 350,000.000 = 1.141,000.000 \text{ sv. r.}$

Ano. Už první kvasar, na který jsem sáhl, je Zemi blííž než quasar RP.

Krom toho není pravda ani to, že černá díra ve vesmíru je místo, v němž může, jak to chápe Rudé právo, zmizet hmota. Naopak je pravdou, že černá díra ve vesmíru je suprahmotné těleso strašné gravitace, jehož hmota roste a roste, až...

Chvilí uvažuju, jestli bych neměl žádat o tiskovou opravu. Ale vím, když se půjdu zas radit s Pavlem Rycheckým, co mi řekne: "Já bych se na ně, poslyš, Ludvíku, vysrál." Ano, to udělám. Fascinující černá mapa krôpená barevnými kroužky a

značkami radí mi totéž.

A co tedy s nimi? Oni ať si dál září
ve své černé díře rotující 90 ± 3 cm nad
Zemí, kam patří.

Praha 6. března 1977

(Kopie pro RP)

Jan Moravec:

Fejeton o zemětřesení

Zaujala mě zpráva ze včerejška: V Rumunsku bylo zemětřesení a obyvatelé hlavního města strávili noc mimo své domovy - na volném prostranství anebo ve svých automobilech.

Československo je zemí tradičně vzorné geofyzikální stability, ale člověk nikdy neví. Občas jenom nějaké malé české zemětřesení, které posune skleničku nebo otevře dveře od kredence, ovšem co když u nás přestanou platit i přírodní zákony?

Představuji si, jak padají domy v naší ulici a já běžím do svého automobilu, abych tam v bezpečí přespal. Otevírám dveře, a v té chvíli domýšlím zprávu o Rumunsku - ti lidé vlastně museli odjet těmi automobily také na nějaké volné prostranství, nemohli je přece nechat v blízkosti svých domů a riskovat zasypání. Ano, je to jasné - ne automobily, ale právě to volné prostranství je podstatou řešení problému

nocování v zemětřesné situaci. Usedám tedy za volant, a náhle nová myšlenka: nemám řidičský průkaz!

A už se objevuje nadstrážmistr Kroupa, který mne před týdnem z neznámých důvodů ve své kanceláři přepadl a vyškubnul mi ho. Jeden z domů poblíž se sesune k zemi - na okamžik se mě zmocní blažený pocit: nevyletěl vzhůru! Je to pořád ještě dobré - platí gravitační zákony. Nadstrážmistr Kroupa svižně uskočí, aby ho nepraštila padající pavlač, přistoupí ke mně, vítězně se usmívá a ukazuje na mě prstem.

Uvědomím si, kolika lidem zabavili v poslední době řidičský průkaz, aby nemohli odjet na volné prostranství. Byl to záměr? Počítal někdo se zemětřesením? Byla by to náramná pomsta: všechno kolem se hroutí, z domů vybíhají lidé bez řidičských průkazů, a v tom zmatku zapomínají a usedají do svých automobilů, ale všude už jsou připraveni nadstrážmistři, strážmistři, podstrážmistři, vicestrážmistři - prostě mistři strážc - a vítězně na ně ukazují prsty, kdože to tedy u nás vlastně nerepektuje zákony!

A co lidé, kteří mají třeba domácí vězení? Mohou utéci na volné prostranství, aniž by porušili zákon? Co lidé, u nichž náhle objevili, že obývají nadměrné byty - třeba jenom o kousíček, o dva nebo tři čtvereční metry? Bude po zřízení jejich domů zastaveno řízení o nadměrnosti, anebo bude naopak stanovena nová nadměrnost - dva nebo tři ary? Vždyť jejich byty pokrývají skoro celou ulici; na co potřebuje občan, který má nárok na dvanáct metrů domova, takový prostor? Osobuje si snad právo mít postel až na druhém chodníku?

A co výpovědi ze zaměstnání nebo vylučování ze školy? - "Ano, přijímám, co můžu dělat... ale jakou školu myslíte?" "Před chvílí taďy ještě stála!"

Nadstrážmistr Kroupa se vítězně usmívá a ukazuje na mě prstem. To je také to jediné, co po něm v příštím okamžiku zbyde - trčící prst a vítězný úsměv kdesi v hromadě cihel.

Hrabu se z nepojízdného auta a odcházím na volné prostranství.

Ještě se ohlédnou po malém opuštěném

prstu, má mi ho být líto? Stejně vždycky ukazoval nesprávným směrem.

6. března 1977

Pavel Kohout:

Dva listy

List do Čech:

V Čechách straší lidská práva. Jedni tvrdí, že jich mají málo, jiní, že by je mohli rozdávat. A taky náhle rozdávají každému, kdo je do včerejška neměl, pokud prohlásí, že je má odjakživa. Ti, kteří léta nesměli veřejně existovat, vidí svá jména v novinách a tváře na obrazovkách v naději, že k nim brzo přibudou i díla, role či funkce. Je to první zřetelná ozvěna volání po lidských právech, přestože cenou je právě souhlas s umlčením volajících.

V Čechách to není poprvé, dokonce ani v Národním divadle ne. Proto se vžil i způsob, jak to vysvětlit dětem. Nač přiznávat únavu z čekání, beznaděj z bezmoci a strach z uplývajícího času? Lépe připustit, že režim má i dobré stránky a obětovaní nejsou konec konců svatí, však si leccos nadro-

bili sami. Je znám i způsob, jak to vysvětlit sobě: věc národa velí třeba i projít kalem, lze-li odměnou rozdávat lidu alespoň povolené plody české vzdělanosti.

V Čechách je těžko soudit. Kde je žalobcem každý, není soudce. A hrozny podpisů mají s konečnou platností zasypat minulost, aby už nebylo možno rozpoznat následky od příčin. Nač se tím trápit? Dějiny si nás nakonec všecky svléknou z kostýmů a poměří jak u odvodu. Líp přemýšlet o dnešku, aby zítřek byl nadějnější než včerejšek.

V Čechách je zas jednou zima, a těžko říct, komu víc. Těm, kterým berou práci, telefony, průkazy i byty a nabízejí skandál, kriminál, vyhnanství nebo hrob? Těm druhým, které zbavili bezúhonnosti, na niž byli tak dlouho pyšní, a přiměli je ne žhavým železem, ale chladnou mincí podepsat prázdnou směnku vlastně na cokoli? Anebo těm třetím u moci, kteří věří druhým ještě méně než prvním, protože vědí, že ponížení se mstí nejkrutěji?

V Čechách zuří zas jednou ta zvláštní občanská válka, ve které místo tanků operu-

jí fekální vozy. Co se tím pořád víc ukládá v národním povědomí? Čím budou děti čelit ohlupujícímu konzumu a odlidštěné technice, když jedni básníci jsou jim představováni jako zrádní sviňáci a zbylí jako prodejné baby? Vypadá to, že nositelem nejlepších tradic národa se stane policie.

V Čechách zas jednou všichni stuňou. Někoho žlobí hlava, někoho srdce, někoho žaludek. Poslední jsou na tom nejhůř. Dnes musí přežít zlobu mocných i výčitky zlomených, pozítří zvládnout kocovinu všech. Jak? Jak jinak než pokusit se ze všech sil, aby tahle trapná situace byla v Čechách poslední; aby i děti jejich vyšetřovatelů mohly studovat podle svého talentu; aby h jednu krevní mstu nevystřídala druhá; aby jediným trestem pro ty, kdo nezničili žádný osud krom svého, bylo vydat svědectví pro poučení potomků; aby z českého erbu zmizela ohnutá páteř, kterou se tu platí za právo na práci i na děti.

V Čechách se teď skoro každý podepsal. Buď pro, nebo proti. Jedněch je víc, mají proto větší odpovědnost. Jejich podpisy, pokud je nepodvedli, zase platí. Záleží te-

dy na nich, budou-li stát pod procesy nebo pod národním smírem.

Na Čechy klepou lidská práva. Ať se nikdo neutěšuje, že teď je má už devadesát devět celých, devět desetin procenta občanů. I pak zbývá ještě patnáct tisíc bezprávných, a to je na jedno ghetto až dost.

List do Evropy:

Evropou obléhá duch Helsink. Vyvolán v jediné červencové hodině roku 1975 hned pětatřicetkrát za sebou, nevrátil se už do kalamáře a kazí nám spaní.

Jak snadno se v Evropě vládlo do Helsink. Byla přehledně rozdělena, jak to odpovídalo černo-bílému vidění, kterému nás naučily pohádky. Tu dobro nebeské a tam pekelné zlo, opravňující vlády, aby obehnaly své hranice ostnatým drátem, nebo aspoň spoutaly své kritiky výjimečnými zákony.

Jak blaze se v Evropě žilo ovládaným. Vědomí všemocnosti mocí a nesmiřitelnosti ideologií opravňovalo k příjemné rezignaci, v jaké lze obtížné dědictví po otcích

rovnou odkázat synům.

A v zaminovaných hranicích, na kterých vlála mrtvá hesla a umírali živí lidé, byly zbudovány pohodlné přechody pro obchodníky, aby dodávali sem i tam, bez čeho by oběma stranám dávno došel dech. V zákulisí pohádky si černí i bílí tiskli ruce, zatímco v hledišti se nenávidělo rozvášněné publikum.

Evropu teď proměnil duch Helsink, ten vysmívavý, který se směje naposled. Nerozlišuje mezi prapory komunistů, socialistů, liberálů ani jiných. Ptá se prostě a jasně po lidských právech.

Ptá se, kde je svoboda, rovnost a bratrství, pro které se krvácelo pod Bastillou. Ptá se, jak funguje všechna moc sovětům, pro kterou se umíralo pod Zimním palácem. Ptá se, kdy skončí mocenská hra, při níž je Evropa uměle rozdělována, aby nemohla mít už dnes, co jí chtějí ještě dlouho slibovat proroci šťastných zítřků.

Spor o politický systém je věčný, ne tak život. Generace umírají, aniž se dočkaly rozhodnutí, byl-li lepší kapitalismus nebo socialismus, a který. Generace se ro-

dí s malou nadějí, že se toho dočkají. Ale lidská práva jsou už dávno definována, a teď i deklarována, a nabízejí se jako zralé ovoce z veřejné aleje.

Dnes míň než dřív je v silách neozbrojených občanů pohnout etablovanými režimy, které využívají nejmodernějších komunikačních prostředků k tomu, aby si lidé nerozuměli. Ale lidská práva jsou na dosah ruky a byly to režimy samy, kdo je zpřístupnil. Nepodstoupit riziko sklizně znamená dobrovolně, a možná definitivně popřít možnost sebemenší účasti na vlastním osudu.

Lidská práva jsou přímo odvozena z nejzákladnějších potřeb lidského organismu. Potřeba dýchat dává člověku právo zvolit místo, kde se nedusí. Potřeba jíst zakládá právo na práci, potřeba myslet opravňuje chtít takovou, která mozek rozvíjí, a ne ubíjí. Potřeba mluvit a slyšet staví mimo přírodní zákon cenzuru, proměňující člověka zas ve zvíře.

To všechno podepsali v Helsinkách. A duch Helsink teď visí nad Evropou místo slibované televizní družice, která pořád ještě nesmí spojovat Východ se Západem,

aby černobílou legendu nepřehlušila barevná skutečnost.

Také hlas z Československa je jeho hlas. Je to hlas lidí různých přesvědčení i různé víry, kteří se přesto snaží vzájemně se respektovat a totéž nabízejí i jiným. Ten hlas zaznívá z křižovatky Evropy, poučen všemi neštěstími i myšlenkovými proudy tohoto století, aby nabídl alespoň prozatímní východisko všem lidem dobré vůle:

ať se režimy přou, ať soutěží ideologie, ale ať se v tom všem dá lidsky žít.

Praha 8. března 1977

Petr Pithart:

Jarní únava

Dějí se u nás teď věci! Člověk nevěří svým očím - stačí otevřít noviny. A co toho ještě v novinách není! Ostatně ani v tom ne, co se opisuje na strojích.

Například to o boji psů s jedoucím drátem. O tom se nenapíše - nikomu se to k ničemu nehodí. Abych byl upřímný: jako čtenář sám bych patrně mnoho chuti o tom číst zprávu asi neměl. Je to totiž prachšpatná zpráva, docela nic z ní neplyne, a pak, ta představa jedoucího drátu, který se pokouším zastavit zubama, a k tomu se ještě bořím do sněhu - to je, sami uznáte, představa za hranicí snesitelného. Já ovšem ne, ani vy, zajisté, to psi se pokoušejí, tedy psíma zubama pokoušejí se zastavit drát - ale ani to přece není o mnoho lepší. A pak, řeknu to rovnou: nezastaví je.

Myslím, že právě to jsou ony "věci mezi nebem a zemí", jak se říká: drát (vlastně ocelové lanko) jede kousek nad

zemí, někde se po ní přímo šourá. Země je hojně zasněžená, a tak to pěkně klouže. Psi pak na té zasněžené zemi v marném boji s drátem. To přece jsou ty věci! Mezi nebem a zemí – co o nich ale nenapíše nikdo: nikomu se k ničemu nehodí, a mně už vůbec ne.

Nebyl jsem v zimních horách patnáct let, a tak jsem mnohému zprvu nerozuměl. Byl jsem z vyprávění jiných připraven na nekonečnou frontu u vleku ve Špindlerově Mlýně – ne ovšem, že bych jej potřeboval použít. Ale podivný a tuze nepříjemný zvuk, který sílil, jak jsem stoupal k Martinovce? Jeden kov drtil druhý, ba požíral jej, a zdálo se zprvu, že jen ten tvrdší žere měkčí... Proč? Proč skřípání tak vytrvalé, proč pár desítek metrů pod samými nebesy? Až na místě jsem zjistil, že je tam také vlek, špatně seštelovaný, nenamazaný. Malý vlíček pro místní hosty: tak šikovně umístěný, že lyžarři mohli se do něj navléknout vlastně ještě v jídelně, nechat se vyvléci až těsně pod hřeben, kde se z něj obratným pohybem vyvlekli a s větší či menší rutinou se pak provlékali mezi pomyslnými slalomo-

vými brankami - zase až k jídelně. Dobře vymyšlené, šikovně namířené, věru. Jen ty momenty, kdy jako by se měkkí kov na oplátku zakusovat do tvrdšího, byly zážitkem - řekněme hodně silným. Jako přehnaně konkrétní hudba. Ale frajoři v rakouské výzbroji sjížděli v malebných obloucích, aniž je to zřejmě rušilo. Byli zcela ve vleku toho vleku.

Sesunul jsem se dolů k Fučíkové boudě. Jiné dva kovy v sobě: ještě menší vlíček, ale na louce nikde nikdo, jen dvě děti z Německé demokratické republiky. Rodiče je nejspíše vyhnali shazovat váhu, nacpanou do blýskavých umělých tkanin, a sami si dávali dvacet... Proč se ale nechávám rozptylovat zbytečnými detaily?

Vlastní zpráva (ano, to, o čem se v novinách ani jinde nepíše) začíná teprve teď: z Fučíkovky právě vybíhají dva psi. Je na první pohled zřejmé, že vybíhají jen a jen proto, že musí. Nikdo je nevyhání. Sami cítí, že takový už je jejich úděl, že nemají na vybranou.

Psi jsou, ó běda, tak velice tlustí! Jako ty děti ze sprátelené ciziny. Ty ma-

jí aspoň boty-kopyta. Těžcí psi se boří, často padají. Jsou to fenky: hladká břicha s bradavkami, poraněná zmrzlým firnem. Celé měsíce leží ti psi v kuchyni, zřejmě jen s malými přestávkami myslí na drát, a pak, dočista vynervovaní - jako my, lidé, - žerou všechno co zbyde, a že toho zbyde. Občas je vypustí, a oni pak rovnou k drátu; jejich běh je nemotorný, ale o to usilovnější. Běží a zoufalo štěkají: Dnes! Dneska nebo nikdy!

Teď o drátu. Stojí, a přece nestojí: jede, ujíždí, ale nejede. Stále je tu i (dialekticky?) není. A zase není a je. Tu se plouží kousek nad zemí, tu zase jede po sněhu. Sám nic netáhne - dvě spřátelených dětí se do něj občas zapřahá zvláštním hákem. Většinou však jede jak tak - děti upadly a ospale si pomáhají se vstáváním. Jode a jede, nevezl ani kus masa, ani psa ženicha nevezl na tu ztracenou vartu, ba ani drzou kočku k honění. Přiváží zato znovu a znovu staré pachy - značky. Značky vyjíždějí nahoru a přijíždějí zezdola...

Jak vzteklá může být nuda! Značky, to jsou všechny ty dnešní, včerejší, předvče-

rejší pokusy zachytit drát. Zastavit jej. Zakousnout. Zakousnout ten nesmysl, urážející zdravý psí rozum. Nebo nejlépe překousnout tu absurditu: cukla by sebou jednou, dvakrát, a zastavila by se. Chvilí by se snad ještě kroutila ve sněhu – bestie jedna železná (vlastně ocelové lanko). I tlustý pes správně chápe, že tohle "stojí to i jede (dialekticky) zároveň" je neko-nečno falešné, podvod, šaškárna. Ale zuby do ní nejdu: sklovina zubů se ulamuje, zuby bolí, jako by v nich řádila tupá vrtačka opilého dentisty. Dásně znovu a znovu krvácejí a čumák je odřený od zledovatělého sněhu. Psi vztekem i bolestí kňučí, ale dál vedou svůj každodenní boj s blbostí drátu-idiota. Který stojí i jede zároveň, a neveze nic. Žádnou zprávu, žádnou naději, ba ani trochu opravdového počuchání.

Stojím opodál, trnou mně zuby a zdá se mi, že v ústech cítím chuť krve. Nemožu se na to dívat ani o chvílku déle. Stejně jako včera, jako předevečím sesouvám se ještě níž k Medvědí, zcela bez požitku z jízdy. Pak o tom přemýšlím a nenapadá mě nic, zhola nic. Nic, nic, a přesto na to

musím myslet pořád, i tady v Praze.

Ba ne, právě že to není symbol něčeho, či snad dokonce proti něčemu. Je to zvuk (a bolest!) psích zubů (psích!), zastavujících drát jedoucí po prázdné zasněžené louce; kolem mlčící, netečná hmota hor, zmalátnělá březnovým sluncem.

Možná tedy, že přece něco. Možná je to způsob, jakým se oklikou těším na letošní jaro. Ovšem, nic jiného, než poněkud předčasná, a to připouštím, snad i poněkud nervózní jarní únava.

10. března 1977

Ludvík Vaculík:

Řetěz štěstí

Snad každý z vás dostal někdy pozvání k takové dotěrné hře, kdy například měl poslat tři pohlednice Prahy a do 14 dnů mělo mu jich přijít 273 z celého světa, nebo opsat cosi a poslat to na osm adres... Já takové hry přijímám. Na výsledek nevěřím, ale nechci to kazit jiným. Jen tu hru s pohlednicemi jsem tehdy odmítl. Byla to přeci nápadná hloupost pocházející z protikladu, že matematicky to souhlasí, ale prakticky je každý lajdák. Došlo ke sporu tenkrát mezi mnou a nejstarším synem, který je dnes ve Francii; ten byl dobrý matematik a chemik s pokusnickými sklony, proto tři pohlednice poslal, a skutečně: dostali jsme pak jednu z Brumova.

Trochu smyslu pro hru, trochu pověřivosti je třeba mít. Když jsem byl v dobrém stavu, hrál jsem z první příčiny, když ve špatném, fungovala druhá. No a proč hraju teď, myslíte? - Dnes mám chuť

pokoušet ďábla.

Moje dnešní pošta obsahovala pozvánku na odbor pracovních sil, kde se mnou chtějí projednat mou pracovní činnost, výzvu sociálního odboru, abych předložil svazem spisovatelů potvrzenou přihlášku k pojištění umělců, dále vlídný dopis Litfondu, jímž se mi sděluje souhlas, abych svůj dluh dorovnal do pololetí, dále jsem dostal dva příznivé anonymy, pozvánku na Moravský ples, dopis Ivana Kadlečíka z Martina, v němž se táže, zda fejetony běží dál, protože dlouho nic nedostal (ač já mu řádně vše posílám), dále časopis Naše řeč, a konečně to hlavní: dosti tuhý ústřížek papíru s tímto textem:

Toto řetězové spojení vzniklo ve Venezuele. Obchází svět. Zhotov 20 kopií a pošli 20 osobám. Za několik dní přijde překvapení. I když nevěříš, považ, že Constantin Busto dostal dopis a poprosil svého tajemníka, aby zhotovil 20 kopií, a za několik dní vyhrál 20 mil. Pan H. Horda dostal také dopis, nevěřil, neposlal ho dál, a za několik

dní byl propuštěn ze zaměstnání. Zusa Pedro rovněž dostala dopis, zahodila, a umřela. Jedna amer. firma vyhrála 20 mil. Alí Ben vyhrál 40 tisíc, ale zahynul, protože přerušil řetěz. Tento dopis ti byl poslán pro štěstí. Přinese ti ho, neměj strach. Překvapení přijde poštou. Opis pošli tomu, o kom víš, že potřebuje štěstí. Pošli 20 opisů a čekej, co bude čtvrtý den.

Vy, kteří opisujete fejetony a co já vím, není vám něco nápadné? Vždyť ten text vlastně ani žádný text neobsahuje, krom příkazu, aby se poslal dál. Žádná modlitba, zaříkávací formule či přání. "Ta mocná a strašně přísná síla, která nad hrou bdí, kdo to je? Bůh už ne, jak vidíme. Žádá po lidech, aby navázali komunikaci - a o ničom! Jen sliby, mlhavé, a pohružky, konkrétní. Jaké zhoršení té hry! Peníze, peníze. Vzpomínám si totiž, že už jsem jednou cosi takového hrál, ale tenkrát text obsahoval jakousi uctívací větu komusi. Hra zřejmě mezitím oběhla svět a příšerně se v něm zkazila. Vždyť to vypadá spíš jako

vyděračný dopis gangsterů, kteří nám píší vlídně, zatím, ale můžou nám udělat moc zla, když jejich vlídnost nepřijmeme. Myslím, že budeme muset považovat za štěstí už jen to, že se nám nestane nic zlého; pošleme-li ovšem dál 20 kopií 20 osobám.

Ale já jsem nad tímto vzkazem zkoprněl hlavně z jiného důvodu: V době, kdy všechno, co má dva prsty na ruce, opisuje důležitější věci, přijde někdo s takovou jalovinou. Nebezpečnou jenom. To znamená, že jsou lidi, kteří nevědí nic! Že naše vlastní hra není tak široce hrána, jak máme sklon si myslet! Udiveně zírám, že jsou ještě jiné psací stroje, o něčem jiném a jinam. Stroj, který mi toto psal, je nezkušený a nezbičovaný: neví o zásadě psát na 30gramový papír. Musel těch 20 kopií psát na čtyřikrát. Je to opravdu hra z jiného světa - z Venezuely.

Víte, co mi napadlo? Napadlo mi: co kdybych hru přijal - a zkřížil ji s tou naší! Co udělají ony nejmenované mocné síly, které v naší i venezuelské hře odměňují či přísně trestají své hráče podle jediného kritéria - podle kázně? Jak se spolu

porovnejí, když jejich příkazy jsou přesně protichůdné? Prosím, vy kteří máte ve stroji už srovnaných deset listů 30gramového strojně hlazeného průklepového papíru plus kopíráky, pište:

Toto řetězové spojení vzniklo v Praze. Obchází svět. Zhotov 20 kopií a pošli 20 osobám. Za několik dní přijde překvapení. Když nevěříš, považ, že Alena Čapková opsala 20 x, a už nemá psací stroj. Paní J. Mašínová, která opsala, měla zas do týdne nohu v obvaze. Jeden herec vezl opsané na poštu, a dojezdil. Mlynář z Prahy nevěřil, opsal, a za několik dní byl propuštěn ze zaměstnání. Pan Lederer dostal dopis, poslal ho dál, a je v baso. Nemocná Ivana opsala, a vykážali ji z nemocnice. Jedni dva Františkové opsali, a oněměl jim telefon. Filozof Rosík (v takových dopisech bývají často zkomolená jména) dostal dopis, neposlal dál, a přeco musel vysvětlovat proč. Známý L. Spálený opsal a poslal, a prodělal kalhoty. Zina K., která opsala, upadla za několik dní mezi prostitutky. Opiš i ty, a uvidíš. Tento dopis ti byl poslán pro štěstí, neměj strach. Opiš

pošli tomu, kdo potřebuje štěstí a nemá strach. Překvapení přijde možná poštou, možná osobně.

Tak, tu máte, venezuláni!

Dvě hry na jednom papíře, dva zkřížené řetězy štěstí. Který bude silnější?

Praha 10. března 1977

Helena Klímová:

Vonička pro Luďvu

Žijeme v době poštácké konjunktury. Mnozí občané dostávají či píší nebyvale mnoho dopisů. Některé dopisy spílají, jiné vyslovují sympatie. Všechny se vyslovují k situaci, která se pokouší námi zmítat.

Dostala jsem jeden dopis, který žádá vyjádření po mně. Mám se vyjádřit k tématu, jímž je osobnost samotného pisatele dopisu. Ba více - výslovně se po mně žádá kritika: "Milá Heleno... nemohla by ses pokusit vyjádřit svůj nynější, předpokládám, že rozpornější vztah k tomuto tématu? Jednak je všeobecně znám náš dlouholetý přátelský vztah a nebyly by tu úvahy o měnlivosti vztahu dle konjunktury... dále pak by kritika z Tvé strany nebyla považována za projev úbytku Tvého přátele lství ke mně, a naпоследy a hlavně: dovedeš to pojmout zas jako ilustraci problému. Jen jednu ctnost bys musela ještě přidat navíc: být stručnější, než býváš... Luďvík."

A tu vidím, jak nepopulární čin onen pisatel Ludvík po mně chce. V době, kdy on, tak jako další naši přátelé, je terčem takového honu na čarodějnice, že veškerá čest, poctivost a smysl pro fair-play se v člověku zdvíhá na jejich obranu. Kdy tyto rytířské ctnosti vedou mnohé kolegy k tomu, že píší fejetony k Ludvíkově chvále. Za takových okolností mám vyslovit kritiku, jinak, píše Ludvík, "budu mít pocit neseříznosti podniku".

A ovšem, co nejhoršího: mám se vejít do fejetonového rozměru.

Běda mi, Ludvíku!

A tak tedy se do toho dám. Ale budu muset být naprosto upřímná. To znamená, Ludvo, že Tě někdy napodobím. I formálně. Jistě Tě nedostihnu v literárním šarmu. Ale možná, že v nezdvořilosti ano, i když i to je těžké. Ta nezdvořilost, to bude vedlejší produkt mého přání dokopat se pravdy. O době, o Tobě, o sobě.

Naše doba je pozoruhodná nejen poštáčkou konjunkturou, ale také renesancí magického způsobu myšlení. Vždyť co je v podtextu celé čarodějnické kampaně, jaká du-

chovní východiska?

Svět je viděn jako souboj různých tajemných spiknutí. Člověk jako jedinec je proti nim bezmocný, jeho individuální etnosti a hodnoty jej nemohou zachránit, zaštitit nebo vysvětlit - jsou bezcenné. Jedinec nemůže svět pochopit a začlenit se do něho jako samostatná osobnost, musí se napřed přimknout k nějaké autoritě. A protože jedinec je nic, všechny lidské síly a možnosti jsou připsány autoritě. Tato nějaká autorita je obmyšlena božskými přívlastky: je neomylná, všemocná, vševědoucí. A činí si nárok na celého člověka, včetně jeho niternosti.

Je to autorita žárlivá, jak vyplývá z její logiky. Jsouc údajně vševědoucí, obsahuje v sobě i vědění ostatních potenciálních autorit, včetně jejich "vědění o sobě". Vykládá jejich pohnutky, hospodaří s jejich vnitřním životem, aniž mu ovšem ve skutečnosti porozuměla, neboť ve skutečnosti vševědoucí není. Usilujíc o všemohoucnost, předpokládá totéž snažení u ostatních, které pokládá za soutěžící autority. Vysvětlujíc si svět jako spiknutí tajemných či utajova-

ných sil, hledá zdroj předpokládané všemohoucnosti ostatních autorit rovněž v nějakém tajemném spikleneckém ději, který její vlastní všemohoucnost ohrožuje. Jsou neomylná, nepřipustí zpětnou vazbu, a potácí se proto od omylu k omylu.

Magický způsob myšlení vylučuje jakýkoli jiný způsob. Lidé, kteří mu propadnou, nejsou s to porozumět odlišnosti druhých a hodnotí ji jako provinění. Protože vidí svět jako nevysvětlitelný, ohrožující a trestající, jsou hnáni strachem a táží se po vině. Nalézají ji v lidské odlišnosti a neznají pak toleranci, odpuštění, uvolnění, humor; neboť nalezená vina vyvažuje nevysvětlitelnost světa a vina někomu připsaná vykupuje jejich strach.

Jsou tedy hluboce motivováni, puzeni k tomu hledat viníky a trestat. (Vina je iracionální a viník může být nevinen.) A jako nejvýhodnější viník se pak nabízí - autorita, která je považována za rivala. Bývá to buď Bůh, resp. náboženský cit v lidech, nebo někteří výrazní jedinci, obecně považovaní za autority.

A jaký je pak mechanismus mýcení ta-

kových autorit?

Magické myšlení není s to porozumět myšlení jiného druhu, u všech ostatních lidí tedy předpokládá, že svým autoritám také přičítají přívlastky neomylnosti, dokonalosti, božskosti ve všem všudy. A z tohoto východiska je pak velice snadné argumentování. Na živém člověku lze totiž nalézt mnoho nedokonalosti. Tato nedokonalost (nebo domnělá nedokonalost) je pak umocněna a zabsolutizována, jako by tvořila samu podstatu dotyčné mýcené autority a jako by těmito rysy ona autorita byla vyčerpávajícím způsobem charakterizována jakožto zcela negativní a postrádající cokoli pozitivního. Z předpokládaného boha se tak má stát ďábel - sledujete, jak starobylá je tato praktika magie?

A jaké je reakce nás, svědků takového mýcení?

Myslíme si, čtouce papír z rotaček, naslouchající reproduktorům, že jsme s to odlišit lež a pravdu, že rozpoznáme křivost svědectví. Ale nepřeceňujeme se? Sledujeme, hodnotíme, přijímáme nebo odmítáme jednotlivá fakta. A mezitím, aniž si to uvědomí-

me, do nás temně vstupuje duch, který tato fakta, nebo údajná fakta, spředl. Začínáme sami magicky myslet. Snažíme se mýcené autority očistit, pokoušíme se strhnout ďábelskou podobu a navrátit jim neposkvrěnost boží. Buďto to, co je naší autoritě přičítáno k tíži, odmítneme jakožto nepravdu a výmysl, nebo to přijmeme, ovšem s pozměněným etickým znaménkem: ne už jako nedostatek, ale jako pozoruhodnou osobitost, oprávněný nárok, dokonce jako přednost, kabrňáctví.

"Přizpůsobujeme svá hodnocení a normy, neboť, podléhajíce rovněž magickému způsobu myšlení, nejsme s to přijmout autoritu rozpornou.

Ale čím to je, že nás magické myšlení tak ovlivňuje? Co je to v nás, co mu vychází vstříc?

Třeba máme sami podobnou slabost, a kdybychom přistoupili na kritiku, obviňovali bychom sami sebe. Tím, že nedokonalost autority omlouváme a posvěcujeme, omlouváme a posvěcujeme nedokonalost vlastní.

A pak ještě druhý důvod: hluboko v nás je skryta touha po někom, kdo by nás

převyšoval, pod něhož bychom se mohli schovat do bezpečí jeho síly. Je to touha po někom, kdo nezakolísá, a je tedy oporou naší optimistické víry v člověka, příslibem šťastného konce každého našeho příběhu, stvrzením, že život má smysl, když existují takoví výborní lidé. Přáli bychom si, aby nám někdo zaručil jistotu našeho bytí, když už ne existenční jistotu, tedy alespoň existenciální.

Je to touha dětí po rodičích. Rodiče jsou pro děti klíčem ke světu, odpovědí na otázku, jaký je svět. Rodiče jsou mírou a měřítkem, skrze ně se svět relativizuje anebo stává jistotou. V rodičích dítě nachází ochranu pro svou křehkost, odpuštění pro svou nedokonalost a lásku jako odpověď na své dychtivé přání.

Jak člověk dospívá, osvobozuje se od své nezralosti. Začne spoléhat sám na své rostoucí síly, staré jistoty se mu zpochybňují a nalézá nové podle zákonů své vlastní osobnosti. Netouží už jen po bezpečí darovaném, ale umí je sám poskytovat.

Ale ne každý z nás dozraje zcela. Jsou lidé, kteří po celý život touží mít

někoho, ke komu by mohli b e z p o -
c h y b n o s t í vzhlížet (ti se pak
dožívají opakovaných zklamání). A i ten
jinak zralý člověk prožívá někdy okamžiky
slabosti, kdy by se přál zase být ochra-
ňovaným dítětem, o někoho se opřít, věřit,
že je někdo, kdo nezklame, kdo za nás
vezme zodpovědnost a vyřeší naše svízele.

A to je pak situace, kdy ztratíme dů-
věru v sebe a ohlížíme se po nějaké vše-
mocné, neposkvrněné autoritě. Jako dítě,
jako divoch, žijící v magickém světě. Je
to těžká chvíle pro nás a neúnosný požada-
vek po dotyčné vybrané autoritě, pokud je
jí člověk - jedinec.

Na tomto místě úvahy se objevuje myš-
lenka o oboustranné náročnosti onoho vzta-
hu. Neboť jedinec vybraný za autoritu cí-
tí, že je zavazován zodpovědností. Ta zod-
povědnost je daní za to, že byl vybrán do-
brovolně, svobodně, z lásky. Autori^ta nedo-
brovolná naší lásky nepožívá a zodpovědnost
k nám nepociťuje. Míra svobodné lásky z
jedné strany a míra zodpovědnosti z druhé
strany jsou si přímo úměrné. A může se
stát, že jedinec, jehož jsme obdařili sta-

tutem autority, pod takovým citovým břemenem začne protestovat. My jsme si jej vybrali svobodně a z lásky, protože za nás vyslovuje, a tedy realizuje část naší duše, a ruší tak její němotu, naše odcizení. Avšak jemu samotnému jsme se určili. On nás totiž také pociťuje jako autoritu, již se má odpovídat za to, že zklamává naše představy o své dokonalosti a neposkvřenosti. Protestuje tedy. A zvyklý po celý život hrát roli Jánošíka ve vztahu k autoritám nepřátelským, stane pojednou v nezvyklém vztahu k autoritě přátelské - k národu, jenž se stal jeho autoritou. Reaguje nicméně způsobem naučeným z minula - dá se zase na zboj. Jenom krajina jeho jánošíkování je jiná, zbojníci teď u v ní t ř hodnotového systému, který má s námi společný. Jako předtím nechtěl být spoután ne-svobodou, tak teď nechce být spoután zodpovědností a láskou - ve vztahu s námi mnohými nebo ve vztahu s někým jedinečným blízkým a milým.

A tak jsme teď v situaci, kdy ani jedna strana není zcela spokojena.

Co uděláme?

K našemu překvapení postulát pro obě strany je protikladný. Neboť: autoritě sluší pokora vůči národu, přijetí zodpovědnosti, tak jako rodiče přijímají závazek vést děti a převyšovat je ve všech hodnotách. Avšak nám ostatním bude slušet, až opustíme roli dětí, až se do této role nedáme magicky manévrovat. Pak přestaneme božské atributy požadovat od lidí, které si vyhereme za autority. Potom ostatně za pravou autoritu budeme považovat vlastní svědomí.

Milý Ludvíku, cítíš se být zkritizován podle své představy?

Ostatně napadá mne: nebyl za Tvým přáním "být zkritizován" skryt ďábelský úmysl? Aby totiž někdo za Tebe vyslovil část Tvé duše, a tím Tě zbavil odcizení (totiž výčitek)? (Zde byla ta slíbená namyšlená nezdořilost.)

Anebo nechtěl jsi, než po Tobě hodím kamenem, který mi nabízíš, abych se rozpomněla na druhou půli tohoto mementa? Nechtěl Ty jsi na mne a na ostatní vlastně pedago-

gicky působit?

Tak v takovém případě Ti musím, Lud-
vo, s potěšením sdělit, že já - konec fe-
jetonového rozměru.

•
Praha 11. března 1977

Ludvík Vaculík:

Pohřeb mluvčího

Mínil jsem jít na pohřeb, ale dostal jsem na stejnou dobu předvolání na jistý úřad. To je jak na potvoru, řekl jsem si. Poslal jsem úřadu písemnou omluvu, že jdu na pohřeb, a krom toho jsem se odhodlal užít lsti. Pohřeb měl být v deset, ale já jsem se rozhodl odejít z domu neuvěřitelně brzy: už v šest hodin ráno. Jenže úřad mě přelstil; když jsem tak neuvěřitelně časně vyšel z domu, čekalo tam na mne auto: šestsettrojka známého odpudivého tvaru a hnusné černé barvy.

V budově mě uvedli do místnosti hned v přízemí. Uvítali mě dva pánové: jeden asi mého věku, jehož jméno jsem zapomněl, druhý byl velmi mladý a jmenoval se Kučera, jeho jméno stálo na předvolance. Starší muž pravil:

"Pozvali jsme vás, protože je ten pohřeb. Nebudeme vám tu dělat žádné příkoří, ani nebudeme mluvit o Chartě, nemusíme vů-

bec mluvit, přijde-li vám to víc vhod. Můžete si číst, jestli máte náhodou co, nebo vám něco půjčíme. Můžete taky spát. Po pohřbu vás pustíme domů. Prosím," pokynul mi ke křeslu u okna, sám si sedl do druhého. Mladíka vybídl, aby se posadil za psací stůl. "Ty si můžeš studovat," řekl mu otcovským hlasem i tónem.

Odložil jsem svůj černý pohřební plášť, vyndal z jeho kapsy knížku do tramvaje a sedl si do křesla. Ještě jsem se zeptal: "Co kdybych nebyl vyšel z domu a nešel ani k vám, ani na pohřeb?"

"Mysleli bychom si, že zkrátka odpočíváte, a nic."

"Hm. Ale to se mohlo přeci domluvit," řekl jsem.

"Taky si to myslím," připustil opatrně, usmál se a dodal: "Tedy pro příště."

Byl to příjemný, harmonicky působící člověk, asi padesátiletý, odhadoval bych ho nejspíš na ekonoma či technika. Nebyl maskován co nejprůměrnějším oděním, byl naopak ustrojen s osobním vkusem. Mohl to být i kriminalista čili opravdický detektiv, použitý výjimečně v tento náročný den.

Šlo přeci o pohřeb první třídy. Narodil se v jižních Čechách. Jeho otec byl lesní dělník. Své skromné, ale zřejmě šťastné dětství prožíval v přírodě se stromy a zvěří, v dobrodružstvích a hrách s kamarády české i německé narodnosti. Potom se něco stalo a mezi kamarády postavil se ostrý chlad. Do lesů přišli českoslovenští vojáci a obsadili betonové pevnůstky. Také otec narukoval. Vojáci i české obyvatelstvo byli nadšeni do boje. Pak jednou ráno přišel pan učitel do třídy, třída povstala, učitel chvíli mlčel, než řekl: "Tak už nemáme republiku," a rozplakal se. Zábor pohraničí, stěhování do vnitrozemí... a všechno další "znají tihletí už jenom z dějepisu," pokývl k mládenci za rozlehlým psacím stolem. "Učíš se?" připomněl mu a rozestřel si ve vzduchu Rudé právo.

Otevřel jsem svou knížku. Bylo půl osmé.

"Co to čtete pěkného?" zeptal se muž.

"Jací jsme - od Ferdinanda Peroutky," odpověděl jsem s úmyslem dál se o tom nešířit, ale když mládenec v bystrém zájmu zvedl hlavu od stolu, rozhodl jsem se ji-

nak: "Je to úvaha o povaze českého národa, psaná někdy po dvacátém roku. Peroutka rozebírá, jestli je oprávněné to, co bylo zvykem pokládat za jakési naše národní rysy. Například jestli jsme humánní, mírumilovní či bojovní, nakolik máme v povaze sklon k demokracii, potřebu svobody, schopnost kázně, pracovitost a touhu po vzdělání a tak dál."

"Hm," řekl muž. Mladík zase sklonil hlavu ke své knize. Z ulice za oknem bylo slyšet, jak spolu rozmlouvají šoféři připravení u volantů. "Neviděl jsi Jardu? Kdybys ho viděl, hele, řekni mu..."

A já jsem tedy četl:

"Hledáte-li v jednání českého člověka jeho živou víru, poznáte, že první naší živou vírou jest, že člověk se má míti dobře. To jest hybná víra moderních národů, a žádné vlastnosti slovanské, o nichž se mluví, nás od ní neodvedou. Není možno pochopiti ani našeho nejnovějšího života politického bez znalosti této živé víry."

Četl jsem soustředěně, kupodivu, tu a tam udělal jsem si znaménko. Zpozoroval jsem, že vnímám text mimořádně rychle a a

delší stopou souvislosti než jindy. Slušný dozor, klid pramenící z vědomí, že nemůžu stejně dělat nic jiného, a zajištěný čas pro to, co dělám, to všechno ve mně evokovalo zapomenutý pocit uspokojení z řádného studia. Proč si to vlastně nezařídím každé dopoledne touto dobou sám? Tato knížka v ruce, tito dva lidé se mnou, tato budova se všemi zvuky a tušnými ději, hlasy a kroky na chodníku jen za sklem okna, vědomí hlavní události dnešního dne, představa, jak asi probíhá, zkušenosti posledních pomalých roků, zážitky posledních rychlejších týdnů - nebyla to laboratorně kompletní souprava materiálu i pomůcek a nástrojů ke studiu na dané téma - Jací jsme?

Za oknem se najednou ozvalo houfné klapání tučných automobilových dveří, tlumené starty s dobrou akcelerací, a ticho. Trhl jsem sebou: abych nakonec ten pohřeb nezmeškal! Bylo půl desáté. Také můj současník se podíval na hodinky, ačkoliv se mě mohl zeptat. Složil noviny a vyndal z aktovky jakýsi magazín. Začal luštit křížovku.

"Masarykovy české ideály jsou více

méně ideály všeobecně lidské. Vidí-li Masaryk v odvaze k myšlení, v důslednosti v životě, v lidskosti a energickém nepřátelství ke zlu a násilí český typ, musím říci," píše Peroutka, "že není národa tak ubohého, aby nebyl schopen tohoto ideálu." - Vzpomněl jsem si, že také Jaspers, mluvě o údajné německé národní povaze, říká, že je to libovolná abstrakce, která vypadá podle toho, k čemu je právě vztažena. A že to, co se často vykládá z povahy národů, mělo by se větším právem vykládat z jejich zeměpisné polohy. Čili Angličané, přesazení do Německa, jednali by jako Němci, říká buď Jaspers, nebo jsem si to už dovynalezl při něm sám. Pravda je, že od té doby jsem se toho chytl jako jisté útěchy. Příležitostně mi to už také pomohlo odolávat západním žurnalistům: jejich ledabylému, urážlivému soucitu s námi nebo laciné nadutosti z bohatého bezpečí.

Proti tomu Patočka - podíval jsem se na hodinky a odložil knížku na stolek - vzpomíná někde Herdera, jenže nevím už, zda souhlasně či s jakou výhradou, který soudil, že státy jsou výrazem národní po-

vahy. Bylo za pět minut deset, rozhodl jsem se už počkat, byl jsem na místě. Rakev se hnula od kaple směrem k hrobu. V té chvíli se za hřbitovní zdí rozeřvaly motory motocyklů, nad stromy objevila se helikoptéra a s neuvěřitelně jasným úmyslem začala plnit hřbitov, rakev, hrob i duše tisíce lidí komunistickým rachotem... proboha, vidím, že jsem promluvil nenávistně, prvně, všichni mi to musíte dosvědčit, беру zpět a pokusím se opravit: dostavila se helikoptéra řízená otrokem, aby vyřídila pánovo pohrdání živými i mrtvými.

"Vyšívací tkanina na šest písmen," řekl starší muž.

"Kanava," řekl bystrý mladík.

Začal jsem zas číst:

"Praví-li Masaryk: 'Násilně či smírně, pluhem či mečem? Smírně pluhem a prací - toť odpověď českého génia a dějin, ' tato formulka zdá se vystihovati ducha našeho růstu od počátku 19. století až do dne naší samostatnosti. Když corksý starosta umíral hladem v dublinském žaláři, zástupy Irů stály a klečely před branou a zpívaly náboženské písně."

Jakýsi člověk vystoupil nad hrob a začal mluvit, ale nikdo neslyšel slova. Někomu ze starší generace napadlo zazpívat teď hymnu. Ale v rachotu motorů na zemi i na nebi jevilo se nemožným nasadit tón.

"Duše patetická nenalezne u nás, co hledá. Převrat 28. října měl ráz téměř idylický. Kdyby po celý den bylo silně pršelo, oslavovali bychom snad teprve 29. říjen. Komunistické hnutí, ač je u nás větší než kde jinde, je mírné, pokud se týká činů, a patrně právě proto zachovává si svůj rozsah. Naše buržoazie snad by měla také chuť k nějakému fascistickému hnutí," píše Peroutka starým pravopisem, "ale naprosto nemá schopností k tomuto polovojsenskému životu."

"Nomád na čtyři."

"Avar."

"Když Bakunin, vousatý a začouzený střelným prachem, přijel do Čech, byl Havlíčkovi protivný a nepochopitelný."

Lidé se v uličkách mezi kříži řadili do zástupu, procházeli kolem hrobu a házel na rakev květiny a hlínu. Úřední filmáři a fotografové pořizovali o tom dokumen-

taci k dobrému i zlému.

Za oknem se ozval zesílený ruch: klapání dveří, kroky mnoha lidí. Bylo tři čtvrti na jedenáct. Někdo zaklepal na dveře. Můj společník vyšel. Když se vrátil, řekl:

"Tak nám to skončilo, můžete domů."

Běžel jsem na Národní třídu. Chytl jsem taxíka. Pod kostelem sv. Markéty potkával jsem poslední lidi vracející se z pohřbu. V bráně hřbitova jsem byl pouze legitimován a fotografován, jinak puštěn dále. Tichým a prázdným hájem kráčel jsem mezi kříži až skoro do kouta.

A tam byl opravdu čerstvý hrob. Z toho jsem viděl, že pohřeb se ani nedá zmeškat. Zmeškat dá se živý člověk.

Praha 17. března 1977

Václav Černý:

Za Janem Patočkou

I kdybych nebyl býval požádán lidmi, jichž si vážím, abych poslal tento závěrečný pozdrav za mrtvým Přitelem, u jehož hrobu stanout jsem nemohl, byl bych sám za nimi běžel a prosil snažně: Dejte mi příležitost a možnost jakoukoliv, dovolte mi rozloučit se s Janem Patočkou! Tak jsem toužil, takovou jsem pociťoval potřebu říci a opakovat tomu i onomů, prohlásit všem, jak nesmírně jsem ho měl rád, jak hluboce a nadosmrti si ho vážím. Znal jsem ho lépe než kdokoliv jiný mezi dosud živými našimi vrstevníky, byli jsme druhy od svých prvních universitních dnů, bývaly doby, kdy jsme se vídali denně, znali jsme navzájem svoje názory a myšlenky, snahy i práce, ba i vztahy k lidem a věcem, stýkali jsme se osobně i v rodinách, viděl jsem růst jeho děti. Mráčky na obloze našich dvou životů, povah a ideových stanovisek mohly nás rozvést na okamžik, znesvářit a zneprátnit

však nikdy, ctili jsme se dál a měli navzájem rádi i na vzdálenost, a dokonce ve svých rozdílech a pro ně.

Nebudu, a nemohu zde mluvit o filosofovi a jeho díle, ty až rozeberou a zhodnotí jiní. Někdo však byl v Janu Patočkově větší a hlubší než filosof: člověk Patočka. Byl sladce, živně a laskavě dobrý jako chléb, jemuž se říká boží dar. Byl upřímný, průhledný, otevřený a jasný jako světlo plného dne. Byl utkán, či lépe vybuďoval sám sebe z čirých živlů lidskosti nejpůvodnější a nejryzejší. Byl naprosto pravdivý, nebylo v něm lži, záležitosti ani chytráctví, podával se lidem takový, jaký vskutku byl. Byl naprosto nezištný. Byl velmi vážný a opravdový, a přece radostný, a jeho radostnost byla živoucím veselím bez umělostí a strojené přípravy. Byl družný a obětavý, a nejraději a nejčastěji nabízel k oběti to, co měl nejvzácnějšího a ostatně jediného, sám sebe, svoje síly, čas a vědomosti, neboť neoplýval ani statky pozemskými, ani mocí, a vůbec o ně nešetal. Sebou však nešetřil, k sobě neměl ohledů. Živil v sobě hluboký pocit lidské

důstojnosti a nejsi lnější pohnutkou mu tedy bylo vědomí přirozených práv důstojné a plné lidskosti. Byl tak šlechetně, nenásilně a přitom nenáročně, ale neúchylně lidský, že základním dojmem, jímž od prvního okamžiku působila jeho osobnost, byla ona "dulcedo cordis", o níž mluví antický básník, ta sladkost a lahodnost srdce a citu, které Shakespeare říká také "the milk of human kindness", mléko laskavé lidskosti. To byl největší jeho osobní půvab, světlo, které zářilo z každého jeho pohledu i slova, byť i namáhavě hledaného. Bylo přirozené a nutné, že člověk této povahy hledal především lidské porozumění. Jan Patočka byl absolutně věrný sobě a svému přesvědčení, ale vůbec nebyl to, čemu se říká bojovník, jeho laskavost to vylučovala. Jeho cílem a smyslem byl mír a shoda, je úžasné, jak mocně a vroucně si tento člověk přál žít v dohodě a porozumění s lidmi. Právě proto, že tato touha po porozumění z něho přímo sálala a byla zcela přesvědčivá, hodil se lépe než kdokoliv jiný za mluvčího lidských práv. A jeho odchod je proto tak bolestný, a jeho smrt je proto

skutečnou tragedií.

A nyní mi dovolte, abych za Jana Patočku a zpodstaty všeho, čím osobně byl, varoval před absurdním omylem, který nám všem, na obou stranách, dnes hrozí: smrt Jana Patočky se za žádnou cenu n e s m í stát argumentem, jímž bychom se navzájem bombardovali, nesmí být vinou, kterou bychom si navzájem podsouvali. Takového zneužití své smrti za zbraň a nástroj by si nejméně přál právě Jan Patočka. Zemřel prostě vyčerpáním, kterého nedbal, nemocemi, jež se kvapně zhoršovaly, a nad dílem, od něhož odejít nesměl a nechtěl, ač mu námahou prchaly věkem ochablé životní síly. Ale řekněte mi, může-li lépe a krásněji zemřít starý muž než při práci, která je pro mladé a volá po mladých?

Toto je vše, co jsem chtěl dnes vyslat za Janem Patočkou. Vidím ho především jako osobnost mravní a charakter. A tedy jako příklad a vzor lidskosti a na prvním místě lidskosti české. Hledím za ním nazpět do minulosti, ale vidím ho ještě jasněji a jistěji vpředu před námi, v budoucnosti jeho pomníku, ozařovaného světlem našeho

svobodně šťastného osudu. A v té záři a
hrdosti na něj se koupeme všichni, co
nás Čechů je!

Praha 18. března 1977

(Jen pro edici Petlici a domov;
nikoliv pro literární vývoz.)

Pavel Kohout:

Pohled z okna

Mám psát tradiční fejeton o fejetoních v tomhle ročníku, ale když mně se chce o našich oknech. První, co jsem koupil do nového bytu, nebyl stůl ani sůl. Ale musím dokončit omluvu: při mé až odpor-
né sebekázní je takové vybočení něčím téměř zlidšťujícím. Byl to triédr. Ale ještě k tomu vybočení: mělo by se mi proto prominout.

Když jsem poprvé vstoupil a shledal, že Pí. Máchová, která se inzerentně zamí-
lovala do mé komf.gars. na Karláku, nabízí směnou archaický bytostroj na uhlí, jehož jediným příslušenstvím je výška, chtěl jsem pobýt pět minut. Ale došel jsem k oknu a zdržel se u něho třináct let. I když jsme to tu pak dost vylepšili, zůstal největším, přestože nejlacinějším luxusem ten pohled z oken.

Tři západní jsou občanská. Průhled na druhé křídlo mi podává zprávy o stavu sou-

sedů, dvůr svědčí o stupni cestovního ruchu. Byla léta, kdy fronta na víza mizela za rohem, a léta, kdy se do Švýcar zjevně nikomu nechtělo. V přilehlém parčíku vídám nejčastěji pana prof. Kosíka, jak skládá svou knihu nebo rozkládá s někým o poměrech; s léty se rozhlíží stále bděleji. Za parkem parkují občas páni, kteří musí mít vztah k umění, protože jezdí za mnou, jako by chtěli autogram, a netroufali si. Až letos se jeden osmělil a vypáčil si mě z auta heverem, ale zrovna jemu jsem nedal.

Tři okna jsou církevní. Arcibiskupství vyhlíží jako filmová kulisa, podepřená šprajcem. Turista může hledět hodiny, a nic. Ale domácí si všimne i maličkostí: tuhle se zhoupla záclona, tamhle za kuželkami na balkóně se krčí koště. Ó, církev žije, i když se tváří jako mrtvý brouk. A jednou za tři čtyři měsíce zastaví před portálem chodec, druhý, desátý, do minuty je jich stovka, a už víme: ve Vítu kázal církevní šlechtic. Zástup postává jak u hereckého vchodu, a tu potlesk, takový decentní, prvu jsme myslívali, že se v parčíku zvedli holubi. A už vychází hodnostář ke koště-

ti na balkón, má zářivé roucho, ale tváří se, jako by tu ani nebyl, letmo požehná, aby neurazil Boha, a ihned mizí, aby nerozhněval císaře. Ó, církev není dnešní. Jednou mi nedalo a vyběhl jsem mezi publikum. Samí Sasové.

Východní okna jsou jen dvě, ale vydají za šest: jsou státní. Nejméně jednou týdně mě k nim od stolu zvedá muzika. Ať vaří v mosazi vzhešený guláš á la Wagner anebo míchá v dřevěch pudink dle Lehára, vždycky je to hymna, protože čestná rota trčí k počtě zbraň a na střeše pán vytahuje vlajku. Koupil jsem si atlas vlajek a vyplatil se mi. Celý den pak cítím převahu nad všemi, kteří se dozví až z televize, co my u nás víme od rána: že prezident přijal velvyslance republiky Buranda a setrval s ním. Nikdy jsem o tom do zpráv ani nehlesl, cítil jsem, že je to za každého režimu věc důvěry mezi mnou a Hradem. V tomhle se na mě můžou spolehnout.

V tereziánském křídle, třicet kroků vzdušnou čarou, bydlívají hosté. Někteří - jako maršál Tito nebo Willy Brandt - postáli dokonce v okně, a kam se podívali? Logic-

ky k nám naproti. Zdravili jsme všechny stejně srdečně, mám rád dobré sousedské vztahy. Jiní velikáni žili za okenicemi, ale stejně: kdyby mi nevěřili, šli spát přece jinam, ne? Rozhodně si na mě zatím nikdo odnaproti nestěžoval. Ostatně komu by vadilo, že mám stejný pohled z okna, to by byl hodně malý velikán.

Hojně pozoruju strážné pod Platzzerovými Gladiátory. Střídají se po hodině, od šesti ráno do půl jedenácté v noci. Dva první si přinesou dřevěné rohožky, aby nestáli v mokru, poslední je uklidí a zamknou Hrad. Dávají klíč pod ně? Nevím. Zato vím, že pravý má za sebou knoflík, který mačká, když je zle. Nejhuř bylo v roce 1966, když přišla průtrž s vichřicí. Strážným to odneslo čepice a zvonili, že nejsou bojeschopní. Střída v pršipláštích doklusala už taky bez čepic. Někdy se zvoní, když nečekaně vyjde z mraků ostré západní slunce. Velitel pak přijde nasadit strážným tmavé brýle.

Stráž se nesmí ani hnout, a hlavně ani ceknout. To je zdrojem veselostí. Někdy přistoupí k strážným babička a vyptává se na cestu i na jiné zajímavosti. Když jí neod-

povídají, řekne jim od plic, co o takových moresech soudí. Manekýny od Diora tu vytvářely pro fotografa živé obrazy: z modelů vždy prkenně trčel strážný. Líbilo se mi, že jim podržel, mohl je taky zastřelit. Nejvíc mě zaujal opilec, který dával strážím různé povely, míjel je pořadovým krokem a volal Nazdar, soudruzi! Zvonili teprve, když jim chtěl zkontrolovat hlavně, ale že to bylo v dobrých časech, zavedl ho velitel stráže za trest jen na zámecké schody, kterých je 207, a nechal jim ho napospas.

V zime, když jsem k ránu dopsal a větral před spaním, jsem stráže i slyšel. Že byla tma a v tu dobu Hradem kale nikdo nešel, hovořily spolu přes šířku brány a jakýsi akustický trychtýř hnal tu řeč až ke mně. Myslel jsem, že prezidentova stráž mluví pořád jen o něm, ale oni vždycky o holkách! Takhle jsem se i dozvěděl, že pořád existuje noční podnik 5 P, kde jsem byl před třiceti lety s kamarádem, dnes náhodou tajemníkem taky pana prezidenta. Ihned jsem tam zašel, a hleďmo: ač svět jinak změněn k uzoufání, tam můžu i dnes

volat stolním telefonem bujnou blondýnu, tvrdit neviděn, že jsem inženýr Makovička, a ptát se vtipně, je-li ten chcípáček vedle její muž.

Někdy jsme se probudili a před branou stáli legionáři v ovinovačkách, jako by zrovna dorazili od Plavy, anebo stará armáda, ostřílená u Sokolova i Dunkerque. Ale my nejsme idioti, vzali jsme triédr a hned našli v roští pana režiséra Vávru nebo Trapla, jak točí nové pověsti české, v kterých je všecko jinak.

U těch oken jsem si tedy opravdu užil. Vykláněl jsem se z nich při salvách na oslavu revoluce a zasklival je po salvě proti kontrarevoluci. Prý se napřed střílelo od nás, ale já mám alibi: byl jsem ten den v Římě. Snad pan Hurník, nevím, od té doby se straní. Viděl jsem odtud čtyřikrát, jak nám volí prezidenta, dvakrát, jak ho odvolují a jednou, jak mi unášejí ženu. Ale nejvíc mě utkvěl obraz skoro nejstarší, z podzima 1964, kdy jsem přespával, kde se dalo, protože tady se činili zedníci, instalatéři a truhláři. Přišel jsem je stimulovat, ale hlavně pohledět z oken, za nimiž

v modrém dopolední teple zářil pražský okr. První nádvoří se černalo státními karosériemi a růžolilo státními tvářemi. U limuzíny vprostřed hovořila s hlavou státu sama hlava soustavy; končila návštěva. Pak hlavy nastoupily, zabouchal veletucet dveří a naskočily desítky motorů, vpředu už turoval klín kožených motocyklistů. Uběhly dlouhé vteřiny a nádvoří se plnilo plynem jako balón. Tu vyskočil z limuzíny muž a spurtem zmizel v Matyášově bráně. Jeden výfuk za druhým se přestával chvět, až bylo ticho. Pak vyklusal z brány ofrakovaný číšník, obratně balancující stříbrným tácem s číší a lahví minerálky. Nikita Sergejevič otevřel dveře a dlouze s chutí pil, netuše, že mu právě splnili poslední přání. Když doletěl domů, poslouchal ho už jen jeho věrný pes.

A to je pro dnešek o našich oknech a pro tenhle ročník ve fejetonech vše.

Praha 20. března 1977

M E N N ÝR E G I S T E R :

Č e r n ý Václav
 D i e n s t b i e r Jiří
 D o b r o v s k ý Luboš
 D u m a s o v á Jiřina
 G r u š a Jiří
 H a v e l Václav
 H r ú z Pavel
 J e s e n s k ý Janko
 K a b e š Petr
 K a d l e č í k Ivan
 K a n t ů r k o v á Eva
 K l á n s k ý Mojmír
 K l í m a Ivan
 K l i m e n t Alexandr
 K l í m o v á Helena
 K o h o u t Pavel
 K r y š t o f e k Oldřich
 L a n d o v s k ý Pavel
 M a c h o n i n Sergej
 M a š í n o v á Jelena
 M l y n á ř Zdeněk

M o r a v e c Jan
N e p r a š Vladimír
P a t o č k a Jan
P i t h a r t Petr
P i t h a r t o v á Drahomíra
R e k t o r i s o v á Miroslava
R e s s l e r o v á Jaroslava
S i d o n Karol
Š i m e č k a Milan
Š ť o v í č k o v á Věra
T r o f u l k a Jan
U h d o Milan
V a c u l í k Ludvík
V a n ě č o k František

O b s a h :Str.

L. Vaculík: Předmluva (20.4.77).....	1
L. Vaculík: Jaro je taďy (21.3.76)....	4
P. Kohout: Jak jsme přišli o dědečka a o Janečka (22.3.76).....	10
A. Kliment: Podčárník (29.3.76).....	17
J. Gruša: Azyl (11.4.76).....	23
K. Kyncl : O počasí (11.4.76).....	28
P. Hruź: Prečo je v noci tma? (15.4.76).....	34
I. Kadlečík: Hodiny moje slnečné (21.4.76).....	40
V. Havel: A. R. (26.4.76).....	45
J. Resslerová: Tvorba s Habránkem (29.4.76).....	54
P. Kohout: Kazík je lump! (1.5.76)...	59
H. Klímová: Jak jsem se bála Vaculíka (3.5.76).....	70
J. Trefulka: Pozdrav ze Šmelcovny (6.5.76).....	78
K. Kyncl: Poslední pohádka o Honzovi (10.5.76).....	87
H. a I. Klímovi: Za Lubošem (13.5.76).....	91
D. Pithartová: Šedý vlk jede na sever (15.5.76)....	98

J. Dienstbier: O palci (24.5.76)...	104
L. Dobrovský: Proti tomuto rozhodnutí nepřísluší odvolání (31.5.76).....	109
Ľ. Mašínová: Zpráva o zemětřesení (31.5.76).....	114
M. Uhde: Památce pana Bacha (31.5.76).....	122
S. Machonin: Záhada (7.6.76).....	129
L. Vaculík: Před Karlem Kosíkem (11.6.76).....	136
P. Kohout: Početní gramota k pade- sátiletnému jubileji tovaryše K. K. (11.6.76).....	145
P. Hruží: Dubáček je len jeden (14.6.76).....	150
M. Rektorisová: S hryzcem na věčné časy? (24.6.76)....	156
I. Kadlečík: Hra na skrývačku? (30.6.76).....	163
S. Machonin: Filozofické p ^s atorále (17.7.76).....	168
P. Kohout: O Luculíkovi (20.7.76)...	173
Z. Mlynář: Jak jsem narazil na Ludvíka Vaculíka a kterak se ho dodnes zbavit nemůžu (22.7.76).....	180
M. Šimečka: O loučení (27.7.76)....	186
M. Uhde: O mírnosti a rozumu Karla Havlíčka (29.7.76)...	192

L. Vaculík: Džin (3.8.76).....	201
K. Sidon: Uděláme si to sami (4.8.76).....	208
F. Vaněček: Inzerát (13.8.76).....	214
H. Klímová: Svědčení (28.8.76).....	220
O. Kryštofek: Odpuště, Alexandře Sergejeviči!.....	236
	(6.9.76)
M. Klánský: Jak jsem učil Vaculíka psát (8.9.76).....	243
P. Hruží: Od Kleio ku Kaliopé (12.9.76).....	252
L. Vaculík: Setkání s poezií (13.9.76).....	259
P. Kohout: Balada o národu a básníko- vi (16.9.76).....	266
J. Dumasová: Pavouk a želva (17.9.76).....	268
P. Kohout: Comeback (4.10.76).....	276
V. Havel: Proces (11.10.76).....	282
L. Vaculík: Nastal podzim (20.10.76).	294
K. Kyncl: Po volbách (4.11.76).....	303
V. Šťovíčková: O objevení Tróje (8.11.76).....	308
P. Kohout: Madame Courage (17.11.76).	313
J. Trefulka: Česká pohádka (26.11.76)	320
E. Kantůrková: Souséď (vánoce 76)...	329
V. Nepraš: Opět instrumentum vocale (prosinec 76)	338

- J. Patočka: K záležitostem Plastic
People of the Universe
a DG 307
(prosinec 76).....342
- L. Vaculík: Dělová koule u mne!
(vánoce 76).....348
- E. Kantůrková: Svědčím pro Ludvíka
Vaculíka (10.1.77)....355
- M. Šimečka: Ludvíkovi Vaculíkovi
namísto fejtónu
(15.1.77).....360
- L. Vaculík: Šálek kávy při výslechu
(20.1.77).....364
- L. Vaculík: Moc práce (30.1.77).....374
- I. Kadlečík: Komu zvoní? Zvoní
tebe! (leden 77).....380
- I. Kadlečík: Gotizmus a vandalika
(leden 77).....383
- J. Jesenský, I. Kadlečík: Naša právná
kauza
(leden 77).390
- E. Kantůrková: Můj přítel Ladislav
Fuks (25.2.77).....394
- L. Vaculík: Komu patří pomsta
(25.2.77).....402
- P. Kabeš: Místo fujtónu (únor 77)....409
- P. Landovský: Družstvo sebevrahů
(únor 77).....410
- Z. Mlynář: O udavačství, vydírání a
jiných motivech nadcházejícího
jara (2.3.77).....418

L. Vaculík: K případu Mlynář	
(6.3.77).....	424
J. Moravec: O zemětřesení	
(6.3.77).....	430
P. Kohout: Dva listy (8.3.77).....	434
P. Pithart: Jarní únava (10.3.77)...	441
L. Vaculík: Řetěz štěstí (10.3.77)...	447
H. Klímová: Vonička pro Ludvu	
(11.3.77).....	453
L. Vaculík: Pohřeb mluvčího	
(17.3.77).....	464
V. Černý: Za Janem Patočkou	
(18.3.77).....	473
P. Kohout: Pohled z okna	
(20.3.77).....	478
MENNÝ REGISTER	485
OBSAH	487